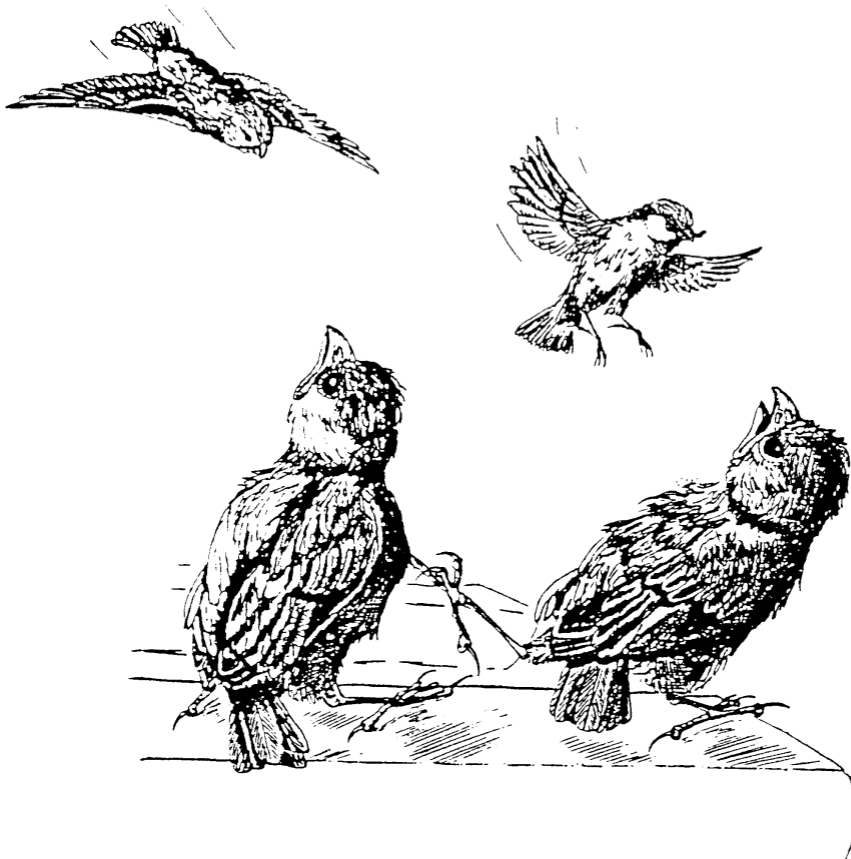

Jaaroverzicht 2013 Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek

DE LEUNINK

Jaargang 40
2013

VOGELWERKGROEP

ZUIDOOST-ACHTERHOEK

Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek

Algemeen contactadres	Pim Leemreise, Aladnaweg 18, 7122 RR Aalten. Tel. 0543-451142. Email: info@vwgzoa.nl .
Penningmeester	Aloys Papen, Klaasbos 23, 7131 SZ Lichtenvoorde. Tel. 0544-373223. Email: ajapapen@gmail.com .
Redactieadres	Jan Stronks, Raetmansweg 16, 7106 CD Winterswijk-Ratum. Tel. 0543-530483. Email: stronx16@hetnet.nl .

De volgende onderzoeken worden gecoördineerd door:

Fenologie	Rody Schröder, Droppersweg 1, 7108 BL Winterswijk-Woold. Tel 0543-564336. Email: schroder-r-j-h@planet.nl .
Trektellen & winter- vogelonderzoek	Pim Leemreise.
Roofvogels	Ab Kreunen, Corleseweg 5, 7102 EV Winterswijk. Tel. 0543- 515987.
Kerkuil en Steenuil	Ronald van Harxen, Scholtenenk 47, 7101 SJ Winterswijk. Tel. 0543-532653. Email: r.vharxen@chello.nl .
Ortolaan, Putter, Europese Kanarie	Jan Rademaker, Javastraat 35, 7101 AM Winterswijk. Tel. 0543-521577. Email: rademaker1@chello.nl .
Roodborsttapuit en Nachtzwaluw	Pim Leemreise.
Patrijs	Frans ter Bogt, Bodendijk 106, 7123 AA Aalten. Tel. 0543-473774. Email: f.h.m.ter.bogt@hetnet.nl
Weidevogels	Rody Schröder.
Kramsvogel	Wim de Leeuw, Wehmerstraat 5, 7121 DP Aalten 0543-473416 / 06 23720509.
Watervogels	Robert Kwak, Piersonstraat 40, 7103 HC Winterswijk, 0543- 531944. R.kwak@chello.nl .
Grauwe Klauwier, Oeverzwaluw en overige zeldzame soorten	Jan Stronks.
Losse waarnemingen	Barry Teunissen, Winterswijkseweg 67, 7134 PH Vragender. Tel. 0543-531445. Email: Ba.Teunissen@Natuurmonumenten.nl .

Vogelwerkgroep in het internet:	www.vwgzoa.nl
e-mail:	info@vwgzoa.nl

De contributie bedraagt € 16,- per jaar, te voldoen op rekening 132349760 t.n.v. Penningmeester VWG Zuidoost-Achterhoek, Winterswijk. Jeugdleden betalen € 5,- per jaar.

Correspondentie steeds naar het algemeen contactadres

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
Zeldzame- en schaarse broedvogels 2013	2
De trefkans bij broedvogelonderzoek op een woonerf.....	31
Zeldzame uilen in de regio Zuidoost-Achterhoek	39
Akker- en weidevogels in de Zuidoost-Achterhoek.....	43
Punt Transect Tellingen 2013	74
Samen voor de Patrijs in Aalten.....	89
Resultaten ochtendtrektellingen najaar 2013 De Vlijt	97
Watervogels op 't Hilgelo	105
Losse waarnemingen 2013.....	154

Voorwoord

Voor u ligt het derde 'jaarbericht-Leunink' van de Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek. Als ik kijk naar het aantal actieve leden, dan durf ik te stellen dat het ons wederom gelukt is om een bijzondere prestatie te leveren. Dank aan de tellers die een bijdrage geleverd hebben aan één van de onderzoeken, de auteurs die de moeite genomen hebben om de resultaten uit te werken in een artikel en de redactie.

Toen we drie jaar geleden startten met het maken van het 'jaarbericht' was de planning erop gericht om het jaarbericht zo aan het begin van het nieuwe broedvogelseizoen bij iedereen in de digitale- of ouderwetse brievenbus te laten vallen. Bedoeld als extra stimulans om het veld in te gaan en er voor te zorgen dat de stippenkaarten weer volledig ingevuld zouden worden. Helaas is de praktijk weerbarstiger dan een mooie papieren planning. Onze vaste eindredacteur, Jan Stronks, is het vanwege andere drukke werkzaamheden niet gelukt om deze Leunink vroeg in het voorjaar af te leveren. Dat is jammer, maar zo gaat het soms in vrijwilligersland. We doen allemaal ons best, maar soms lopen dingen anders. Inmiddels heeft Jan het bestuur gevraagd om een nieuwe eindredacteur te zoeken voor de komende Leuninks omdat de tijdsdruk in het voorjaar niet anders zal worden en hij daarom een tijdige oplevering van de Leunink in de komende jaren niet kan garanderen. Namens alle lezers van de Leunink wil ik je enorm bedanken voor het vele werk dat je hebt verzet om de bijdragen voor de Leunink te redigeren en te vatten in artikelen zoals wij die kennen. Ik weet dat dit veel meer werk is dan men wellicht denkt, want naast foto- en tekstredactie, lag de laatste jaren ook de zorg voor het vermenigvuldigen van de Leunink bij jou. In de komende maanden zal het bestuur op zoek gaan naar een opvolger van Jan. Ik hoop dat je nog wel tijd kan vinden om ons blad op te sieren met mooie foto's. Je bent dus nog niet helemaal van ons af.... Nogmaals dank!

Terwijl ik dit schrijf, heb ik net de vooraankondiging van de 2^e Gelderse Vogelaarsdag gelezen. Zoals jullie weten, heeft onze vogelwerkgroep in 2013 de 1^e Gelderse Vogelaarsdag georganiseerd in Lintelo ter ere van ons 40-jarig bestaan. Het was een zeer geslaagde en gezellige dag en het is fijn om te lezen dat het een andere vogelwerkgroep is gelukt om er een vervolg aan te geven. Hopelijk volgen er nog veel Gelderse Vogelaarsdagen...

Het zal jullie niet ontgaan zijn dat we momenteel midden in de campagne van de nieuwe winter- en broedvogelatlas zitten. Er resten nog één winter- en broedseizoen om de wintervogel- en broedvogelbevolking van ons werkgebied volledig in kaart te brengen. In de komende weken gaan we de balans opmaken om te zien welke blokken we nog moeten onderzoeken en of er aanvullingen wenselijk zijn. Laten we proberen om in het laatste jaar de witte gebieden geteld te krijgen en aanvullingen te verzamelen in de reeds geteld gebieden!

Het broedseizoen 2014 is tijdens het schrijven van dit voorwoord al weer zo goed als voorbij en de trektellers zijn al weer fanatiek begonnen te tellen. Rest mij om iedereen veel leesplezier toe te wensen en een fijne vakantie. Ik hoop jullie na de vakantie weer te mogen verwelkomen op één van de komende activiteitenoverleggen.

Namens het bestuur,
Pim Leemreide,
voorzitter

Zeldzame- en schaarse broedvogels 2013

Overzicht van de zeldzame en schaarse broedvogels in de Zuidoost-Achterhoek in 2013

Robert Kwak & Pim Leemreise

Inleiding

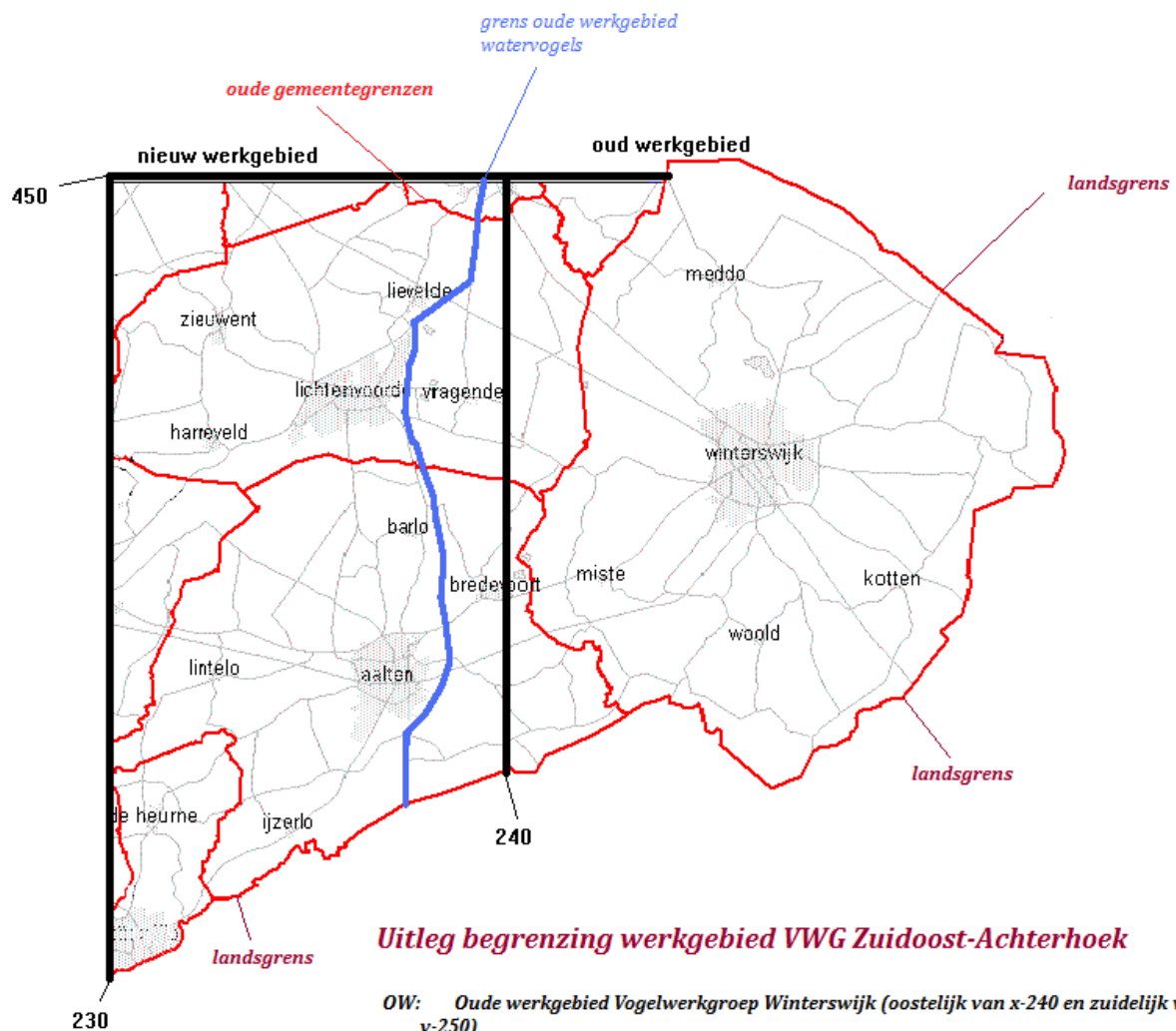
Dit is al weer de derde rapportage op rij over de zeldzame en schaarse broedvogels in ons werkgebied. Voor dit onderzoek zijn gegevens ontvangen van F. ter Bogt, S. v.d. Brand, B. van Jaarsveld, H. Krajenbrink, R. Kwak, P. Leemreise, W. de Leeuw, T. Oonk, J. Rademaker, R. Schröder, J. Stronks, B. Teunissen, J. Timmerman, B. Wagener, G. Wamelink, S. Wamelink en G. Wassink. De volgende soortbewerkers hebben een specifieke bijdrage geleverd aan het verzamelen van de gegevens: R. Kwak (watervogels), H. Esselink & J. Arentsen (Kerkuil), R. van Harxen en P. Stroeken (Steenuil), G. Wassink (Oehoe), J. Rademaker (Middelste Bonte Specht, Kortsnavelboomkruiper, Ortolaan), R. Schröder (Weidevogels), J. Stronks (Grauwe Klauwier), P. Leemreise (Nachtzwaluw & Roodborsttapuit), A. Kreunen (roofvogels) en F. ter Bogt (Patrijs). Naast leden van de vogelwerkgroep, levert Waarneming.nl in toenemende mate bruikbare informatie op. Bruikbare waarnemingen zijn meegenomen in het overzicht. Aanvullingen van derden kwamen met name uit de Bekendelle, het Korenburgerveen en de omgeving van de Steengroeve. Dit verslag is bedoeld als terugkoppeling naar de waarnemers/onderzoekers en als stimulans om het onderzoek in de komende jaren opnieuw uit te voeren.

De gegevens

De Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek verricht jaarlijks integraal onderzoek naar aantallen en verspreiding van zeldzame en schaarse broedvogels (ca. 61 soorten), evenals van kolonievogels die in de Zuidoost-Achterhoek voorkomen. Van sommige soorten gaat de tijdreeks zelf terug tot 1968 (Oeverzwaluw) en 1970 (Fuut). Van het gros van deze getelde soorten zijn de jaarlijkse aantallen bekend vanaf '73-'74. Van een deel van de soorten mogen we er van uitgaan dat het jaarlijkse overzicht min of meer volledig is (watervogels, kolonievogels), van sommige andere soorten zal het merendeel van de territoria gevonden zijn, maar is het altijd mogelijk dat er ergens een paartje over het hoofd is gezien (Grauwe Klauwier en Kramsvogel) en van een aantal andere schaarse soorten krijgen we pas een volledig beeld wanneer de enige of de belangrijkste broedgebieden integraal op broedvogels worden onderzocht zoals bij de inventarisatie van het Korenburgerveen (Waterral, Blauwborst, Snor, Grote Karekiet).

Tot 1987 werden uitsluitend gegevens verzameld in het zogenaamde 'oude werkgebied'. Dat waren de kaartbladen 106 en 120 uit de topografische atlas, grofweg de Zuidoost-Achterhoek ten oosten van de denkbeeldige lijn Groenlo-Bocholt, met een oppervlakte van 166 km². Voor watervogels was de grens de "Twenteroute" (zie kaart). Vanaf 1987 werden ook de zeldzame- en schaarse soorten geteld in een gebied ten westen van deze lijn. Daartoe behoren o.a. Zieuwent, Harreveld, Lintelo en Dinxperlo.

De grens van ons werkgebied wordt nu gevormd door Amersfoort coördinaten 230 en 450 en de Duitse grens. Met deze uitbreiding kwam het totale werkgebied op 335 km². Het is spijtig dat het overzicht van de in het werkgebied voorkomende roofvogels verre van volledig is. De telreeks begint voor de meeste soorten in 1974 en wordt uitgebreid met gegevens uit het nieuwe werkgebied vanaf 1989, maar na 1997 ontbreken gegevens. Alleen van enkele zeldzame soorten als Bruine Kiekendief en Rode Wouw is het overzicht compleet.

Uitleg begrenzing werkgebied VWG Zuidoost-Achterhoek

OW: Oude werkgebied Vogelwerkgroep Winterswijk (oostelijk van x-240 en zuidelijk van y-250)

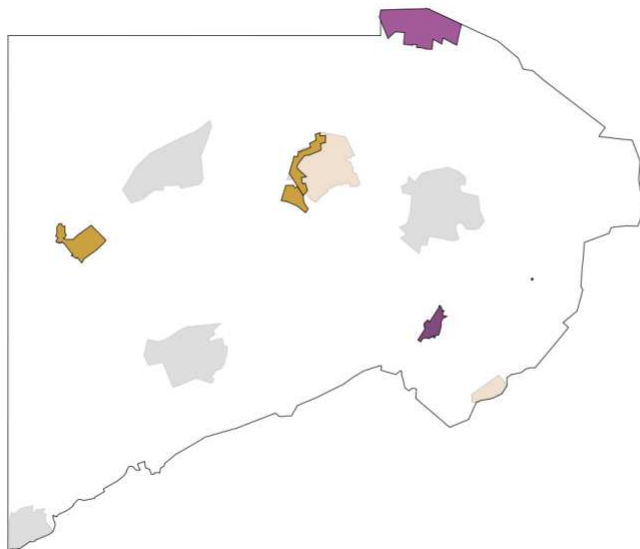
OWW: Oude werkgebiedsgrens voor watervogelonderzoek Vogelwerkgroep WWijk (oostelijk van blauwe grens en zuidelijk van 450)

NW: Uitbreiding werkgebied bij vorming VWG Zuidoost-Achterhoek vanaf 1987 (oostelijk van x-230 en zuidelijk van y-450)

oppervlakten: OW: 166 km² / OWW 29 km² / NW (excl OWW) 140 km²

totaal VWG ZO-A: 335 km²

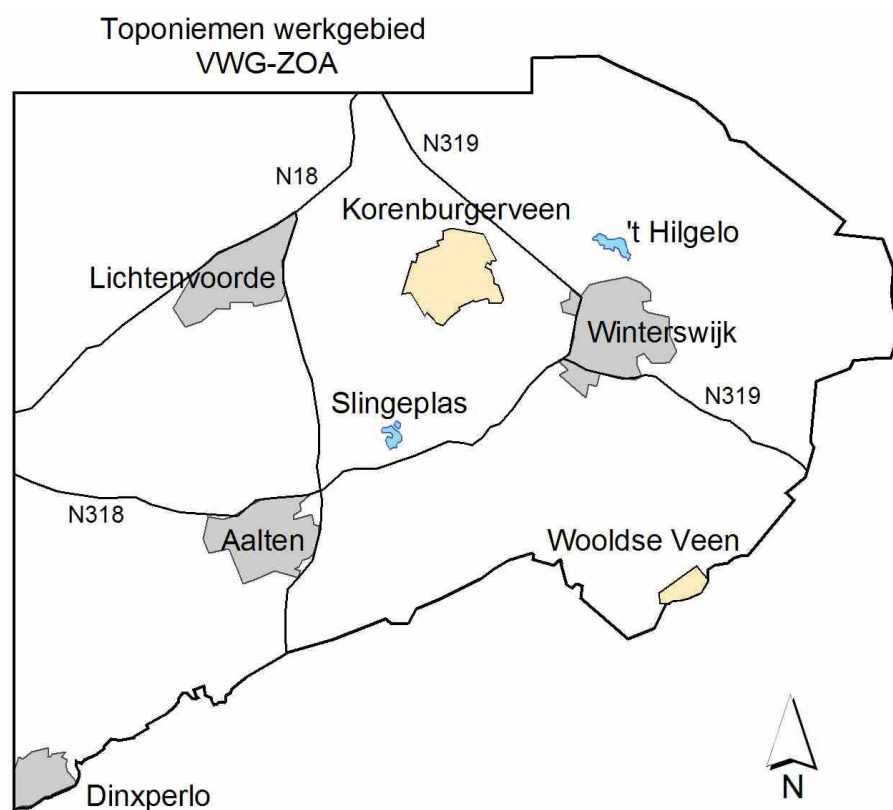
Onderzoek in het kader van de nieuwe SOVON-atlas vond met name plaats in Ratum en Kotten, De Haart, de omgeving van Aalten en de omgeving van Zieuwent. Voor het Broedvogel-Monitoring-Project werden de 'Randzone Korenburgerveen' en 'Vragenderveld', Zwart Veen- Vennebulten, een telgebied in het Woold en het Meddose Veld onderzocht op het voorkomen van broedvogels.

© QGIS 2014

Onderzochte BMP-proefvlakken in 2013

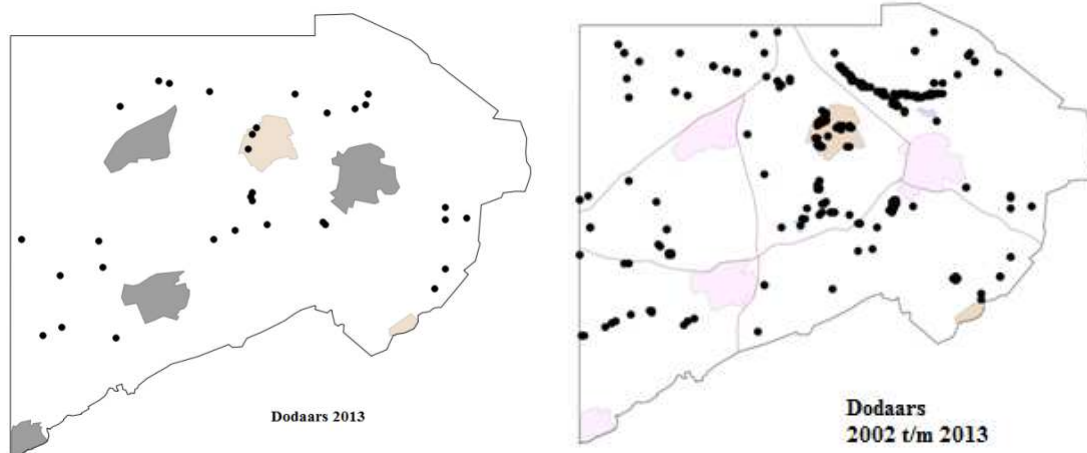
Geregeld worden gebiedsnamen gebruikt. Onderstaand kaartje geeft een overzicht van de belangrijkste toponiemen.

De resultaten

Dodaars (40 territoria)

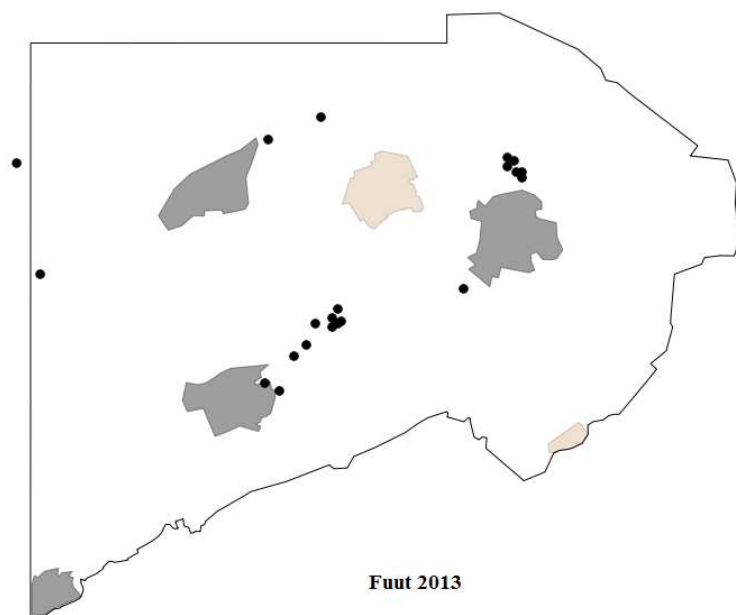
Met 40 territoria was het een behoorlijk goed jaar voor de Dodaars. Als we het beeld van 2013 vergelijken met alle broedplaatsen uit de afgelopen jaren dan blijkt vooral de noordelijke strook van het werkgebied in 2013 minder goed bezet was.

Van de 40 territoria werden er 5 pas later in het seizoen ingenomen (12,5%).

Fuut (20 territoria)

Het aantal Futen blijft de laatste jaren rond de 20 paar hangen. Van een verdere uitbreiding naar bijvoorbeeld de grotere beeklopen is vooralsnog geen sprake.

Roerdomp (0-1 territorium)

In 2013 zijn vier tot vijf waarnemingen in het Korenburgerveen-complex verricht . Helaas is die in mei niet geheel zeker, maar wel is zeker dat er geregeld een Roerdomp rondstruint.

2013-03-01	1	Winterswijk - Korenburgerveen	Frans ter Bogt		ter plaatse
2013-03-25	1	Lichtenvoorde - Bufferzone Vragenderveen	Barry Teunissen		foeragerend
2013-06-05	1	Winterswijk - Meddosche Veen	Steven Wytema	""achteraf onzeker, 1x overduidelijk gehoord""	baltsend / zingend
2013-11-12	1	Winterswijk - Korenburgerveen	Barry Teunissen		ter plaatse
2013-12-22	1	Winterswijk - Meddosche Veen	Barry Teunissen	"opvliegend richting zuid"	ter plaatse

Blauwe Reiger (32 nesten)

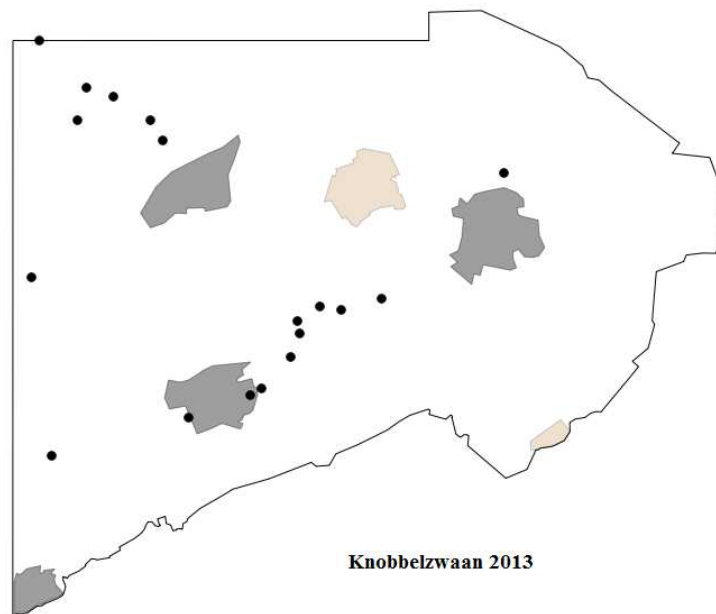
32 nesten is een nieuw dieptepunt. Het maximum van 84 voor de reeks strenge winters die we nu achter de rug hebben lijkt ver uit beeld. Zowel in het Bonnink als in het Loohuisbos waren 16 nesten bezet.

Ooievaar (0)

De hele zomer werden Ooievaars gezien. Op 31-5 was er zelfs één even aan het klepperen in het graslandgebied ten zuiden van de Willink Weust. Aanwijzingen voor een broedpoging waren er nergens.

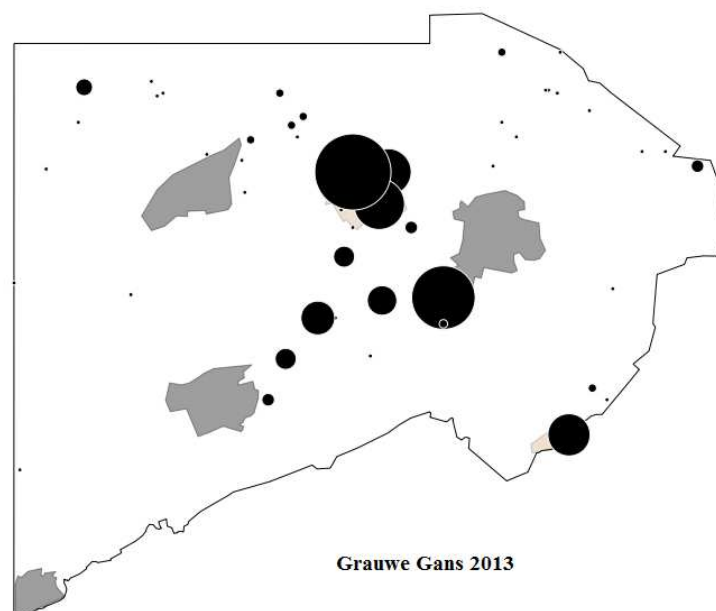
Knobbelzwaan (18 territoria)

Na het topjaar van 2012 met 27 territoria viel het aantal gevoelig terug. Vooral het “oude” werkgebied was bijna geheel ontvolkt met geen enkel broedgeval langs Groenlose Slinge en Beurzerbeek en een mislukte poging bij 't Hilgelo.

Grauwe Gans (166 territoria)

Het hoogste aantal tot op heden. Als je goed op de “vliegenpoepjes” in de verspreidingskaart let zie je dat ze inmiddels overal in het werkgebied op kunnen duiken.

Brandgans (0-1 territorium)

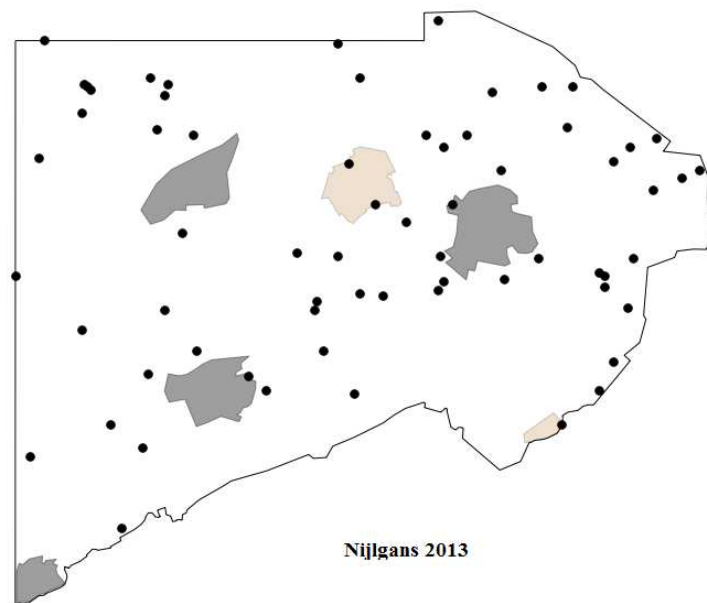
Op 4 mei was een waakse adult aanwezig op de houtwaterplaats bij het Notarisbos. Helaas kon geen verdere indicatie voor een territorium worden verkregen.

Grote Canadese Gans (14 territoria)

Met 14 paren werd een nieuw maximum bereikt. Zoals de laatste jaren gebruikelijk broedden de meeste paren in het gebied van Bredevoort - De Vlijt – Strandbad aan de zuidwest rand van Winterswijk. Toch worden steeds weer verspreide “losse” paren opgemerkt zoals in Kotten, bij Dinxperlo, bij Lichtenvoorde en op een uitbreiding van de golfbaan in Henxel.

Nijlgans (66 territoria)

Ook de Nijlgans werd nog niet eerder in zo'n groot aantal vastgesteld. Dat er toch ook nog wel wat zijn gemist kunnen we aflezen uit de grote leegte in het Woold. Ook daar moeten ze toch wel zitten??

Bergeend (1 territorium)

In het gebied Groot Goor / Slingeplas werd in het broedseizoen van 2013 geregeld een paartje Bergeenden gezien. Voldoende voor een territorium. Van een broedgeval is niets gemerkt. De Bergeend is een zeer zeldzame broedvogel in de Zuidoost-Achterhoek. Alleen in 1996 en 1998 werd een territorium vastgesteld.

Krakeend (6 territoria)

Kleine Plas Bredevoort, Kleine Goor en het Korenburgerveen-complex (2) konden zich verheugen in territoria van de Krakeend. Daarnaast waren bij de Oude Maat in Zieuwent weer 2 paren aanwezig.

Wintertaling (>11 territoria)

Het Korenburgerveen-complex is niet integraal geteld; onvolledig onderzoek leverde hier 6 paren op. Daarnaast werden paren vastgesteld in het Kleine Goor (3) en het Wooldse Veen (2).

Zomertaling (4 territoria)

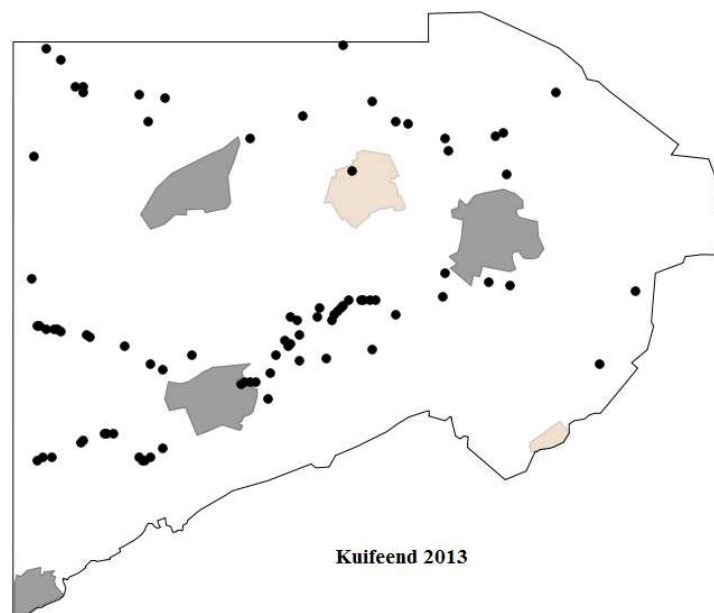
Het Kleine Goor was goed voor 1 paar en daarnaast waren er een drietal paren aanwezig in verschillende terreinen ten noordwesten van Zieuwent. Zekere broedgevallen zijn niet vastgesteld.

Slobeend (3 territoria)

Op drie locaties werden Slobeenden na de datumgrens waargenomen: randzone Vragenderveen, Kleine Goor en Kleine Plas Bredevoort. Zekere broedgevallen zijn niet vastgesteld.

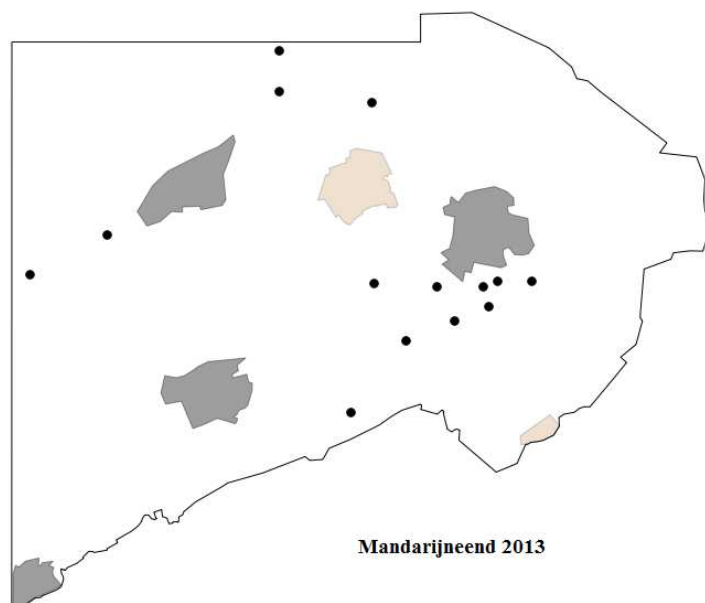
Kuifeend (124 territoria)

Kuifeenden zijn inmiddels een gewone verschijning in de broedtijd op menig grotere waterpartij in de Zuidoost-Achterhoek. Met 124 territoria werd een nieuw hoogtepunt bereikt.

Mandarijneend (15 territoria)

Vijftien territoria is een gemiddeld aantal in de laatste jaren. In het verspreidingsbeeld valt wel op dat de “stronghold” in Huppel geheel lijkt verlaten en ook langs de beken in Ratum werden ze niet gevonden. Het nieuwe zwaartepunt vinden we ten zuiden van Winterswijk waar ook in de winter geregeld flinke groepen worden gezien.

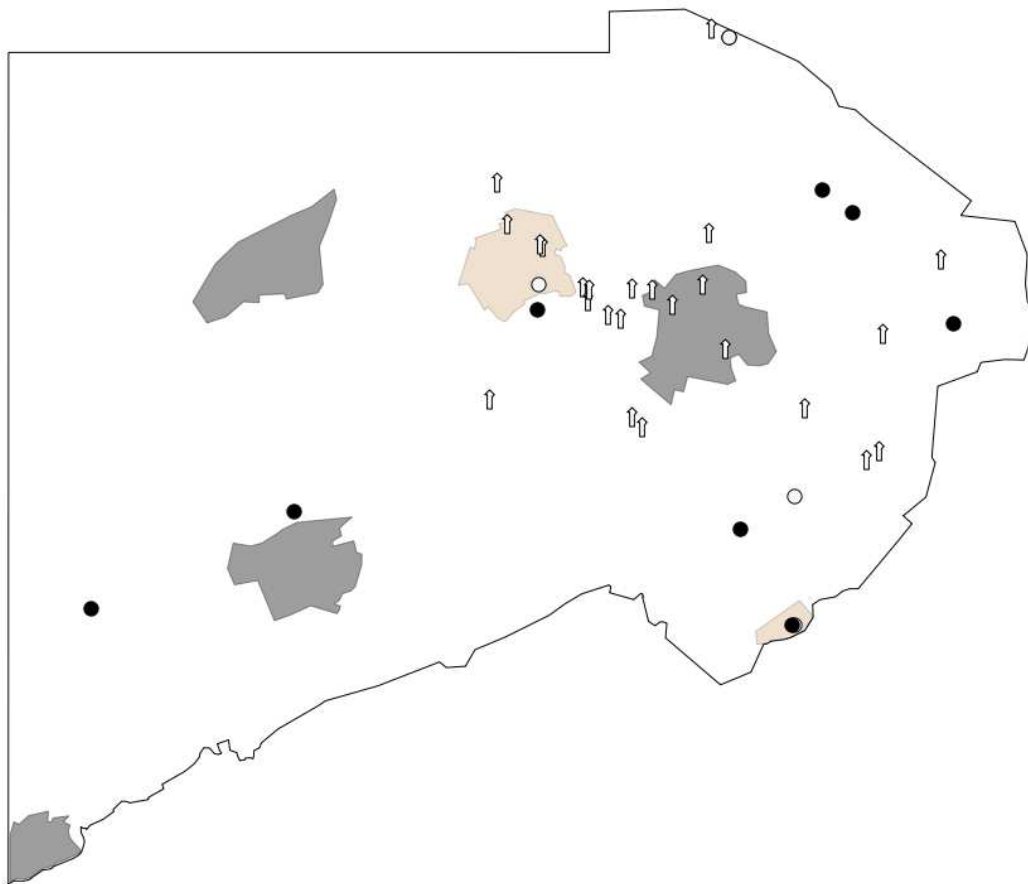

Mandarijneenden langs de Boven-Slinge.

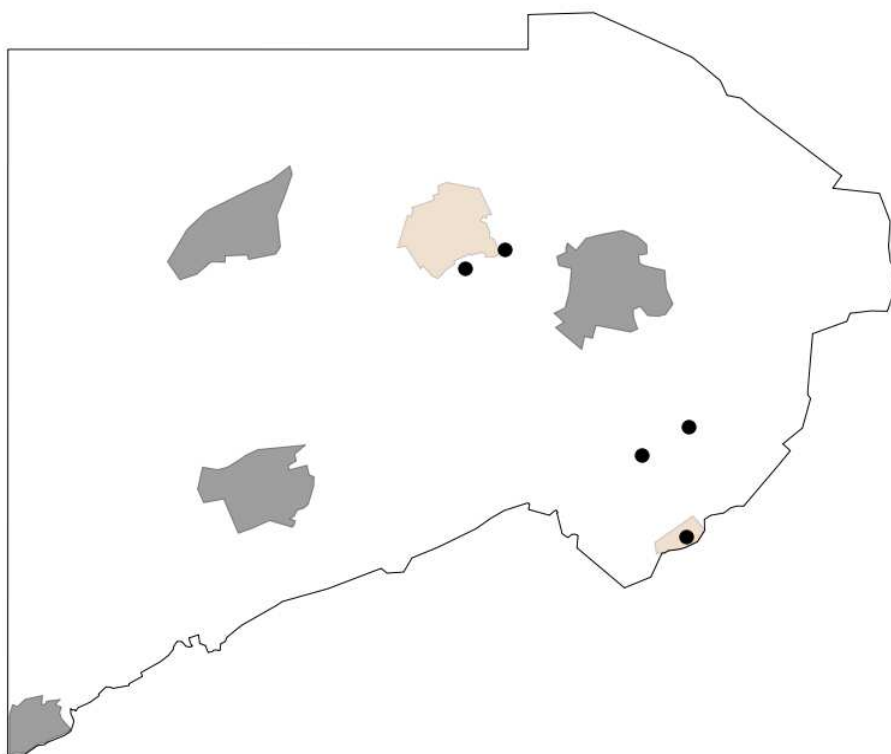
Rode Wouw (1 territorium)

Net als in 2010-2012 werd er een territorium van de Rode Wouw vastgesteld. Anders dan in de voorgaande jaren, zijn er in 2013 geen aanwijzingen gevonden dat deze soort heeft gebroed in het werkgebied. Wanneer we naar de verspreiding van de waarnemingen van de Rode Wouw in de periode 1-2-2013 t/m 31-8-2013 kijken, dan valt op dat het merendeel van de waarnemingen zijn verricht rondom het Korenburgerveencomplex en de oostelijke helft van het werkgebied. Op onderstaande kaart worden de overvliegende (niet aan het terrein gebonden) vogels met een pijltje aangeduid, de foeragerende met een open rondje en de vogel ter plaatse met een dichte stip. Het is moeilijk het territorium te duiden, maar mogelijk hebben de Rode Wouwen een broedpoging ondernomen ergens in 't Mentink.

Verspreiding van waarnemingen van de Rode Wouw tussen 1-3-2013 en 1-9-2013.

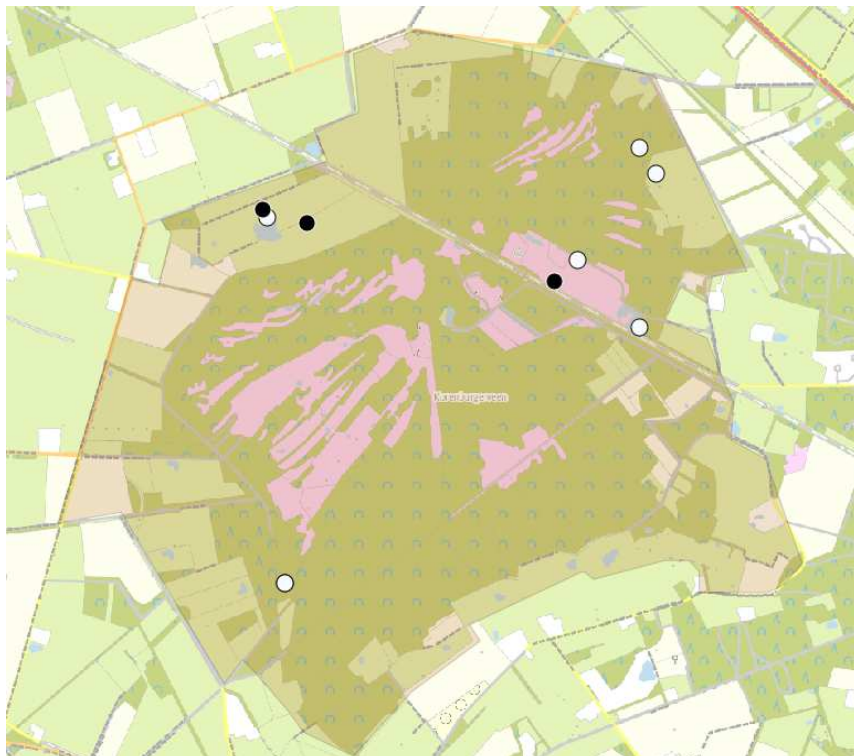
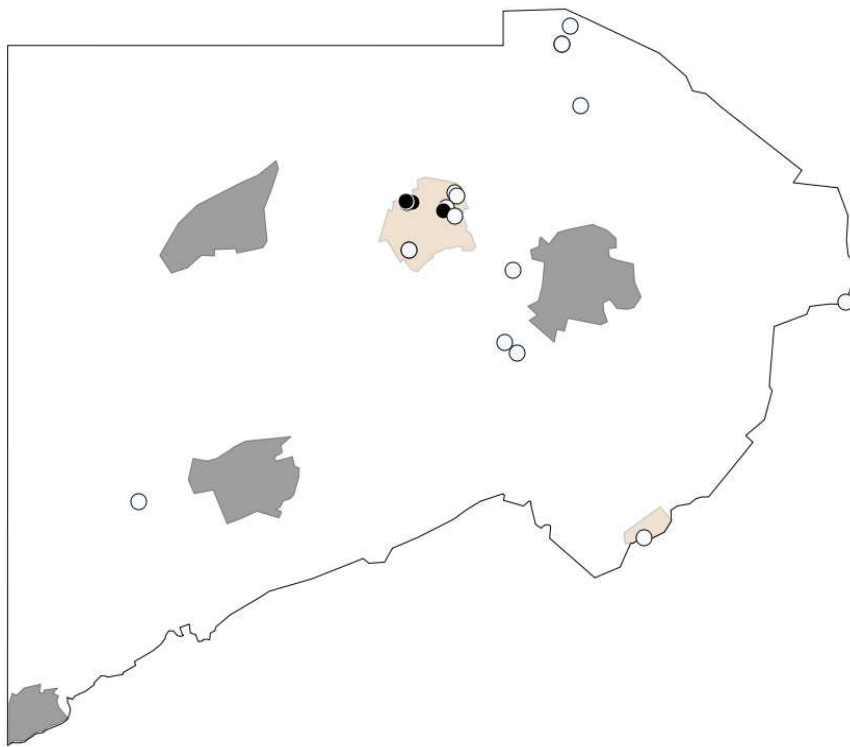
Het merendeel van de waarnemingen betreft een solitaire vogel, maar op 8-3, 28-3, 29-3, 21-4, 30-4 en 7-7 werden twee vogels bij elkaar waargenomen. Op de onderstaande kaart zijn de waarnemingen weergegeven van 2 vogels bij elkaar.

Paarwaarnemingen (of 2 individuele vogels) in de periode tussen 1-3-2013 en 1-9-2013.

Bruine Kiekendief (1 territorium)

Het bekende territorium van deze soort in het Korenburgerveen was ook in 2013 weer bezet. Het merendeel van de waarnemingen komt ook vanuit het veencomplex of de randzone. Op onderstaande afbeelding zijn alle waarnemingen van Bruine Kiekendieven uit de periode 1-3-2013 en 1-9-2013 weergegeven. De open rondjes betreft een individuele vogels, de dichte rondjes een paarwaarneming. Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat de vogels gebroed hebben. Anders dan in voorgaande jaren werden geen voedselvluchten naar het Korenburgerveencomplex waargenomen. Ook zijn er geen jonge vogels waargenomen.

Waarnemingen van Bruine Kiekendieven in de periode tussen 1-3-2013 en 1-9-2013 in het werkgebied (bovenste verbeelding) en in en rondom het Kornburgerveencomplex (onderste verbeelding). De stippen betreffen paarwaarnemingen, de open rondjes individuen.

Waterral (+ territoria)

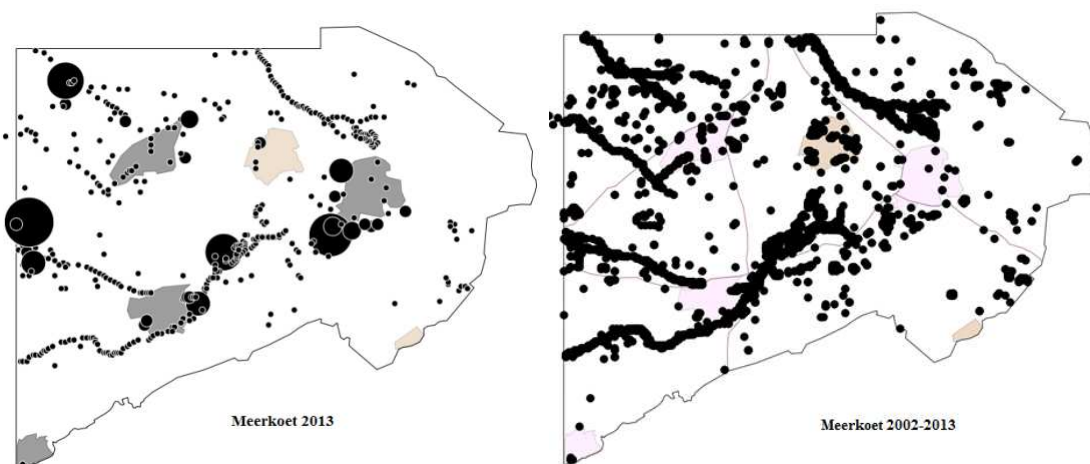
Het Korenburgerveen-complex werd niet onderzocht; daar broeden er de nodige maar we weten dus niet hoeveel. Het vermelden waard is de waarneming van een vogel op 5 mei bij de Oude Maat bij Zieuwent. Ook in het Wooldse Veen was tenminste één territorium bezet.

Porseleinhoen (1 territorium)

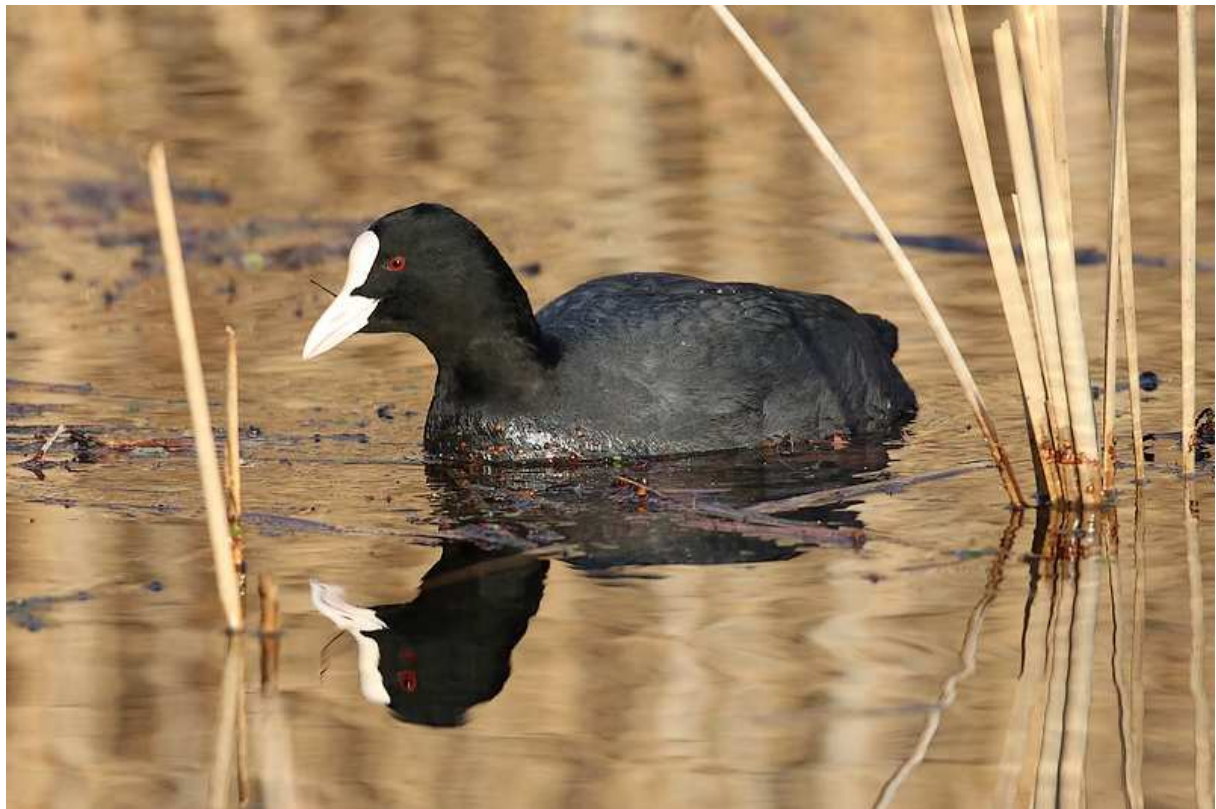
Op 7 en 30 mei en op 18 juni werd een roepende Porseleinhoen bij de hooilandjes achter Den Oppas in het Korenburgerveen gehoord. Van 1981 tot 1986 werden herhaaldelijk territoria vastgesteld (maximaal 3 in 1981) en uit 2000 is een broedtijdwaarneming van een dode vogel hangend in een prikkeldraad bekend.

Meerkoet (488 territoria)

Opnieuw werd een hoger aantal Meerkoeten geteld. De cumulatieve verspreidingskaart over 2002-2013 laat zien dat de nodige losse broedplaatsen in 2013 niet bezet waren; vooral in het noord-oostelijke deel van het werkgebied. Er passen er dus nog wel de nodige bij.....

Meerkoet op het plasje langs de Greversweg in het Woold.

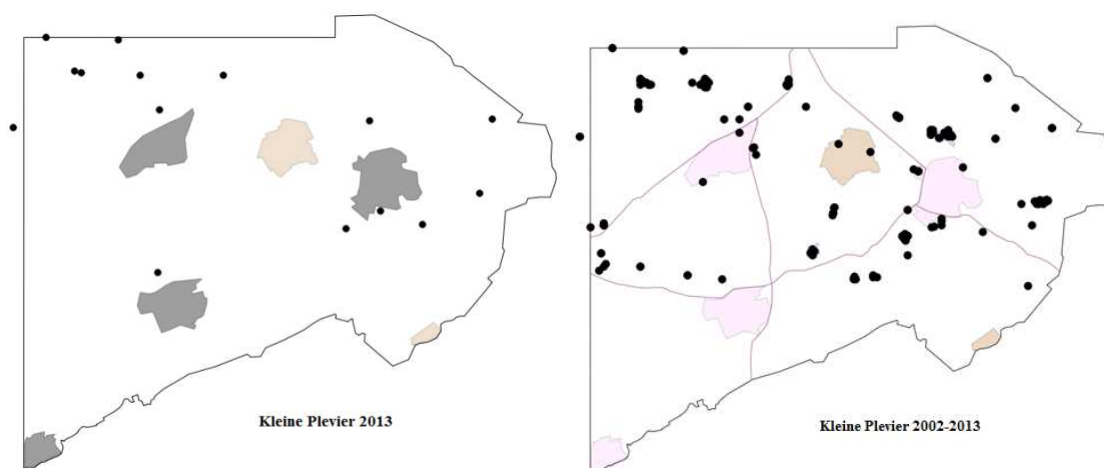

Kraanvogel (0)

In maart werd zowel in het Wooldse Veen als in het Korenburgerveen een paartje opgemerkt. Latere waarnemingen die op mogelijke broedvogels duiden, ontbreken.

Kleine Plevier (14 territoria)

2013 was weer een goed jaar voor Kleine Plevieren. Als geen andere soort illustreert de Kleine Plevier “werk in uitvoering”. De cumulatieve kaart geeft mooi aan waar de laatste jaren gegraven, geplagd en gespit werd en wordt. Vooral in het zuidwesten kunnen we nog wel wat werk verrichten. En rond het Korenburgerveen-complex is afgelopen najaar bijzonder veel geplagd, dus daar kunnen we wel wat Kleine Plevieren verwachten in 2014.

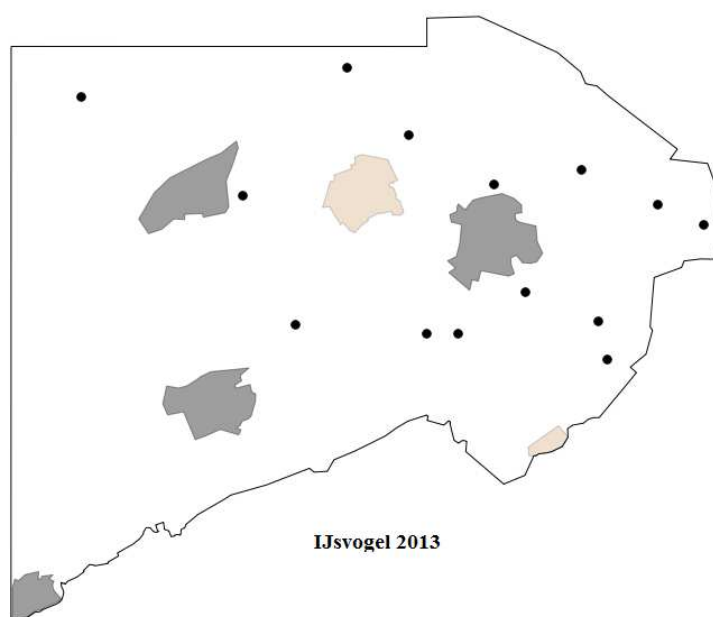

Nachtzwaluw (1 territoria)

Alleen de bekende broedplaats in het Wooldse Veen was in 2013 bezet. Jan Rademaker stootte op 7 juli een nachtzwaluw op in het Meddosche Veen zonder vervolgwaarnemingen. Deze waarneming vormt onvoldoende grond om een territorium te claimen, al is het niet de eerste keer dat er Nachtzwaluwen worden waargenomen in het Korenburgerveencomplex.

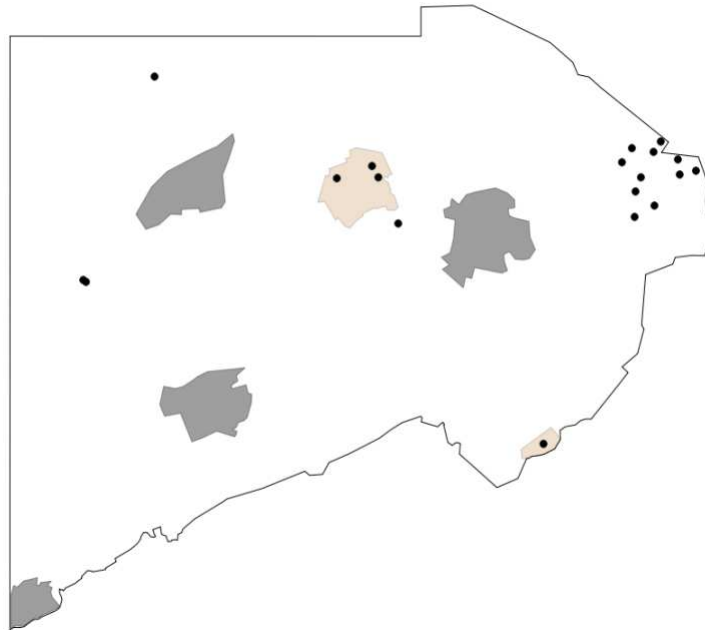
IJsvogel (14 territoria)

Niet slecht, maar ook niet goed. In 2012 telden we nog 17 paartjes, dus het was weer een duidelijke terugval. Momenteel zien we er weer diverse dus misschien is het na de afgelopen extreem zachte winter weer dankbaar IJsvogels zoeken.

Boomleeuwerik (19 territoria)

Dankzij de grootschalige broedvogelkartering kwamen in 2012 de Boomleeuweriken in Ratum aan het licht. Dankzij veldwerk in het kader van de nieuwe Vogelatlas, is er opnieuw goed gekeken naar deze soort. Het aantal territoria nam toe van 14 in 2012 naar 19 in 2013. Nog steeds vormt Ratum een bolwerk, maar er zijn ook Boomleeuweriken vastgesteld in en rond het Korenburgerveen-complex (3), Mentink, Koolmansdijk, Wooldse Veen (allen 1 territorium) en De Vennebulten. Rond het recent uitgebreide heideterrein werden in 2013 twee territoria vastgesteld.

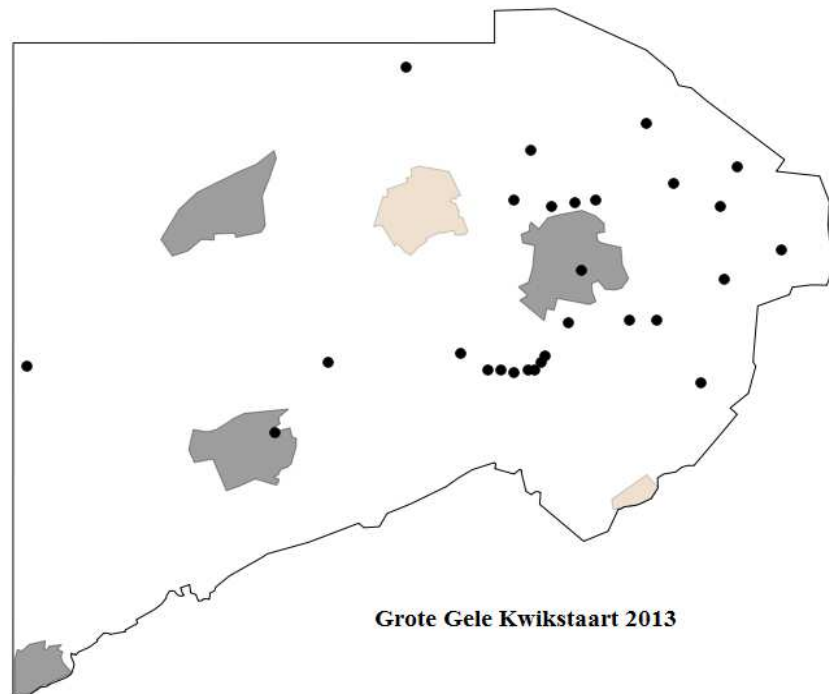

Overzwaluw (0 territoria)

De Oeverzwaluw liet het afweten in 2013. Dat was niet geheel vrijwillig, want de exploitant van het zanddepot bij het Hilgelo had het terrein in 2013 dusdanig ingericht dat er geen geschikte nestplaats voorhanden was. Het hele voorjaar hebben er wel Oeverzwaluwen rondgehangen in het gebied, maar er zijn geen aanwijzingen gevonden die op de aanwijzing van broeden duiden. Deze kolonie werd gesticht in 1999 en telde in het topjaar 2005 maar liefst 179 nesten. Ook op de andere kolonieplaatsen die de afgelopen jaren bezet waren (terrein SKB) en De Vlijt, werden geen bezette nesten opgemerkt.

Grote Gele Kwikstaart (28 territoria)

De Grote Gele Kwikstaart deed het verhoudingsgewijs erg slecht in 2013. In 2012 waren er nog 51 territoria; bijna een halvering. Vooral de beken in Oost-Winterswijk waren bepaald dun bevolkt.

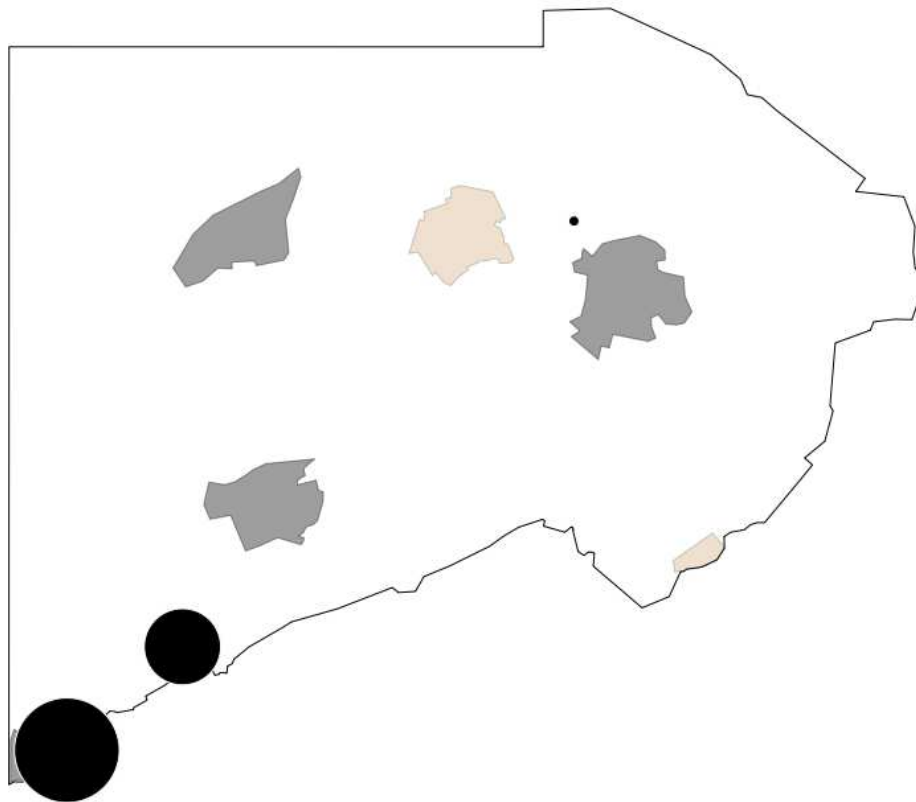

Grote Gele Kwikstaart langs de Boven-Slinge ter hoogte van de Vreehorstweg.

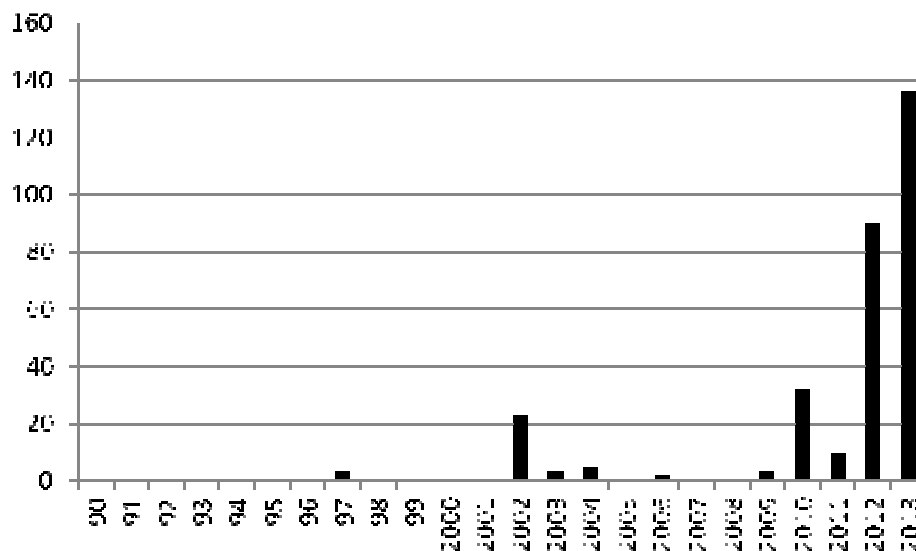

Roek (136 nesten)

De in 2010 ingezette toename van de Roek zette in het afgelopen jaar door; er werden 136 nesten geteld tegenover 90 het jaar ervoor. Het aantal kolonies nam af van 4 naar 3, maar met name de kolonie in Dinxperlo liet een forse groei zien (van 21 naar 78). De in 2012 nieuw gevestigde kolonie bij De Jonker in Winterwijk was het afgelopen jaar opnieuw bezet (7 nesten), maar de hele kolonie was verlaten iets verder in het broedseizoen. Mogelijk is deze kleine kolonie verstoord.

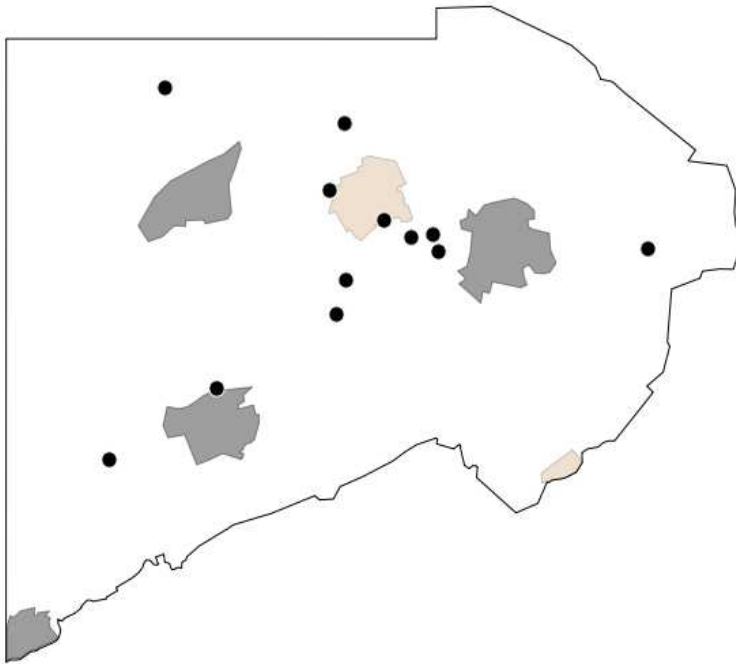
Verspreiding van de Roek in 2013 (4 kolonies); een kleine kolonie in Dinxperlo is niet zichtbaar onder de grote stip.

Aantalontwikkeling van de Roek in de ZO-Achterhoek (1990-2013).

Kwartel (12 territoria)

Ten opzichte van het afgelopen jaar werd er slechts één territorium minder vastgesteld van de Kwartel. Drie roepende mannetjes net ten westen van het Aaltense Goor op 15 april (wrn F. ten Bogt) zijn buiten het overzicht gelaten omdat deze waarnemingen ruim voor de datumgrens van 20 mei liggen. In het bijzonder Kwartelrijke jaar 2011 werden er ook verschillende roepende mannetjes ten oosten van Kotten opgemerkt. Uit deze hoek zijn het afgelopen jaar geen territoria bekend geworden.

Verspreiding van de Kwartel in 2013.

Kwartelkoning (1 territorium)

Op 5 juni hoorde J. Rademaker een Kwartelkoning roepen vanuit een hooilandje net ten zuidoosten van het Korenburgerveen. In het gebied is door meerdere mensen een Kwartelkoning gehoord (mond. Med. J. te Kloeze) waardoor een territorium gerechtvaardigd is. De Kwartelkoning is slechts drie keer eerder in het werkgebied vastgesteld. In 1996 (1) en in 1997 (2 territoria). Landelijk gezien was 2013 een gemiddeld jaar voor deze soort (Sovon, 2014). Ondanks extreem hoog water in grote delen in Oost Europa kwamen er geen bijzonder hoge aantallen naar ons land.

Verspreiding van de Kwartelkoning in het Korenburgerveencomplex. Het enige territorium in de Zuidoost-Achterhoek 2013.

Snor (1 territorium)

Dankzij veldwerk in het kader van de nieuwe Vogelatlas werd op 23 april een zingende snor waargenomen in het zuidelijke deel van het Vragenderveen. Door de uitgevoerde ingrepen in de waterhuishouding is het waterpeil in dit deel van het veen vrij succesvol omhoog gekomen. Blijkbaar profiteert deze soort daar van. De Snor werd in 2010 tijdens de broedvogelkartering van het Korenburgerveen voor het eerst sinds 1976 weer in het gebied vastgesteld (2 terr). In 2011 en 2103 werd er dus één territorium vastgesteld.

Verspreiding van de Snor (links) en de Rietzanger (rechts) in het Korenburgerveencomplex 2013.

Rietzanger (3 territoria)

De vaststelling van 2 territoria van deze soort buiten het Korenburgerveencomplex was een grote verrassing. Naast een territorium in de randzone van het veen werd er ook één in het Aaltense Goor vastgesteld. Tot 2013 werden er uitsluitend Rietzangers gemeld vanuit het Korenburgerveencomplex. Bij de laatste volledige broedvogelkartering van dit veencomplex (2010) werden 5 territoria vastgesteld. In 2013 slechts 2. Daarbij dient opgemerkt te worden dat het gebied (deels) slecht toegankelijk is en er buiten de jaren dat het gebied volledig gekarteerd wordt, onvoldoende bezocht wordt voor een volledig beeld. De twee vastgestelde territoria moeten dan ook als een minimum aantal beschouwd worden.

Oehoe (1 territorium)

Het bekende territorium in Ratum was ook in 2013 bezet. Er zijn twee jongen succesvol uitgevlogen (beleefdelente.nl).

Hop (0 territoria)

Net als in 2013 kon geen territorium van de Hop vastgesteld worden. Zoals ook in 2012 is de Hop slechts één keer gezien en wel in de randzone van het Vragenderveen.

Draaihals (1 territorium)

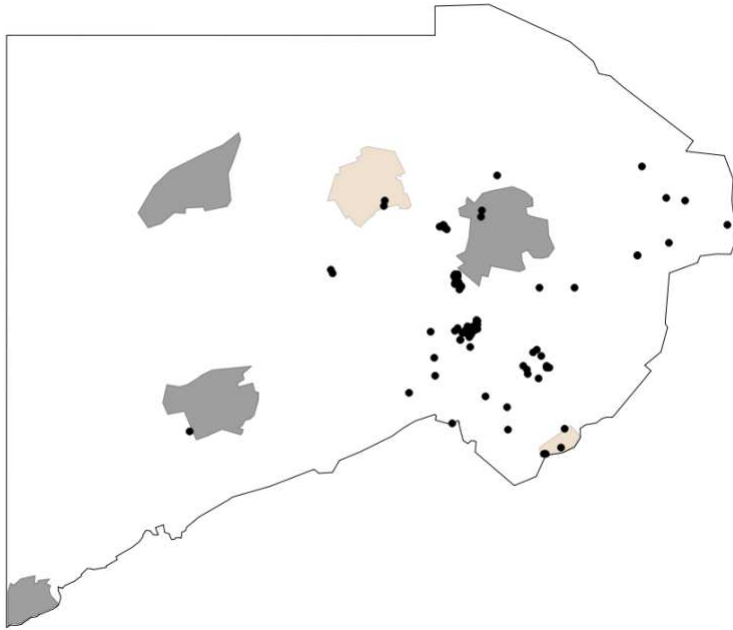
Opnieuw was de bekende broedplaats aan de noordzijde van het Meddosche veen bezet door de Draaihals. Op 26 mei werd hier een mannetje gehoord. In april (1, 24 en 24 april) werden in het oostelijke deel van het werkgebied losse waarnemingen verricht van de Draaihals, waaronder een vogel op de plek waar vorig jaar een territorium opgetekend kon worden. Er zijn geen vervolgwarnemingen verricht zodat aangenomen wordt dat het doortrekkers betreft.

Verspreiding van de Draaihals in het Korenburgerveencomplex. Het enige territorium in de Zuidoost-Achterhoek 2013.

Middelste Bonte Specht (onbekend aantal territoria)

Het inventariseren van de Middelste Bonte Specht in een bosrijke omgeving zoals het oostelijke deel van het werkgebied is geen sinecure. In 2013 is onvoldoende onderzoek uitgevoerd naar deze soort om iets te kunnen zeggen over aantallen en verspreiding. In onderstaande kaart zijn de losse waarnemingen van deze specht in 2013 (tussen 1 maart en 31 augustus) weergegeven. Zoals te zien ligt het zwaartepunt van de verspreiding in het oostelijke, meer bosrijke, deel van het werkgebied. In 2013 werd de soort voor het eerst in de randzone van het Korenburgerveen vastgesteld. De waarneming van een Mibo aan de rand van Aalten betreft een vogel op een voertafel en geen territoriumindicerende waarneming.

Verspreiding van losse waarnemingen van de Middelste Bonte Specht in 2013.

Een Middelste Bonte Specht in het Buskersbos.

Paapje (o territoria)

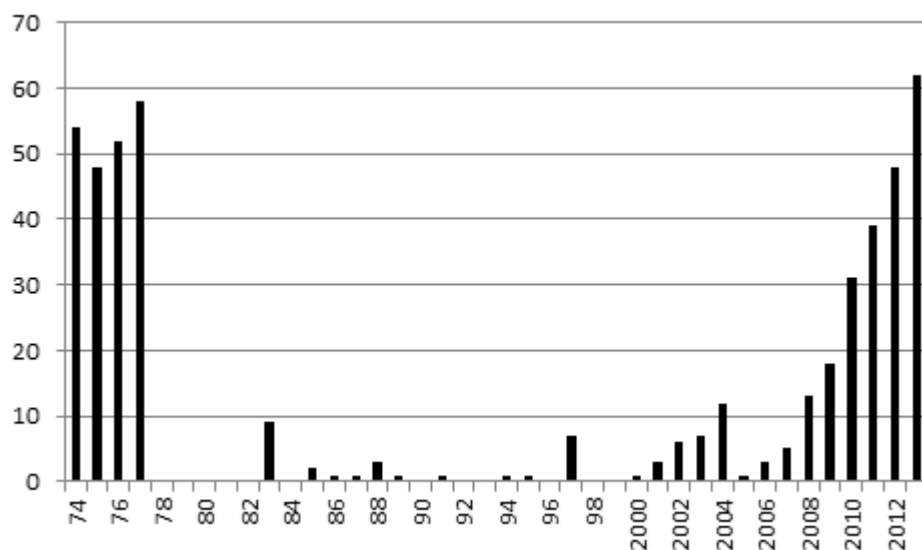
Op drie plekken werden Paapjes waargenomen tussen de datumgrenzen. In alle drie gevallen waren de waarnemingen echter onvoldoende om een territorium te claimen. In het Kleine Goor werd op 26 en 30 juni een mannetje waargenomen in het zuidelijke deel van het gebied. Het gebied grenst aan een ruige kavelsloot met weelderige begroeiing met o.a. fluitekruid en akkerdistel. In een extensief begraasd perceel net ten westen van de Bekendelle werd op 18 juli een mannetje waargenomen en op 10 juli en 18 juli werd een vrouwtje waargenomen in het Zwarte Veen bij Harreveld in een ogenschijnlijk geschikte habitat (structuur- en bloemrijk grasland). Het verdient de aandacht om deze plekken in de komende jaren goed in de gaten te houden.

Paapje (vrouw). Gefotografeerd in het Zwarte Veen op 10 juli 2013. Foto: G. Wassink

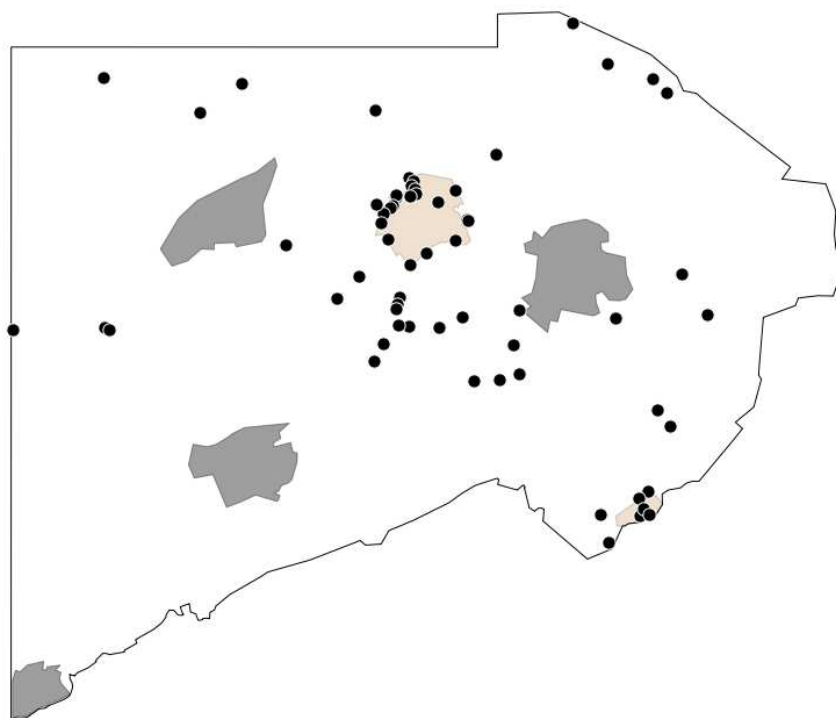

Roodborsttapuit (62 territoria)

De Roodborsttapuit doet het ronduit goed in de Zuidoost-Achterhoek en andere delen van ons land (Sovon, 2014). Zoals zichtbaar op onderstaande grafiek neemt de soort, met een kleine dip in 2005-2008, vanaf 2000 jaarlijks toe. Vanuit het Korenburgerveen werd de randzone bezet, gevolgd door andere extensief begraasde percelen en in toenemende mate treffen we de soort in het 'normale' agrarische cultuurland aan langs ruige wegbermen, kavelgrensbeplanting en slootkanten (Leemreise, 2013).

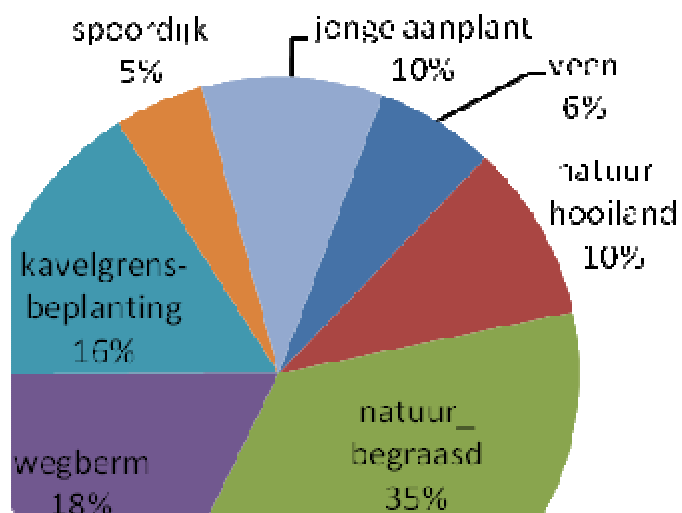

Aantalsontwikkeling van de Roodborsttapuit 1974-2013 in de Zuidoost-Achterhoek.

Verspreiding van de Roodborsttapuit 2013.

De helft van de Roodborsttapuiten werden vastgesteld in terreinen met een natuurbestemming (veen, extensief begraasd grasland, (ruig)hooiland), waarbij opvalt dat het merendeel in extensief begraasd grasland voorkomt. De hooilanden in de onderstaande grafiek bestaan veelal uit ruige percelen met een hoog aandeel pitrus in de vegetatie. In 'pure hooilanden' ontbreekt de soort. Het aandeel Roodborsttapuiten dat buiten de natuurgebieden broedt is in 2013 sterk gestegen. De meeste territoria zijn vastgesteld langs ruige wegbermen en perceelscheidingen. In bijna alle gevallen in de omgeving van een bemsloot of kavelstloot.

Verdeling van de territoria over verschillende typen landschap (n=61)

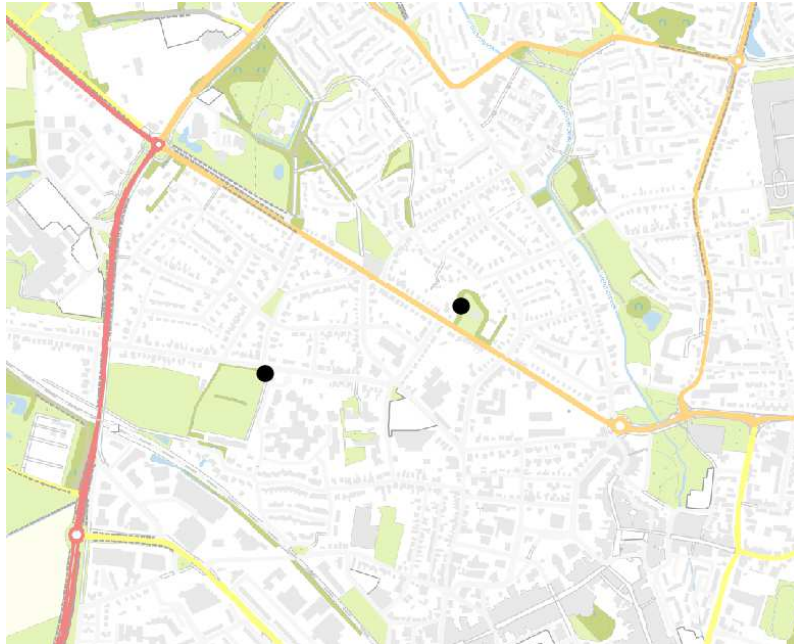
Ruige slootkant in het Kleine Goor. Broedplaats van de Roodborsttapuit. Foto: P.Leemreide.

Kramsvogel (1 territorium)

Het voortbestaan van de Kramsvogel als broedvogel in de Zuidoost-Achterhoek hangt aan een zijden draadje, maar de soort is er nog! Langs de Manenschijnweg, net ten zuiden van het Korenburgerveencomplex, werd een alamerende vogel waargenomen. Dit bleek de enige territoria Kramsvogel te zijn van 2013.

Europese Kanarie (2 territoria)

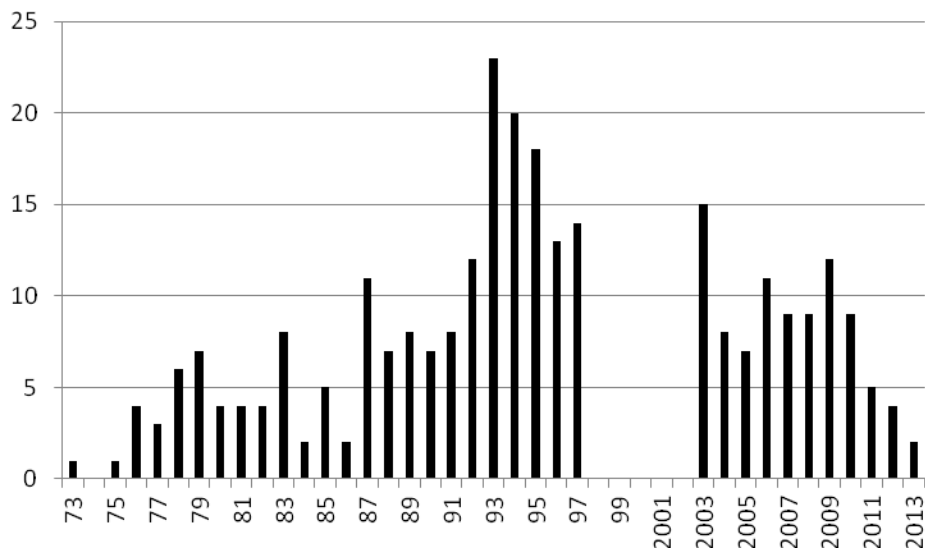
De Europese Kanarie weigert de handdoek in de ring gooien. In het westelijke deel van het dorp Winterswijk wist J. Rademaker toch nog twee territoria vast te stellen. Op beide plekken zijn zingende mannetjes waargenomen. Er zijn geen Europese Kanaries waargenomen in de andere woonkernen in de Zuidoost-Achterhoek.

Verbreiding van de Europese Kanarie in het dorp Winterswijk 2013 (2 territoria).

Weergave van de waarnemingen van Europese Kanaries uit het waarneemarchief in 2013 (maart-augustus 2013).

Aantalontwikkeling van de Europese Kanarie in de Zuidoost-Achterhoek 1973-

Kortsnavelboomkruiper (10 territoria)

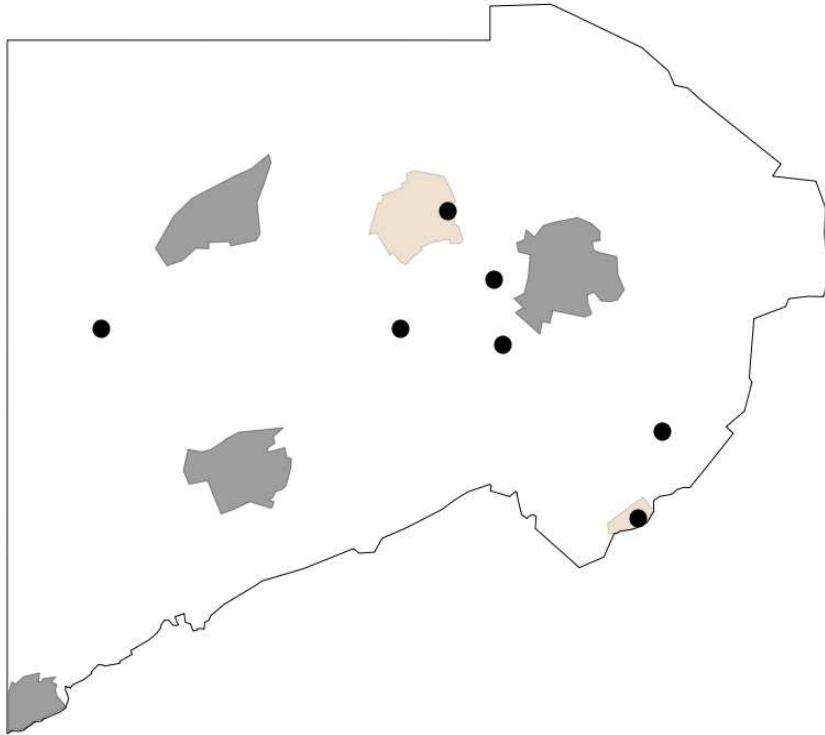
Het beeld van de verspreiding van de Kortsnavelboomkruiper in de Zuidoost-Achterhoek is onvolledig. Net als bij de Middelste Bonte Specht, moeten alle geschikte biotopen in de goede periode bezocht worden door tellers die bekend zijn met deze soort. De ijle, hoge zangtonen zullen aan de teller die er niet op gespitst is snel verloren gaan. Dank zij de vele 'soortenjagers' zijn er redelijk wat waarnemingen verricht in de Bekendelle. Hier konden uiteindelijk 7 territoria vastgesteld worden. Behalve de in de Bekendelle zijn in 't Rot (2) en Aarnink (1) Kortsnavelboomkruipers vastgesteld. Er zijn geen waarnemingen verricht in Ratum, hier werd in 2012 nog een territorium vastgesteld. Een waarneming in 't Mentink bleek te weinig om er een territorium van te kunnen maken, evenals een zichtwaarneming van een Kortsnavelboomkruiper in het dorp Aalten.

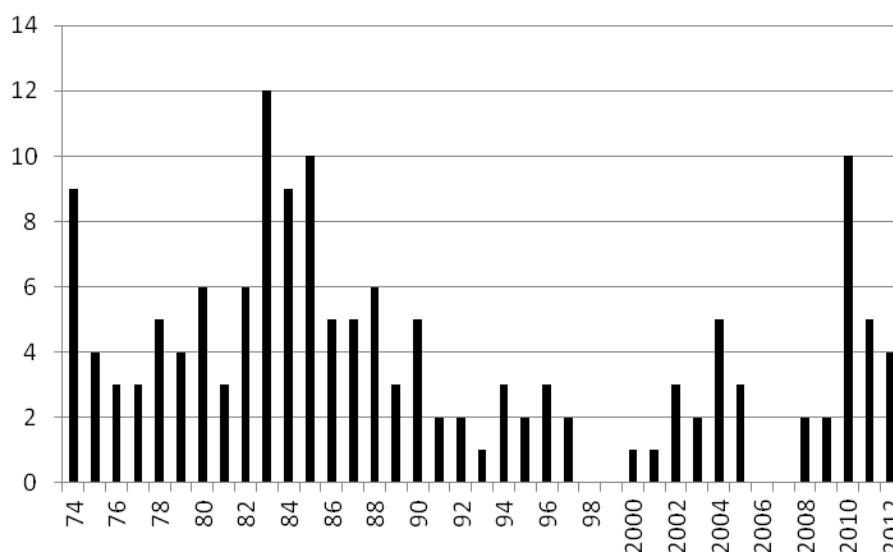
Verspreiding van de Kortsnavelboomkruiper in de Zuidoost-Achterhoek 2013 (10 terr.).

Grauwe Klauwier (7 territoria)

De zeven vastgestelde territoria geven een enigszins vertekend beeld want op slechts twee plaatsen werd een paartje waargenomen. De andere vijf territoria werden door solitaire mannetjes bezet. Het vastgestelde aantal van 5 territoria dat door een solitair mannetje bezet werd is tot stand gekomen door strikte toepassing van de Sovon-criteria. De territoria van Mentink en het Korenburgerveen zijn op basis van de fusieafstand tot stand gekomen; de perioden waarin de vogel ter plaatse was sluiten elkaar namelijk niet uit.

Verspreiding van de Grauwe Klauwier in 2013.

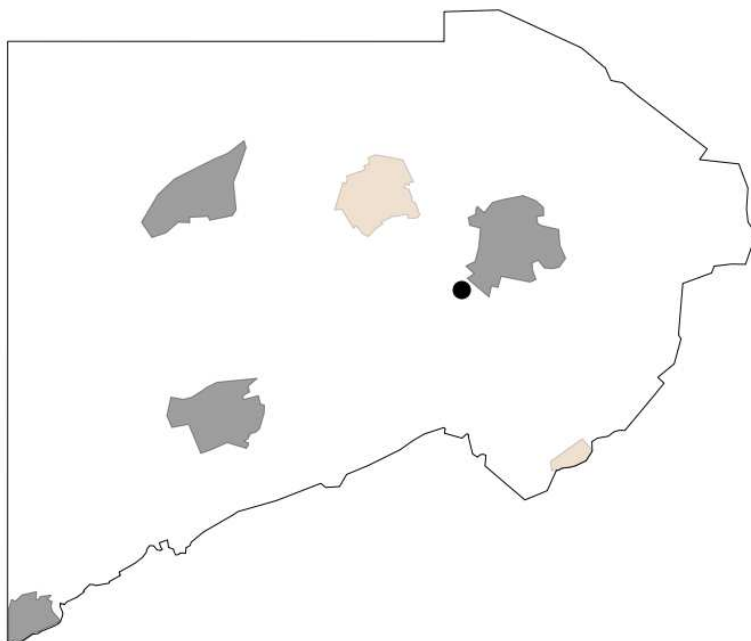
Aantalontwikkeling van de Grauwe Klauwier in de Zuidoost-Achterhoek 1974-2013.

Raaf (1 territorium)

Voor het eerst werd een broedgeval van de Raaf vastgesteld in de Zuidoost-Achterhoek. Eerst werd tussen 24 en 29 maart werd in 't Mentink steeds een paar gezien; o.a. ook bij een vermoedelijk nest. Vervolgens werd in hetzelfde gebied van 16 t/m 20 juli een paar met 3 juvenielen gezien.

Kleine Barmsijs (1 territorium)

Er werd één territorium van de Kleine Barmsijs vastgesteld. Het werd vastgesteld aan de Driemarkweg, net ten zuiden van Winterswijk. De Kleine Barmsijs is een zeldzame broedvogel die sterk gekoppeld is aan de duinstreek en Limburg (Sovon, 2014). Het vastgestelde territorium grenst aan de verspreiding van de soort zoals deze in 1993 in het dorp Winterswijk werd vastgesteld (totaal 6 terr.).

Verspreiding van de Kleine Barmsijs in de Zuidoost-Achterhoek 2013.

Dankwoord

Alle tellers die een bijdrage hebben geleverd worden hierbij bedankt. Bij het opstellen van een dergelijk jaarverslag blijkt andermaal de enorme betekenis van het goed archiveren van waarnemingen in Waarneming.nl. Wij hopen dat iedereen dit ook in het komende jaar blijft doen. Naast het invoeren van een 'waarneming' verzoeken wij iedereen om zo veel mogelijk informatie toe te voegen aan de ingevoerde waarneming. Deze aanvullende informatie kan het later soms mogelijk maken om een territorium te claimen.

De trefkans bij broedvogelonderzoek op een woonerf

Ervaring uit de praktijk

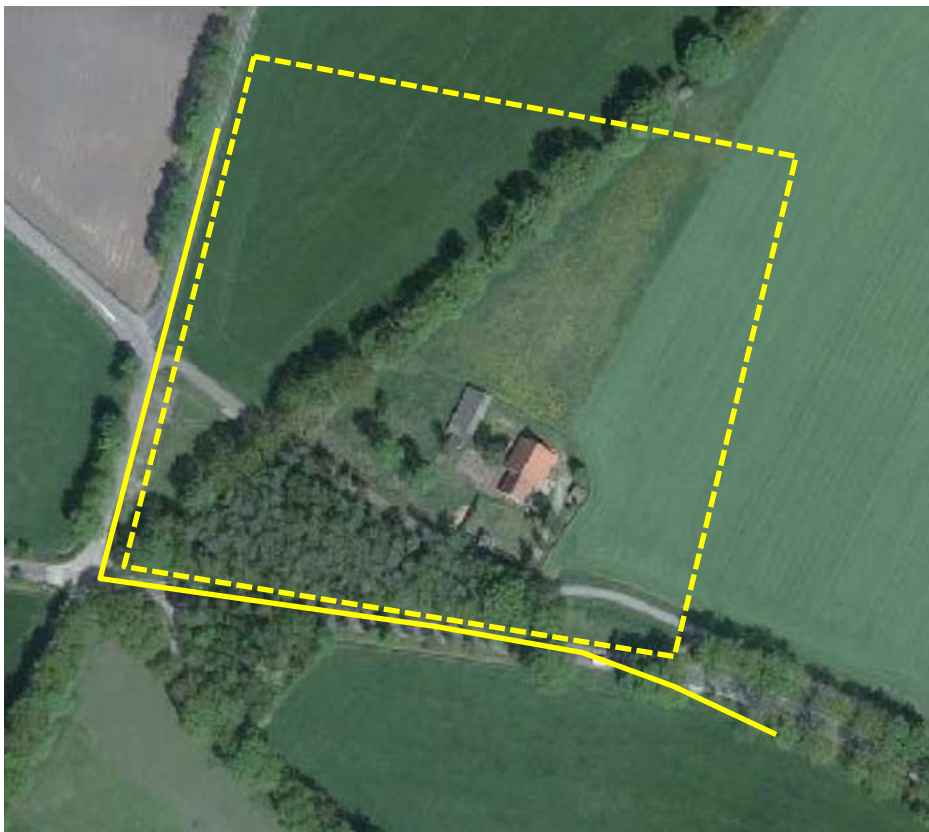
Pim Leemreise en Robert Kwak

Inleiding

Vanaf 1987 worden, met enkele tussenpozen, jaarlijks alle broedvogels in proefvlak Vragenderveld gekarteerd in het kader van het Broedvogel Monitoring Project (BMP) van Sovon. Enkele jaren geleden is een lid van onze vogelwerkgroep komen wonen in het proefvlak. Toen ik hem ter vermaak een uitdraai van de verspreidingsgegevens en aantallen liet zien, kreeg ik spontaan enige tijd later aanvullingen toegestuurd van soorten op zijn erf waarvan ik een te laag aantal had vastgesteld of soorten die in helemaal gemist had. Hetzelfde gold voor de resultaten het jaar erop. Deze verschillen waren de aanleiding voor dit artikel.

Ligging van het erf

Proefvlak Vragenderveld ligt net ten zuiden van het Vragenderveen en het betreffende erf ligt aan de zuidrand van het proefvlak. Op onderstaande verbeelding wordt de begrenzing van het erf (stippellijn) binnen het proefvlak weergegeven (doorgetrokken lijn).

Het erf ligt aan de zuidoostzijde van een houtwal met zomereik en berken zonder dichte ondergroei. Ten zuiden van het erf ligt een naaldbosje met lariks en enkele berken en zomereiken. Op het erf staat een hoofdgebouw met woning aan de voorzijde en de deel aan de achterzijde. Verder staan op het erf twee open kapschuren. Rondom het erf ligt grasland, bestaand uit een monocultuur van raaigras met bijpassend intensief agrarisch gebruik.

Gegevens

Voor het vergelijken van de aantallen is gebruik gemaakt van verspreidingsgegevens zoals die verzameld zijn in het kader van het BMP-project. De gegevens worden verzameld volgens de uitgebreide territoriumkarteringsmethode en zijn geïnterpreteerd door het programma Autodustering van Sovon. Er is vergelijkingsmateriaal uit 2012 en 2013 gebruikt voor dit artikel. In 2012 zijn acht vroege ochtendbezoeken afgelegd, in 2013 zes.

Trefkans

Onder trefkans verstaan we het deel van de territoria waarin bij één bezoek een vogel wordt waargenomen die territorium-indicatief gedrag vertoont (zang, balts, alarm, enz.). De trefkans wordt uitgedrukt in procenten. De trefkans hangt samen met een complex van factoren, die te maken hebben met het gedrag van de vogels en dat van de waarnemer (uit: Vogelinventarisatie, Achtergronden, richtlijnen en verslaglegging. Hustings et al. 1985).

Vergelijking

Ondanks het feit dat de vogelteller respectievelijk acht en zes maal het erf bezocht heeft, is een aanzienlijk deel van de territoria gemist, of is de soort zelfs niet eens waargenomen. Dat de bewoners uiteraard veel meer waarnemen wordt natuurlijk veroorzaakt door de tijd waarin de bewoner aanwezig is op het erf. Dat is vele malen vaker en langduriger dan de vogelteller. Bij mij zelf thuis was me ook al opgevallen, dat, indien je er op let, er waanzinnig veel vogels op een erf kunnen broeden en dat wanneer ik de aantallen en verspreiding opsom, sommige bezoekers met enige verbazing dit aanhoren. Zelf werd ik verrast deze zomer door de mededeling van de buurvrouw (van de andere helft van de boerderij) dat er een vogeltje aan het nestelen was onder de veranda. Dat bleek een Grauwe Vliegenvanger te zijn, een soort die ik tot dan toe, slechts één maal had gehoord vanuit de tuin van de burens verderop.

Een kanttekening moet worden gemaakt. De definitieve verspreiding en aantallen zijn door het computerprogramma 'Autocluster' van Sovon vastgesteld. Dit programma 'trekt' soms waarnemingen bij elkaar om er een territorium van te maken en interpreteert de waarnemingen aan de hand van criteria (datumgrenzen en bezoekaantal). Aantallen van ons collega-lid zijn gegeven op basis van waarnemingen die niet geïnterpreteerd zijn volgens de BMP-methode en waarbij ook geen clustering heeft plaats gevonden met buur-erven. Dit zal voor een aantal soorten mogelijk de verklaring kunnen zijn dat de BMP-er lagere aantallen heeft en mogelijk ook voor het missen van soorten. Simpelweg omdat de soort wel is waargenomen, maar niet aan de criteria voldoet om als geldig territorium geteld te mogen worden. De vergelijking is dus niet 100% waterdicht.

Bij het veldwerk in Kotten (2011) en Ratum (2012) is de autocluster benadering van SOVON zorgvuldig nagelopen en bleek dat voor veel soorten de autocluster benadering te streng uitpakt en daardoor een aantal territoria niet gerekend worden. In Kotten leverde de handmatige interpretatie 22% en in Ratum 10% meer territoria op (R. Kwak – zie bijlage 1).

Per soort is de impact natuurlijk verschillend, maar zeer groot is de impact voornamelijk bij ervogels en soorten met een korte activiteitsperiode als de Spreeuw.

De belangrijkste oorzaken liggen in:

Oorzaak	Gevolg	belang
territoria plot overstijgend	Te veel territoria bij soorten met grote territoria	matig
eenmalige waarneming onterecht toegekend	Territoria onterecht toegekend	gering
fusie-afstand te groot	Territoria onterecht samen getrokken	groot
fusie erven	Territoria onterecht samen getrokken	Zeergroot
over territoria heen clusteren	Territoria onterecht samen getrokken	matig
niet gebruiken van (niet territorium indicerende) waarnemingen	Territoria onterecht niet toegekend	matig
te veel waarnemingen vereist	Territoria onterecht niet toegekend	matig
datumgrens te laat	Territoria onterecht niet toegekend	groot tot zeer groot
aanvullende losse waarnemingen	Territoria onterecht niet toegekend	gering

De resultaten

In de onderstaande tabel wordt het aantal territoria uit autocluster afgezet tegen de waarnemingen van de bewoner. Voor een aantal soorten is de afwijking enorm, terwijl de bewoner ook nog eens een aantal soorten heeft vastgesteld die door de BMP'er volledig gemist zijn op het erf.

	2012				2013			
	BMP	bewoner	verschil	verschil (%)	BMP	bewoner	verschil	verschil (%)
Holenduif					0	1	1	100
Houtduif	1	2	1	50	1	2	1	50
Grote Bonte Specht	0	1	1	100	0	1	1	100
Boerenzwaluw	0	2	2	100				
Witte Kwikstaart					1	2	1	50
Winterkoning	1	2	1	50	0	1	1	100
Merel	3	4	1	25				
Tuinfluitier	0	1	1	100	0	1	1	100
Fitis	1	2	1	50	0	1	1	100
Grauwe Vliegenvanger	0	1	1	100	0	1	1	100
Staartmees	0	1	1	100				
Pimpelmees	1	2	1	50	1	2	1	50
Koolmees	0	1	1	100	1	2	1	50
Gaai	0	1	1	100	0	1	1	100
Zwarte Kraai	0	1	1	100				
Spreeuw	0	7	7	100	3	8	5	63
Huismus	5	8	3	38	8	10	2	20
Ringmus	0	4	4	100	4	6	2	33
Vink	3	4	1	25				
Putter	0	1	1	100	0	1	1	100
Geelgors	0	1	1	100	0	1	1	100
aantal bezoeken	8				6			

Verschil tussen de resultaten van de BMP-telling en de vastgestelde aantallen zoals door de bewoner opgegeven.

Enkele soorten vallen daarbij op. Het is opvallend dat in 2013 een soort als Winterkoning volledig gemist is. Dit is toch een soort die normaal van verre wordt opgemerkt en ingetekend wordt. Hetzelfde geldt voor de Geelgors. In beide jaren zijn er wel Geelgorzen vastgesteld in de directe omgeving van het erf, maar niet er net naast. Tenslotte de Spreeuw. Spreeuwen kunnen in het vroege voorjaar opvallend gedrag vertonen, maar dat is soms maar in een zeer korte periode. En als dan de bezoeken in de grote-jongen-fase ver uit elkaar liggen, dan kan de soort blijkbaar volledig gemist worden (2012) of met een veel te laag aantal vastgesteld worden (drie i.p.v. acht).

Discussie

De gegevens van de bewoner maken duidelijk dat zes-acht bezoeken in het voorjaar een inspanning is, waarbij lang niet alle soorten en aantallen juist worden vastgesteld. Maar zelfs als het aantal bezoeken fors wordt opgeschroefd, is het mogelijk om soorten te missen. Soorten als Fitis, Putter, Tuinfluitier, Boerenzwaluw zingen soms maar heel kort om vervolgens in de weer te gaan met nestbouw en het grootbrengen van de jongen. Bij sommige andere soorten zal de interpretatie van de waarnemingen tot lagere aantallen hebben geleid. De persoonlijke interpretatie van waarnemingen in het veld, kunnen daar ook aan bijdragen. Een Pimpel- of Koolmees die plots iets verderop start met zingen, wordt vaak niet nogmaals opgeschreven worden omdat de teller denkt; "dit zal wel hetzelfde vogeltje zijn, deze is vast verplaatst!". Maar beide soorten kunnen ook gerust met meerdere paren op één erf broeden. Alleen uitsluitende waarnemingen geven in dat geval uitsluitel!

Tenslotte

De gegevens die ik gekregen heb, geven een fraai voorbeeld van aanwezige vogelbevolking die op basis van enkele ochtendronden en na interpretatie in beeld komt. In de werkelijkheid zijn verschillende soorten talrijker dan op basis van karteringswerk blijkt. Is dit erg? Op zich niet, door jaarlijks op dezelfde wijze het onderzoek uit te voeren, zal de afwijking ook jaarlijks ongeveer gelijk zijn waardoor de gegevens voor de beoordeling van de aantalsontwikkeling net zo goed bruikbaar zijn.

Het inzicht in het aantal soorten en de aanwezige dichtheden kunnen je als vogelteller wel scherper maken. In het bijzonder de gedachte dat soorten soms in hoge dichtheden voor kunnen komen en dat niet alleen mussen en spreeuwen met meer dan één paar op het erf huizen, maar ook mezen en Witte Kwikstaarten!

Het betreden van erven tijdens een broedvogelronde is niet altijd wenselijk. Mogelijk wek je het hele huis wanneer 's morgens vroeg de hond aan slaat, je laat de bewoners schrikken door plots in hun privé-domein op te duiken of je moet 'verplicht' koffie drinken en uitleggen wat je aan het doen bent. Dat laatste is gezellig, maar gaat ten koste van de spaarzame zangpiek van de ochtend!

Toch is het bijzonder zinvol om een goed beeld te krijgen van soorten als Spreeuw, Huis- en Ringmus, Holen-, Houtduif en Boer- en Huiswaluw. Erven zullen daarom altijd wel ietwat ondertelt worden.....

Literatuur

Hustings, M. et al. 1985. Vogelinventarisatie; Achtergronden, richtlijnen en verslaglegging. Pudoc Wageningen.

Bijlage 1. Vergelijking van het aantal vastgestelde territoria op basis van de handmatige interpretatie van territoria versus de autocluster methode van SOVON.

Soortnaam	Kotten 2011			Ratum 2012		
	SOVON	RK	$\Delta\%$	SOVON	RK	$\Delta\%$
Dodaars	2	1	-50			
Grauwe Gans	2	1	-50	3	2	-33
Grote Canadese Gans	3	2	-33			
Nijlgans	4	4	0	4	4	0
Wilde Eend	27	40	48	16	21	31
Kuifeend	3	4	33			
Havik	4	3	-25	4	2	-50
Sperwer	2	5	150	3	4	33
Buizerd	14	13	-7	15	16	7
Torenvalk	2	3	50	1	1	0
Boomvalk	1	2	100			
Patrijs	5	7	40	2	3	50
Kwartel	11	12	9	2	2	0
Fazant	104	108	4	26	30	15
Waterhoen	7	8	14			
Meerkoet	11	11	0			
Scholekster	3	4	33			
Kievit	29	33	14	10	11	10
Houtsnip	3	3	0	14	12	-14
Wulp	1	2	100	1	1	0
Stadsduif	1	1	0			
Holenduif	38	50	32	47	42	-11
Houtduif	291	348	20	163	187	15
Turkse Tortel	17	17	0	2	2	0
Zomertortel	3	3	0			
Koekoek	13	10	-23	9	7	-22
Kerkuil	3	2	-33	2	2	0
Steenuil	2	6	200	5	5	0
Bosuil	8	10	25	21	23	10
Ransuil	1	3	200	3	4	33
IJsvogel	2	2	0	4	3	-25
Hop	0	1	>100			
Draaihals	2	1	-50			
Groene Specht	14	15	7	15	13	-13
Zwarte Specht	5	5	0	7	7	0
Grote Bonte Specht	48	52	8	119	123	3
Middelste Bonte Specht	0	1	>100	16	15	-6
Kleine Bonte Specht	8	8	0	24	24	0

Boomleeuwerik				7	11	57
	Kotten 2011			Ratum 2012		
Soortnaam	SOVON	RK	Δ%	SOVON	RK	Δ%
Veldleeuwerik	1	1	0	3	1	-67
Boerenzwaluw	39	80	105	9	19	111
Huiszwaluw	7	13	86			
Boompieper	21	24	14	109	110	1
Graspieper	2	2	0	2	0	-100
Gele Kwikstaart				1	1	0
Grote Gele Kwikstaart	5	6	20			
Witte Kwikstaart	73	95	30	48	61	27
Winterkoning	127	133	5	221	231	5
Heggenmus	86	98	14	82	83	1
Roodborst	127	192	51	251	376	50
Nachtegaal	4	2	-50			
Zwarte Roodstaart	21	31	48	12	15	25
Gekraagde Roodstaart	42	66	57	57	57	0
Roodborsttapuit	4	3	-25	1	1	0
Merel	419	460	10	415	413	0
Kramsvogel	0	1	>100	1	1	0
Zanglijster	88	145	65	144	173	20
Grote Lijster	31	31	0	33	31	-6
Sprinkhaanzanger	1	1	0			
Bosrietzanger	8	9	13	5	5	0
Kleine Karekiet	1	1	0	1	1	0
Spotvogel	9	11	22	2	3	50
Braamsluiper	12	13	8	3	3	0
Grasmus	40	44	10	67	69	3
Tuinfluits	82	95	16	78	78	0
Zwartkop	242	256	6	376	378	1
Fluiter				4	4	0
Tijftjaf	292	316	8	315	342	9
Fitis	82	103	26	121	126	4
Goudhaan	11	12	9	58	61	5
Vuurgoudhaan	2	2	0	24	36	50
Grauwe Vliegenvanger	51	72	41	89	98	10
Bonte Vliegenvanger	55	73	33	73	73	0
Staartmees	15	24	60	42	49	17
Glanskop	28	33	18	66	68	3
Matkop	15	16	7	23	27	17
Kuifmees	12	13	8	31	32	3
Zwarte Mees	4	6	50	22	25	14
Pimpelmees	143	164	15	229	249	9

Koolmees	229	268	17	341	368	8
Boomklever	71	85	20	112	127	13
Boomkruiper	60	75	25	158	163	3
	Kotten			Ratum		
	2011			2012		
Soortnaam	SOVON	RK	Δ%	SOVON	RK	Δ%
Wielewaal	8	9	13	6	6	0
Grauwe Klauwier	0	1	>100			
Gaai	35	51	46	33	55	67
Ekster	21	27	29	1	4	300
Kauw	39	60	54	45	45	0
Zwarte Kraai	63	68	8	56	64	14
Spreeuw	149	257	72	127	240	89
Huismus	265	325	23	179	190	6
Ringmus	27	84	211	15	34	127
Vink	413	455	10	506	555	10
Groenling	51	72	41	41	50	22
Putter	10	12	20	13	13	0
Sijs	2	0	-100			
Kneu	25	38	52	10	10	0
Goudvink	18	27	50	23	24	4
Appelvink	14	17	21	65	69	6
Geelgors	67	87	30	93	88	-5
Eindtotaal	4463	5465	22	5387	5946	10

Zeldzame uilen in de regio Zuidoost-Achterhoek

Steven Wytema

Inleiding

Al enige jaren worden er in Nederland met toenemende mate twee soorten uilen gezien en gehoord, te weten de Ruigpootuil en de Dwerguil. Aangezien uilen nachtvogels zijn en deze twee bij uitstek moeilijk te traceren zijn, zal ik in dit stukje wat meer achtergrondinformatie geven over hun voorkomen, habitatkeuze, gedrag, en het belangrijkste natuurlijk: waar kan je ze vinden in ons werkgebied?

Allereerst een inleidend stukje: De Ruigpootuil is over het algemeen wat minder zeldzaam dan de Dwerguil. Hij broedt al sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw in Nederland, is een hele tijd lang van de radar verdwenen, maar wordt de laatste jaren weer gehoord en gezien in Drenthe, Overijssel en Gelderland. Vaak ging het hier om broedende of broedverdachte vogels. Ook is er een verzwakte vogel gevonden in Limburg. De Dwerguil daarentegen is een stuk zeldzamer: Alle vogels die zijn gevonden waren slechts één dag aanwezig en hebben nooit geroepen/gezongen. Althans.... tot voor kort. Eind december is een Dwerguil gevonden bij Lettele (ten oosten van Deventer) die langer aanwezig bleef. Zó lang zelfs, dat een broedgeval mogelijk werd geacht en dus alle media en berichtgeving het zwijgen werd opgelegd. Afijn, goede kans op een broedgeval dus... nu zijn wij aan de beurt!

En waarom is het dan zo moeilijk om die vogels te vinden? Één van de redenen is dat ze grotendeels roepen/zingen aan het begin van de nacht en vlak voor/na het ochtendgloren. De Dwerguil, die een potentiële prooi is voor Bosuil, roept zelfs vaak alleen bij (weinig) licht, dus vlak vóór donker en vlak nadat het licht wordt. Dit is omdat hij anders makkelijk te vinden is door de Bosuil: die wordt namelijk pas actief nadat de zon onder is. Dit, in combinatie met de periode dat ze zingen, maakt ze moeilijk te traceren. De periode is namelijk vanaf half februari tot eind maart (soms wel tot in mei!), en in die periode zitten wij rond de (ochtend/avond)schemer nou juist aan tafel.

Habitat & Gedrag

De Ruigpootuil is een soort die het graag heeft van grote bossen waar veel naaldbout in staat, maar ook met enig loofhout. Hij broedt bij voorkeur in hopen van Zwarte Specht, in beuk bijvoorbeeld. Je moet wel echt het bos in, hij zit vrijwel nooit langs de rand. Een (kleine) open kapvlakte vindt hij dan wel weer fijn. De beste manier om hem te vinden is de zang van het mannetje: een verdragend, 5-7 keer herhaald, beetje hol klinkend "poe-poe-poe-poe-poe-poe". Dit is voornamelijk te horen vanaf eind februari tot eind maart maar ongepaarde mannetjes blijven erg lang doorzingen, tot in juni! Let wel op een gelijken 'bibberroep' van Bosuil. Meer informatie kan je ook vinden op de site van sovon: <https://www.sovon.nl/nl/soort/7700>. De Ruigpootuil hoef je uitsluitend 's nachts te zoeken. Overdag is hij niet actief en verstopt zich in naaldbomen en is dan niet te vinden.

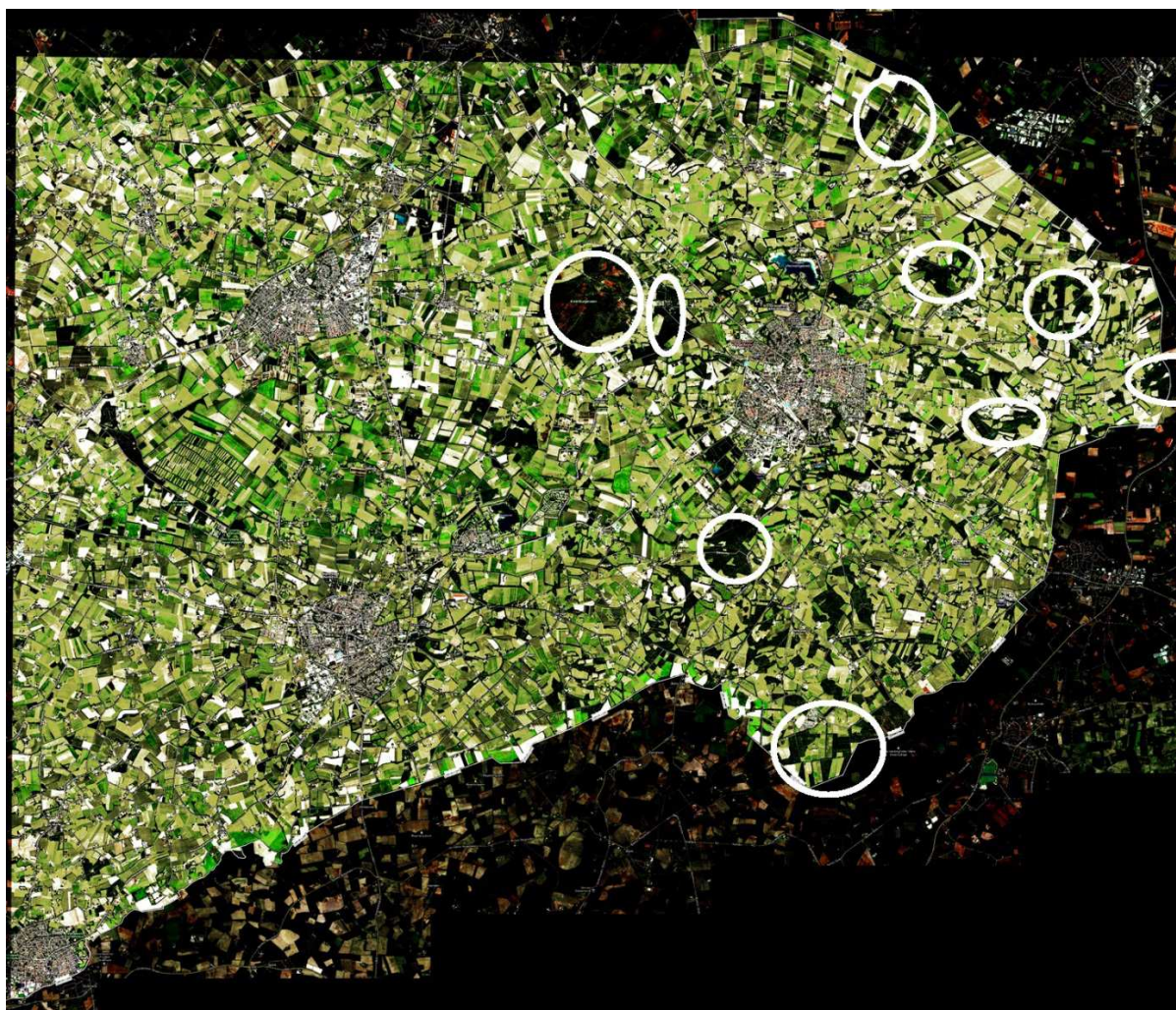
Hoe anders is dit bij de Dwerguil. Deze kan je met wat geluk wel overdag treffen. Dan zit hij net als de Steenuil een beetje te suffen op een half verscholen plekje. Soms zit hij ook bovenin de top van een spar, als uitkijkpost, maar dan nog kan je hem zo over het hoofd zien: met 17 cm is hij maar een klein beetje groter dan een Huismus! Hij is niet geliefd bij vele zangvogels en wil met name in de winter als het sneeuwt nog wel eens op mezen jagen. Om deze reden zullen (niet-trekkende) mezen vaak

alarmeren zodra ze een Dwerguil zien. En dat is de ideale manier om Dwerguilen te zoeken: Als je geluid afspeelt van Dwerguil zullen met name mezen sterk reageren als ze het geluid herkennen. Probeer hier dus goed op te letten! Geen reactie betekent waarschijnlijk dat er geen Dwerguil in de buurt zit. Is er wel reactie, dan is er hoogstwaarschijnlijk wél een Dwerguil in de buurt! Deze zal niet direct reageren maar onthoud die plek en kom (met geschikt weer) minstens 6x (3x ochtend, 3x avond) terug om te zoeken. Het afspelen van geluid staat niet altijd even positief in het daglicht. In dit geval kan het niet veel kwaad: de soort is blijkbaar erg van de 'spierballentaal' en bij grootschalige inventarisaties in Duitsland is al onderzoek gedaan naar het broedsucces met en zonder afspelen van geluid, waar geen verschil te merken is. Daarnaast kan het afspelen van geluid als er geen Dwerguilen zitten natuurlijk nooit iets kwaad doen.

Dwerguilen houden ook wel van flink wat bos, maar vinden de randen van hoogveen ook fijn. En laten we dáár nou juist twee redelijk geschikte plekken van hebben! Verder is Dwerguil een echte sparren-liefhebber (minder vaak bij Den of Larijs). Dit, in combinatie met flink wat loofhout en 'actieve' kapvlaktes (dit lijkt vaak best belangrijk als er geen veen is), maakt een voor Dwerguil een geschikt plekje. Als hij zingt is het vaak een helder, monotoon "djuu", vaak behoorlijk (minuten)lang herhaald om de 2 seconden. Het draagt op zich redelijk ver, maar is al snel (vanaf 100m) niet meer zo luid, en doet dan denken aan Goudvink. Dat is trouwens een typische soort die een vergelijkbare habitatkeuze heeft.

PLEKKEN

En dan nu het meest interessante voor ons natuurlijk: waar kan je dan een Ruigpootuil of Dwerguil vinden? Ondanks dat ze beiden van naaldbos houden, is het voor onze regio toch redelijk verschillend. Voor de Ruigpootuil zijn vanwege zijn voorkeur voor (het midden van) grote aaneengesloten bossen eigenlijk maar twee plekken geschikt, waarvan er één zelfs net buiten onze regio ligt: het Fürstenbusch. De andere is Beerninkhoek. Maar wie weet is Bekendelle ook prima voor een Ruigpootuil, er staat tenslotte best wat naalddhout en er is vast wel een oud hol van een Zwarte Specht waar hij in kan broeden. Laat je dus vooral niet tegenhouden door deze beperkte keuze! Heel anders zit het met Dwerguil. De combinatie van spar met hoogveen maakt Wooldse Veen (met name de zuidrand) en Korenburgerveen als grote kanshebbers. Maar het kan net zo goed bij (ook) Beeminkhoek of Bekendelle, Tenkinkbos, Döttenkrö of het Korenburgerbos. De bossen bij het Notarisbos (gecombineerd) kan hij ook prima vinden.

Kaart potentiële locaties Dwerguil in Zuid-Oost Achterhoek. Google Maps, 19 februari 2014

Conclusie

De Ruigpootuil is makkelijker te vinden dan de Dwerguil, want de roep is veel harder en verder dragend, maar in onze regio is toch wat minder geschikt habitat te vinden. De Dwerguil kan bijna zo ongeveer in je achtertuin zitten (is ook al een paar keer versuft opgeraapt tegen een raam aangevlogen!), maar is verdraaid moeilijk te vinden. Dat komt vooral doordat het geluid al snel 'wegvalt', en het een bijzonder klein vogeltje is. Hij heet ook niet voor niets 'Dwerguil'. Onze regio is er desalniettemin uitermate geschikt voor, en dat hier de meest opzienbarende broedgevallen voorkomen (Hop, Draaihals, Kramsvogel, Rode Wouw, Oehoe, Grauwe Klauwier, Europese Kanarie en ik zou Middelste Bonte Specht bijna vergeten) is al vaker gebleken. Oren gespitst dus!

Literatuur

Vogelgids van Europa (ANWB, tweede druk). Svensson et al, 2009.

Vogels van Europa (Tirion). Lars Jonsson, 1994.

Uilen van Europa (Thieme). Theodoor Mebs, 1987.

Owls of the World (Helm). Claus König, 2009.

Akker- en weidevogels in de Zuidoost-Achterhoek

Een overzicht van 1974-2013

Rody Schröder

Achtergrond, onderzoekmethode en discussie

In het oude werkgebied van de Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek wordt al sinds 1974 een drietal weidevogelsoorten geteld. Het gaat om de Grutto, Scholekster (vanaf 1975) en Wulp. Deze soorten zijn jaarlijks in de periode 1974-1992 gebiedsdekkend geteld. In 1993 en 1994 zijn weidevogels nauwelijks gekarteerd. Een opleving vond plaats tijdens de Natuur-, Bos- en Landschapskartering (NBL-kartering) van het Waardevol Cultuurlandschap Winterswijk in de periode 1995-1998 (Biologische Station Zwillbrock e.V., 2000). Omdat de belangrijkste weidevogelgebieden hoofdzakelijk aan de noord- en westzijde van het oude werkgebied liggen, geven alleen de jaren 1997 en 1998 van deze NBL-kartering een redelijk volledig beeld van de werkelijke populatie.

Omdat gaandeweg bleek dat onderzoek van het hele oude werkgebied voor mij te tijdrovend werd, volg ik vanaf 1999 een andere onderzoeksmethode. In het Meddosche Veld heb ik in 1999 een BMP Weide- en akkervogelplot volgens de SOVON-methodiek uitgezet. In dit gebied (± 300 hectare) tel ik jaarlijks alle soorten weide- en akkervogels. Daarnaast tel ik ook alle eenden, ganzen en andere minder algemene soorten zoals Geelgors, Huiszwaluw, Roodborsttapuit en Spotvogel. Het Meddosche Veld is momenteel het belangrijkste weidevogelgebied in het werkgebied van onze vogelwerkgroep.

In 2001 is geen compleet beeld verkregen, omdat door de toen heersende mond- en klauwzeercrisis het Meddosche Veld niet, en andere gebieden matig tot slecht zijn onderzocht!

Naast dit BMP-plot worden jaarlijks losse waarnemingen van vogelwerkgroepleden verzameld. Tot en met 2009 werden deze losse waarnemingen verzameld tijdens de activiteitenoverleggen in het broedseizoen. Daar werden de soorten met behulp van spelden op een overzichtskaart geprikt. Aan het eind van ieder seizoen werden deze spelden omgezet op analoge overzichtskaarten van het betreffende jaar.

Door deze minder intensieve onderzoeksmethode, wordt vanaf 1999 dus structureel van de Scholekster en de Wulp geen volledig beeld meer verkregen van de aantallen in het oude werkgebied.

In het nieuwe werkgebied zijn weidevogels nooit integraal geteld. Wel zijn hier integrale broedvogelkarteringen uitgevoerd en zijn soms ook atlasblokken op de weidevogels Grutto, Scholekster en Wulp onderzocht (bijvoorbeeld atlasblok 41-13 in 1985 en 1986).

Omdat de populaties van een aantal andere akker- en weidevogels al jarenlang afnemen, verzamel ik vanaf 1997 ook waarnemingen van Gele Kwikstaart, Graspieper en Veldleeuwerik. Daarnaast worden sinds 1999 ook waarnemingen van Kwartel en Patrijs verzameld. Twee weidevogels die tot nu toe buiten schot zijn gebleven zijn Tureluur en Watersnip. Van eerstgenoemde zijn eigenlijk altijd alle waarnemingen verzameld sinds de soort in de jaren tachtig van de 20^e eeuw weer in ons werkgebied werd waargenomen. De verspreiding van de Watersnip is echter altijd nagenoeg tot het Korenburgerveen en het Wooldse Veen beperkt gebleven. Data zijn daarom veelal beperkt gebleven

tot de integrale tellingen van beide veengebieden. Zowel Tureluur als Watersnip zijn in de periode 1974-2013 nooit jaarlijks integraal geteld.

Eind 2013 ben ik begonnen met het digitaliseren van alle beschikbare weidevogeldata. Dit betekent dat de stippen op de analoge kaarten zijn 'gestipt' op een digitale topografische kaart met Amersfoortcoördinaten. Zo kan iedere stip worden voorzien van een x- en een y-coördinaat tot op de meter nauwkeurig. Belangrijke bronnen waren:

- mijn weidevogelordners met daarin alle analoge kaarten vanaf 1974,
- broedvogelrapporten van de Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek,
- Waarneming.nl,
- Google maps.

Daarnaast waren de waarnemingen deels al digitaal beschikbaar:

- Databank Stichting Staring Advies,
- BMP-plot Meddosche veld.

Op het moment dat ik dit artikel ben gaan schrijven (januari 2014) bestond de databank uit 6563 territoria akker- en weidevogels en zijn alle hierboven genoemde bronnen gedigitaliseerd en/of toegevoegd.

Er zijn een aantal bronnen die nog aan het databestand moeten worden toegevoegd:

- Woold 1978,
- Winterswijk - Dorp 1988-1993,
- Lieveldebroek 1995,
- Besselinkschans - Grijze Veld 2008.

Deze rapporten heb ik niet in mijn kast staan, maar kan ik wellicht eens van iemand lenen om alsnog het databestand aan te kunnen vullen.

Daarnaast zijn er nog een aantal broedvogelrapporten in voorbereiding waarvan de data nog niet gepubliceerd en dus niet beschikbaar waren voor dit artikel:

- Korenburgerveen 2010
- Kotten 2011
- Ratum 2012

Ook de door Frans ter Bogt verzamelde data van patrijzen van de laatste jaren zijn hierin niet verwerkt. Wellicht komt er een artikel van Frans en mij speciaal over de Patrijs in ons werkgebied. Het streven is om ook deze data op te nemen in het databestand.

Veel akker- en weidevogels zijn opvallend aanwezig in het veld. Een aantal van hen vormt daarop echter een uitzondering: Graspieper, Kwartel, Patrijs en Watersnip. Naar deze soorten moet specifiek worden gezocht om een goed beeld te krijgen van het werkelijk aantal aanwezige broedparen. Van deze vier soorten kan daarom worden gesteld dat zij, behalve in de bufferzone Vragenderveen, het Meddosche Veld en tijdens de gebiedsinventarisaties, jaarlijks zijn ondertelt.

Samengevat worden momenteel waarnemingen van de volgende akker- en weidevogels verzameld in het gehele werkgebied van de Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek:

- Gele Kwikstaart	- Graspieper
- Grutto	- Kwartel
- Patrijs	- Scholekster
- Tureluur	- Veldleeuwerik
- Watersnip	- Wulp

Resultaten

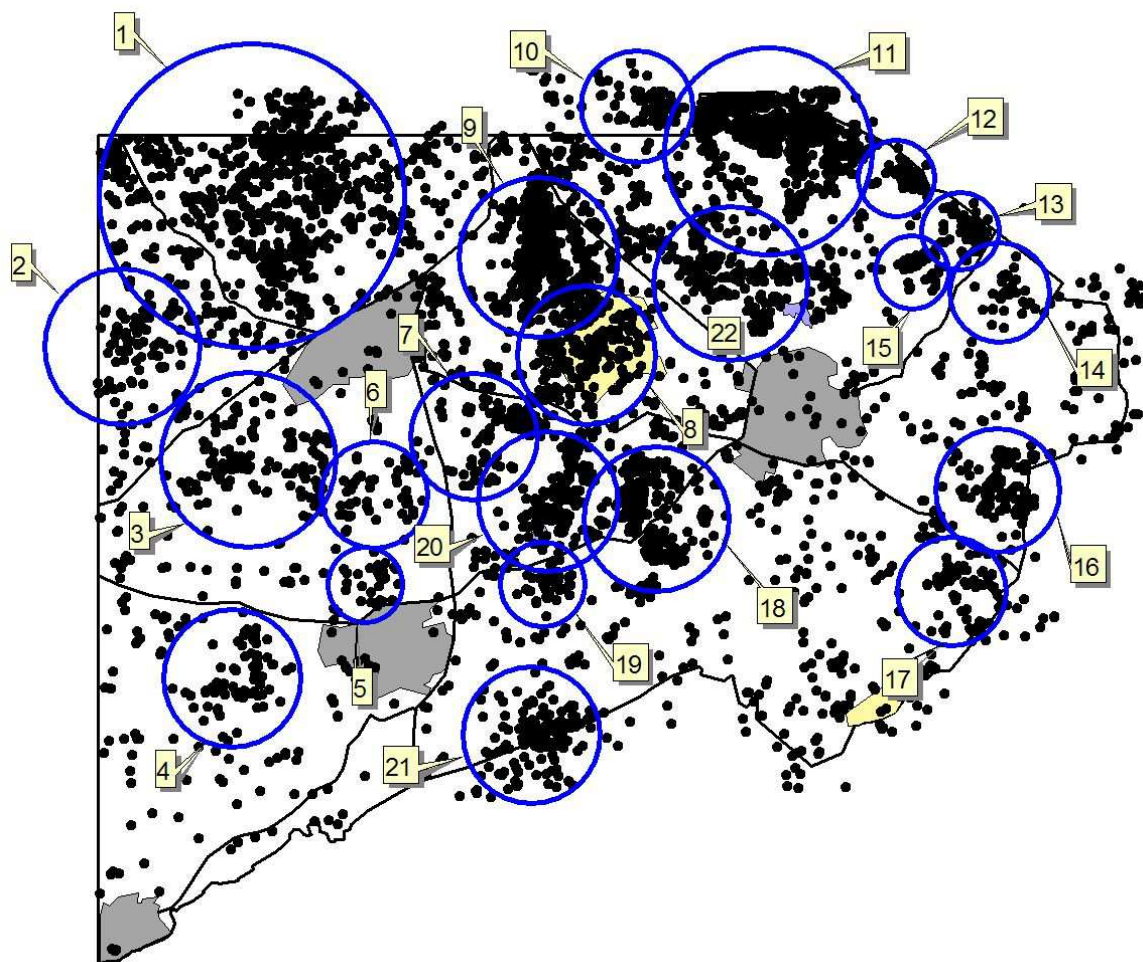
Algemeen

Om te kunnen bepalen welke delen van ons werkgebied van groot belang zijn voor akker- en weidevogels, is een kaart opgenomen met daarop alle 6563 territoria van de 10 soorten akker- en weidevogels uit de periode 1974-2013 (figuur 1). Zoals in figuur 1 is te zien, valt een deel van de stippen buiten ons feitelijke werkgebied. Deze stippen zijn hoofdzakelijk verzameld tijdens de NBL-periode van WCL-gebied Winterswijk (Zwollesche Veld en Duitsland).

Als je gebieden selecteert op basis van een hoge stipdichtheid (veel broedparen) en een omvang van minimaal 100 hectare, dan blijkt dat er in totaal 21 kerngebieden zijn (tabel 1).

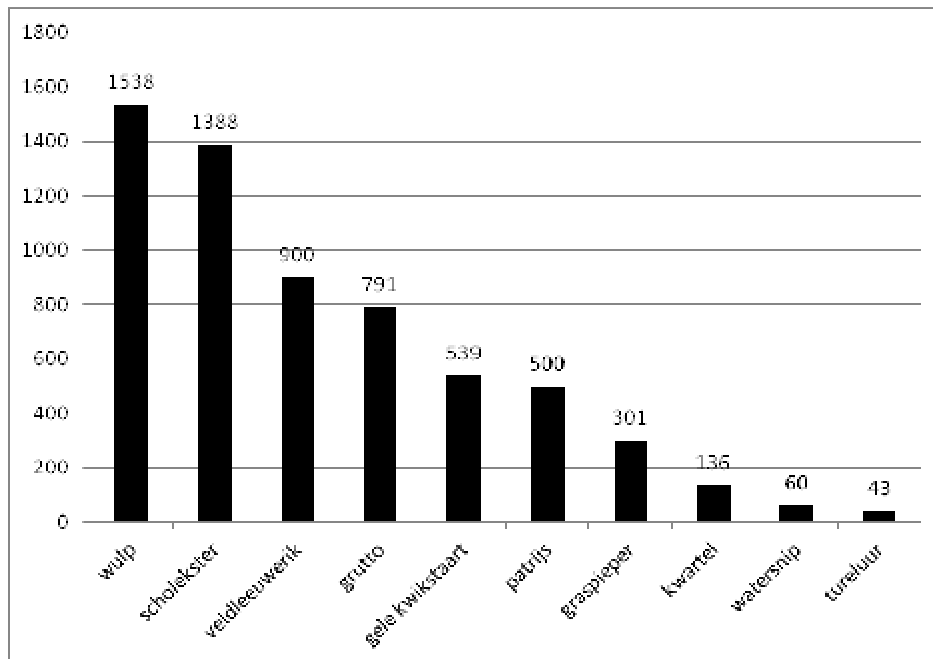
1. Lievelede en Zieuwent	12. Valkeniersbult
2. Harreveld	13. Vredenseweg-grensovergang
3. Aaltense Goor-Zwarte Veen	14. Masterveld
4. Lintelo	15. Waliëneweg-Maathuis
5. Dale	16. Vossenveld
6. Barlo	17. Oossinkes-Kottense Veld
7. Schaarsheide	18. Bessinkgoor-Hogebekkevoender
8. Korenburgerveen	19. Zwanenbroek-Bunninkgoor
9. Vragender Veld	20. Groote Goor-Kleine Goor
10. Zwollesche Veld (buiten vwg-
zoa)	21. Witte Veen
11. Meddosche Veld	22. Meddo

Tabel 1. Overzicht kerngebieden akker- en weidevogels werkgebied Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek 1974-2013.

Figuur 1. Ligging kerngebieden akker- en weidevogels werkgebied Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek 1974-2013.

Aan de hand van het totaal aantal vastgestelde territoria in de periode 1973-2013 kan worden bepaald welke soorten algemeen en welke zeldzaam zijn in ons werkgebied. In figuur 2 is daarvan een tabel opgenomen.

Figuur 2. Verdeling van territoria over de onderzochte akker- en weidevogels in het werkgebied van de Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek 1974-2013.

De meeste territoria zijn er in de periode 1974-2013 aangetroffen van de Wulp (1538). Op de tweede plaats staat de Scholekster met altijd nog 1388 territoria. Opvallend is dat van de nu zo schaarse Veldleeuwerik in de gehele telperiode toch nog 900 territoria zijn vastgesteld! Ook de nu zeldzame Grutto scoort over de gehele periode nog goed (791 terr.). En ook de Gele Kwikstaart komt er niet slecht af (539 terr.) en ook een soort met een beperkte verspreiding als de Graspieper scoort toch nog heel behoorlijk (301 terr.). Beduidend schaarser dan bovengenoemde soorten is de Kwartel. Daar werden 'slechts' 136 territoria van geteld. Tot de uitgesproken zeldzaamheden in ons werkgebied behoren Watersnip en Tureluur (resp. 60 en 43 terr.).

Bij dit staatje dient te worden opgemerkt dat er een invloed is van de aantallen zoals die al jarenlang worden verzameld in het BMP-plot Meddosche Veld. Juist hier komen bolwerken voor van de drietal elders uitgesproken schaarse soorten Gele Kwikstaart, Graspieper en Veldleeuwerik. Deze aantallen zijn ook in de totalen van figuur 2 verwerkt.

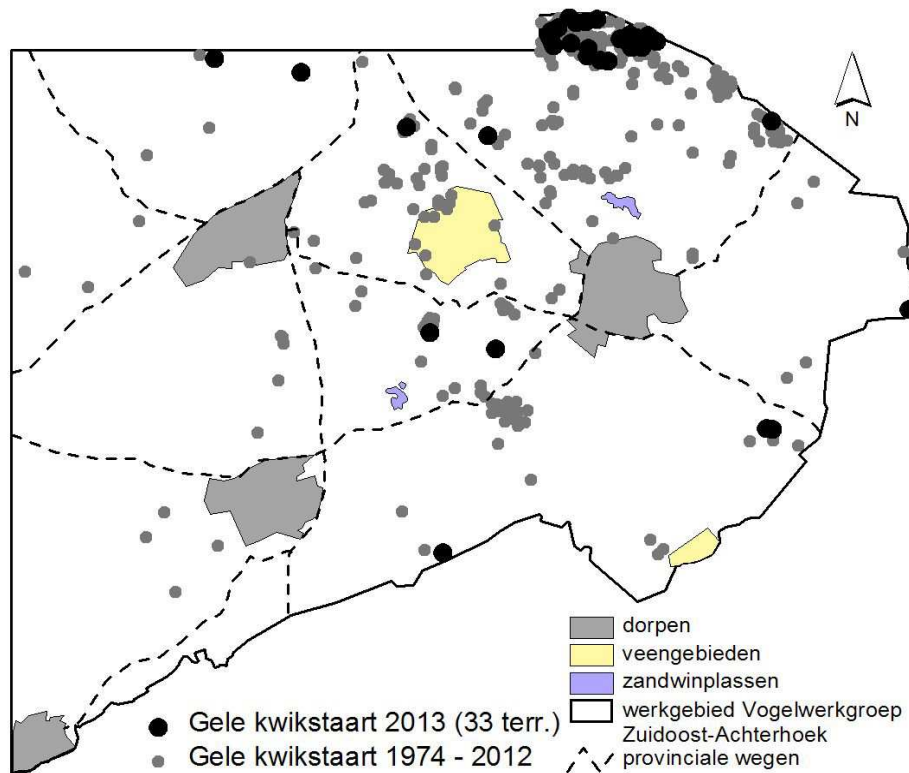
Soortbeschrijvingen

Gele Kwikstaart

De Gele Kwikstaart is een soort die in de periode 1974-2013 vooral in het midden en noorden van ons werkgebied is aangetroffen (figuur 3). Concentraties zijn gevonden in de randzone van het Korenburgerveen, Vragender Veld, Meddosche Veld, Valkeniersbult, Vredenseweg-grensovergang, Bessinkgoor-Hogebekkeveonder en het Groote Goor-Kleine Goor.

In 2013 werden 33 territoria vastgesteld (figuur 3). Het overgrote deel daarvan kwam voor in het Meddosche Veld (22). Daarbuiten is de soort tegenwoordig slechts spaarzaam vertegenwoordigd. Zij komt vooral voor in de heide- en veenontginningen. Alleen op de Oossinkes in Kotten komt zij ook in het oude hoevenlandschap voor. In de periode 1974-1976 kwamen de meeste broedparen (68%) juist voor op de essen in het oude hoevenlandschap (Grotenhuis et al., 1985).

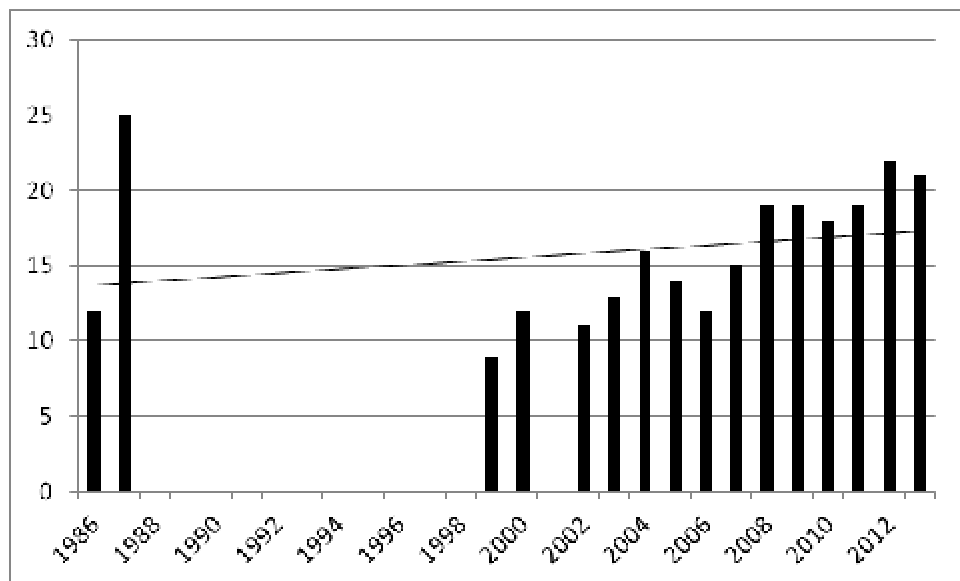
Tegenwoordig wordt er veelal gebroed op de taluds van de sloten en greppels die de leefgebieden doorsnijden. Daarnaast broedt zij ook in akkers, en dan vooral als er granen of aardappels worden verbouwd. In graslanden wordt nauwelijks nog gebroed. Alleen in het Kleine Goor in Corle broedt zij nog jaarlijks in graslanden. Deze worden in het Kleine Goor extensief begraasd. Ook in de extensieve graslanden van de bufferzone rondom het Korenburgerveen wordt de soort de laatste 15 jaar weer waargenomen als broedvogel. In het Meddose Veld werd op 8 juni 2013 bij toeval een nest ontdekt midden in een wat open raaisgrasland. Het nest bevatte twee eieren.

Figuur 3. Verspreiding gele kwikstaart werkgebied Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek 1974-2013.

In het boek 'Broedvogels van Winterswijk' (Grotenhuis et al., 1985) valt te het volgende lezen "Het aantal broedparen bedroeg in de onderzoeksperiode aanvankelijk (lees 1974-1976) 600, later (lees 1977-1982) 150. Deze achteruitgang, die al voor 1974 inzette, heeft vooral in het oude hoevenlandschap zijn tol geëist." Tijdens de NBL-kartering in de periode 1995-1998 van het WCL-gebied Winterswijk zijn er in het oude werkgebied 28 territoria vastgesteld. In 2011 werd het aantal geschat op 40 broedparen (Harfsterkamp en Stronks, 2011). In 2013 werden in het oude werkgebied 31 broedparen geteld. Buiten de broedplaatsen van 2013 zijn er in de laatste vijf jaar 19 paren extra geteld. Voor 2013 wordt het totaal aantal broedparen in het oude werkgebied daarom geschat op 50.

In figuur 4 is het aantalverloop van het BMP-plot Meddosche Veld (332 ha) opgenomen. Het proefvlak is niet geteld in de periode 1988-1998 en in 2011 (mkz-crisis). In 1987 zijn tot nu toe de meeste paren zijn geteld (25). De trend over de periode 1986-2013 is licht positief.

Figuur 4. Aantalverloop Gele Kwikstaart Meddoscche Veld periode 1986-2013.

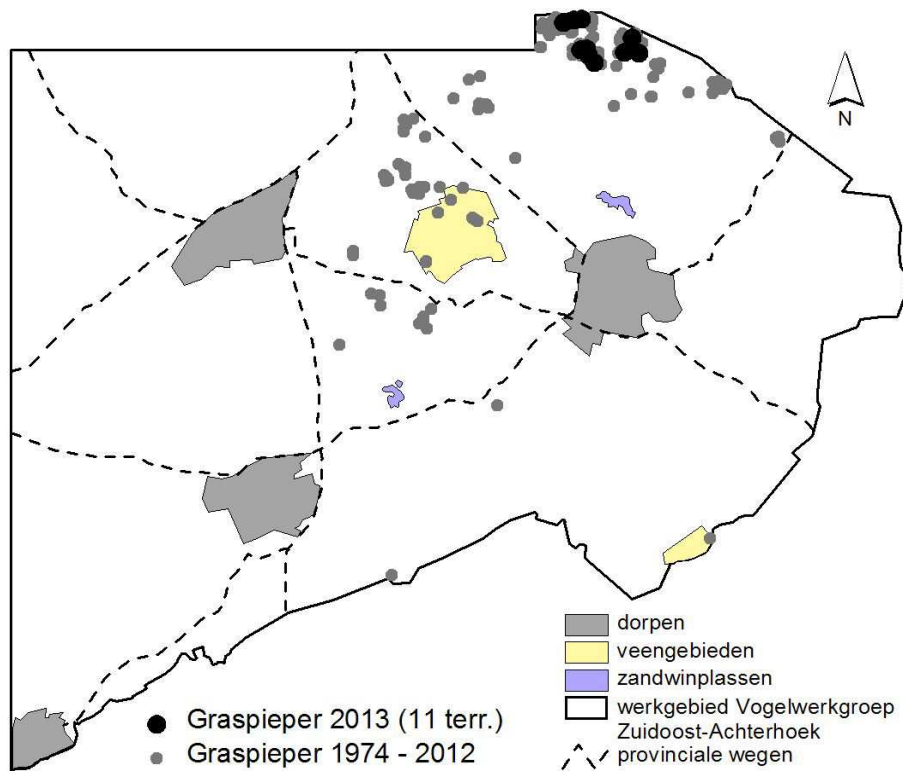
Een vrouwtje Gele Kwikstaart in het Meddose Veld.

Graspieper

De Graspieper is een soort die in de periode 1974-2013 nagenoeg alleen in het midden en noorden van ons werkgebied is aangetroffen (figuur 5). Concentraties zijn gevonden op de Schaarsheide en in het Korenburgerveen, Vragender Veld, Meddo, Meddosche Veld en Valkeniersbult.

In 2013 werden 11 territoria vastgesteld (figuur 5). Graspiepers werden uitsluitend in het Meddosche Veld waargenomen. Zij broedt hier op de taluds van de sloten en greppels die de leefgebieden doorsnijden.

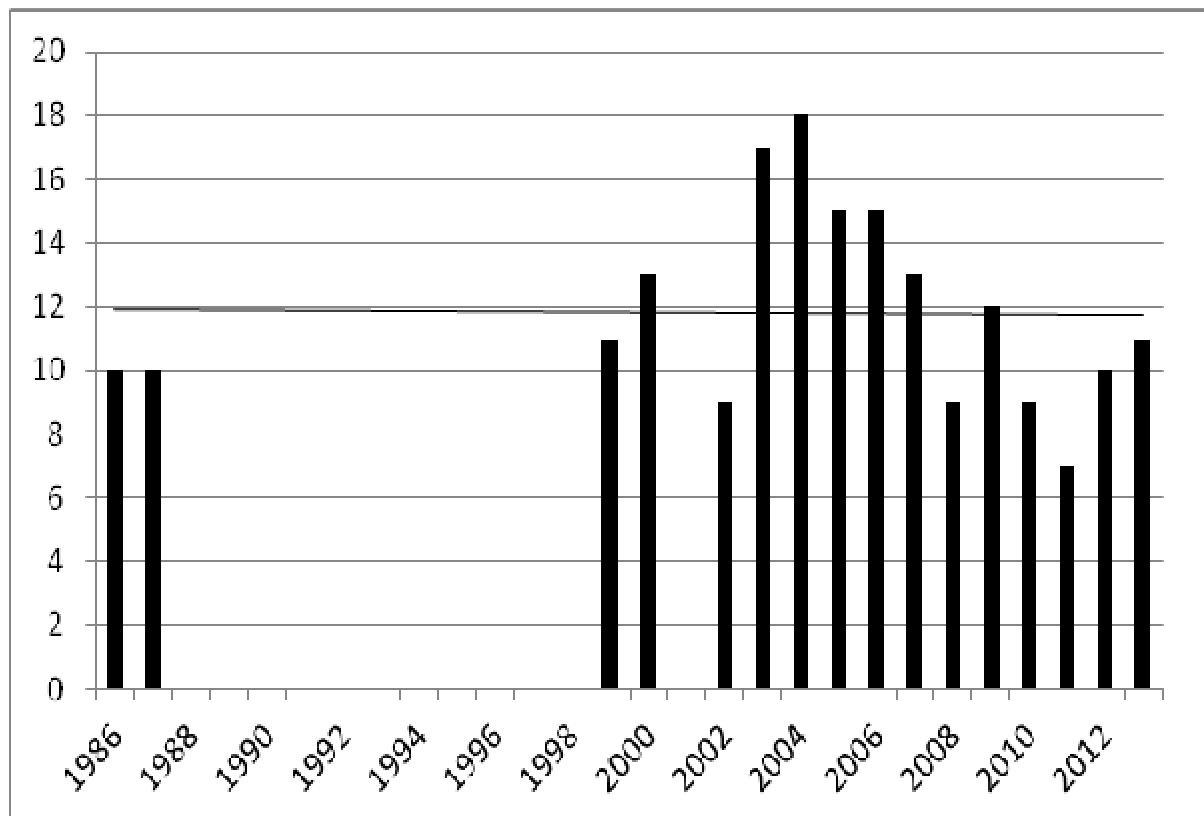
Figuur 5. Verspreiding Graspieper werkgebied Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek 1974-2013.

In het boek 'Broedvogels van Winterswijk' (Grotenhuis et al., 1985) valt te het volgende lezen "Het aantal broedparen bedraagt ongeveer 35." De 11 in 2013 getelde paren is stellig een ondertelling van het werkelijke aantal. De graspieper is een soort die je er echt uit moet lopen. Zij broedt langs sloten en greppels midden in open gebieden waar je echt langs moet. Tijdens de NBL-kartering in de periode 1995-1998 van het WCL-gebied Winterswijk zijn er in het oude werkgebied 25 territoria vastgesteld. Buiten de broedplaatsen van 2013 zijn er in de periode vanaf 1995 18 paren extra geteld. Voor 2013 schat ik het totaal aantal broedparen in het oude werkgebied daarom op 30. Hoewel de populatie dus licht is achteruitgegaan, lijkt de stand zich de laatste twee decennia te stabiliseren.

Hoewel oude broedplaatsen als Vossenveld (Willink Weust) en Hazenveld vanaf het begin van de jaren 70 van de 20^e eeuw zijn verlaten, is een oude broedplaats herontdekt. Werden in 1973 in het Korenburgerveen nog 2 paar vastgesteld (Kloppenburger, 1972), het duurde tot 2002 toen er weer graspiepers zongen in het veen. Op de heide langs de spoorlijn in het Meddose Veen werden toen twee territoria vastgesteld (Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek, 2003). Of er nu ook nog graspiepers in het Korenburgerveen voorkomen is onduidelijk. In 2010 is het Korenburgerveen opnieuw gekarteerd en werden 5 graspiepers vastgesteld; allen echter in de randzone (Kwak in De Leunink, jaargang 39, 2012). De opleving in 2002 was blijkbaar van korte duur. In de randzone van het veen zijn in de periode 1997-2002 ook enkele territoria vastgesteld.

Vermeldenswaardig is verder een territorium dat in 2008 in de randzone aan de oostzijde van het Wooldseveen is vastgesteld. Hier zijn de graslanden in eigendom van Natuurmonumenten gekomen en geëxtensieerd. Hier zijn nooit eerder graspiepers vastgesteld!

In figuur 6 is het aantalverloop van het BMP-plot Meddosche Veld (332 ha) opgenomen. Het proefvlak is niet geteld in de periode 1988-1998 en in 2011 (mkz-crisis). Hoewel de aantallen in de periode 1986-2013 fluctueren, is de populatie over de gehele periode nagenoeg stabiel met gemiddeld 12 territoria. Het maximum van 18 werd vastgesteld in 2004.

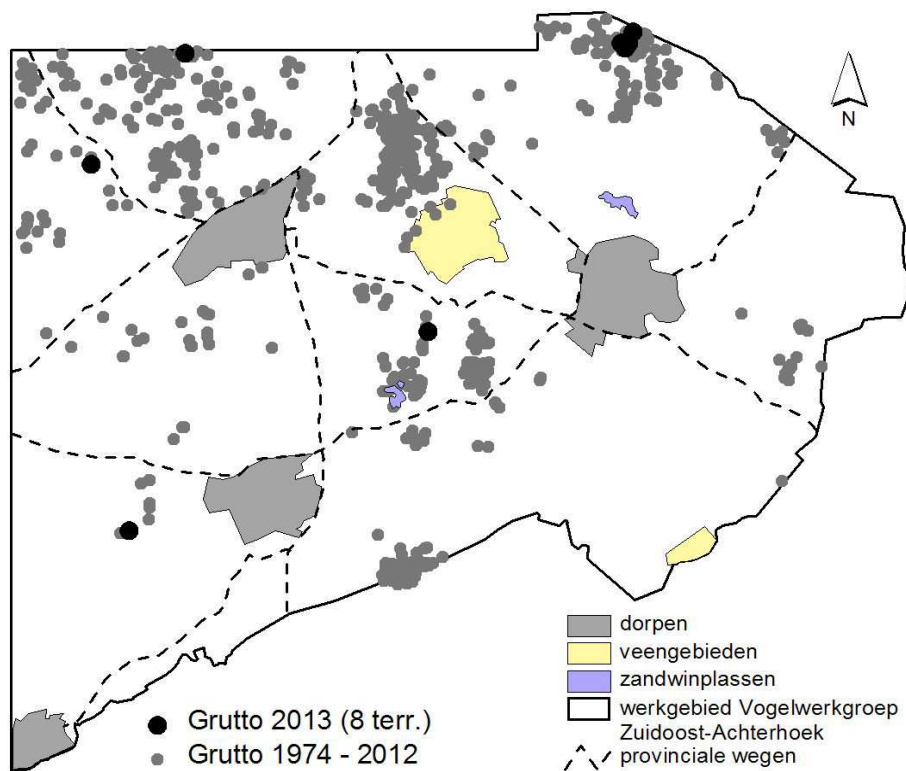

Figuur 6. Aantalverloop Graspieper Meddosche Veld periode 1986-2013.

Grutto

De Grutto is een soort die in de periode 1974-2013 vooral in het midden en noorden van ons werkgebied is aangetroffen (figuur 7). Concentraties zijn gevonden in Lieveelde, Zieuwent, Harreveld, Aaltense Goor-Zwarte Veen, Lintelo, Schaarsheide, Vragender Veld, Meddosche Veld, Vredenseweg-grensovergang, Vossenveld, Bessinkgoor-Hogebeekevonder, Zwanenbroek-Bunninkgoor, Groote Goor-Kleine Goor en het Witte Veen.

In 2013 werden 8 territoria vastgesteld (figuur 7). De helft daarvan kwam voor in het Meddosche Veld. De inschatting is dat er vooral in het gebied rond Lieveelde en Zieuwent paren zijn gemist.

Figuur 7. Verspreiding Grutto werkgebied Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek 1974-2013.

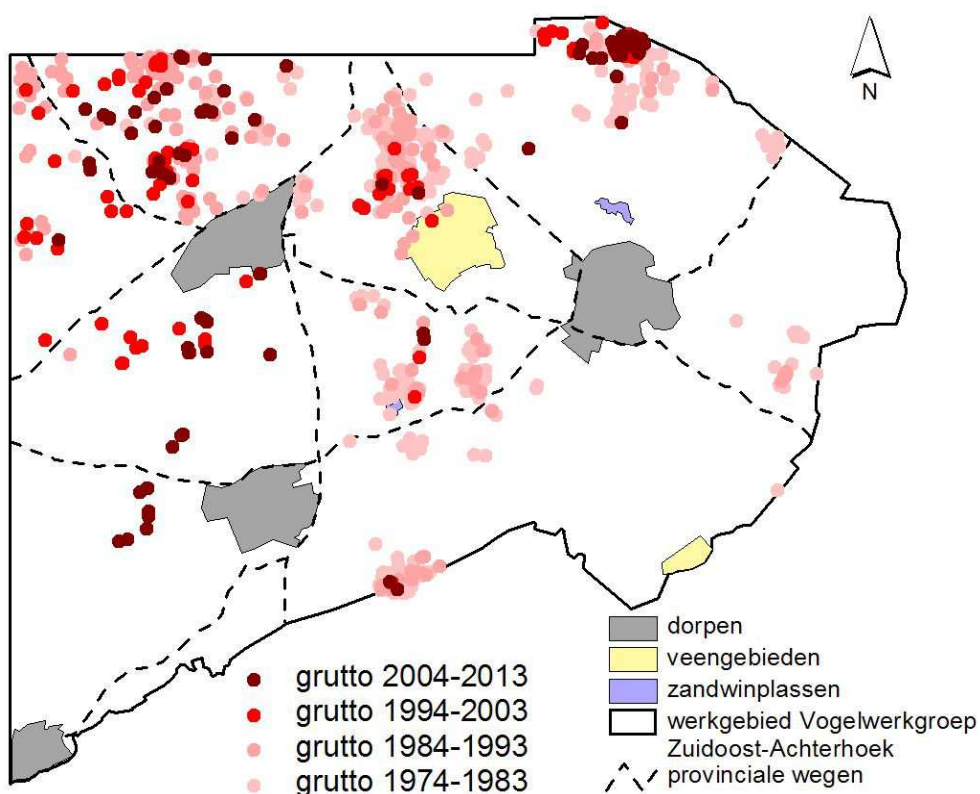
In het boek 'Broedvogels van Winterswijk' (Grotenhuis et al., 1985) valt te het volgende lezen "In de periode 1974-1983 werd vrijwel jaarlijks het bestand gecontroleerd. Het aantal paren liep in die jaren terug van 56 tot 19. Voor 1974 was het aantal broedparen nog groter." Tijdens de NBL-kartering in de periode 1995-1998 van het WCL-gebied Winterswijk zijn er in het oude werkgebied 6 territoria vastgesteld. In het oude werkgebied zijn in 2013 5 broedparen vastgesteld. Omdat grutto's sterk zijn afgenomen en aanwezigheid meestal wel wordt opgemerkt, schat ik de populatie in 2013 ook op niet meer dan 5 broedparen...

Om de teloorgang van deze karakteristieke weidevogel van natte graslanden te illustreren, heb ik een kaart opgenomen met daarin per decade de verspreiding van de grutto (figuur 8). Hoe lichter de rode kleur is, des te ouder zijn de laatste waarnemingen op de betreffende plek.

Uit deze kaart blijkt dat de grutto de volgende uit de periode 1974-2013 bekende broedgebieden inmiddels heeft verlaten: Vredenseweg-grensovergang (laatste 2 paren in 1979), Vossenveld (laatste paar in 1988), Bessinkgoor-Hogebeekevonder (laatste paar in 1991), Zwanenbroek-Bunninkgoor (laatste paar in 1976) en de Schaarsheide (laatste paar in 1987).

Ook zijn uit figuur 6 de laatste bolwerken van grutto's aan te wijzen. Onder een bolwerk wordt hier een broedgebied verstaan met meer dan 1 paar in de periode 2004-2013. Het gaat om de volgende gebieden: Lievelede, Zieuwent, Aaltense Goor, Het Veen (Lichtenvoorde), Boterdijk-De Welpshof (Aalten), Lintelo, Vragender Veld, Meddosche Veld, Kleine Goor en het Witte Veen.

Omdat het laatste decade de periode 2004-2013 betreft, geven deze donkerrode stippen echter helaas al weer een te rooskleurig beeld. Inmiddels zijn er van de bovengenoemde broedgebieden de laatste vijf jaar geen broedparen meer gemeld uit het Witte Veen (laatste 2 broedparen in 2007) en lijkt dus ook dit gebied verlaten te zijn. De laatste waarneming uit het Vragender Veld stamt inmiddels ook alweer uit 2009. Hiermee lijkt het doek ook voor dit ooit belangrijkste broedgebied van het oude werkgebied te zijn gevallen. Het maximale aantal broedparen in de periode 1974-2013 bedroeg hier maar liefst 19 (1977)! Dat was destijds ongeveer een derde deel van de totale populatie van het oude werkgebied...

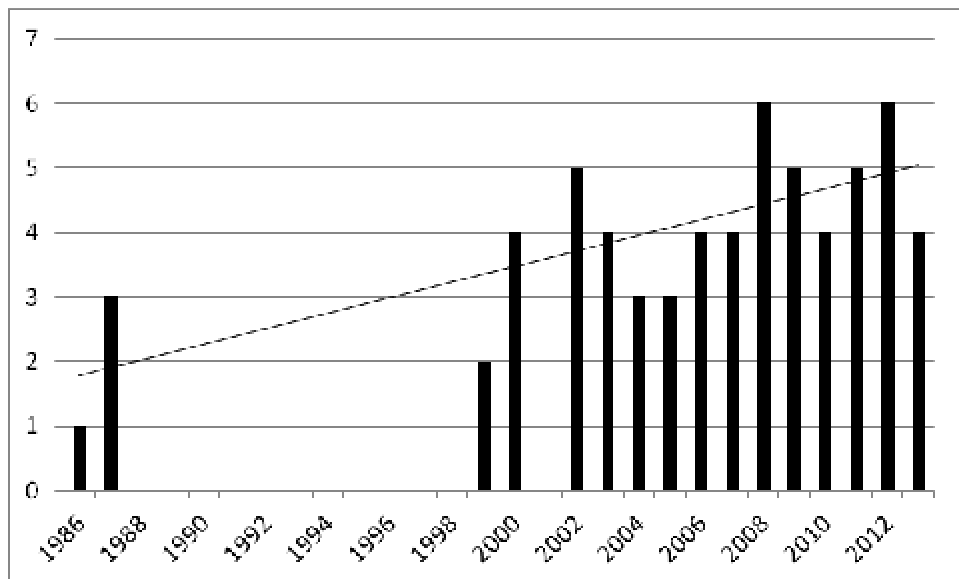
Figuur 8. Verspreiding Grutto per decade in het werkgebied van de Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek 1974-2013.

Samenvattend kan met een grote waarschijnlijkheid worden gesteld dat alleen de volgende acht gebieden nog een kleine populatie grutto's herbergen: Lievelede, Zieuwent, Aaltense Goor, Het Veen (Lichtenvoorde), Boterdijk-De Welpshof (Aalten), Lintelo, Meddosche Veld en het Kleine Goor.

De meest stabiele populatie bevindt zich momenteel in het Meddosche Veld. Daar zijn in de periode 2005-2013 minimaal drie en maximaal zes territoria geteld.

In figuur 9 is het aantalverloop van het BMP-plot Meddosche Veld (332 ha) opgenomen. Het proefvlak is niet geteld in de periode 1988-1998 en in 2011 (mkz-crisis). Hoewel de aantallen in de periode 1986-2013 fluctueren is de populatie, tegen de algehele negatieve trend in, over de gehele

periode in het Meddosche veld juist in omvang toegenomen! Dit komt vooral omdat de populatie in de jaren 80 kleiner was door de aanwezigheid van meer elzensingels (te besloten) en er toen meer akkerbouw was (ongeschikt).

Figuur 9. Aantalverloop Grutto Meddosche Veld periode 1986-2013.

Verheugend was overigens de vaststelling van een territorium in de graslanden tussen de Gelderesch en de Goorweg in Meddo in 2006. Hier zijn nooit eerder grutto's vastgesteld. Een dergelijk lichtpuntje kan echter de dramatische achteruitgang niet verbloemen...

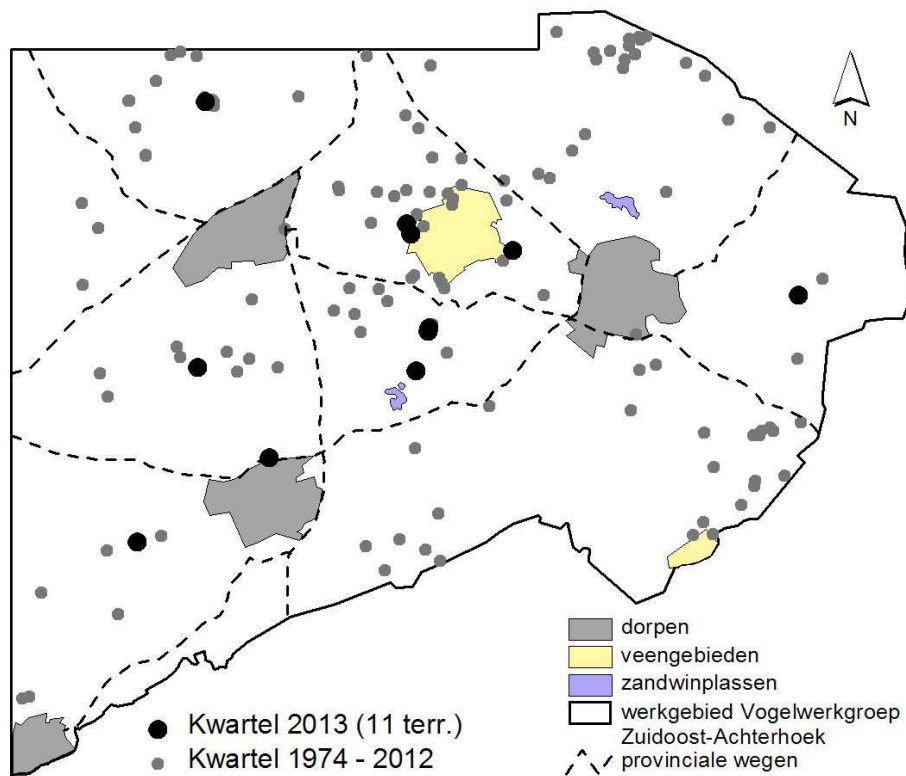
Kwartel

De Kwartel is een soort die in de periode 1974-2013 overal verspreid in ons werkgebied is vastgesteld (figuur 10). Concentraties zijn eigenlijk nergens aangetroffen, behalve in het Meddosche Veld. Maar dat is waarschijnlijk te wijten aan de grote onderzoeksintensiteit aldaar.

In 2013 werden 11 territoria vastgesteld (figuur 10). Een concentratie (6 terr.) was te vinden in de randzone van het Korenburgerveen en in de graslanden van het Groote en Kleine Goor in Corle.

Kwartels komen voor in graslanden, maar ook in akkers en dan vooral met zomergranen als gerst. Maar kwartels zijn ook in roggeakkers te vinden getuige de waarnemingen van roepende mannen in de nieuw aangelegde roggeveldjes in de bufferzone van het Korenburgerveen (Kwak en Leemreide, 2012).

De graslanden kunnen extensief zijn, maar ook worden regelmatig kwartels gehoord in superintensief gebruikte raaigraslanden. Over het broedsucces is weinig bekend, maar mijn inschatting is dat de overlevingskansen in intensief gebruikte graslanden aanzienlijk lager zullen uitvallen als in extensief beweidde en/of laat gemaaide hooilanden en graanakkers.

Figuur 10. Verspreiding Kwartel werkgebied Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek 1974-2013.

Kwartels roepen vooral in de ochtend- en avondschemering en in de nacht (Hustings et al., 1985). Het aantal dat jaarlijks wordt gelokaliseerd is dan ook veelal (buiten de onderzochte proefvlakken) een minimum van het daadwerkelijke aantal territoriale kwartels. Daarnaast is het aantal nog afhankelijk van het al dan niet optreden van een invasiejaar. In deze goede kwartel jaren worden aanzienlijk meer kwartels waargenomen. Goede kwartel jaren waren tot nu toe 1976, 1983 en mogelijk ook 2011 toen 25 territoria zijn vastgesteld in ons werkgebied.

In het boek 'Broedvogels van Winterswijk' (Grotenhuis et al., 1985) valt te het volgende lezen "Het aantal broedparen bedraagt (1974-1983) 0-3." Ook wordt vermeld dat kwartels in de jaren vijftig vrij talrijk was op grond waarvan men het totaal aantal toen schatte op 25-50 paren... De achteruitgang verweet men aan de teloorgang van het kleinschalig cultuurlandschap met zijn traditionele gewassen. Deze biotoop wordt anno 2013 nog maar weinig aangetroffen. Kwartels komen echter ook voor in meer grootschalige cultuurlandschappen. Tijdens de NBL-kartering in de periode 1995-1998 van het WCL-gebied Winterswijk zijn er in het oude werkgebied 6 territoria vastgesteld. Gezien de verspreiding van kwartels in de afgelopen 10 jaar, wordt het totaal aantal broedparen in het oude werkgebied geschat op 30-60 in 'normale jaren en 75-150 tijdens invasiejaren. Hierbij is gebruik gemaakt van de verhouding tussen 'normale' en 'invasiejaren', zoals genoemd in het boek 'Atlas van de Nederlandse broedvogels' (Koffijberg, 2002).

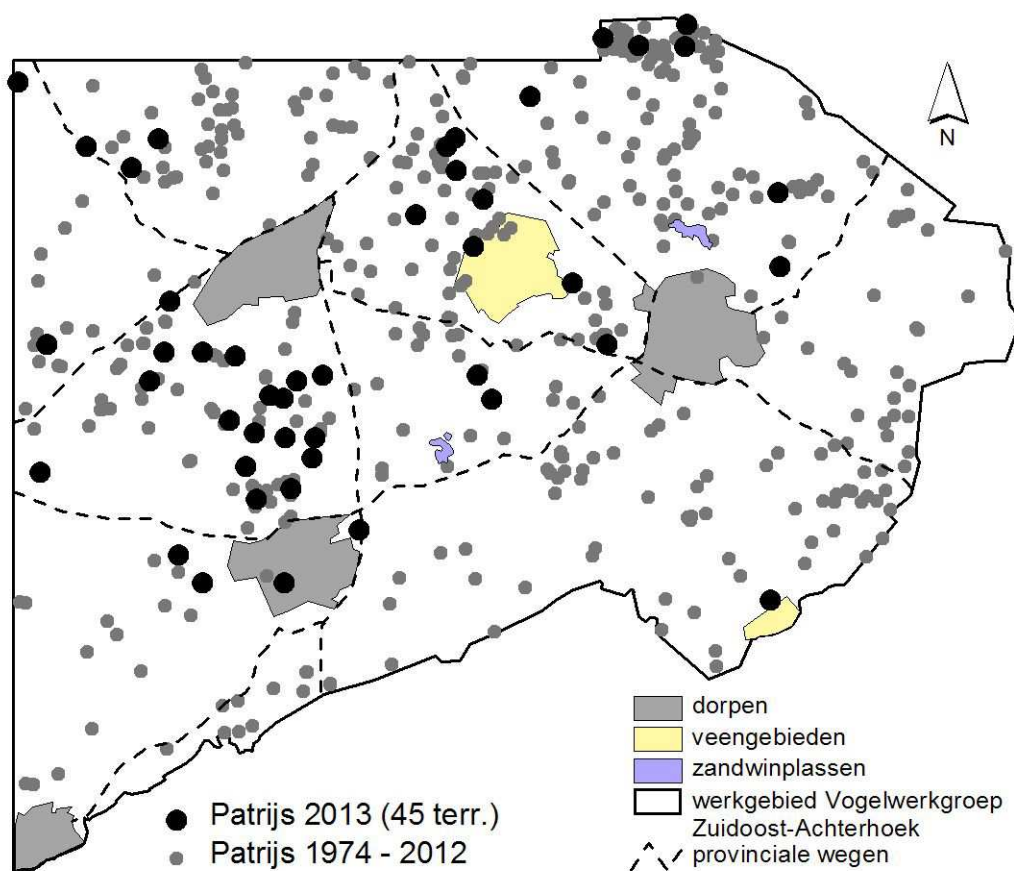
Patrijs

De Patrijs is een soort die in de periode 1974-2013 verspreid over het gehele werkgebied is aangetroffen. Aanzienlijk lagere dichtheden zijn gevonden in de bosrijke gebieden van Ratum en het Woold of gebieden met een lage onderzoekintensiteit (De Haart, De Heurne, Harreveld, IJzerlo en Lintelo) (figuur 11). Concentraties zijn gevonden in de Koolmansdijk en ruime omgeving, Vragender Veld, Schaarsheide, Mentink-Tuunternveld, Meddosche Veld, Meddo-Huppel, Vossenveld-Oossinkes, Hogebeekvonder, escomplexen bij Barlo en Dale en Heelweg-Oost en het Zwarte Veen.

In 2013 werden 45 territoria vastgesteld (figuur 11). Een groot deel daarvan kwam voor in het Vragender Veld, Meddosche Veld, escomplexen bij Barlo en Dale en de deelgebieden Zwarte Veen-Aaltense Goor.

De meeste broedparen zijn aangetroffen op de essen rond Barlo en Dale. Daar is in 2013 een speciaal op de patrijs gericht beheer gevoerd. Daar zijn de nodige akkers, akkerranden en overhoekjes ingezaaid met granen of speciale mengsels met o.a. zonnebloemen. Dit heeft de patrijs daar flink geholpen en daardoor is de populatie flink gegroeid! Een teken dat patrijzen snel op positieve ontwikkelingen kunnen reageren...

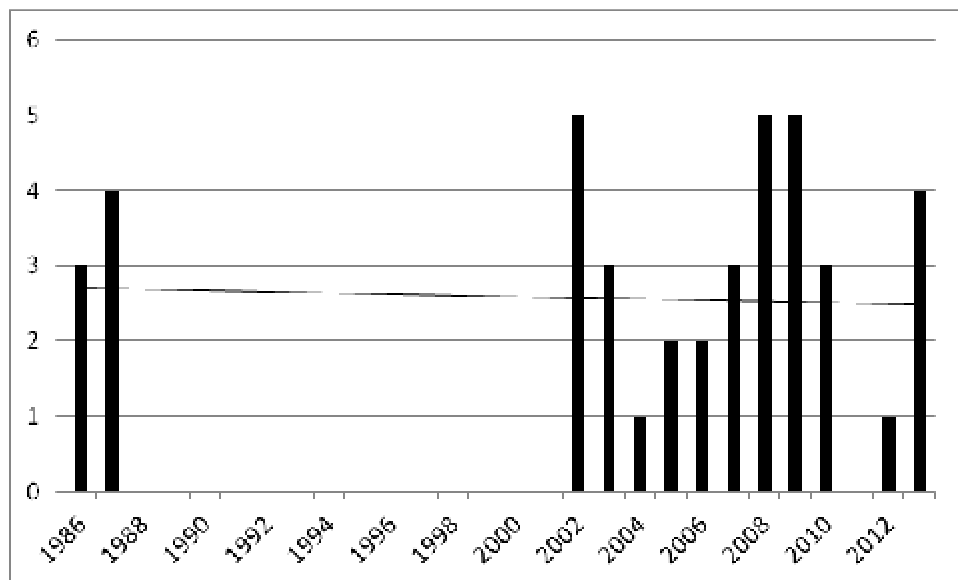
In andere gebieden komen patrijzen vaak nog daar voor waar graanakkers voorhanden zijn of extensief beheerde graslanden. De aanwezigheid van zandwegen is een pré omdat patrijzen graag een zandbad nemen tegen parasieten. In de agrarisch intensief gebruikte gebieden (en waar is dat niet tegenwoordig!), zijn ze voor hun voedsel en broedgelegenheid afhankelijk van de vaak spaarzaam aanwezige overhoekjes, bramenwallekes, wegbermen, sloot- en greppeltaluds of eventueel nog aanwezige steilranden.

Figuur 11. Verspreiding Patrijs werkgebied Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek 1974-2013.

In het boek 'Broedvogels van Winterswijk' (Grotenhuis et al., 1985) valt te het volgende lezen "Bedroeg het aantal broedparen aanvankelijk (lees 1974-1976) 600-700 paar, in de laatste jaren (lees 1977-1982) was het veeleer 100-150 paar." Dat er door een veranderend landgebruik al eerder een achteruitgang merkbaar was blijkt wel uit het feit dat de populatie in de jaren vijftig en zestig geschat werd op 1000-2000 paar... "Vooral de verbouw van maïs in plaats van granen en de omzetting van bouwland en extensief gebruikt grasland in intensief gebruikte graslanden zullen voor de Patrijs fataal zijn geweest." Tijdens de NBL-kartering in de periode 1995-1998 van het WCL-gebied Winterswijk zijn er in het oude werkgebied 73 territoria vastgesteld. In 2013 werden in het oude werkgebied 17 broedparen geteld. Vanaf 1995 zijn er daarnaast op ruim 100 locaties ook broedparen vastgesteld. Omdat daarnaast de Patrijs de laatste jaren iets algemener lijkt te worden getuige zeer recent uitgevoerde broedvogelinventarisaties, wordt voor 2013 het totaal aantal broedparen in het oude werkgebied daarom geschat op 125-150.

In figuur 12 is het aantalverloop van het BMP-plot Meddosche Veld (332 ha) opgenomen. Het proefvlak is niet geteld in de periode 1988-1998 en in 2011 (mkz-crisis). Hoewel de aantallen in de periode 1986-2013 nogal fluctueren is de trend licht dalend. Omdat patrijzen in het proefvlak echter niet standaard met behulp van geluidsnabootsing worden onderzocht, blijft de kans op het zien van patrijzen toch vaak een toevalstreffer... Het vermoeden is dat de populatie vrij stabiel is.

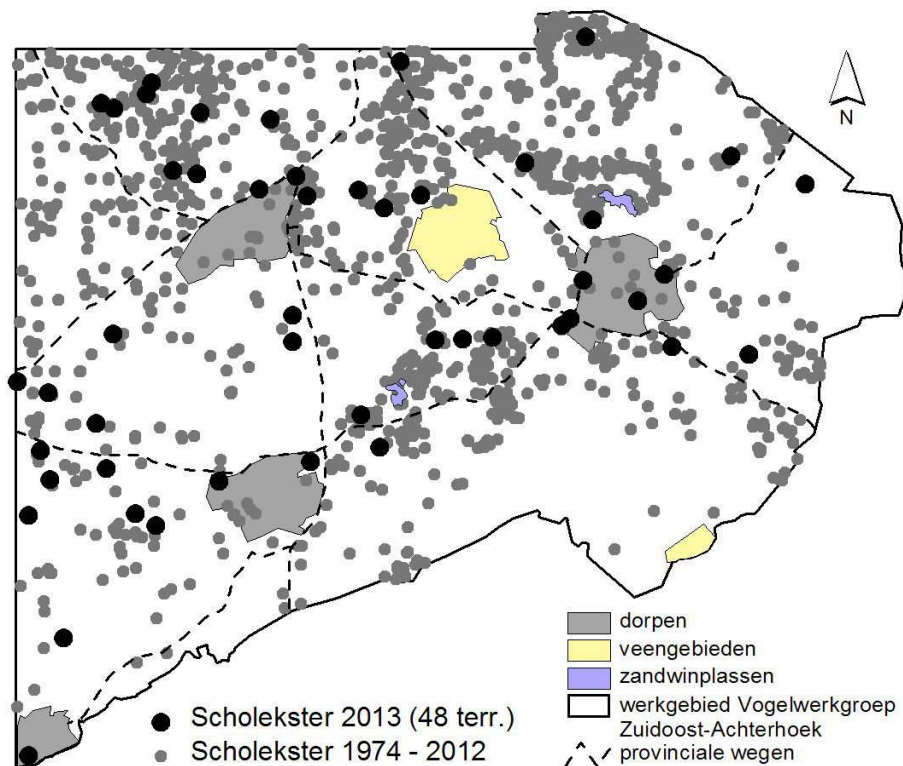
Figuur 12. Aantalverloop Patrijs Meddosche Veld periode 1986-2013.

Scholekster

De Scholekster is een soort die in de periode 1974-2013 verspreid over het gehele werkgebied is vastgesteld (figuur 13). Wel zijn er een aantal duidelijke concentraties gevonden: Lievelede, Zieuwent, Lichtenvoorde, Vragender Veld, Meddo, Meddosche Veld, Huppel, Winterswijk, Vossenveld, Oossinkes, Bessinkgoor-Hogebekkeveender, Zwanenbroek-Bunninkgoor, Groote Goor-Kleine Goor, Bredevoort, Lintelo en Harreveld.

Dunbevolkte gebieden zijn het Korenburgerveen, landgoed Mentink, Valkeniersbult, Ratum, Woold-Miste, Aaltense Goor-Vennebulten, het essencomplex bij Barlo en Dale en de Schaarsheide. Veelal betreft dit bosrijke gebieden, maar waarom scholeksters zo schaars zijn in de Schaarsheide en essen bij Barlo en Dale is onbekend.

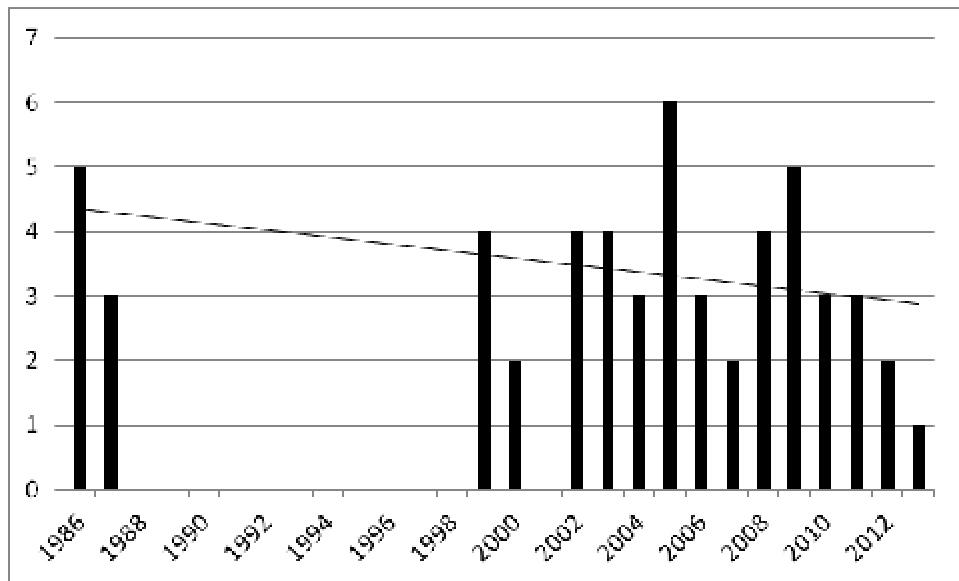
In 2013 werden 48 territoria vastgesteld (figuur 13).

Figuur 13. Verspreiding Scholekster in het werkgebied van de Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek 1974-2013.

In het boek 'Broedvogels van Winterswijk' (Grotenhuis et al., 1985) valt te het volgende lezen "Het aantal broedparen bedroeg gemiddeld 16-24." Dit betreft de periode 1974-1982. Dit aantal groeide gestaag met een top in de jaren 90 van de 20^e eeuw. Tijdens de NBL-kartering in de periode 1995-1998 van het WCL-gebied Winterswijk zijn er in het oude werkgebied 79 territoria vastgesteld. Gezien de verspreiding van de scholekster in de periode 2009-2013 wordt het totaal aantal broedparen in 2013 in het oude werkgebied geschat op 50-60, een afname van zo'n 60%... Dit komt overeen met het landelijke beeld. Sinds 1990 is de populatie scholeksters in Nederland meer dan gehalveerd (Ens et al., 2011). Kijkend naar de aantalsontwikkeling in het Meddosche Veld, lijkt deze achteruitgang later in gang gezet te zijn (zie hieronder).

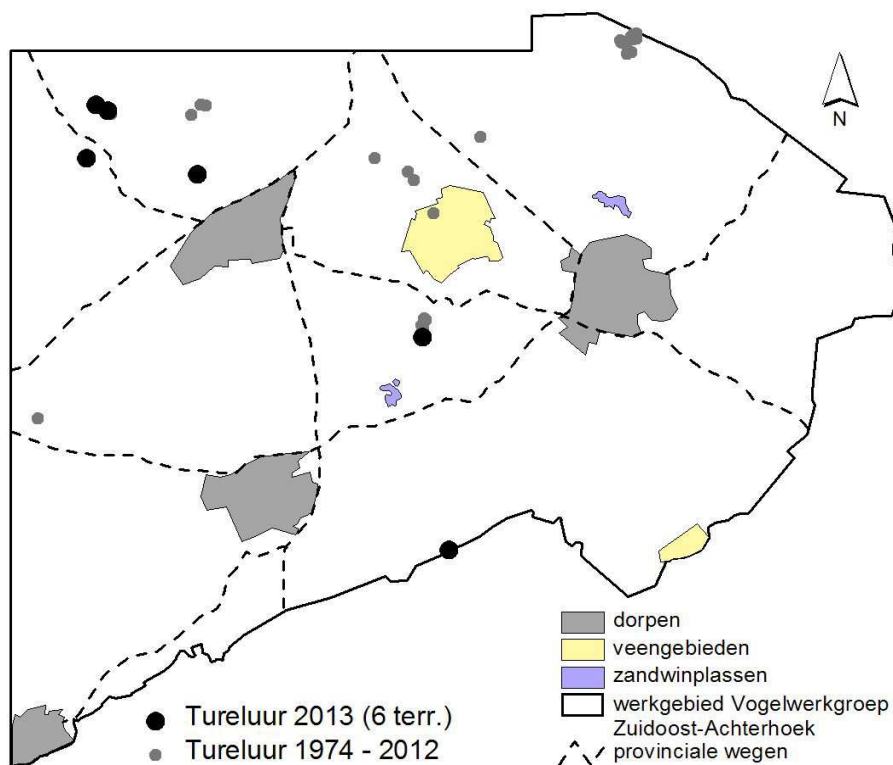
In figuur 14 is het aantalverloop van het BMP-plot Meddosche Veld (332 ha) opgenomen. Het proefvlak is niet geteld in de periode 1988-1998 en in 2011 (mkz-crisis). In het Meddosche Veld is sprake van een duidelijke achtergang. In 2013 werd zelfs maar 1 paar vastgesteld!

Figuur 14. Aantalverloop Scholekster Meddosche Veld periode 1986-2013.

Tureluur

De Tureluur is een soort die in de periode 1974-2013 slechts lokaal is aangetroffen (figuur 15). Tureluurs zijn bekend geworden van de volgende gebieden: Zieuwent, Lieveelde, Vragender Veld, bufferzone Vragenderveen, Beernink (1974: 1 terr.), Meddosche Veld, Kleine Goor, Witte Veen (2013: 1 terr.) en Hofskamp-Oost (Varsseveld) (2011: 1 terr.).

Figuur 15. Verspreiding Tureluur werkgebied Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek 1974-2013.

Hieronder worden de gebieden beschreven waar meerdere jaren tureluurs hebben gebroed.

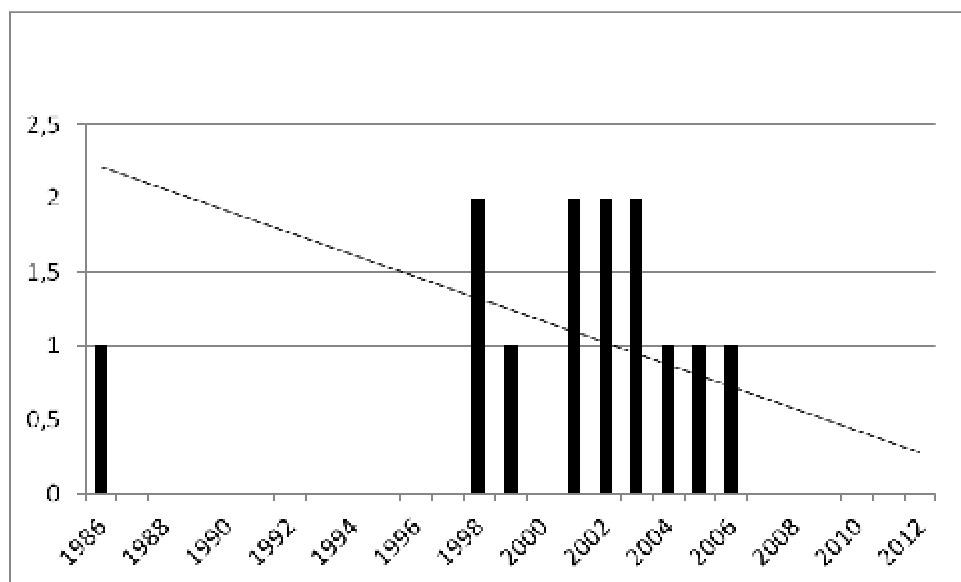
In de omgeving van Zieuwent zijn tureluurs vastgesteld in een drietal gebieden: Vondermansdijk (2013: 1 terr.), Te Molder direct ten westen van Zieuwent (2013: 1 terr.) en in het natuurontwikkelingsgebied de Oude Maat. In dit laatste gebied werden in 2007 één en in 2013 twee paren ontdekt.

In Lieveelde zijn in de periode 2005-2010 tureluurs vastgesteld in Staatsbosbeheerreservaat Koolmansdijk. In 2005 en 2010 werd één paar gezien en in 2007 zelfs twee...

In het Vragender Veld zijn in de periode 1986-2001 tureluurs vastgesteld. In de jaren 1986 en 2001 werden tureluurs waargenomen in de omgeving van de Kamperweg ter hoogte van boerderij De Wilger. Daarnaast werd nog een territorium vastgesteld in 1998 in de Kolkmanseweide.

In de bufferzone van het Vragenderveen, hebben aan de noordzijde in de jaren 2001, 2002 en 2003 tureluurs gebroed. Door verruiging van de graslanden (m.n. pitrus) is het gebied ongeschikt geworden en zijn de tureluurs verdwenen.

In het BMP-plot Meddosche Veld (332 ha) zijn in de periode 1987-2007 jaarlijks 1-2 paren geteld. In 1999, 2002, 2003 en 2004 konden 2 paren gelokaliseerd worden. Sinds 2008 kon geen territorium meer worden vastgesteld... (zie figuur 16).

Figuur 16. Aantalverloop Tureluur Meddosche Veld periode 1986-2013.

In het Kleine Goor in Corle is na de inrichting in het kader van de ruilverkaveling Winterswijk-West een vochtig tot nat graslandgebied ontstaan wat al snel door tureluurs werd gekoloniseerd. Inmiddels zijn er tureluurs vastgesteld in de periode 2000-2013. In de meeste jaren is één broedpaar vastgesteld, maar in 2000 zelfs twee.

In het boek 'Broedvogels van Winterswijk' (Grotenhuis et al., 1985) valt te lezen wat de oude broedgebieden van tureluurs rondom Winterswijk waren: Korenburgerveen (1909-1938), Wooldse en Kottense Veen (1918), Meddosche Veld (tot 1974), Hazenveld (in de jaren 60) en het Vossenveld (1946-1973). Tijdens de NBL-kartering in de periode 1995-1998 van het WCL-gebied Winterswijk zijn er in het oude werkgebied geen territoria vastgesteld. In 2013 werden in het gehele werkgebied 6 broedparen geteld, waarvan 2 in het oude werkgebied. Omdat de belangrijkste broedgebieden jaarlijks worden geteld, worden waarschijnlijk slechts enkele paren gemist. Daarom wordt het totaal aantal broedparen in het gehele werkgebied in 2013 geschat op 10.

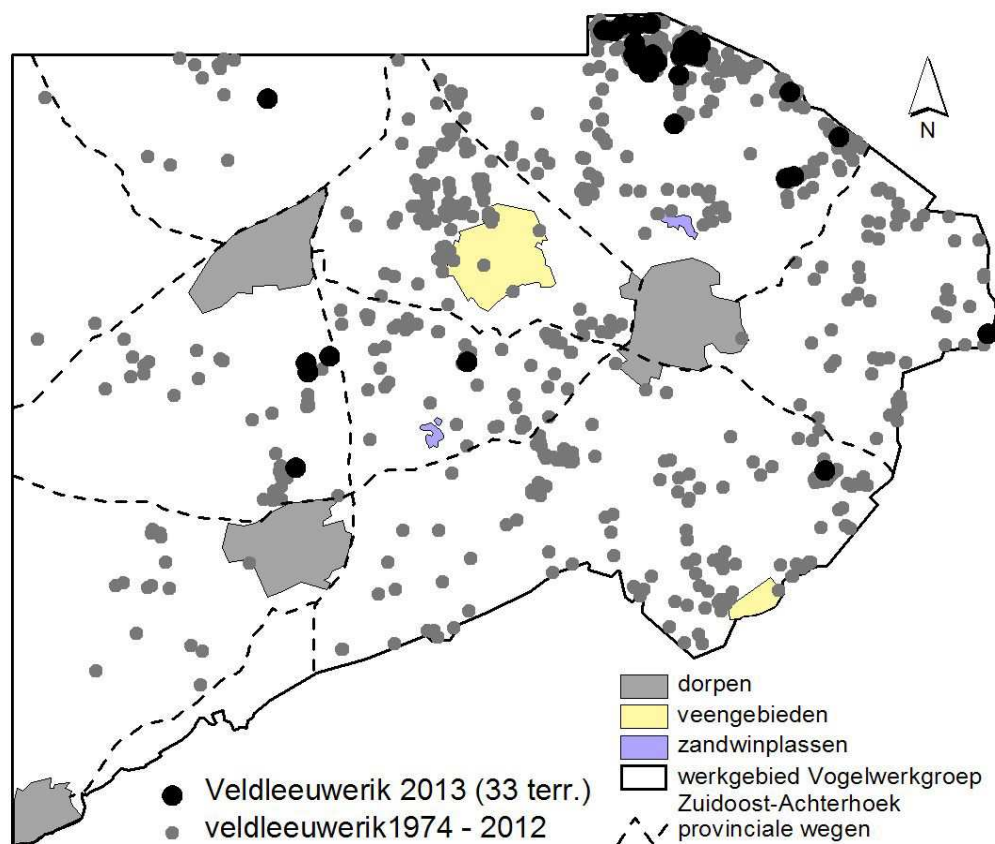
Veldleeuwerik

De veldleeuwerik is een soort die in de periode 1974-2013 overal is aangetroffen (figuur 17). Het ontbreken van veldleeuweriken in grote delen van ons werkgebied ten westen van de Hamelandroute-N18 is te wijten aan het grotendeels ontbreken van integrale broedvogelkarteringen. Het ontbreken van deze leeuwerik in gebieden ten oosten van de hamelandroute-N18 komt vooral door de aanwezigheid van bosrijke delen (o.a. Ratum en Woold). Veldleeuweriken hebben namelijk een uitgesproken voorkeur voor (half-)open landschappen. In onze contreien betreft het dan vrijwel altijd cultuurland. In andere delen van Nederland komen ook veldleeuweriken voor in de grotere heide- en veengebieden. In het werkgebied van de Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek is alleen in het Vragenderveen in de periode 1974-2013 één territorium vastgesteld.

Concentraties zijn gevonden in het Vragender Veld, Meddosche Veld, Valkeniersbult, Vredenseweg-grensovergang, Waliënseweg-Maathuis, Meddo, Masterveld, Oossinkes, Woold, Hogebeekevonder en het Mentink-Tuunternveld.

In 2013 werden 33 territoria vastgesteld (figuur 17). Het overgrote deel daarvan kwam voor in het Meddosche Veld (20). Daarbuiten is de soort tegenwoordig slechts spaarzaam vertegenwoordigd. Deelgebieden met meer dan 1 paar liggen alleen op de essen ten noorden van Barlo (3 terr.) en bij Maathuis langs de Waliënseweg in Huppel (2 terr.).

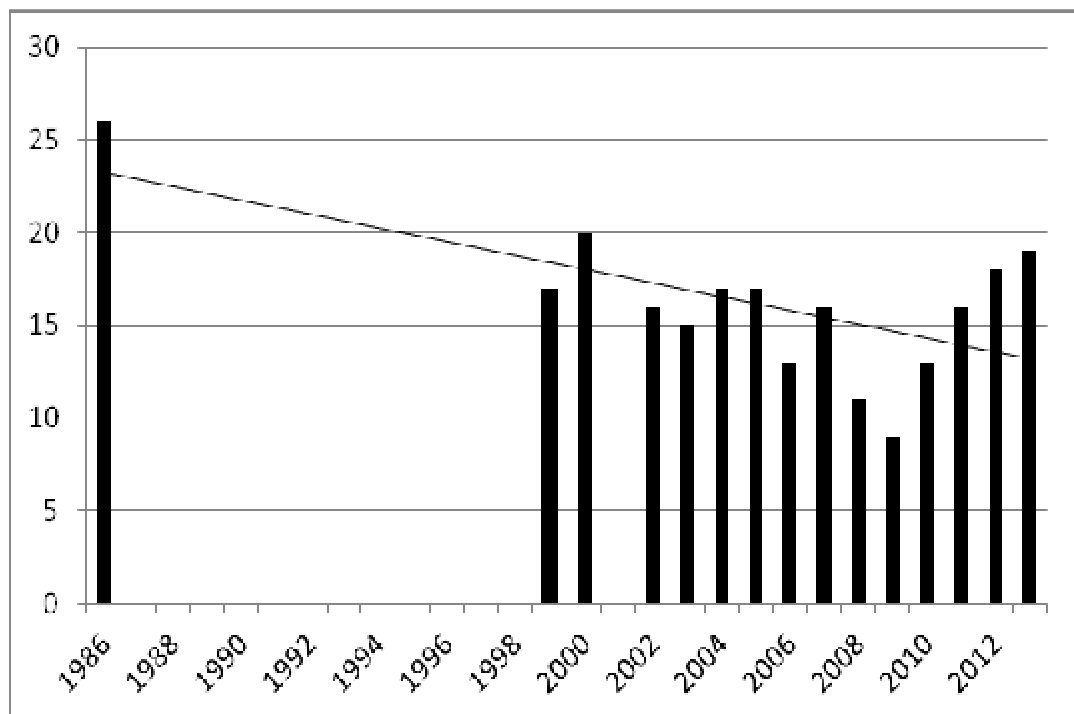
Naast de essen bij Barlo en Dale zijn in 2013 alleen op de Oossinkes in Kotten veldleeuweriken op esgrond vastgesteld. In de periode 1974-1976 werd nog 32% van de broedparen op essen vastgesteld. Nu broeden ze vooral op sloot- en greppeltaluds in heide- en veenontginningslandschappen.

Figuur 17. Verspreiding Veldleeuwerik werkgebied Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek 1974-2013.

In het boek 'Broedvogels van Winterswijk' (Grotenhuis et al., 1985) valt te het volgende lezen "Het aantal broedparen bedroeg in de onderzoeksperiode aanvankelijk (lees 1974-1976) 600, later (lees 1977-1982) 150. Deze achteruitgang, die al voor 1974 inzette, heeft vooral in het oude hoevenlandschap zijn tol geëist." Tijdens de NBL-kartering in de periode 1995-1998 van het WCL-gebied Winterswijk zijn er in het oude werkgebied 145 territoria vastgesteld. Dit is nagenoeg gelijk aan het aantal in de periode 1977-1982. Ik vermoed dat het aantal in de periode 1977-1982 hoger was. In 2011 werd het aantal geschat op nog slechts 40 broedparen (Harfsterkamp en Stronks, 2011). In 2013 werden in het oude werkgebied 31 broedparen geteld. Buiten de broedplaatsen van 2013 zijn er in de laatste vijf jaar 19 paren extra geteld. Voor 2013 wordt het totaal aantal broedparen in het oude werkgebied daarom geschat op 50. Dit betekent een achteruitgang van 66% ten opzichte van de NBL-periode... Ten opzichte van de periode 1974-1976 is er zelfs sprake van een achteruitgang van 92%!

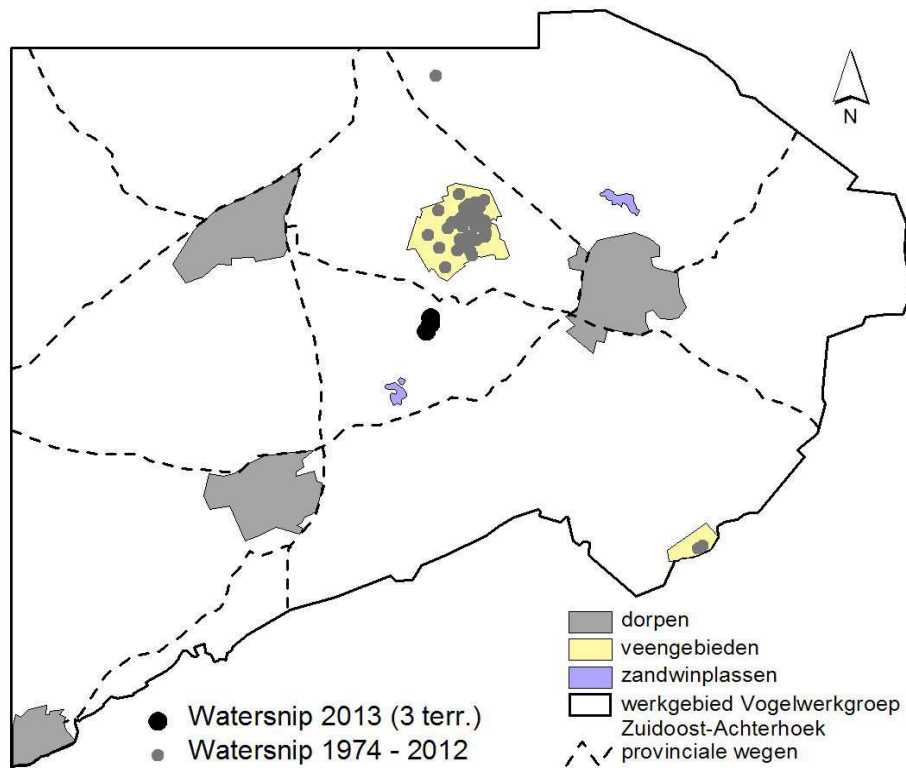
In figuur 18 is het aantalverloop van het BMP-plot Meddosche Veld (332 ha) opgenomen. Het proefvlak is niet geteld in de periode 1988-1998 en in 2011 (mkz-crisis). In 1987 is geen onderzoek naar veldleeuweriken uitgevoerd. Hoewel over gehele periode sprake is van een duidelijke achtergang, nemen de aantallen vanaf 2009 weer toe. Dit geheel tegen de landelijke trend in. Maximaal werden 26 (1986) en minimaal 9 (2009) territoria vastgesteld.

Figuur 18. Aantalverloop Veldleeuwerik Meddosche Veld periode 1986-2013.

Watersnip

De Watersnip is een soort die in de periode 1974-2013 slechts zeer lokaal is aangetroffen (figuur 19). Watersnippen zijn bekend geworden van de volgende vier gebieden: Korenburgerveen, Wooldse Veen, Kleine Goor en het Rozenbosch.

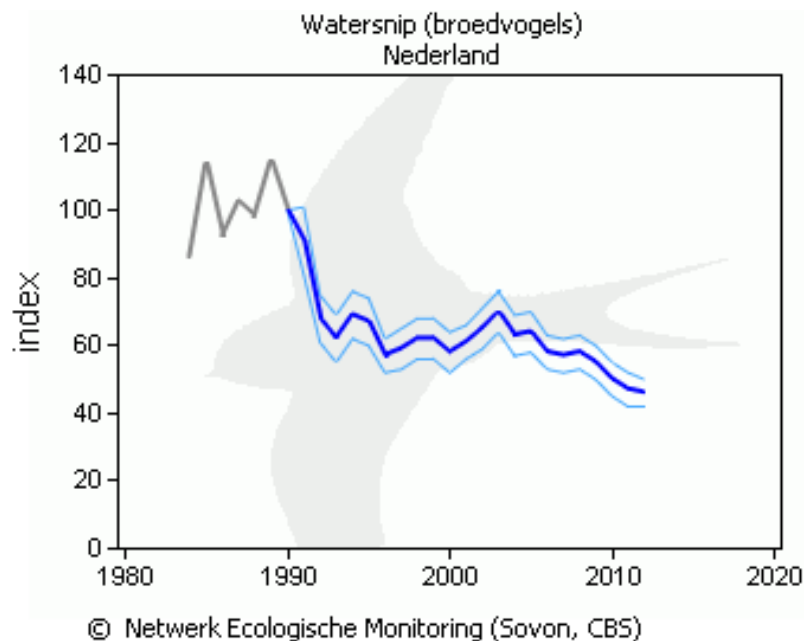
Figuur 19. Verspreiding Watersnip werkgebied Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek 1974-2013.

Het voorkomen in het Korenburgerveen is al bekend sinds 1909. In de periode 1974-2013 werden maximaal 19 territoria vastgesteld (1981). Deze 'paren' zaten allemaal in het feitelijke veen. De volgende integrale gebiedstelling vond plaats in 1994 toen het aantal tot zes was geslonken... Ook deze zaten allen in het veen. Bij de telling in 2002 werden vijf territoria aangetroffen. Niet veel, maar voor een zo geïsoleerd liggende broedplaats toch veelzeggend. Wellicht hebben in- en externe maatregelen (openkappen veen, opzetten waterstand, extensivering en vernatting bufferzone) gezorgd voor verdere desastreuze afname. Verheugend was daarom dat in 2002 zich het eerste paar in de randzone heeft gevestigd! De laatste integrale kartering vond plaats in 2010. Toen konden nog slechts vier territoria worden vastgesteld (Kwak in De Leunink, jaargang 39, 2012); weer één minder... De bufferzone is in de periode 2002-2010 helaas weer verlaten. Waarschijnlijk is de algehele achteruitgang van de populatie watersnippen hier debet aan (zie figuur 20). Opvallend is dat de sterke achteruitgang in het Korenburgerveen overeenkomt met de landelijke trend tussen de jaren 80 en de jaren 90 van de 20^e eeuw. Hoewel nog steeds watersnippen aanwezig zijn in het Korenburgerveen, is de huidige populatie klein en dus zeer kwetsbaar...

Een ander gebied waar regelmatig watersnippen als broedvogel van worden gemeld is het Wooldse Veen. Voor de oprichting van de Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek in 1973 komen waarnemingen uit de jaren 1938, 1949, 1950 en 1966. In de periode 1974-2013 zijn in het Wooldse Veen in totaal drie integrale gebiedstellingen uitgevoerd: 1978, 1995-1996 en 2008-2009. Alleen in

1978 werd één territorium vastgesteld. Buiten deze tellingen werd nog een territorium vastgesteld in 1979 en 1987. Nadien is de soort niet meer vastgesteld.

Het Kleine Goor in Corle is een natuurontwikkelingsgebied waar in de periode 2006-2009 één territorium werd vastgesteld (Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek, 2012). Groot was de vreugde toen er in 2013 maar liefst drie baltende watersnippen konden worden waargenomen (mond. med. B. Teunissen)!

Figuur 20. Landelijke trend Watersnip (www.sovon.nl).

Naast bovengenoemde drie broedgebieden, is in 1987 nog een territorium opgemerkt in het Rozenbosch. Mogelijk broedde de soort hier toen langs de oude meanders van de Groenlose Slinge. De graslanden waren in die tijd daar namelijk ook al ongeschikt als broedhabitat.

In het boek 'Broedvogels van Winterswijk' (Grotenhuis et al., 1985) valt te lezen wat de oude broedgebieden van watersnippen rondom Winterswijk waren naast het Korenburgerveen en het Wooldse Veen: Corlese Goor (1917), de velden bij Meddo en Huppel (jaren 30 20^e eeuw), bij Zwillbrock (1940-1945), Kotten (1949 en 1950) en Ratum (1947).

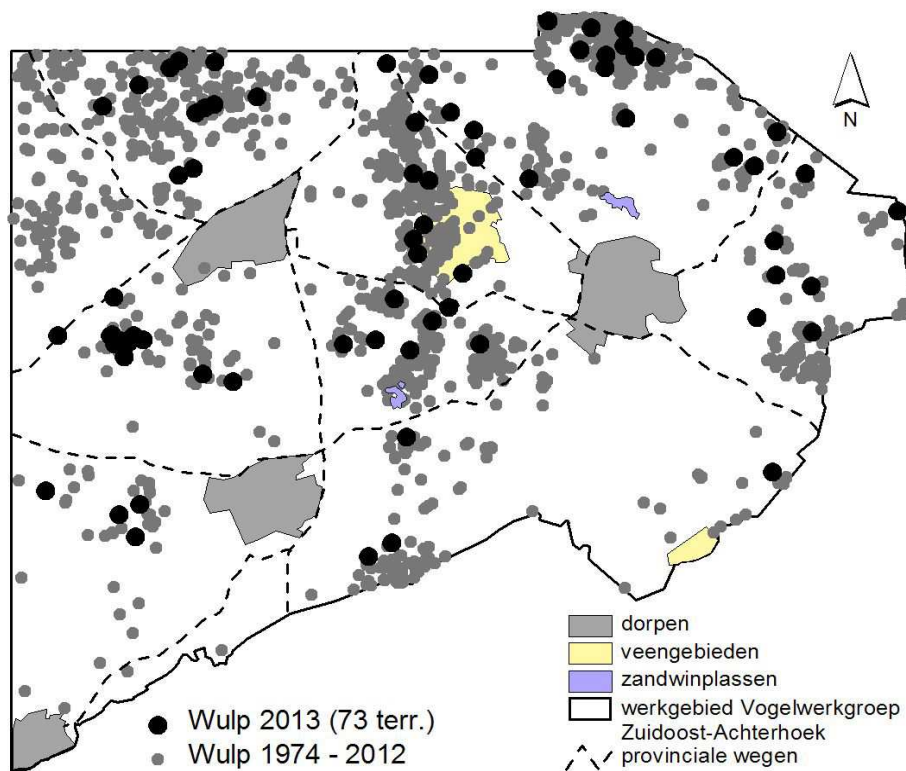
In 2013 werden in het gehele werkgebied 3 broedparen geteld. Omdat het Korenburgerveen in voor het laatst in 2010 is geteld (4 terr.) zijn van 2013 geen getallen voorhanden. De broedplaats in het Wooldse Veen is sinds 1987 verlaten. Daarom wordt het totaal aantal broedparen in het gehele werkgebied in 2013 geschat op maximaal 7.

Een Watersnip in het Ellewicker Feld.

Wulp

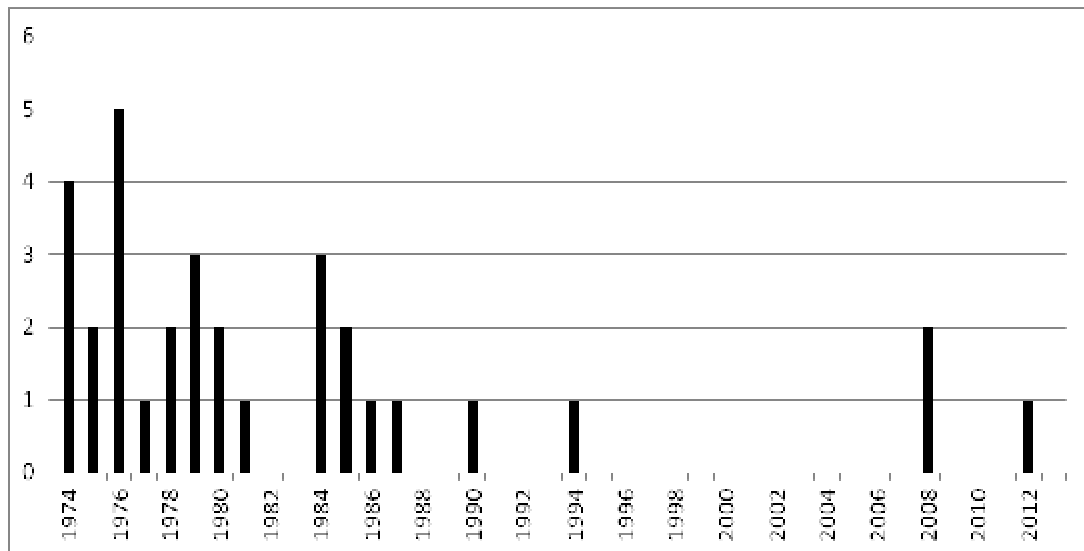
De Wulp is een soort die in de periode 1974-2013 verspreid over het gehele werkgebied is vastgesteld (figuur 21). Er zijn een aantal duidelijke concentraties: Harreveld, Zieuwent-Lievelde, Vragender Veld-Vragenderveen, Meddo, Meddosche Veld, Waliëneweg-Maathuis, Vredenseweg-grensovergang, Masterveld, Ratum, Vossenveld, Bessinkgoor, Zwanenbroek-Bunninkgoor, Groote Goor-Kleine Goor, Schaarsheide, Witte Veen, Lintelo en Aaltense Goor-Zwarte Veen. In 2013 werden 73 territoria vastgesteld (figuur 21). Deze bevinden zich vooral in de hierboven genoemde concentratiegebieden.

Figuur 21. Verspreiding wulp werkgebied Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek 1974-2013.

In het boek 'Broedvogels van Winterswijk' (Grotenhuis et al., 1985) valt te het volgende lezen "Jaarlijks worden 20-29 paar vastgesteld." Dit betreft de periode 1974-1982. "Vroeger was het aantal broedparen stellig veel groter, vermoedelijk zeker 150-200 paar." Dit betrof dan de periode voor de grootschalige heide- en veenontginningen. In het boek valt verder het volgende te lezen: "De meeste broedplaatsen die thans (lees 1982) nog bestaan worden bedreigd door de in uitvoering zijnde ruilverkaveling Winterswijk-West." Hoewel door de intensivering van de landbouw het broedsucces wellicht lager is als in de jaren 80, kan niet worden gesteld dat door de ruilverkaveling broedplaatsen verloren zijn gegaan. Het blijkt namelijk dat deze vaste broedgebieden gelukkig vrijwel jaarlijks nog steeds bezet zijn!

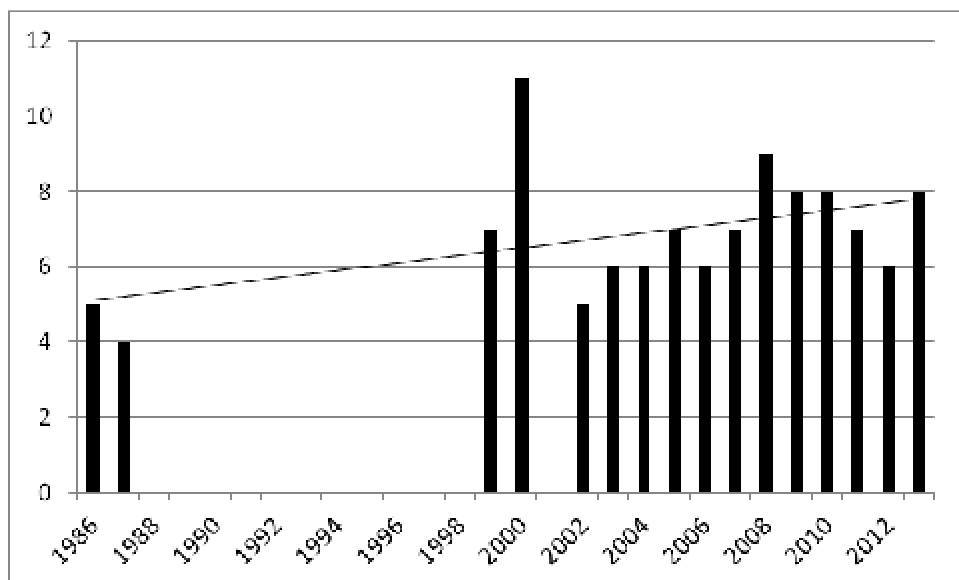
Wel zijn wulpen als vaste broedvogel sinds 1987 uit het Korenburgerveen verdwenen (figuur 22). Maximaal werden hier in de periode 1974-2013 5 broedparen geteld (1976). Na 1987 werden er alleen in de jaren 1990, 1994, 2008 (zelfs 2 terr.) en 2012 nog territoria vastgesteld. Vooral het ontbreken in de periode 1995-2007 is opvallend. Hoopvol is de ontwikkeling dat er in 2008 en 2012 weer wulpen in het veen zaten. Wie weet hebben zij het gebied opnieuw ontdekt en is deze ontwikkeling blijvend...

Figuur 22. Aantalverloop Wulp in het Korenburgerveen (excl. randzone) 1974-2013.

Tijdens de NBL-kartering in de periode 1995-1998 van het WCL-gebied Winterswijk zijn er in het oude werkgebied 67 territoria vastgesteld. Gezien de verspreiding van de wulp in de periode 2009-2013 wordt het totaal aantal broedparen in 2013 in het oude werkgebied geschat op 55.

In figuur 23 is het aantalverloop van het BMP-plot Meddosche Veld (332 ha) opgenomen. Het proefvlak is niet geteld in de periode 1988-1998 en in 2011 (mkz-crisis). Hoewel over gehele periode sprake is van een duidelijke toename van het aantal wulpen. Maximaal werden 11 (2000) en minimaal 4 (1987) territoria vastgesteld.

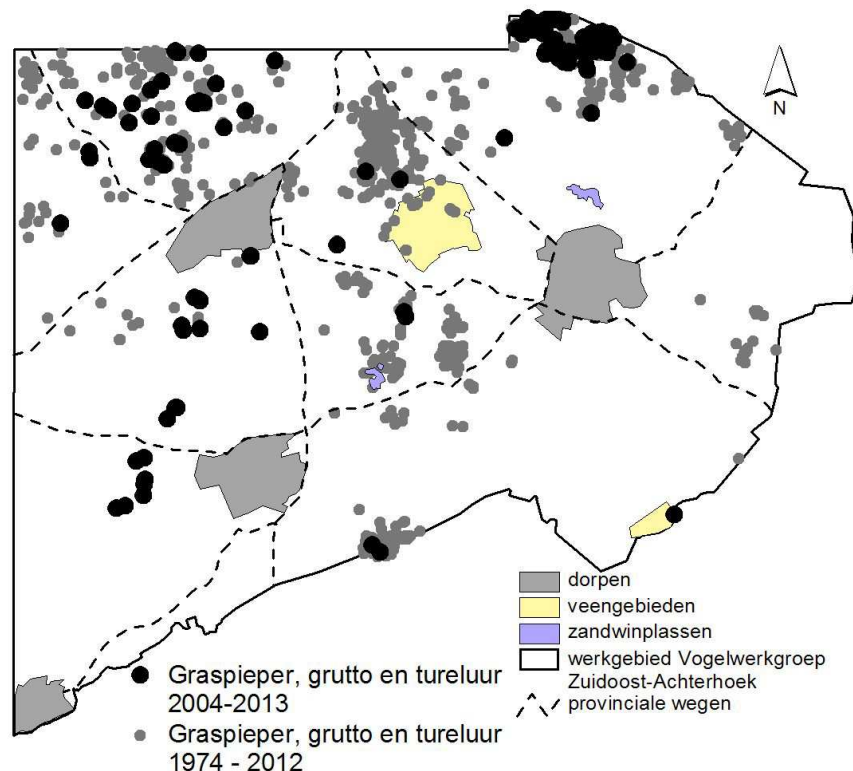

Figuur 23. Aantalverloop Wulp Meddosche Veld periode 1986-2013.

Bedreigingen en kansen

Voor de akker- en weidevogels in ons werkgebied zijn diverse bedreigingen. Dit is veelal soortafhankelijk, maar er hebben zich een aantal duidelijke ontwikkelingen afgespeeld. Het blijkt dat in de periode 1974-2013 vooral de soorten van natte graslanden en de soorten van het voormalige traditionele grondgebruik in het oude hoevenlandschap sterk zijn achteruitgegaan

Tot de soorten van natte graslanden behoren Graspieper, Grutto en Tureluur. In feite behoort hiertoe ook de Watersnip, maar deze was al voor 1974 uit de gangbaar beheerde graslanden verdwenen en geheel teruggedrongen tot het Korenburgerveen en Wooldse Veen. In figuur 24 is een overzicht opgenomen van het voorkomen van deze drie soorten in de periode 1974-2003 en 2004-2013. Hieruit blijkt dat de huidige kerngebieden van deze ecologische groep vooral zijn te vinden in de omgeving van Lieveelde, Zieuwent, Meddosche Veld, Lintelo en het Aaltense Goor. Nagenoeg verlaten zijn de volgende gebieden: Vragender Veld, Vredenseweg-grensovergang, Vossenveld, Bessinkgoor, Groote Goor, Zwanenbroek-Bunninkgoor, Schaarsheide en Harreveld. De meeste broedparen zijn in de periode 2004-2013 aangetroffen in de omgeving van Lieveelde, Zieuwent en vooral in het Meddosche Veld!

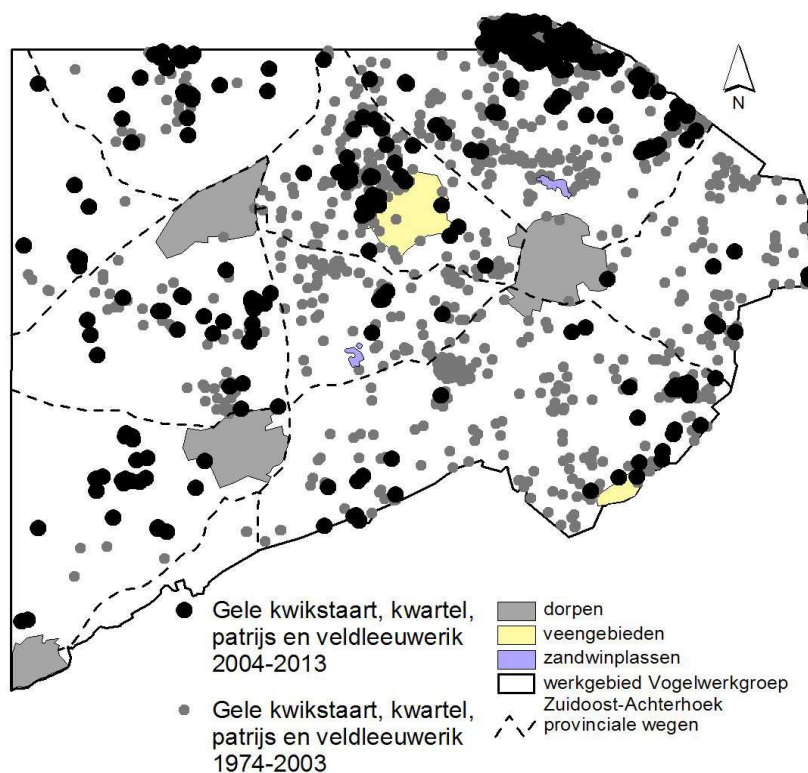

Figuur 24. Verspreiding 'natte' soorten Graspieper, Grutto en Tureluur werkgebied Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek periode 1974-2003 en 2004-2013.

Een bedreiging voor tureluurs is het dichtgroeien van de nieuwe broedgebieden (natuurontwikkelingsgebieden) met struwelen en ander opgaande begroeiingen. Hiermee verdwijnt de openheid die voor tureluurs zo noodzakelijk is. Ook een te snelle daling van de (grond-)waterstand (Koolmansdijk) is funest. In de bestaande landbouwgebieden is de omzetting van gras naar bouwland ongunstig. Hier kan namelijk niet in worden gebroed of gevoerageerd...

Gele Kwikstaart, Kwartel, Patrijs en Veldleeuwerik zijn soorten die vooral voorkwamen in het oude hoevenlandschap met een traditioneel grondgebruik. Hoewel deze soorten ook in de heide- en veenontginningslandschappen voorkomen, kwamen zij tot de jaren 80 van de 20^e eeuw veel voor op de essen met een wisselteelt van granen en hakvruchten. Deze essen grensden veelal aan de lager gelegen nattere graslanden waar ook gevoerageerd (bijv. Gele Kwikstaart in paardenweitjes).

In figuur 25 is een overzicht opgenomen van het voorkomen van deze vier soorten in de periode 1974-2003 en 2004-2013. Hieruit blijkt dat de huidige kerngebieden van deze ecologische groep vooral zijn te vinden in de omgeving van Livelde, Vragender Veld, Meddosche Veld, Valkeniersbult, Vredenseweg-grensovergang, Waliënseweg-Maathuis, Oossinkes, omgeving Wooldse Veen, Lintelo en de essen bij Barlo. Grote delen van ons werkgebied lijken inmiddels te zijn verlaten door deze groep akker- en weidevogels. Het daarbij om grote delen van de buurtschappen Vragender, Huppel, Ratum, Brinkeurne, Woold, Miste en Corle.

Figuur 25. Verspreiding 'traditionele' soorten Gele Kwikstaart, Kwartel, Patrijs en Veldleeuwerik werkgebied Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek periode 1974-2003 en 2004-2013.

Hoofdzaak van deze enorme achteruitgang is de afname van de verbouw van granen. Maar de verandering in aanbod van habitat en voedsel speelt een rol. Er worden nauwelijks meer granen in combinatie met hakvruchten verbouwd, het te dicht zaaien van het graan (kunnen de dieren niet meer doorheen lopen), toename gebruik bestrijdingsmiddelen (afname voedsel), toename mestgift (minder akkeronkruiden), toedienen kunstmest en vloeibare dierlijke mest in plaats van ruige stalmest, verdwijnen van steilranden, heggen (graspaden op de essen) en ander broedhabitat en foerageergebied, dichtschuiven greppels en sloten in het kader van de schaalvergroting (verdwijnen

taluds als broedhabitat) en het verdwijnen van graanstoppelvelden in de winter als voedselgebied voor patrijs en veldleeuwerik.

In algemene zin zijn er ook een aantal oorzaken voor de achteruitgang aan te geven. Deze worden hieronder gesommeerd.

Door de goede ontwatering van de meeste graslandpercelen, kan er tegenwoordig zeer vroeg in het broedseizoen worden gemaaid. Daarnaast worden percelen tegenwoordig vaak gemaaid (tot max. 6 keer per jaar). Dit leidt tot het op grote schaal uitmaaïen van legsels (Grutto en Wulp).

In beweidde percelen worden nesten vaak verstoord door melkvee dat in hoge dichtheid op de percelen graast. Nesten worden dan vaak door de koeien per ongeluk vertrapt of moedwillig (koeien zijn nieuwsgierige dieren!) verstoord.

In 2015 verdwijnt het melkquotum. Dat betekent dat boeren dan ongelimiteerd melk mogen leveren aan Campina. Een verdere rationalisatie van de productielandbouw is daardoor te verwachten (schaalvergroting, laatste percelen ontwaterd, grotere stallen, etc.).

De Europese Unie stelt een vergroeningseis aan de landbouw. Zoals het er nu naar uit ziet zal daardoor ieder bedrijf 75% blijvend grasland moeten hebben. Dat leidt tot een beperkt oppervlakte dat een boer mag gebruiken als akker (max. 25%). Omdat maïs naast gras het beste voer is voor melkveehouders, is een afname van het areaal graan te verwachten. Dit is ongunstig voor de soorten van graanvelden (gele kwikstaart, kwartel, patrijs en veldleeuwerik).

Hoewel tegenwoordig gelukkig weidemelk verkrijgbaar is, gaan steeds meer melkveehouders over op het jaarrond op stal houden van hun melkvee. Hierdoor komen koeien van deze boeren niet meer buiten. Dit leidt onder andere tot het ontbreken van mestafhankelijke fauna; insecten die op de koeienvlaaien afkomen. En minder voedsel betekent minder weide- en akkervogels... Een neveneffect van deze manier van boeren is dat afrasteringen niet meer nodig zijn waardoor deze vaak worden verwijderd. Dat betekent dat de toch al smalle gras- en ruigtestroken nagenoeg geheel verdwijnen en randbroeders als veldleeuwerik, patrijs, graspieper en gele kwikstaart geheel aangewezen zijn op de greppel- en sloottaluds (vermindering broedhabitat). Ook dreigt hierdoor voedselgebrek omdat minder voedselrijke randen meer en meer verdwijnen.

Kansen

Hoewel het met veel soorten niet goed gaat is het gelukkig niet allemaal kommer en kwel. In de afgelopen decennia zijn rondom het Korenburgerveen en Wooldse Veer bufferzones ingesteld. Hoewel verruiging met pitrus en/of ruigten voor lang niet alle soorten gunstig is, bieden deze randen toch ook perspectief voor vele soorten. Een beheer dat gericht is op het handhaven van openheid is echter wel een vereiste. De meest optimale situatie kan worden verkregen door naast extensief beweidde delen ook delen als hooiland in te stellen. Door hier een beheer van maaïen en afvoeren in te stellen, wordt de openheid behouden en kan bij een late maaibeurt (in juni) broedhabitat voor diverse soorten ontstaan. Kuikens kunnen vervolgens in de beweidde delen foerageren. De hooilanden werken dan als kuikengebieden (dekking). Door dit in een mozaïek te doen wordt een zo rijk mogelijk broedvogelgemeenschap verkregen. Het beheer van het Kleine Goor zou in een soortgelijk mozaïek als in de bufferzones kunnen worden uitgevoerd.

In 2011 heeft het ministerie EL&I een overeenkomst gesloten met Stichting Waardevol Cultuurlandschap Winterswijk, als een van 4 de boerencollectieven, om invulling te geven aan een Pilot in het kader van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB-pilot) (Wamelink, 2012). Een onderdeel van deze pilot in Winterswijk was (2013 was laatste jaar) een aantal diensten die agrariërs

kunnen leveren die onderdeel uitmaken van het zogenaamde Ortolanenpakket. Om het effect van dit type agrarisch natuurbeheer op de biodiversiteit te bepalen zijn in 2012 een aantal clusters van deelnemende percelen door Staring Advies geïnventariseerd op natuurwaarden. De diensten in het Ortolanenpakket betroffen voor de meeste percelen nieuwe ontwikkelingen, zoals omvorming naar graanakker, akkerfaunaranden en stoppelvelden. Het blijkt dat de volgende soorten hiervan hebben geprofiteerd: Gele Kwikstaart, Graspieper, Kwartel, Patrijs, Veldleeuwerik en Wulp. Het bleek dat met name de ingezaaide akkerfaunaranden fungeren als belangrijke voedselbron voor allerlei vogelsoorten. Door het gebruik van, voor insecten aantrekkelijke, zaadmengsels bieden de akkerfaunaranden een geschikt leefgebied voor verschillende soorten insecten en daarbij ook een ideaal foerageerlocatie voor allerlei insectenetende vogelsoorten.

Helaas is de Pilot inmiddels afgerond en is er voorlopig geen vooruitzicht op een vervolg. Wel wordt boeren gratis een zaadmengsel aangeboden zodat zij op eigen initiatief randen of overhoekjes kunnen inzaaien. Bij een beperkt aantal boeren biedt de Stichting WCL nog wel een vergoeding voor het aangepaste beheer; het betreft hier randen die veel natuurwaarden hebben opgeleverd. Hopelijk krijgt de Pilot een vervolg als collectieven van agrarische natuurverenigingen in de nabije toekomst bepaalde taken krijgen toebedeeld op het gebied van agrarisch natuurbeheer (gebiedscollectief).

Vanwege de hierboven al genoemde vergroeningseis van de EU, zal er namelijk meer oppervlakte blijvend grasland zijn in de nabije toekomst. Dit is gunstig voor de soorten van graslanden (Graspieper, Grutto, Tureluur, Wulp). Omdat veel percelen sterk zijn ontwaterd, zou het vooral voor de niet van natte graslanden afhankelijke Wulp gunstig uit kunnen pakken.

In het Staatsbosbeheerreservaat Koolmansdijk is een hooilandbeheer ingezet. Door deze als een mozaïek uit te voeren (gefaseerd maaibeheer) kunnen daar ook meer mogelijkheden voor weidevogels komen. Er wordt in het reservaat immers niet beweid, zodat er het risico is van het ontbreken van voldoende oppervlakte lage vegetaties voor o.a. foeragerende jonge weidevogels.

De laatste jaren zijn diverse natuurontwikkelingsprojecten uitgevoerd in ons werkgebied. Een gebied dat voor weidevogels (maar ook soorten als Kleine Plevier) veel heeft opgeleverd is de Oude Maat langs de Veengoot. Deze gebieden dienen actief te worden beheerd als zij in de toekomst ook voor weidevogels een rol willen blijven vervullen. Maaien en afvoeren van het maaisel (verschralling) is hier het beste beheer. Natuurlijk kan dit ook worden gecombineerd met het sparen van kleine stukken ruigte en struweel, maar dan het liefst aan de randen van dergelijke terreinen. Dan komt immers de openheid niet in gevaar.

Voor een echt succesvol weide- en akkervogelbeheer zullen agrarische gebieden opnieuw ingericht moeten gaan worden en moeten boeren dusdanige vergoedingen krijgen dat zij naast het produceren van melk, vlees e.d. in eerste instantie natuur gaan 'produceren'. Het meest effectief is het om in de laatste bolwerken van weide- en akkervogels deze inrichtingsmaatregelen aangevuld met langjarige contracten voor het beheer, subsidiabel te stellen. Een gebied dat zich daar momenteel het beste voor leent is het Meddosche Veld. Als daar de inrichting op weide- en akkervogels wordt afgestemd zijn de mogelijkheden voor deze soortgroep daar op korte termijn enorm. Het grenst immers aan de Duitse gebieden Zwillbrockervenn en Ellewicker Feld waar vele soorten weide- en akkervogels voorkomen. Het is reëel dat binnen 5 jaar in het Meddosche Veld ook (weer) soorten gaan broeden als Tureluur, Watersnip, Slobeend, Zomertaling, Paapje, etc.

Voor weidevogels geldt: aanleg plasdras delen met jaarrond natte open plekken, late maaidata, bemesten met ruige stalmest, instellen mozaïek van te maaien en beweiden percelen en deels ook in te stellen randbeheer met ruigte en/of bramenwallen (o.a. Grauwe Klauwier, Roodborsttapuit, Geelgors, insecten en Boomkikker).

Voor de akkervogels geldt het clusteren van graan- en hakvruchtakkers met verschillende gewassen op een aanzienlijke oppervlakte (bijv. minimaal 15 hectare). Hiertoe lenen zich de grotere essen en/of dicht bij elkaar gelegen eenmansessen het beste. Het inzaaien van speciale vogelmengsels is een pre. Hierbij dienen deze randen voedsel aan zowel broedvogels als ook aan de overwinteraars te bieden. Ook stoppelvelden zijn hierbij noodzakelijk.

Dankwoord

Via deze weg wil ik alle waarnemers bedanken die, vaak jarenlang, hun waarnemingen hebben doorgegeven. Ook is een dankwoord op zijn plaats voor Stichting Staring Advies die hun weidevogeldata ter beschikking hebben gesteld.

De overgang van het Zwillbrocker Venn (rechts, D), naar het Meddose Veld (links, NL). Foto: Rody Schröder.

Literatuur

Biologische Station Zwillbrock e.V., 1996. Jaarrapportage 1995 Natuur-, Bos- en Landschapswaarden WCL-Winterswijk. Eigen uitgave Biologische Station Zwillbrock, Vreden.

Biologische Station Zwillbrock e.V., 2000. Eindrapportage Natuur-, Bos- en Landschapswaarden WCL-Winterswijk. Eigen uitgave Biologische Station Zwillbrock, Vreden.

Ens B.J., Aarts B., Hallmann C., Oosterbeek K., Sierdsema H., Slaterus R., Troost G., van Turnhout C., Wiersma P., Nienhuis J. & van Winden E. 2011. Scholeksters in de knel: onderzoek naar de oorzaken van de dramatische achteruitgang van de Scholekster in Nederland. SOVON-onderzoeksrapport 2011/13. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Grotenhuis, J. 1984. Weidevogels in 1983. In: Mededelingen Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek, jaargang 11, no 2, oktober 1984.

Grotenhuis, J. 1985. Weidevogels in het Winterswijkse werkgebied in 1984. In: Mededelingen Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek, jaargang 12, no 2, augustus 1985.

Grotenhuis, J., F. Hustings, R. Kwak en R. Lanjouw, 1985. Broedvogels van Winterswijk. Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging en Stichting Staring Instituut, Hoogwoud.

Harfsterkamp, B. en J. Stronks, 2011. Beleef de natuur in Winterswijk. Roodbont Publishers B.V., Zutphen.

Hustings, M.F.H., R.G.M. Kwak, P.F.M. Opdam en M.J.S.M. Reijnen (red.), 1985. Vogelinventarisatie: achtergronden, richtlijnen en verslaglegging. Pudoc Wageningen/Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, Zeist.

Kloppenburg, J.F., 1972. Vogelinventarisatie Korenburger- en Vragenderveen. Verslag voor Natuurmonumenten. Lichtenvoorde.

Koffijberg, K., 2002. Kwartel *Coturnix coturnix*. pp. 180-181 in: SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002, Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. – Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.

Schröder, R.J.H., 1988. Weidevogels rondom Winterswijk in 1987. In: De Leunink - Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek, jaargang 15, no 1, 1988.

Schröder, R.J.H., 1991. Weidevogelinventarisatie Meddosche Veld 1988.

Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek, 1983. Broedvogelinventarisatie Korenburgerveen 1981.

Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek, 1994. Broedvogelinventarisatie Korenburgerveen 1994.

Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek, 2003. Broedvogelinventarisatie Korenburgerveen 2002.

Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek, 2012. Jaaroverzicht 2011 - De Leunink, Jaargang 38.

Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek, 2012. Jaaroverzicht 2012 - De Leunink, Jaargang 39.

Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek, 2012. Broedvogelinventarisatie Woold 2008-2009.

Internet:
www.sovon.nl

Punt Transect Tellingen 2013

Een kort verslag van de resultaten

Pim Leemreise

Inleiding

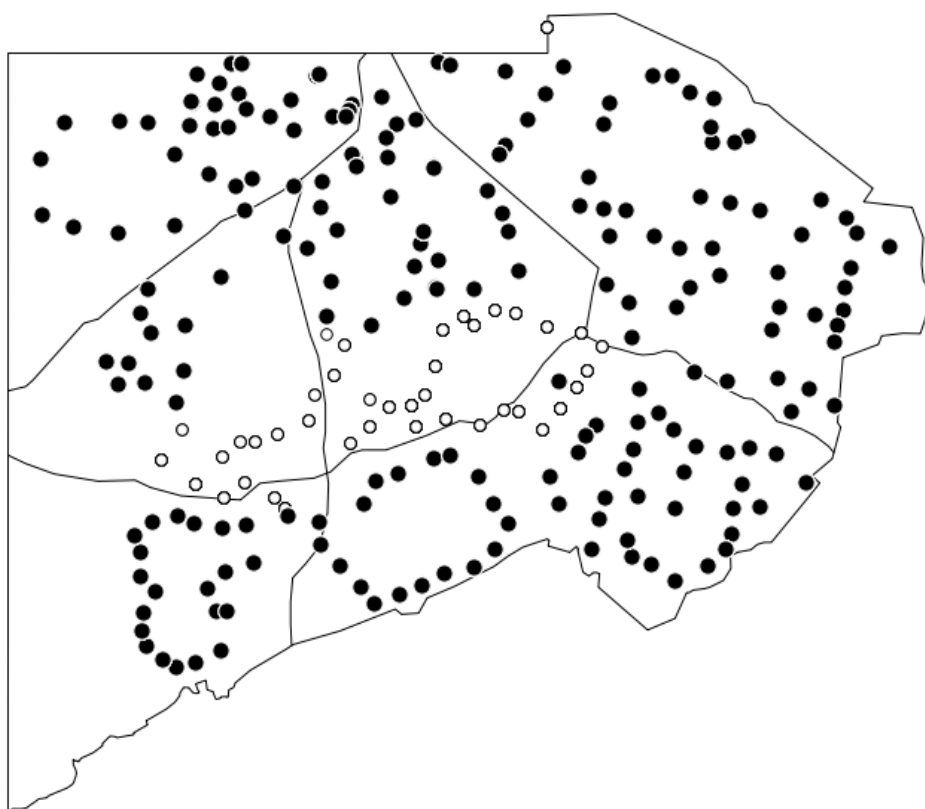
Het PTT voor wintervogels is het oudste monitoringproject van SOVON; er werd in 2013 voor de 36e keer geteld. Tegenwoordig tellen ruim 300 waarnemers jaarlijks meer dan 400 routes in Nederland. Met het project wordt de aantalsontwikkeling en verspreiding van in ons land doortrekkende en/of overwinterende vogels vastgelegd. Dit kunnen zowel Nederlandse broedvogels zijn als vogels afkomstig uit bijvoorbeeld Scandinavië of Oost-Europa. Het PTT richt zich vooral op algemenere soorten als Buizerd, Groene Specht, Kramsvogel en Sijs. Samen met de watervogeltellingen ontstaat daarmee een goed beeld van de aantalsontwikkelingen van de vogelbevolking in Nederland buiten het broedseizoen. Het PTT-project levert voor meer dan 80 soorten inzicht in de winterverspreiding en betrouwbare trends. De tellingen worden georganiseerd in samenwerking met het Centraal Bureau voor de Statistiek. Een PTT-telling vindt eenmaal per jaar plaats in de periode 15 december tot en met 1 januari. Bij een telling wordt elk jaar dezelfde route afgelegd en worden op 20 vaste telpunten op die route gedurende exact vijf minuten alle vogels geteld, inclusief overvliegende groepen. Die vaste methodiek is belangrijk omdat we immers steeds op dezelfde manier, met dezelfde inspanning het aantal vogels willen bepalen (SOVON 2012). Voorliggend verslag is het derde verslag op rij van de resultaten van de getelde routes in de Zuidoost-Achterhoek.

*Ligging van alle
bestaande PTT-routes in
Nederland*

Oude traditie

In 1978 werden de eerste drie PTT-routes in ons werkgebied reeds geteld, dat betrof de routes Haart, Ratum en Meddo. In de jaren die daarop volgden nam het aantal routes toe tot 13. Twaalf van deze routes worden door leden van de VWG-ZOA geteld en één route (route nr 316) wordt jaarlijks geteld door leden van de VWG Berkelland. Niet alle routes worden ieder jaar geteld, maar het merendeel wel. Van sommige routes ontbreken sommige jaren. De routes hebben doorgaans een vaste teller. Wanneer een teller om wat voor reden dan ook stopt met zijn (of haar) route duurt het doorgaans een paar jaar voordat deze door een andere teller overgenomen wordt. Recent hebben Hans Schoppers en Pim Leemreise route 'Lichtenvoorde-Oost' weer opgepakt en heeft Thijs Oonk de 'Meddo-Huppel-route' weer opgepakt. Daarmee zijn alle bestaande routes gekoppeld aan een vaste teller.

Verspreiding van de getelde punten (donkere stip) tijdens de PTT-2013. De open rondjes zijn niet geteld (Corle) of buiten beschouwing gelaten in dit overzicht (Aaltense Es).

Telseizoen 2013

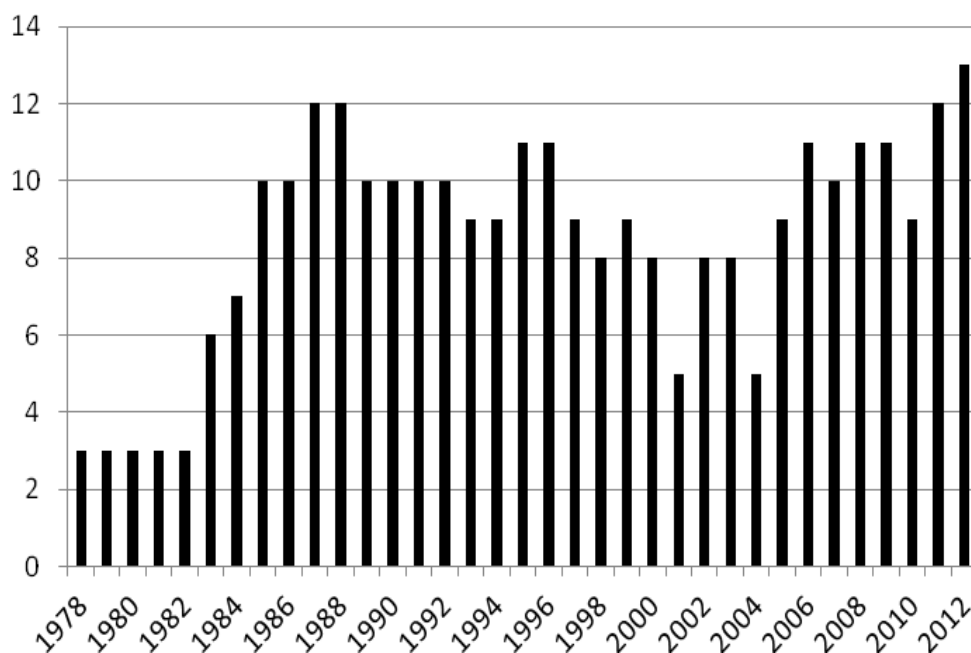
Op 11 januari 2014 waren de resultaten van 11 routes aangeleverd aan Sovon. Alleen de resultaten van route 'Aaltense-es' en 'Corle' ontbraken nog in de database (Route Aaltense Es is wel geteld). De Corle-route is helaas niet geteld (wie pakt deze op?). Dit verslag behandelt de resultaten van de 11 van de 12 getelde routes waar de gegevens op 14 januari 2014 beschikbaar voor waren. Wanneer we naar de spreiding van telpunten kijken dan mogen we concluderen dat de telpunten fraai verspreid

over het werkgebied van de vogelwerkgroep liggen. Alleen de zuidwestelijke rand zou nog wel een telroute kunnen gebruiken. Voor het eerst zijn acht telpunten van de 'Groenlo-route' aan dit overzicht toegevoegd omdat deze punten in het werkgebied van onze VWG liggen. De resultaten van deze route zijn in de vorige verslagen niet meegenomen. Zoals zichtbaar op bovenstaande kaartje, liggen enkele telpunten ten noorden van Lievelede erg dicht bij elkaar. Twee telpunten liggen bijna op dezelfde locatie; al treffen de tellers elkaar nooit!

Telgegevens van de volgende tellers zijn gebruikt voor dit overzicht: R.Kwak (Ratum & Quartier d'hiver), H. Schoppers (Lichtenvoorde Oost), P. Leemreide (Lievelede, Lichtenvoorde Oost, Zieuwent-Goor), F. te Bogt (Woold, IJzerlo), G. Wamelink (Zieuwent-Goor, Haart), T. Oonk (Meddo-Huppel) en J. Schoppers (Lintelo), A. Visser (rondje Groenlo). De resultaten voor dit verslag zijn aangeleverd door Erik van Winden van Sovon; waarvoor dank!

routenr.	volledigenaam	datum	start	eindtijf	transport
15	Robert Kwak	22-12-2013	09:15	13:00	auto
43	Bert van Jaarsveld	23-12-2013	10:20	14:45	auto
295	Pim Leemreide	28-12-2013	09:00	13:30	auto
316	Alex Visser	23-12-2013	09:01	14:15	auto
355	Jan Schoppers	28-12-2013	12:15	15:15	auto
446	Thijs Oonk	1-1-2014	11:00	15:00	fiets
474	Pim Leemreide	23-12-2013	09:00	13:30	auto
595	Frans ter Bogt	21-12-2013	09:30	13:00	auto
666	Robert Kwak	23-12-2013	09:15	13:00	auto
683	Pim Leemreide	30-12-2013	08:30	12:00	auto
14	Geert Wamelink	22-12-2013	09:30	14:10	fiets

Overzicht van de getelde routes waarvan de gegevens zijn meegenomen in dit overzicht.

Aantal getelde routes 1978-2013 in de Zuidoost-Achterhoek.

Het weer van december 2013 (bron KNMI)

Omdat de PTT-telling in de periode 15 december – 1 januari plaats vindt, is het interessant om te kijken hoe het weer eruit heeft gezien. Het weer, specifiek strenge koude of sneeuw, bepalen deels de aanwezigheid van bepaalde soorten in ons werkgebied.

December was een zeer zachte maand met een gemiddelde maandtemperatuur van 5,8 °C, ruim twee graden warmer dan het langjarig gemiddelde van 3,7 °C. December 2013 eindigde daarmee op een gedeelte 6e plaats van warmste decembermaanden sinds 1901. Een krachtige (zuid)westelijke aanvoer zorgde op de meeste dagen voor aanvoer van zachte lucht vanaf de Atlantische Oceaan. Tot vorst kwam het in De Bilt daardoor slechts op vijf dagen. Normaal telt De Bilt dertien dagen waarop de minimumtemperatuur onder de nul graden Celsius komt (vorstdagen). De laagste temperatuur werd gemeten op 11 december in Herwijnen: -4.1 °C. Regelmatig werden maximumtemperaturen van boven de 10,0°C gemeten. Het warmst werd het op 16 december in Ell: 13,5 °C.

Neerslag

Landelijk viel er gemiddeld in december ca. 80 mm neerslag, gelijk aan het langjarig gemiddelde. De eerste 20 dagen van de maand waren droger dan normaal, maar de natte laatste tien dagen van de maand zorgden ervoor dat de maand toch als normaal eindigde.

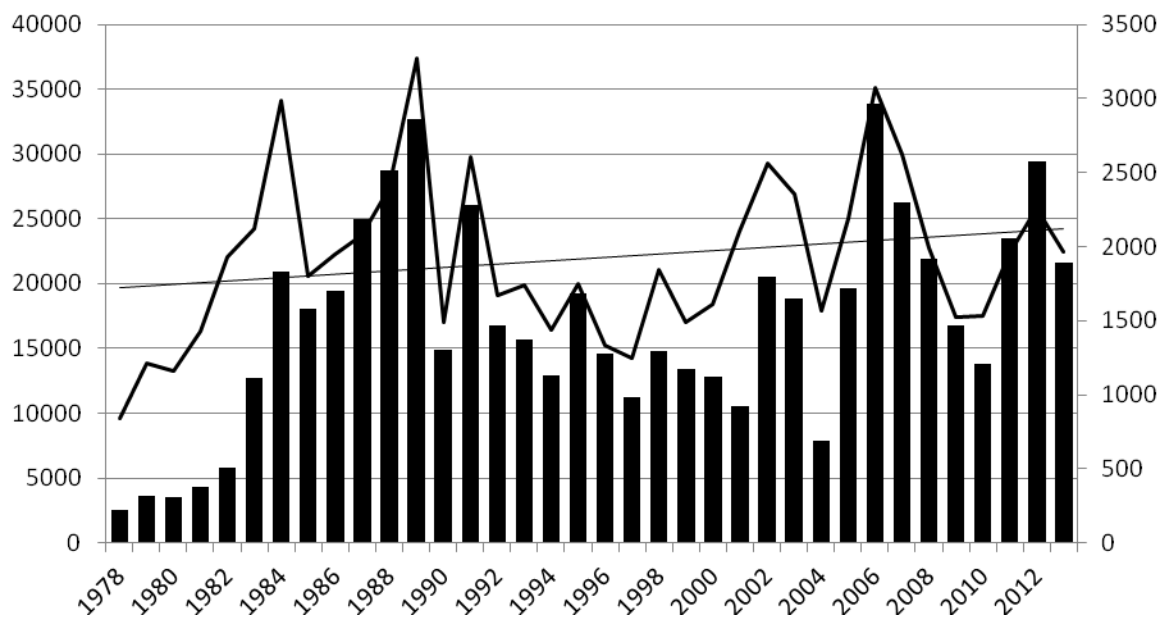
De dag voor kerst viel in het oosten van het land op sommige plaatsen ruim 25 mm neerslag. De meeste neerslag viel deze maand in een strook van Noord-Holland naar Groningen, met op station Lauwersoog de grootste hoeveelheid neerslag: circa 100 mm. In het zuidwesten van het land was het deze maand het droogst, met in Vlissingen slechts ca. 50 mm neerslag.

Resultaten PTT-seizoen 2013

Op de twaalf getelde routes werden in totaal 21.582 exx. geteld. Dat is aanzienlijk minder dan het aantal getelde vogels in 2012 (27.756 exx.), maar iets meer dan in 2011 (21.237 exx.). Van 22 soorten werden vijf of minder exemplaren geteld. Van de volgende soorten werd slechts één exemplaar waargenomen:

- Blauwe Kiekendief
- Grote Gele Kwikstaart
- Grote Zaagbek
- Houtsnip
- Klapekster
- Kleine Bonte Specht
- Middelste Bonte Specht
- Steenuil
- Wintertaling

In onderstaande grafiek wordt het aantal getelde vogels (staven; links) weergegeven met het aantal getelde vogels per route (lijn; rechts). Er is een trendlijn weergegeven voor het aantal getelde vogels per route. Zoals zichtbaar in onderstaande grafiek lijkt het aantal getelde aantal vogels per route toe te nemen van 839 exx in 1978 (3 getelde routes) naar 3076 in 2006 (11 getelde routes). De drie in de eerste jaren getelde routes lagen echter hoofdzakelijk in het bosrijke oostelijke deel van het werkgebied waar in de winter vaak maar weinig meeuwen en andere veldvogels worden gezien die juist verantwoordelijk zijn voor de belangrijkste aantallen.

Bijzondere gasten

Dat er van Kruisbekken en Barmsijzen een kleine invasie gaande was, is zichtbaar in de resultaten. Er werden respectievelijk 9 en 4 exemplaren waargenomen. Geen bijzonder hoge aantallen, maar in ieder geval werden ze opgemerkt. Sommige tellers hadden het geluk om met rustig en zonnig winterweer op pad te kunnen. Dit leverde een aantal van 12 Groene Spechten en 26 Grote Lijsters op. Deze soorten zijn, indien ze roepen of zingen, duidelijk en van ver hoorbaar! Ondanks het vrij algemene voorkomen van de Middelste Bonte Specht in de oude bossen in Winterswijk, wordt de soort sporadisch waargenomen tijdens de PTT. In december is de soort nu eenmaal nog niet zo vocaal. Opvallend was de waarneming van een roepende Middelste Bonte Specht in een klein (oud) eikenbosje tussen Zieuwent en Harreveld; nagenoeg aan de westgrens van het werkgebied. Ondanks dat er nog geen sprake was van winterse omstandigheden, waren Kieviten bijna volledig afwezig op de telling. Slechts één groep van ca. 80 vogels werd in de omgeving Koolmansdijk waargenomen. De waarneming van twee Witte Kwikstaarten en enkele Zanglijsters bevestigden het beeld dat de winter nog niet ingetreden was.

Algemene soorten

Wanneer we naar het lijstje van de tien meest talrijke soorten kijken, dan zien we niet veel verschil ten opzichte van 2011 en 2012. De top 10 bestaat bijna altijd uit dezelfde soorten. In 2013 werden opvallend veel Rietganzen waargenomen; bijna allemaal overvliegende vogels. Er waren dagen dat er bijna uitsluitend Rietganzen overtrokken en nauwelijks Kolganzen. Evenals in 2012 is de Grauwe Gans uit de top 10 verdwenen, evenals de Keep welke in 2012 nog wel in de top 10 stond. Anders dan tijdens de twee voorgaande jaren, werden er weer eens meer Kokmeeuwen dan Stormmeeuwen geteld.

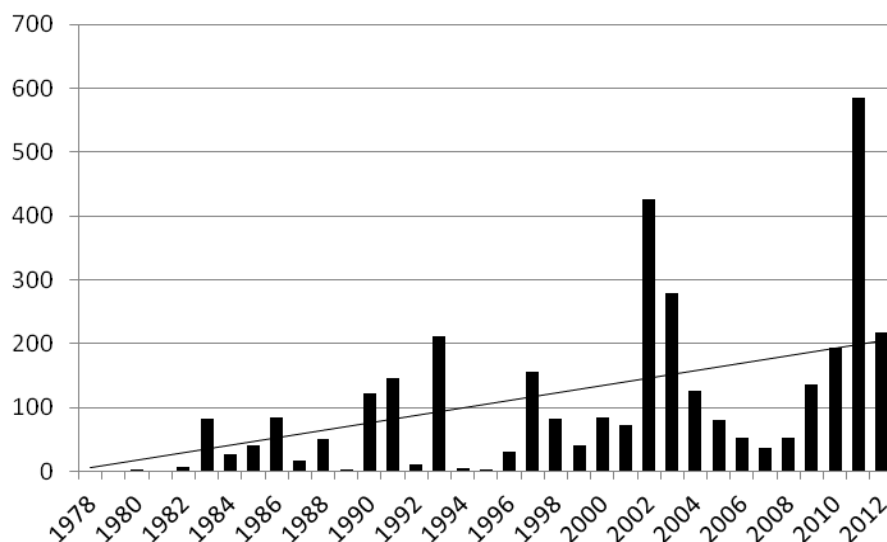
2011		2012		2013	
Kolgans	3415	Houtduif	6973	Kokmeeuw	3085
Grauwe Gans	2305	Stormmeeuw	3883	Houtduif	2650
Houtduif	2297	Kauw	3341	Kauw	2503
Stormmeeuw	1963	Kokmeeuw	1755	Spreeuw	2338
Kauw	1955	Kolgans	1675	Stormmeeuw	2184
Kokmeeuw	1553	Spreeuw	1403	Rietgans	1590
Roek	1274	Zwarte Kraai	1309	Zwarte Kraai	1426
Spreeuw	1213	roek	765	Roek	790
Zwarte Kraai	972	keep	626	Kolgans	562
Vink	464	vink	566	Vink	519

Top-10 van de meest getelde soorten in 2011 en 2012

Enkele soorten nader toegelicht

Ganzen

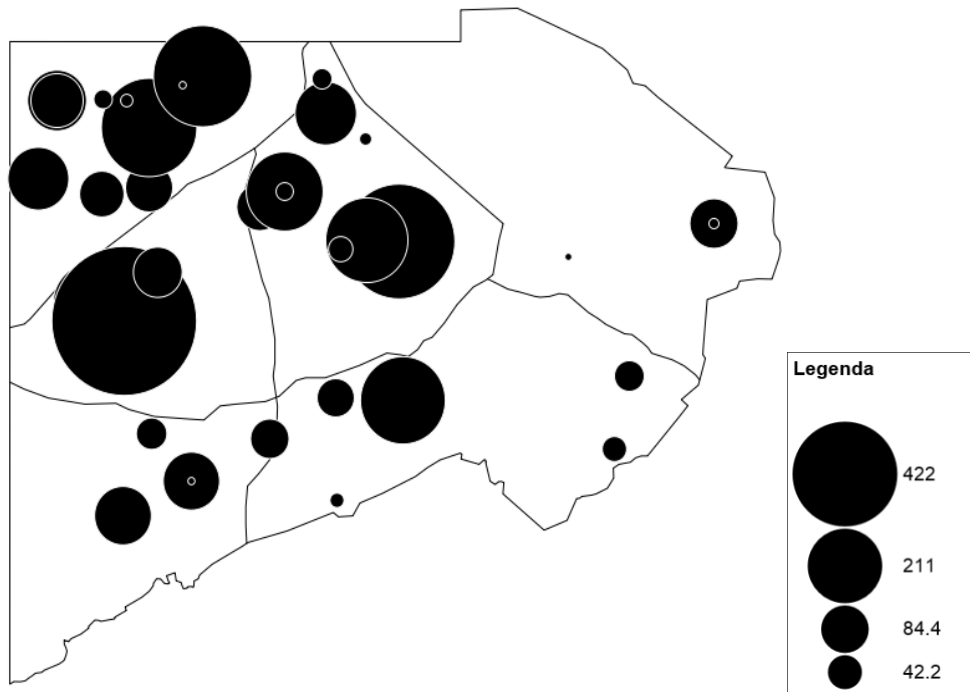
De sterke toename van ganzen, zowel als broedvogel als wintergast, is ook de Achterhoekse PTT-er niet ontgaan. Op slechts enkele plekken foerageren ganzen; het merendeel wordt overtrekkend of zoals dat de afgelopen jaren zichtbaar is, overvliegend waargenomen. Ganzen vliegen op sommige dagen in willekeurige windrichtingen over het werkgebied. De hoofdtrekrichting van de Rietganzen in 2013 was zuidwest. De toename van het aantal getelde vogels per route komt overeen met het sterk toegenomen aantal getelde ganzen per route.

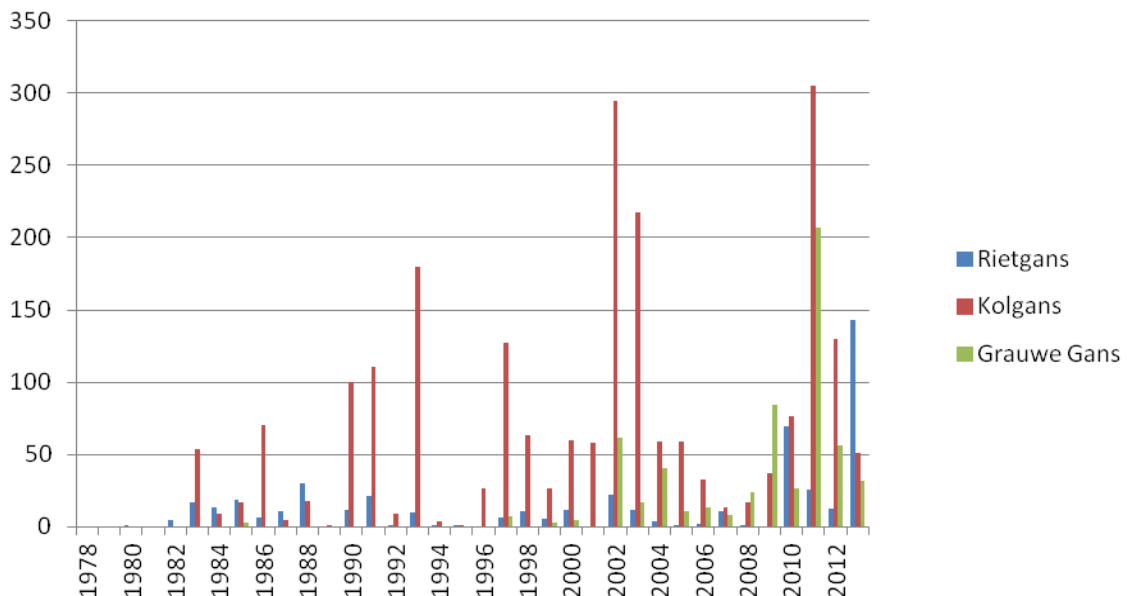
Gemiddeld aantal getelde ganzen per route (Rietgans, Kolgans, Grauwe Gans).

Wanneer we de drie meest algemene soorten in een grafiek zetten, als aantal waargenomen exx. per route, dan laten alle drie soorten een enorme toename zien. In 1978 en 1979 werden zelfs geen ganzen waargenomen! Vanaf de jaren '90 neemt het aantal ganzen toe. Deze toename komt qua

aantallen vooral op het konto van de Kolgans met bijzonder rijke Kolganzenjaren 1993, 2002 en 2011. Min of meer parallel aan de vestiging en toename van de Grauwe Gans in de Achterhoek, nam het aantal getelde Grauwe Ganzen vanaf het begin van deze eeuw toe, met de voorlopig hoogste aantallen in 2011. Rietganzen zijn eigenlijk nooit talrijk geweest tijdens de PTT-periode, met uitzondering van 2010 en 2013.

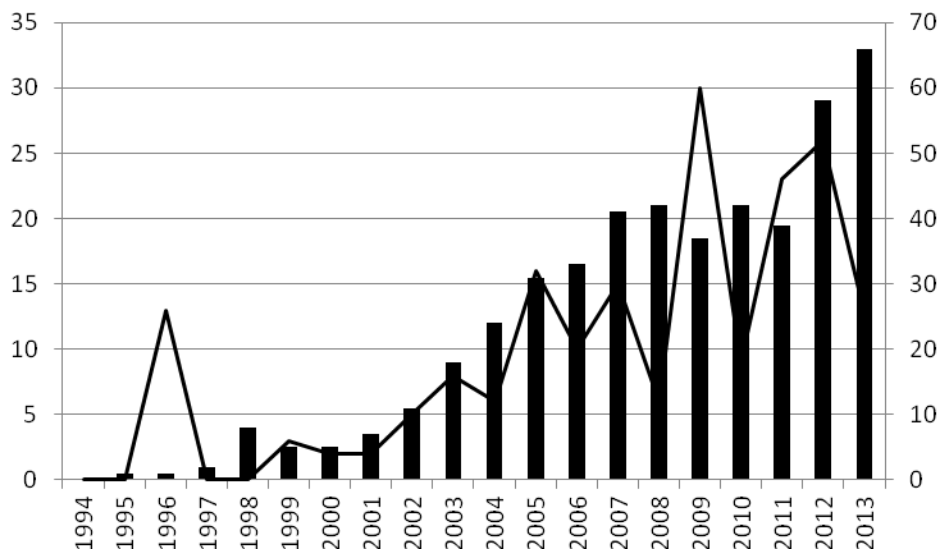

Waargenomen Riet-, Kol- en Grauwe Ganzen per telpunt tijdens de PTT-telling december 2013.

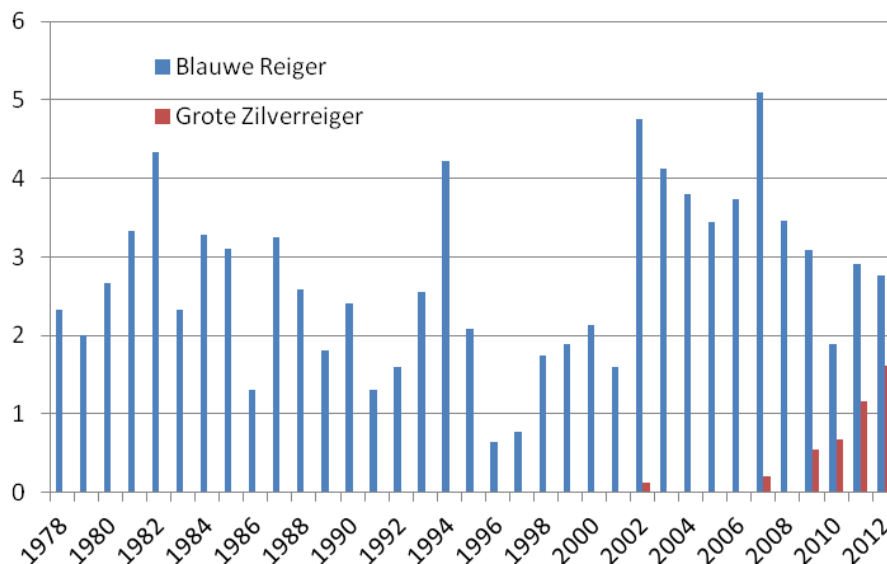
Anders dan bovenstaande soorten, zullen de getelde Nijlganzen grotendeels uit lokale broedvogels bestaan die met mild winterweer rond de broedplaatsen blijven hangen. In onderstaande grafiek is het aantal getelde Nijlganzen (lijn; links) en het aantal vastgestelde territoria (balk, rechts) in één

grafiek verwerkt. De toename van het aantal broedvogels loop fraai samen met het toegenomen aantal Nijlganzen tijdens de PTT-telling.

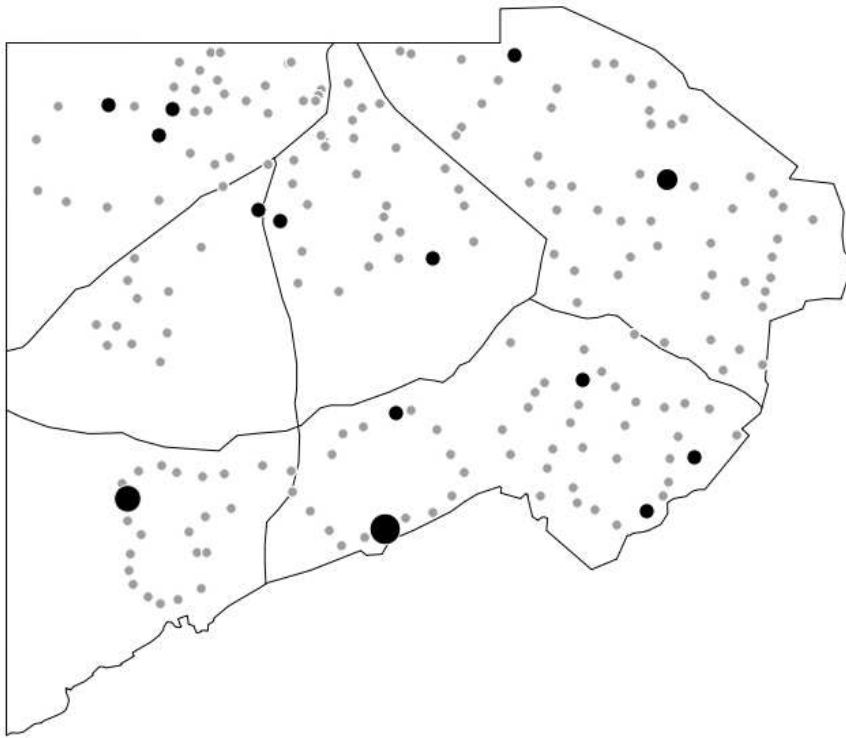
Reigers

Tijdens de PTT-telling in de Zuidoost-Achterhoek worden twee soorten reigers geteld; Blauwe Reigers en Grote Zilverreigers. Vanaf de start van het PTT-werk worden ieder jaar Blauwe Reigers waargenomen. De eerste Grote Zilverreiger werd in 2002 geteld en het duurde daarna nog eens vijf jaar voordat de soort jaarlijks werd waargenomen met als maximum in 2012; toen werden 21 Grote zilvers geteld. Omdat in dat jaar twee routes meer geteld werden, ligt het gemiddelde iets lager dan in 2013 (20 getelde zilvers).

Gemiddeld aantal reigers per route 1978-2013.

In 2013 werden maximaal vier Grote Zilverreigers op één telpunt waargenomen. Wanneer we naar de verspreiding kijken, dan zien we dat de soort verspreid over het werkgebied voor komt, zelfs in Woold, toch lijkt de soort iets talrijker in het westelijke, meer open deel van het werkgebied.

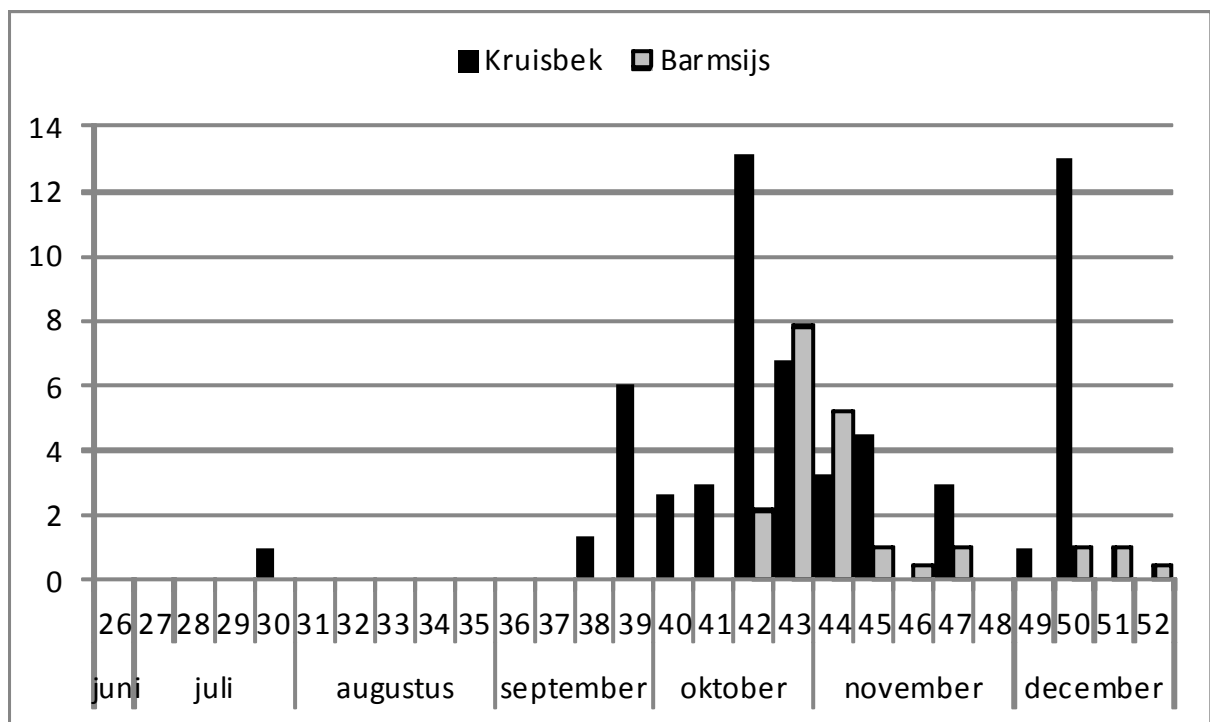
Verspreiding van de Grote Zilverreiger tijdens de PTT-2013. De telpunten zonder zilver worden met de grijze stip weergegeven. De grootste zwarte stip heeft betrekking op 4 exemplaren ; de kleinste zwarte stippen hebben alle betrekking op één exemplaar.

Zelfs op biljartlakens, zoals hier in het Meddose Veld, verdween menig veldmuis boven het maaiveld in een Grote Zilverreiger.

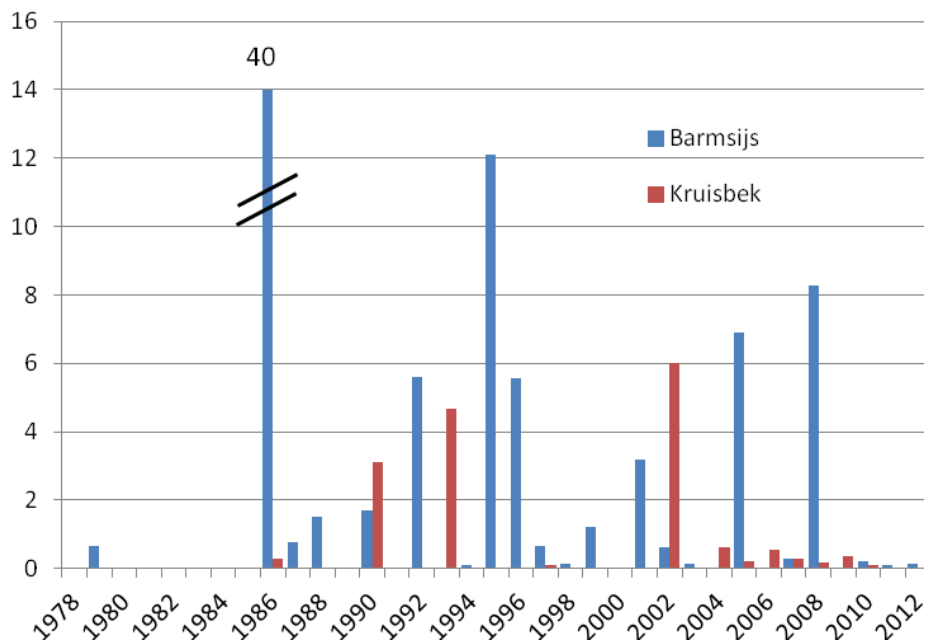
Invasiegasten

De trektellers werden dit najaar verrast met kleine aantallen overtrekkende Barmsijzen en Kruisbekken. Na een eerste signaal in de zomer, werden de meeste overtrekkende Kruisbekken in week 42-43 geteld. De piek in de doortrek van de Barmsijzen kwam daar sterk mee overeen (week 42-44). Het betrof voor de Kruisbek een bescheiden invasie, maar Barmsijzen waren in de meeste voorgaande invasiejaren talrijker dan dit jaar zodat niet echt sprake is van een invasie. In de onderstaande grafieken wordt het aantal getelde Kruisbekken en Barmsijzen per week weergegeven. Het betreft de getelde aantallen tijdens het najaar 2013 (bron: Trektellen.nl).

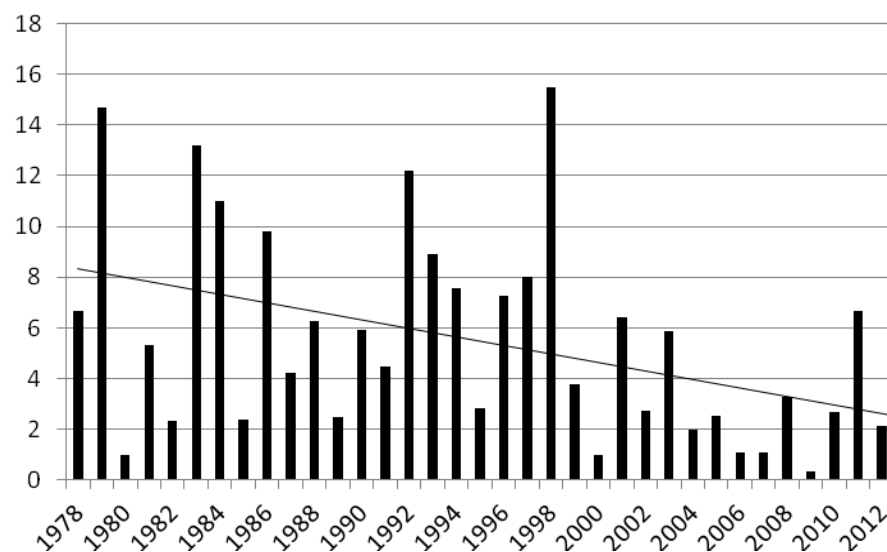
Gemiddeld aantal per ochtendtelling per week getelde Kruisbekken (links) en Barmsijzen (rechts) tijdens het najaar 2013 op telpost De Vlijt, Winterswijk.

Wanneer we naar de waargenomen aantallen tijdens de afgelopen PTT-telling kijken, dan zien we dat beide soorten geteld zijn, maar in relatief lage aantallen in vergelijking met andere jaren. Het aantal getelde Kruisbekken is op drie jaar na het hoogste aantal terwijl tijdens dertien eerdere tellingen meer Barmsijzen geteld werden dan in 2013. In de grafiek is de massale invasie in de winter '86-'87 duidelijk te zien. Toen werden gemiddeld 40 Barmsijzen per route geteld!

Geelgors

Veel broedvogels in het agrarisch cultuurlandschap staan onder druk (Sovon, 2014). De Geelgors treffen we als broedvogel verspreid in ons werkgebied aan. De soort komt voor op kaalkappen en houtsingels in het Scholtengoederen, in de heiden en venen en in extensieve delen in het jonge heideontginningslandschap, alsmede langs (oude) spoorbanen. Er zijn in de afgelopen jaren verschillende akkerranden en faunaranden aangelegd, en vanaf de jaren '90 zijn verschillende beboste heideterreinen weer open gekapt en geplagd. Ondanks deze maatregelen laat deze soort een duidelijke afname zien. In onderstaande grafiek wordt het gemiddeld aantal getelde Geelgorzen per route weergegeven. In Sovon-nieuws 26^e jaargang, december 2013 wordt ook aandacht besteed aan deze soort. Landelijk laat de soort een positieve trend zien, waarbij wordt opgemerkt dat deze niet voor Gelderland geldt. De trend in Gelderland als geheel wordt beoordeeld als 'matige toename', met gemiddeld 2,0 vogels/route.

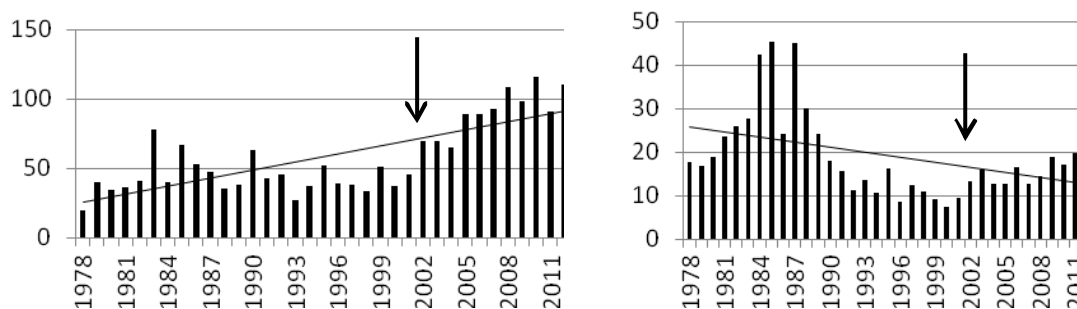

Gemiddeld aantal getelde Geelgorzen tijdens de PTT-telling.

Ondanks de toenemende aandacht voor akkervogels en de aanleg van akkerranden, plukt de Geelgors daar nog niet de vruchten van. De akkerranden e.d. zijn wellicht ook maar een bijzonder kleine positieve bijdrage in vergelijking met de omvang van areaal intensief agrarisch cultuurlandschap. Neemt niet weg, dat de ontwikkeling zonder maatregelen wellicht nog slechter zou zijn. Tijdens de afgelopen PTT-telling werden slechts zeven Geelgorzen geteld.

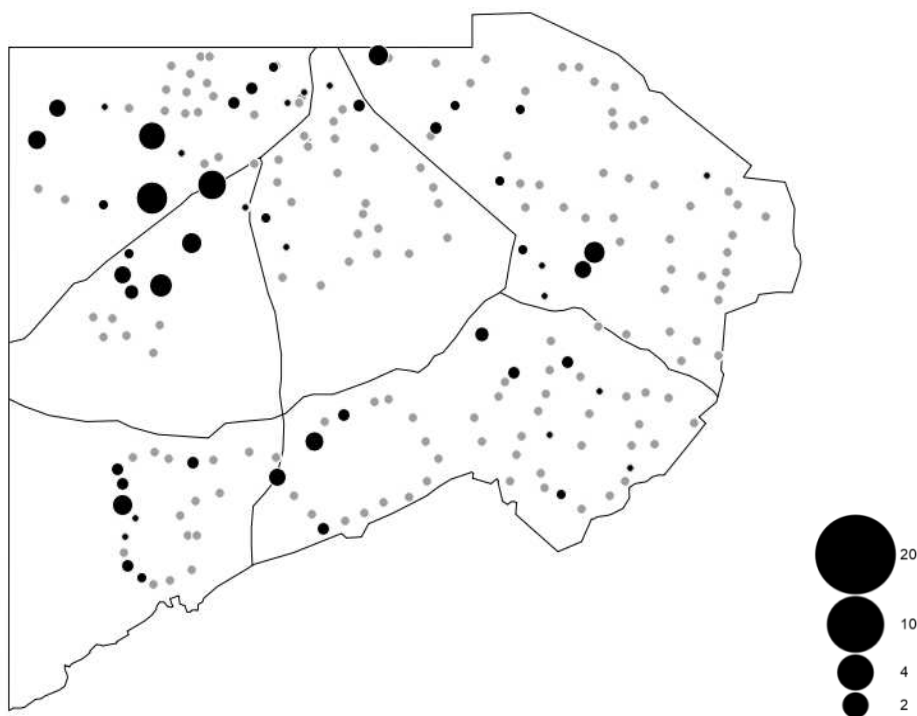
Zwarte Kraai en Ekster

Zwarte Kraaien en Eksters werden lange tijd fel bejaagd in de Zuidoost-Achterhoek (pers. wrn. auteur). Afschot en het inzetten van vangkooien met lokmiddelen werden daar niet bij geschuwd. Vermoedelijk heeft de afschot bijgedragen aan de lager aantal vogels. Sinds de inwerkingtreding van de Flora- en faunawet in 2002 gold er een verbod op het doden van Zwarte Kraai en Ekster, maar onder het mom van schadebestrijding werd door de Provincie Gelderland onder voorwaarden toch toegestaan de Zwarte Kraai buiten de broedtijd te doden. De Ekster is nog steeds beschermd.

Gemiddeld aantal getelde Zwarte kraaien (links) en Eksters per route. Met de pijl is de invoeringsdatum van de Flora- en faunawet weergegeven.

Zowel de Zwarte Kraai als de Ekster nemen na een periode afname vanaf 2002 toe; waarbij de aantallen Zwarte Kraaien sneller toe zijn genomen dan die van de Ekster. Zoals zichtbaar in de grafiek van de Ekster, zijn de getelde aantallen nog lang niet op het niveau van voor 2002. Zo is de soort als broedvogel schaars geworden in grote delen van het werkgebied. De verspreiding is tegenwoordig sterk gekoppeld aan dorpen, clusters van boerderijen, campings en drukke wegen. In natuurgebied en in stukken bosrijk agrarisch cultuurlandschap ontbreekt de soort tegenwoordig. Het is dan ook de vraag of de geconstateerde sterke teruggang van het aantal Eksters wel zo sterk te maken heeft met vervolging of dat er ook veranderingen in het landschap aan deze ontwikkeling te grondslag liggen.

Verspreiding van de Ekster 2013 tijdens de PTT-2013. De telpunten zonder Ekster worden met de grijze stip aangeduid. De stippen in de legenda zijn ongeveer een factor 3 te groot.

Het zwaartepunt van de verspreiding van de Ekster ligt in het half open landschap met een relatief hoge dichtheid aan erven en rond dorpskernen.

Verspreiding van de Zwarte Kraai tijdens de PTT-2013. De telpunten zonder Zwarte Kraai worden met de grijze stip aangeduid

Het hoogste aantal getelde Zwarte Kraaien op één punt betrof 159 exemplaren (Woold), gevolgd door 115 exx in het Lievevelder veld.

Dankwoord

In de eerste plaats gaat mijn dank uit naar de tellers die een bijdrage hebben geleverd aan het tellen van de routes in december 2013. Zonder de tellers had ik dit overzicht niet kunnen maken! Verder wil ik Willem van Manen en Erik van Winden, beiden van Sovon, danken voor het beschikbaar stellen van de telgegevens en Natuurbank Overijssel voor het maken van de verspreidingskaarten in GIS.

Literatuur

Boele, B., Hustings, F., Koffijberg, K., Turnhout, C. van., Plate, C. 2008. Populatietrends van terrestrische wintervogels in 1980-2006; habitat, trekgedrag en verschillen tussen Hoog- en Laag Nederland. Limosa.

Kwak, R., Stronks, J. 1994. Aantallen en tendensen van vogels in Winterswijk. De Leunink 21-4. Winterswijk.

Kwak, R. 2010. Broedvogels van Lievevelder in 2007. 2010. Eigen uitgave Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek, Winterswijk.

Kwak, R. 2010. Broedvogels van Besselinkschans – Grijze Veld in 2008. Eigen uitgave Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek, Winterswijk.

Bijlage: Overzicht van alle getelde soorten in december 2013 (11 routes).

Kokmeeuw	3085	Grote Lijster	26
Houtduif	2650	Kuifeend	25
Kauw	2503	Soepeend	22
Spreeuw	2338	Krakeend	21
Stormmeeuw	2184	Grote Zilverreiger	20
Rietgans	1590	Goudhaan	18
Zwarte Kraai	1426	Fuut	15
Roek	790	Heggenmus	14
Kolgans	562	Kuifmees	14
Vink	519	Graspieper	13
Grauwe Gans	344	Nijlgans	13
Holenduif	336	Groene Specht	12
Koolmees	284	Kneu	12
Ekster	235	Knobbelzwaan	12
Huisemus	232	Fazant	10
Meerkoet	193	Patrijs	10
Merel	185	Kruisbek	9
Pimpelmees	175	Sperwer	9
Kramsvogel	142	Geelgors	7
Smient	140	Torenvalk	7
Wilde Eend	133	Canadese Gans	5
Groenling	108	Matkop	5
Buizerd	99	Putter	5
Gaai	96	Barmsijs (Grote of Kleine)	4
Sijs	91	Keep	4
Kievit	80	Tafeleend	4
Roodborst	58	Appelvink	3
Winterkoning	57	Havik	3
Boomkruiper	55	IJsvogel	3
Staartmees	53	Zanglijster	3
Boomklever	51	Zwarte Specht	3
Koperwiek	49	Witte Kwikstaart	2
Dodaars	47	Zwarte Mees	2
Turkse Tortel	41	Blauwe Kiekendief	1
Blauwe Reiger	40	Grote Gele Kwikstaart	1
Grote Bonte Specht	39	Grote Zaagbek	1
Stadsduif	39	Houtsnip	1
Waterhoen	39	Klapekster	1
Glanskop	35	Kleine Bonte Specht	1
Goudvink	33	Middelste Bonte Specht	1
Aalscholver	31	Steenuil	1
Ringmus	30	Wintertaling	1

Samen voor de Patrijs in Aalten

Tussentijds verslag van een project ten behoeve van de Patrijs.

Frans ter Bogt & Jan Stronks

Inleiding

In 1879 beschrijft professor Brehm in zijn zoologische encyclopedie de karakters van de Patrijs: “Wat cognitieve eigenschappen betreft steekt de patrijs met kop en schouders boven zijn verwanten uit; hij is slim en verstandig, voorzichtig en schuw, kan goed onderscheid maken tussen vriend en vijand, wordt door ervaring slimmer en toont veel tact om zich in verschillende levensomstandigheden aan te passen. Het is een gezellig diertje, trouw en opofferingsgezind, uiterts liefdevol t.o.v. de partners en ook voor het nageslacht”.

Bij een jachtpartij van 1755 in Böhmen met Keizer Franz de eerste werden in 18 dagen met 23 jagers naast veel ander wild 19.545 patrijzen geschoten. In 1934 omschrijft professor Nolte pragmatisch en nuchter de patrijs als massawild. Volgens professor Dombrowski (1905) is bij jachtpartijen op een dag 15 tot 20 patrijzen per jager aan de bescheiden kant. In goed bezette terreinen was het normaal dat dit aantal tussen de 100 tot 200 was.

Ondanks de hier eerder geschetste eigenschappen is de Patrijs in Nederland de afgelopen eeuw enorm in aantal achteruit gegaan. Dit was voor Vogelbescherming Nederland een goede reden om 2013 uit te roepen tot “Jaar van de Patrijs” en daarmee aandacht te vragen voor de Patrijs. Eén van de activiteiten van Vogelbescherming Nederland was om in 4 verschillende gebieden in Nederland maatregelen uit te voeren ten behoeve van de Patrijs in de periode 2013-2015 en de effecten daarvan op de Patrijs te monitoren. De agrarische natuurvereniging PAN heeft zich in 2012 gemeld bij Vogelbescherming voor deelname aan dit project, in samenwerking met de Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek en de Wildbeheereenheid Aalten. In overleg met Frans ter Bogt, de patrijzenspecialist binnen de vogelwerkgroep, is besloten om de omgeving van Barlo ten noorden van Aalten aan te melden voor dit project. Na diverse malen overleg met Vogelbescherming konden we begin 2013 met het project “Samen voor de Patrijs in Aalten” aan de slag.

Achteruitgang

Nederland

De tabel hieronder schetst de achteruitgang van de patrijs in Nederland in de afgelopen 40 jaar. Uit de periode daarvoor zijn nauwelijks getalsmatige gegevens beschikbaar. De schatting uit de eerste periode in deze tabel is waarschijnlijk aan de lage kant. De meest betrouwbare gegevens over de trend van de patrijs als broedvogel in Nederland komen uit het Broedvogel Monitoring Project (BMP) van SOVON. Deze gegevens laten een achteruitgang zien van 80% in de periode 1990 – 2010.

jaar / periode	aantal broedparen patrijs in Nederland
1973 - 1977	37.500 - 47.500
1978 - 1983	25.000 - 35.000
1989 - 1990	20.000 - 25.000
1998 - 2000	9.000 - 13.000
2005	5.000
2013	4.000

Inmiddels moeten grote delen van Nederland het zonder patrijzen doen. In grote delen van Friesland, Groningen, Flevoland, de Veluwe, Utrecht en Zuid-Holland is de patrijs de afgelopen 40 jaar verdwenen. Vroeger was de patrijs net als het korhoen een algemene broedvogel van de heide maar is daar geheel verdwenen. Hoe talrijk de patrijs vroeger was in Nederland is slechts gissen.

Werkgebied Vogelwerkgroep

Uitgaande van 1 paar per hectare kleinschalig cultuurlandschap waren er in het werkgebied van onze vogelwerkgroep mogelijk wel twintigduizend paartjes aanwezig in de eerste helft van de vorige eeuw. Op dit moment zijn er hooguit nog 200 paar over. Met andere woorden de achteruitgang in een eeuw tijd is circa 99%! De oorzaak van deze achteruitgang is de intensivering van de landbouw. De moderne landbouw heeft voor de patrijs drie belangrijke gevolgen:

- Een lage overlevingskans voor de kuikens van de patrijs door weinig dekking en weinig voedsel in de vorm van insecten.
- Een hoge predatie van broedsels en broedende hennen door een gebrek aan dekking.
- Een lage winteroverleving door voedselgebrek en een gebrek aan dekking.

De patrijs komt in het werkgebied van de VWG nog voor in de open en half open cultuurlandschappen. In de kleinschalige besloten landschappen met veel bos en opgaande houtwallen en –singels is de patrijs geheel verdwenen.

De achteruitgang lijkt de laatste jaren in onze omgeving te zijn gestopt. Een verdere achteruitgang is echter te verwachten omdat het areaal grasland ten opzichte van het areaal bouwland vanaf 2014 zal toenemen ten gevolge van de aanpassing van de landbouwregels voor de zogenaamde ‘derogatie’. In grasland is de overlevingskans van de patrijs kleiner. Worden er geen maatregelen ten behoeve van de patrijs genomen, dan is de kans groot dat de patrijs zal verdwijnen uit het werkgebied van onze vogelwerkgroep.

Maatregelen in Barlo

Verschillende projecten in het buitenland hebben aangetoond dat de achteruitgang van de patrijs in een gebied om te buigen is in een vooruitgang door het treffen van maatregelen die gericht zijn op de beschikbaarheid van meer voedsel (insecten) voor de jonge patrijzen, op het jaarrond bieden van meer dekking en op de beschikbaarheid van meer voedsel in de winterperiode. Op basis van deze ervaringen is in 2013 begonnen met het uitvoeren van maatregelen in de omgeving van Barlo.

Herman Simmelink van de Wildbeheereenheid Aalten en Frans ter Bogt van de Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek hebben als vrijwilligers begin 2013 agrariërs en buitenlui in het gebied persoonlijk benaderd om ze geïnteresseerd te krijgen in deelname aan het project. Voor het beschikbaar stellen van grond was voor de deelnemers een vergoeding beschikbaar om de inkomstenderving te vergoeden. Twintig deelnemers hebben in 2013 meegedaan met het project. Een deel van deze deelnemers heeft aangegeven geen vergoeding te hoeven krijgen voor de uitgevoerde maatregelen. De deelnemers hebben de volgende maatregelen in 2013 uitgevoerd:

- Aanleg van ruim 6 hectare akkerfaunaranden en -percelen. Dit zijn akkerranden en -percelen waar in het voorjaar van 2013 een mengsel van graan en andere akkergewassen is ingezaaid. Dit mengsel bestond voor 75% uit granen. Het overige deel bestond uit bladrammenas, koolzaad, mosterdzaad, boekweit en zonnebloem. Deze akkerfaunaranden en -percelen bleven tot minimaal 15 maart 2014 gehandhaafd. Deze akkerfaunaranden en -percelen zijn van groot belang als broedlocatie en als voedselbron gedurende de winter voor akkervogels. De bloeiende akkergewassen zijn van groot belang voor allerlei insecten en zorgen er ook voor dat het landschap nog mooier wordt.
- Handhaven van ruim 13 hectare stoppelvelden na graanteelt. Na de graanoogst werden deze percelen niet meer bewerkt tot 15 maart 2014. Deze stoppelvelden zijn van groot belang als voedselbron en als dekking voor overwinterende akkervogels.
- Het ontwikkelen van 0,07 hectare struweel op steile randen van essen (hoger gelegen oude akkers). Dergelijke struwelen zijn van groot belang als broedlocatie voor de patrijs en zorgen ook voor dekking.

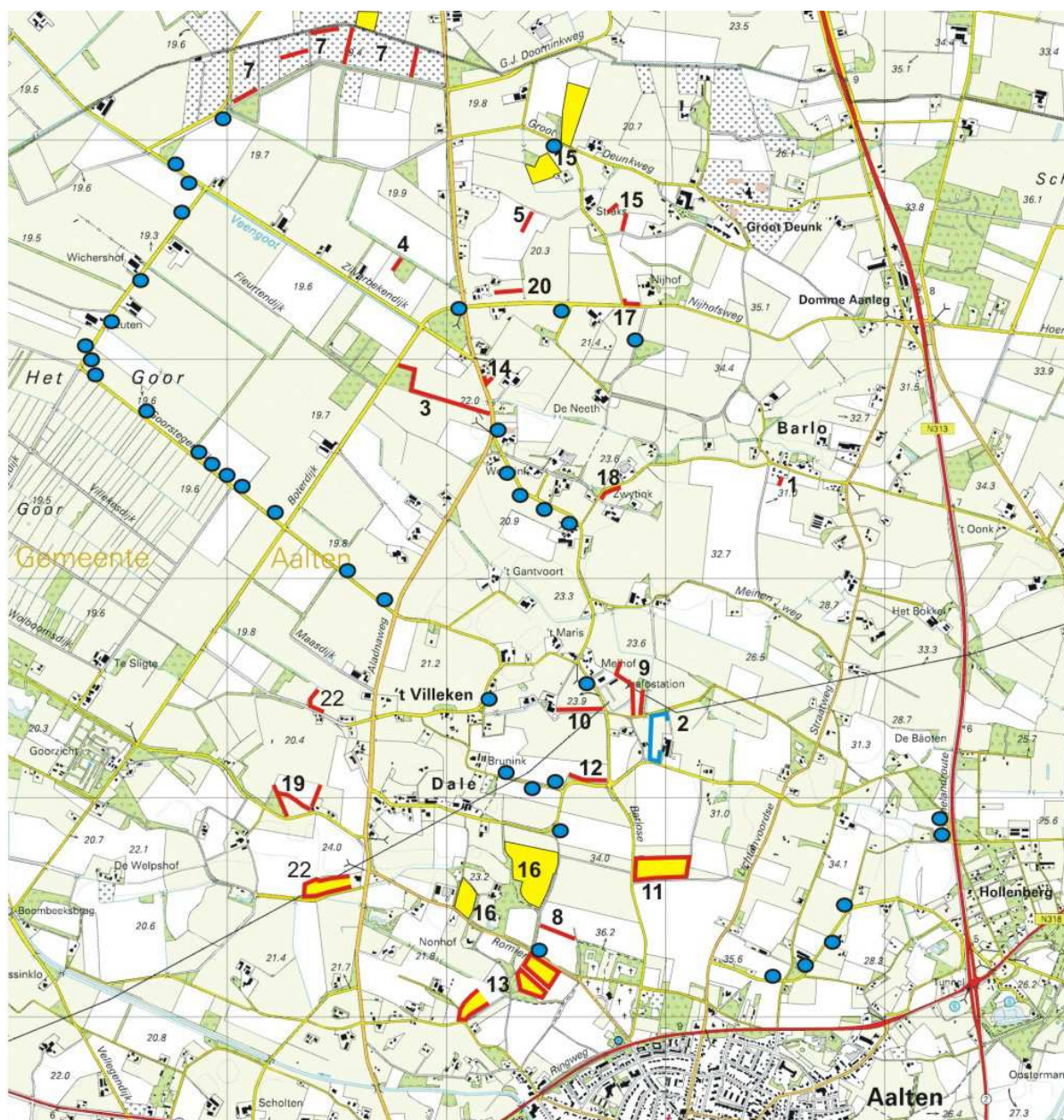

De “trekkers” van het project (vlnr): Frans ter Bogt (Vogelwerkgroep ZOA), Jan Stronks (Agrarische Natuurvereniging PAN) en Herman Simmelink (Wildbeheereenheid Aalten). Fotografie onbekend.

Akkerfaunarand op een es in Barlo, 2 juli 2013.

Overzicht maatregelen
“Samen voor de patrijs in Aalten” 2013

- akkerfaunarand
- struweel op esrand
- graanstoppelveld
- locaties akkerranden-project gemeente Aalten

In 2014 doen 23 deelnemers mee met het project. Zij zorgen voor de aanwezigheid van ruim 6 hectare akkerfaunarand en 8 hectare graanstoppelveld. Ook in 2015 zal dit project worden voortgezet. In de periode 2013 t/m 2015 wordt dit project gefinancierd door Vogelbescherming Nederland. Voor de jaren 2014 en 2015 is aanvullende financiering gezocht en gevonden bij de gemeente Aalten en Stichting Staring Advies. De begroting voor deze twee jaren is daarmee nog niet helemaal sluitend. Sponsors blijven dus welkom. Na 2015 zal dit project naar verwachting voortgezet kunnen worden door financiering vanuit het nieuwe stelsel voor agrarisch natuurbeheer dat in de Achterhoek door de gezamenlijke agrarische natuurverenigingen, verenigd in VALA (Vereniging Agrarisch Landschap Achterhoek), als collectief zal worden uitgevoerd.

Naast de hiervoor opgesomde maatregelen loopt in de gehele gemeente Aalten een akkerrandenproject. Dit project omvat het inzaaien van wegbermen en allerlei andere randen met bloemrijke mengsels. In de figuur op de vorige pagina zijn op een kaart de locaties van deze randen in 2013 opgenomen, gecombineerd met de maatregelen die in 2013 in het kader van “Samen voor de patrijs in Aalten” zijn uitgevoerd.

Public relations

In het voorjaar van 2013 is er in samenwerking met de VVV een fietsroute verschenen die langs een deel van de akkerfaunaranden door het mooie buitengebied van Aalten voert. In de bijbehorende folder wordt uitleg gegeven over het project. Zeer veel fietsers hebben deze route gefietst, zowel individueel als onder begeleiding van deskundige gidsen. De fietsroute was in de loop van de zomer geheel uitverkocht. Met het project is veelvuldig de publiciteit opgezocht, zowel via de schrijvende lokale als landelijke pers, als ook via radio, televisie en de digitale media. Ook zijn er diverse lezingen over het project gegeven.

Monitoring

Frans ter Bogt verzameld jaarlijks in het werkgebied van onze vogelwerkgroep de waarnemingen van de patrijs. Daarbij gebruikt hij natuurlijk alle waarnemingen die door onze leden worden verzameld. Dit zijn grotendeels “toevallige” waarnemingen. Ook interviewt hij leden van de wildbeheereenheden in het gebied. Daarnaast gaat hij zelf ook in het veld gericht op zoek naar patrijzen. Het resultaat van al deze inspanningen in de periode 2006 - 2011 is in onderstaande tabel samengevat. Deze tabel geeft per gemeente het aantal paartjes per jaar weer.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Gemeente Aalten	18	22	16	17	19	20
Gemeente Winterswijk	20	23	26	18	22	25
Gemeente Oost-Gelre	24	16	18	12	20	22
Jaartotaal	62	61	60	47	61	67

Frans ter Bogt en Herman Simmelink hebben in 2013 heel wat uren in het veld doorgebracht om de patrijzen te lokaliseren en het broedsucces in het projectgebied in Barlo in kaart te brengen. Daarbij zijn ze geholpen door de deelnemers en andere mensen uit het projectgebied die hun waarnemingen hebben doorgegeven. Het resultaat voor 2013 is dat er in het projectgebied minimaal 15 geslaagde broedsels van de patrijs zijn vastgesteld met in totaal minimaal 139 uitgevlogen jongen. In voorgaande jaren werden in dit gebied gemiddeld 3 paar patrijzen per jaar geteld. Gezien het aantal paartjes dat in 2013 aan het licht kwam kan geconcludeerd worden dat de soort in de voorgaande jaren in het projectgebied en ook in de rest van het werkgebied van de vogelwerkgroep flink is ondertelt, tenzij de maatregelen in het projectgebied een zeer aanzuigende werking hebben gehad op patrijzen uit een zeer ruime omgeving rond het projectgebied. Dit is voor een standvogel als de patrijs niet waarschijnlijk, maar een licht aanzuigende werking kan wel hebben plaatsgevonden. Stel dat deze aanzuigende werking heeft gezorgd voor 5 extra paartjes in het gebied, dan waren er minimaal 10 gebiedseigen paartjes aanwezig in 2013. Daarvan uitgaande is in de periode 2006 – 2011 circa 30% van het werkelijk aanwezige paartjes in kaart is gebracht en bestaat de populatie van de patrijs in het werkgebied van onze vogelwerkgroep uit een kleine 200 paartjes.

Na een zeer koude start van het voorjaar in 2013 volgde tot het eind van de zomer een lange periode van gunstig weer voor de patrijs om te broeden en jongen groot te brengen. In welke mate de maatregelen die in 2013 in het kader van het project “Samen voor de patrijs in Aalten” zijn uitgevoerd hebben bijgedragen aan het grote aantal geslaagde broedsels is moeilijk aan te geven. Veel van de waarnemingen van patrijzen zijn in, of in de directe omgeving van, de akkerfaunaranden en graan(stoppel)velden gedaan. Dit wijst er wel op dat deze elementen een positieve aantrekkingskracht op de patrijzen hebben. Pas na een aantal jaren uitvoeren van maatregelen en monitoring kunnen hier meer gefundeerde uitspraken over worden gedaan.

Door het grote aantal uitgevlogen jongen in 2013 en de zachte winter 2013-2014 waren de verwachtingen in het voorjaar van 2014 hoog gespannen. In 2014 zijn in het gebied 22 paartjes vastgesteld en daarnaast zijn er nog op 3 plekken alleen roepende mannetjes waargenomen. Ondanks deze toename kan geconcludeerd worden dat veel patrijzen de winter niet overleefd hebben of voor een deel uit het gebied zijn weggetrokken (dispersie). Toename van de patrijs elders in Aalten in 2014 ten opzichte van voorgaande jaren is een aanwijzing dat dispersie mogelijk heeft plaatsgevonden. In de voorgaande jaren kwamen de buurtschappen Lintelo, De Heume en de Haart samen op 6 paar, in 2014 was het totaal in deze buurtschappen 19 paar.

De monitoring van 2014 in het projectgebied is nu (aug. 2014) nog in volle gang en er zijn tot op heden in totaal 81 jongen geteld. Hier komen er misschien nog wat bij, maar het broedsucces is in ieder geval een stuk slechter dan in 2013. De oorzaak daarvan is waarschijnlijk het matige weer in de zomer van 2014 met veel regen waardoor veel jongen het niet gered hebben.

Overige resultaten

De maatregelen die worden genomen in het kader van dit project hebben niet alleen voor de patrijs nut. Het gebied wordt aantrekkelijker voor toeristen waardoor het project ook economisch van belang is voor het gebied. De inwoners van het gebied raken door het project meer betrokken bij de natuur in hun eigen omgeving. Het project maakt daarnaast ook mensen tot ver buiten het gebied enthousiast om iets voor de natuurwaarden van het agrarisch cultuurlandschap te doen, met in het bijzonder de patrijs.

De akkerfaunaranden zijn voor veel insecten een zeer belangrijke voedselbron en trekken weer verschillende vogelsoorten aan. Zo is er in 2013 zelfs een grauwe klauwier bij een akkerfaunarand waargenomen. Ook voor muizen zijn de randen een paradijs en natuurlijk ook voor de muizeneters zoals roofvogels en uilen. In de herfst en winter trekken de akkerfaunaranden grote groepen groenlingen, kepen, geelgorzen, kneutjes en ook bijzonderheden als blauwe kiekendief en zelfs velduil.

Toekomst

Ook in 2015 zal het project “Samen voor de patrijs in Aalten” worden voortgezet. De verwachting is dat vanaf 2016 maatregelen voor de patrijs, vooral het aanleggen van akkerfaunaranden, onderdeel worden van het nieuwe agrarische natuurbeheer. Tot op heden wordt er bij het agrarisch natuurbeheer vooral ingezet op het ontwikkelen van botanische waarden. Vanaf 2016 zal er bij het agrarische natuurbeheer vooral ingezet worden op het behoud en herstel van bedreigde faunasoorten van het cultuurlandschap, waaronder de patrijs. Dit nieuwe agrarische natuurbeheer wordt lokaal georganiseerd door de agrarische natuurverenigingen in de Achterhoek. Het project “Samen voor de patrijs in Aalten” laat heel goed zien hoe je dat lokaal succesvol op kunt pakken met leden van wildbeheereenheden en vogelwerkgroepen.

Dankwoord

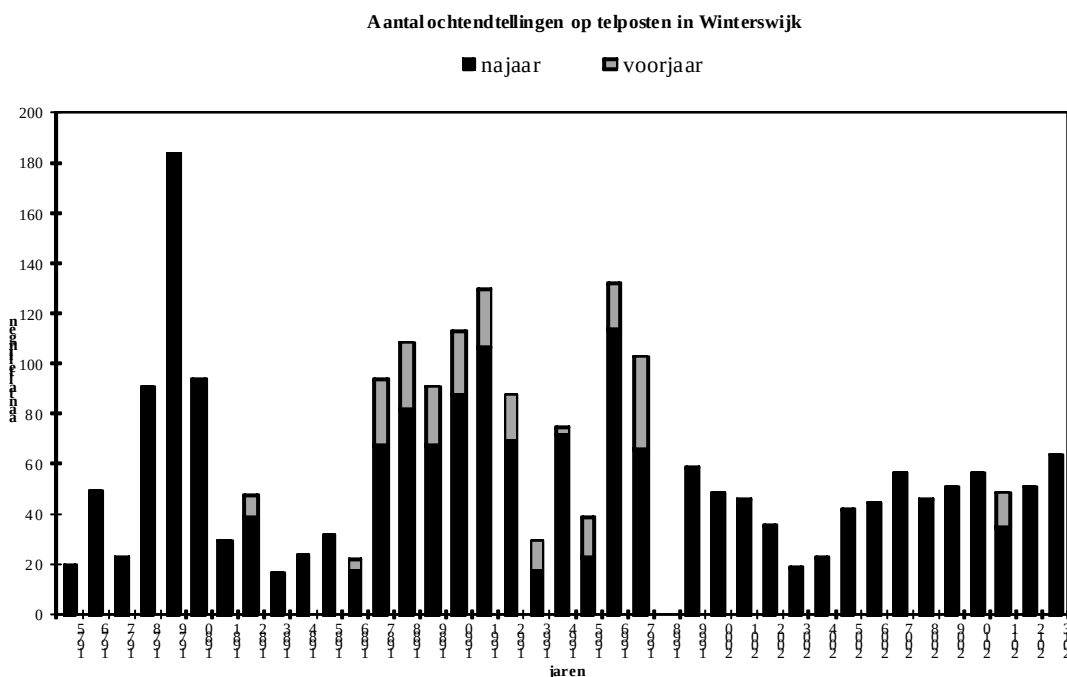
Een dankwoord is hier op zijn plaats voor de tomeloze inzet van Frans ter Bogt en Herman Simmelink die zich belangeloos vele honderden uren hebben ingezet (en nog gaan inzetten!) om dit project tot een succes te maken. Dus: Frans en Herman, hartelijk dank! Daarnaast is hier een woord van dank op zijn plaats voor de deelnemende grondeigenaren, mensen uit het gebied die waarnemingen hebben doorgegeven, de Wildbeheereenheid Aalten, de Bijenvereniging Aalten, de werktuigenvereniging Barlo voor hun belangenloze inzet van zaaimachines en mankracht, de gemeente Aalten, VVV Aalten en natuurlijk Vogelbescherming Nederland.

Resultaten ochtendtrektellingen najaar 2013 De Vlijt

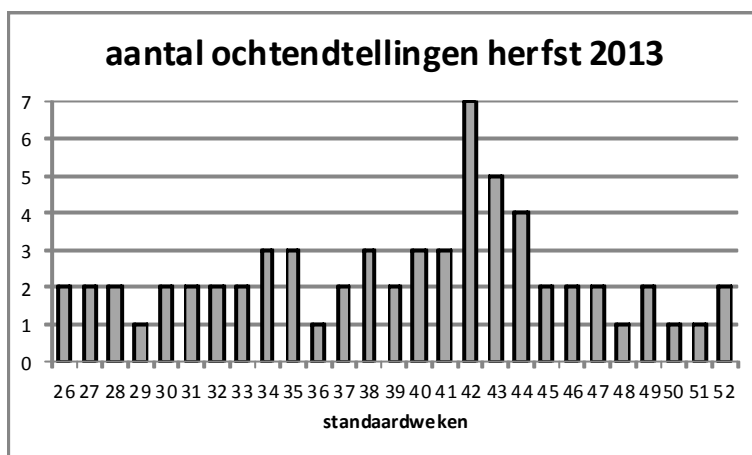
Robert Kwak

Inleiding

In het najaar van 2013 werd voor het 38^e seizoen de herfsttrek middels ochtendtellingen in beeld gebracht. De jaarlijkse dagtelling in het kader van de World Birdwatch van Vogelbescherming werd gehouden op 18 oktober. Van deze telling zijn in deze rapportage alleen de gegevens van de ochtendtelling verwerkt. Voor het 26^e seizoen stonden we op de huidige telpost bij De Vlijt aan de Driemarkweg in Winterswijk. In totaal hebben we nu 2077 ochtenden in het najaar geteld. Daarnaast zijn er ook nog 256 ochtendtellingen in het voorjaar verricht. Daarbij is het voorjaar gedefinieerd als week 1 t/m week 25 en het najaar als week 26 (laatste week van juni) t/m week 52.

In 2013 werden maar liefst 64 tellingen verricht met een mooie verdeling over het seizoen. In week 42 (derde week van oktober werd zelfs elke ochtend geteld. Thijs Oonk en Robert Kwak vormden de ruggengraat van het telteam met veel steun van Juun Timmerman en Herman Vreeman. Andere tellers die geregeld op de telpost verschenen waren Pim Leemreide, Jan Rademaker en Willie Spanjaard. Af en toe waren Hans Schoppers,

Martin Tuk, Henk Krajenbrink, Jan Stronks, Cor Stikker, Benjamin Wagener, Jan Bengevoord, Bert van Jaarsveld en Geert Wamelink present. De afsluiting op 31 december met een oliebollentelling verdient navolging!!

Resultaten 2013

De eerste telling werd verricht op 28 juni en de laatste op 31 december. In die periode werden 75.048 exemplaren als trekker genoteerd verdeeld over 81 vogelsoorten. In vergelijking met vorig jaar duidelijk wat minder (zie tabelletje).

			datum waarop het maximum werd genoteerd			
			maximum op één dag			
	2013	2012	2013	2012	2013	2012
aantal soorten	81	85	36	37	20-okt, 8-nov	20-okt
aantal vogels	75.048	87.432	13.235	25.758	19-okt	18-okt

Het grote verschil zat 'm vooral in de Houtduiven. Daarvan zagen we er 20.000 minder dan vorig jaar!

De bijgevoegde tabel geeft een totaaloverzicht van de waargenomen vogels per soort met de periode waarin ze werden gemeld en het maximum op één ochtendtelling.

Bijzondere meldingen waren:

	aantal	datum	
Grote Zilverreiger	27	22-okt	hoog aantal!
Brandgans	9	19-okt	
Mandarijneend	1	8-nov	
Smient	1	8-nov	
Grote Zaagbek	1	31-dec	
Rode Wouw	2	27-sep	
Visarend	2	23-aug	
Kraanvogel	33	9-nov	
Zwarte Ruiter	1	15-aug	
Zwartkopmeeuw	1	1-jul	
Zomertortel	3	6-jul	
Duinpieper	1	22-sep	
Waterpieper	1	20-okt	
Tjiftjaf	1	31-dec	laat!
Vuurgoudhaantje	1	1-nov	
Europese Kanarie	1	15-okt	

TREKTELRESULTATEN OCHTENDTELLINGEN DE VLIJT – Herfst 2013

Uitleg: #wrndat = aantal data waarop de soort is gezien / #exx = totaal aantal getelde vogels / Nmax = maximum op één ochtend / Data Nmax = datum met maximale aantal / eerste = eerste datum / laatste = laatste datum

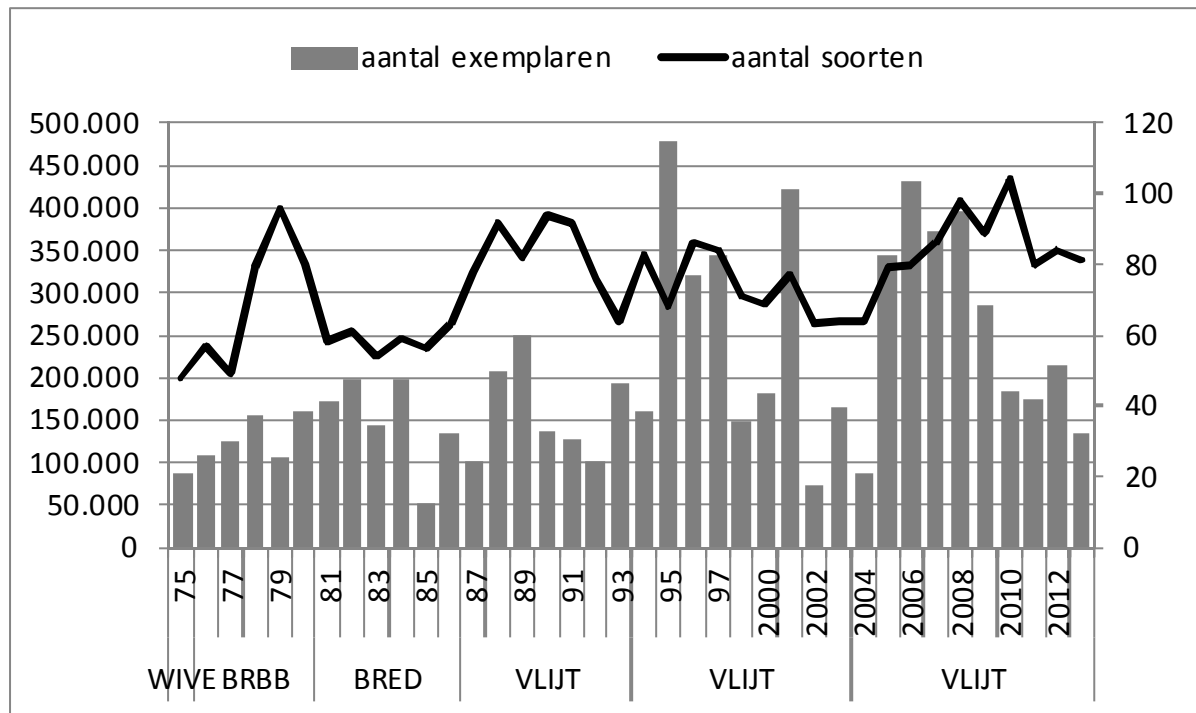
	#wrndata	#exx	Nmax	Data		
				Nmax	eerste	laatste
Aalscholver	20	85	298	19-okt	6-jul	27-dec
Grote Zilverreiger	18	27	93	22-okt	19-aug	27-dec
Blauwe Reiger	13	6	35	2-aug	12-jul	8-nov
Knobbelzwaan	2	2	3	27-okt	24-okt	27-okt
rietgans	11	97	184	31-dec	29-sep	31-dec
Kolgans	31	762	3.712	5-okt	27-sep	31-dec
Grauwe Gans	30	92	572	29-nov	6-jul	31-dec
Canadese Gans	2	21	35	21-sep	21-sep	29-sep
Brandgans	1	9	9	19-okt		
Nijlgans	12	17	70	31-okt	19-aug	31-dec
Mandarijneend	1	1	1	8-nov		
Smient	1	1	1	8-nov		
Wilde Eend	9	26	52	31-dec	1-jul	31-dec
Kuifeend	2	3	5	19-aug	28-aug	19-aug
Grote Zaagbek	1	1	1	31-dec		
Rode Wouw	1	2	2	27-sep		
Bruine Kiekendief	2	1	2	beide data	19-aug	29-sep
Sperwer	6	3	11	20-okt	19-okt	22-nov
Buizerd	1	2	2	20-okt		
Visarend	1	2	2	23-aug		
Torenvalk	2	1	2	beide data	27-sep	29-sep
Smelleken	1	1	1	21-okt		
Boomvalk	2	1	2	beide data	1-sep	22-sep
Slechtvalk	2	1	2	beide data	29-sep	15-okt
Kraanvogel	1	33	33	9-nov		
Scholekster	4	2	6	19-jul,26-jul	6-jul	2-aug
Kievit	6	279	524	26-okt	6-jul	9-nov
Watersnip	2	2	3	9-aug	9-aug	15-okt
Zwarte Ruiter	1	1	1	15-aug		
Zwartkopmeeuw	1	1	1	1-jul		
Kokmeeuw	28	756	1.589	1-jul	28-jun	31-dec
Stormmeeuw	3	6	8	31-dec	3-nov	31-dec
Kleine Mantelmeeuw	6	3	10	12-jul,1-sep	28-jun	3-nov
Zilvermeeuw	4	9	15	22-nov	22-nov	31-dec
Holeduif	14	23	74	31-okt	27-sep	6-dec
Houtduif	24	10.168	31.556	19-okt	5-okt	13-dec
Turkse Tortel	1	2	2	30-aug		
Zomertortel	1	3	3	6-jul		

	#wrndata	#exx	Nmax	Data		
				Nmax	eerste	laatste
Gierzwaluw	7	9	39	28-jun,12-jul	28-jun	2-aug
Grote Bonte Specht	1	1	1	21-aug		
Boomleeuwerik	7	17	38	10-okt	10-okt	8-nov
Veldleeuwerik	21	256	1.233	22-okt	13-okt	21-dec
Boerenzwaluw	24	177	817	6-sep	28-jun	5-okt
Huiszwaluw	4	22	31	21-sep	19-jul	4-okt
Duinpieper	1	1	1	22-sep		
Boompieper	19	8	52	23-aug,30-aug	26-jul	2-okt
Graspieper	31	196	1.092	16-okt	21-sep	13-dec
Waterpieper	1	1	1	20-okt		
Gele Kwikstaart	13	27	75	6-sep	19-aug	22-sep
Grote Gele Kwikstaart	9	4	12	22-sep	22-sep	2-nov
Witte Kwikstaart	30	21	162	20-okt	2-aug	13-dec
Heggemus	21	14	79	27-sep	23-aug	9-nov
Zwarte Roodstaart	2	1	2	beide data	21-aug	10-okt
Merel	17	11	57	5-okt	22-sep	22-nov
Kramsvogel	21	519	1.527	8-nov	15-okt	13-dec
Zanglijster	27	22	188	19-okt	21-sep	16-nov
Koperwiek	28	1.316	4.056	20-okt	2-okt	6-dec
Grote Lijster	19	16	88	27-sep	27-sep	27-dec
Tjiftjaf	11	4	17	15-okt	22-sep	31-dec
Goudhaantje	1	1	1	1-nov		
Vuurgoudhaantje	1	1	1	1-nov		
Zwarte Mees	14	14	50	10-okt	8-nov	8-nov
Pimpelmees	24	28	182	19-okt	26-jul	31-dec
Koolmees	23	115	586	22-okt	5-okt	27-dec
Kauw	5	321	415	19-okt	19-okt	8-nov
Roek	13	32	122	26-okt	15-okt	31-dec
Spreeuw	44	660	3382	28-jun	19-okt	27-dec
Ringmus	13	12	45	25-okt	5-okt	29-nov
Vink	38	2.835	18.273	15-okt	22-sep	31-dec
Keep	28	770	1.998	20-okt	2-okt	27-dec
Europese Kanarie	1	1	1	15-okt		
Groenling	19	14	64	31-okt	22-sep	31-dec
Putter	6	3	10	31-okt	17-okt	27-dec
Sijs	22	53	203	15-okt	2-okt	27-dec
Kneu	29	234	754	19-okt	12-aug	31-dec
Barmsijs	17	19	83	22-okt	15-okt	31-dec
Kruisbek	20	59	204	20-okt	27-jul	13-dec
Goudvink	3	9	12	8-nov	27-sep	8-nov
Appelvink	8	11	28	15-okt	21-aug	31-dec
Geelgors	2	3	4	17-nov	17-nov	13-dec
Rietgors	23	23	140	20-okt	4-okt	31-dec

Vergelijking met vroeger najaren

Was het waargenomen aantal vogels al aan de lage kant, veel dramatischer was de gecorrigeerde seizoenssom¹. Voor 2013 kwam die uit op slechts 134.000 (in 2012 208.000!) vogels. Dat is ver onder het gemiddelde over alle jaren van 215.000. Toch een mager jaar dus!

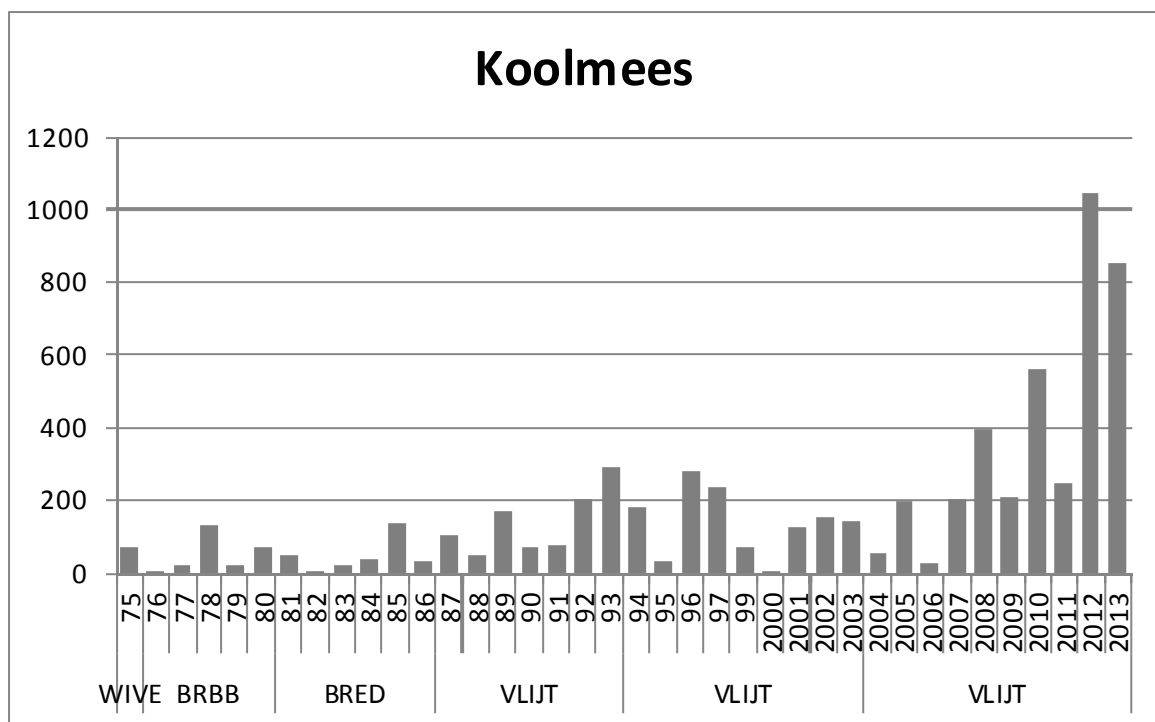
In totaal zijn er nu tijdens de ochtendtellingen 3.752.000 vogels geteld, verdeeld over 171 soorten (ind. Raceduif, Soepgans en Soepeend).

Gecorrigeerde seizoenssom en aantal soorten per najaar tijdens de ochtendtellingen

Hoogtepunt van 2012 was de omvangrijke mezeninvasie met vooral enorme aantallen Koolmezen. In 2013 waren Koolmezen wederom zeer talrijk. De andere mezen kwamen in normale of geringe aantallen voorbij.

¹ De gecorrigeerde seizoenssom is een extrapolatie van het aantal waargenomen vogels als ware elke ochtend geteld (GSot). Daarbij wordt uitgegaan van het berekende weekgemiddelde op basis van de uitgevoerde tellingen voor elke standaardweek vermenigvuldigd met 7 en in week 52 vermenigvuldigd met 8.

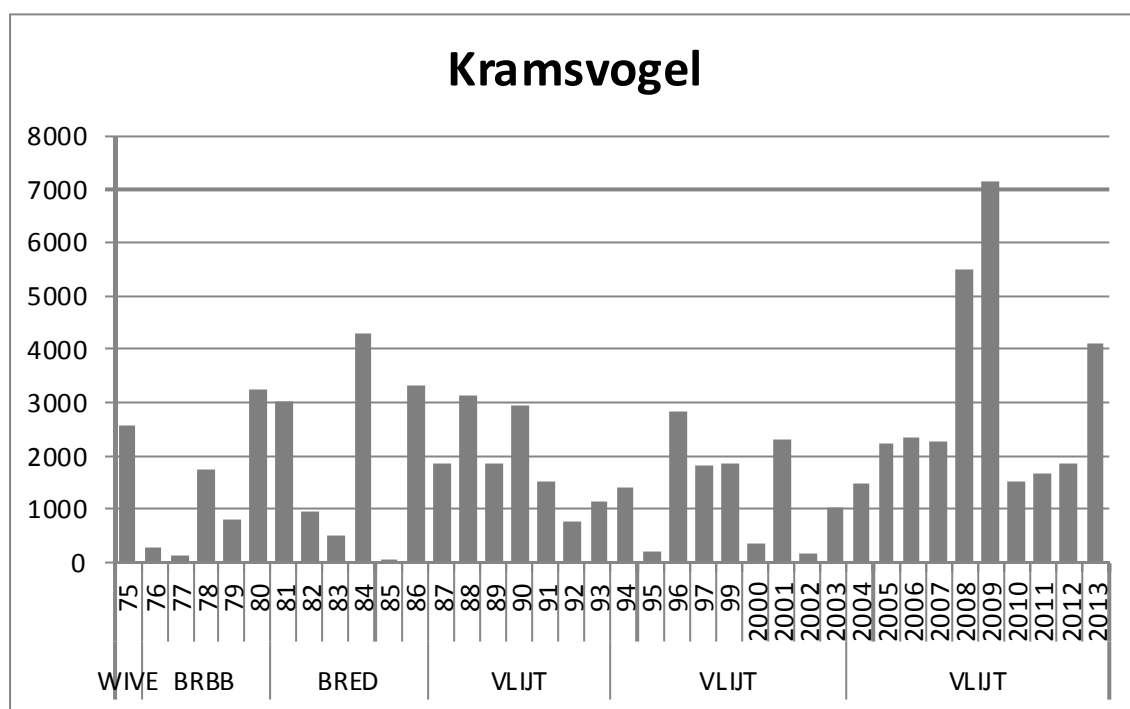

Gecorrigeerde seizoenssom van de Koolmees per najaar tijdens de ochtendtellingen

Door de seizoenssom in 2013 te vergelijken met het gemiddelde over alle jaren kunnen we zien welke soorten relatief veel of juist relatief weinig zijn gezien in 2013. Door ook nog even terug te kijken op 2012 kunnen we kijken of de veranderingen een voortzetting zijn op vorig jaar.

Ruim 20 soorten deden het aardig. Daaronder bekende winnaars als Grote Zilverreiger en de ganzen. Ook zien we een aantal invasiegasten als Kruisbek en de reeds genoemde Koolmees. Verder vallen op dat Tjiftjaf, Groenling, Kramsvogel en Koperwiek wat meer werden gezien.

	GSot 2013	gemiddelde	verschil met gemiddelde (%)	GSot 2012	verschil met 2012 (%)
Grote Zilverreiger	173	10	1.653	54	223
Koolmees	853	172	395	1.047	-19
Nijlgans	256	63	307	383	-33
Kuifeend	18	4	295	2	650
Blauwe Reiger	134	42	219	38	253
Kraanvogel	116	41	180	67	74
Kolgans	9.234	3.422	170	9.192	0
Grauwe Gans	1.857	720	158	6.643	-72
Tjiftjaf	27	11	149	6	356
Kramsvogel	4.104	2.010	104	1.846	122
Canadese Gans	101	52	95	531	-81
Aalscholver	546	315	74	1.229	-56
Bruine Kiekendief	7	4	70	6	20
Kruisbek	416	257	62	21	1.850
Wilde Eend	194	124	56	516	-62
Torenvalk	7	5	52	0	++
Groenling	208	162	28	156	33
Brandgans	9	7	23	16	-43
Pimpelmees	301	248	21	723	-58
Vink	28.783	23.821	21	29.040	-1
Kauw	474	399	19	736	-36
Rietgors	230	197	16	58	294
Koperwiek	6.071	5.502	10	2.036	198

Gecorrigeerde seizoenssom van de Kramsvogel per najaar tijdens de ochtendtellingen

Veel soorten kwamen echter in magere aantallen voorbij. Vooral enkele talrijke soorten als Graspieper, Veldleeuwerik, Houtduif, Boerenwaluw, Kievit en Roek waren verhoudingsgewijs schaars.

	GSot 2013	gemiddelde	verschil met gemiddelde (%)	GSot 2012	verschil met 2012 (%)
Keep	2.834	3.427	-17	1.775	60
Zwarte Mees	98	119	-18	247	-60
Spreeuw	6.018	7.380	-18	6.927	-13
Appelvink	41	51	-20	95	-57
Scholekster	28	35	-20	14	100
Merel	115	161	-28	89	29
Zanglijster	353	528	-33	361	-2
Graspieper	1.720	2.694	-36	2.805	-39
Knobbelzwaan	4	7	-39	0	--
Veldleeuwerik	1629	2.684	-39	1.047	56
Gele Kwikstaart	307	508	-40	187	64
Barmsijs	143	267	-46	39	267
Duinpieper	2	4	-48	4	-33
Heggenmus	184	357	-49	248	-26
Holenduif	134	298	-55	245	-45
Houtduif	53.479	122.627	-56	110.484	-52
Boerenwaluw	3.018	7.346	-59	7.580	-60
Boompieper	149	369	-59	168	-11
Grote Gele Kwikstaart	21	51	-60	10	105
Grote Bonte Specht	2	6	-63	4	-39
Witte Kwikstaart	260	735	-65	341	-24
Zomertortel	11	30	-65	0	--
Sperwer	16	45	-65	19	-16
Sijs	295	877	-66	679	-56
Stormmeeuw	33	108	-70	164	-80
Zilvermeeuw	61	201	-70	8	623
Putter	25	84	-71	155	-84
Watersnip	8	28	-71	6	23
Kievit	881	3.083	-71	40	2.117
Ringmus	78	305	-75	30	160
Gierzwaluw	151	639	-76	536	-72
Geelgors	18	79	-78	10	83
Smelleken	1	5	-79	4	-71
Roek	210	1.060	-80	224	-7
Goudhaantje	2	10	-82	8	-78
Turkse Tortel	5	27	-82	14	-67
Europese Kanarie	1	6	-84	5	-81
Smient	4	23	-85	0	--
Waterpieper	1	10	-90	0	--
Huiszwaluw	77	933	-92	195	-60

Bij veel van deze soorten is dit de resultante van een jarenlange teruggang, zoals je in het vorige jaarverslag al kon lezen.

In 2014 start het 39^e seizoen; we beginnen weer eind juni; allen welkom!

Watervogels op 't Hilgelo

Resultaten van 44 jaar watervogeltellingen

Robert Kwak

Inleiding

Het is al weer bijna 20 jaar geleden dat ik voor de laatste keer een overzicht presenteerde van de watervogels van 't Hilgelo. Het kostte destijds anderhalf jaar om de grote hoeveelheid gegevens het licht te laten zien (Kwak 1992, 1993 & 1994). Hoewel er daarna geen overzicht meer verscheen, zal het duidelijk zijn dat we in de afgelopen 20 jaar niet stil hebben gezeten ... Het tellen ging uiteraard altijd door.

Watervogeltellingen worden gerapporteerd per "winterseizoen". Een seizoen loopt van week 27 (2 juli), over de jaarwisseling heen door tot en met week 26 (1 juli). Week 27 t/m week 52 noemen we het "najaar" en week 1 t/m week 26 het "voorjaar".

Het eerste seizoen waarvan tellingen bekend zijn is het seizoen 1969/70 met vijf tellingen in het voorjaar van 1970. Het laatste seizoen dat in deze rapportage wordt meegenomen is het seizoen 2012/13. Daarmee omvat dit een tijdspanne van 44 seizoenen. De eerste rapportage ging over de eerste 22 seizoenen (t/m 1990/91) met in totaal 1648 tellingen. Deze rapportage beschrijft alle 44 seizoenen met inmiddels een totaal van, schrik niet, 4684 tellingen.

Methode

Bij de tellingen werden niet steeds alle soorten genoteerd. Ongeveer de helft ervan betrof volledige tellingen, waarbij het hele gebied werd afgezocht op watervogels. De andere tellingen vonden meestal plaats tijdens kortere bezoeken, waarbij alleen op de meer bijzondere soorten werd gelet; de algemenere soorten werden dan met een "+" aan het telformulier toevertrouwd. Werden er op één dag meerdere bezoeken gebracht, dan zijn de waarnemingen geïntegreerd tot één telling, waarbij per soort het maximum werd aangehouden. Tegenwoordig komen ook waarnemingen via internet binnen van onbekende tellers. In sommige gevallen zijn de gemelde waarnemingen niet overgenomen, omdat ze als te onnauwkeurig werden beschouwd (vaak bij lage aantallen of in een enkel geval bij onwaarschijnlijk hoge aantallen). Per soort wordt uitgegaan van die tellingen waarbij de soort ook daadwerkelijk werd geteld (incl. "0-tellingen"!)). Daarom kan het aantal tellingen per soort verschillen. De schaarse soorten zijn echter vrijwel altijd geteld.

Bij de tellingen worden steeds de watervogels genoteerd, ongeacht hun status. Ook de broedvogels worden dus meegeteld. Daarnaast worden schaarse niet-watervogels met terreinbinding genoteerd en soorten die van de plas gebruik maken zoals zwaluwen. Deze rapportage daarentegen richt zich met name op de watervogels.

trend

Per seizoen is het aantal vogeldagen berekend door de (52) weekgemiddelden met 7 te vermenigvuldigen en vervolgens te sommeren (alleen het aantal vogeldagen in week 52 werd bepaald door het gemiddelde met 8 te vermenigvuldigen, omdat week 52 elk jaar 8 dagen telt).

Standaardweken

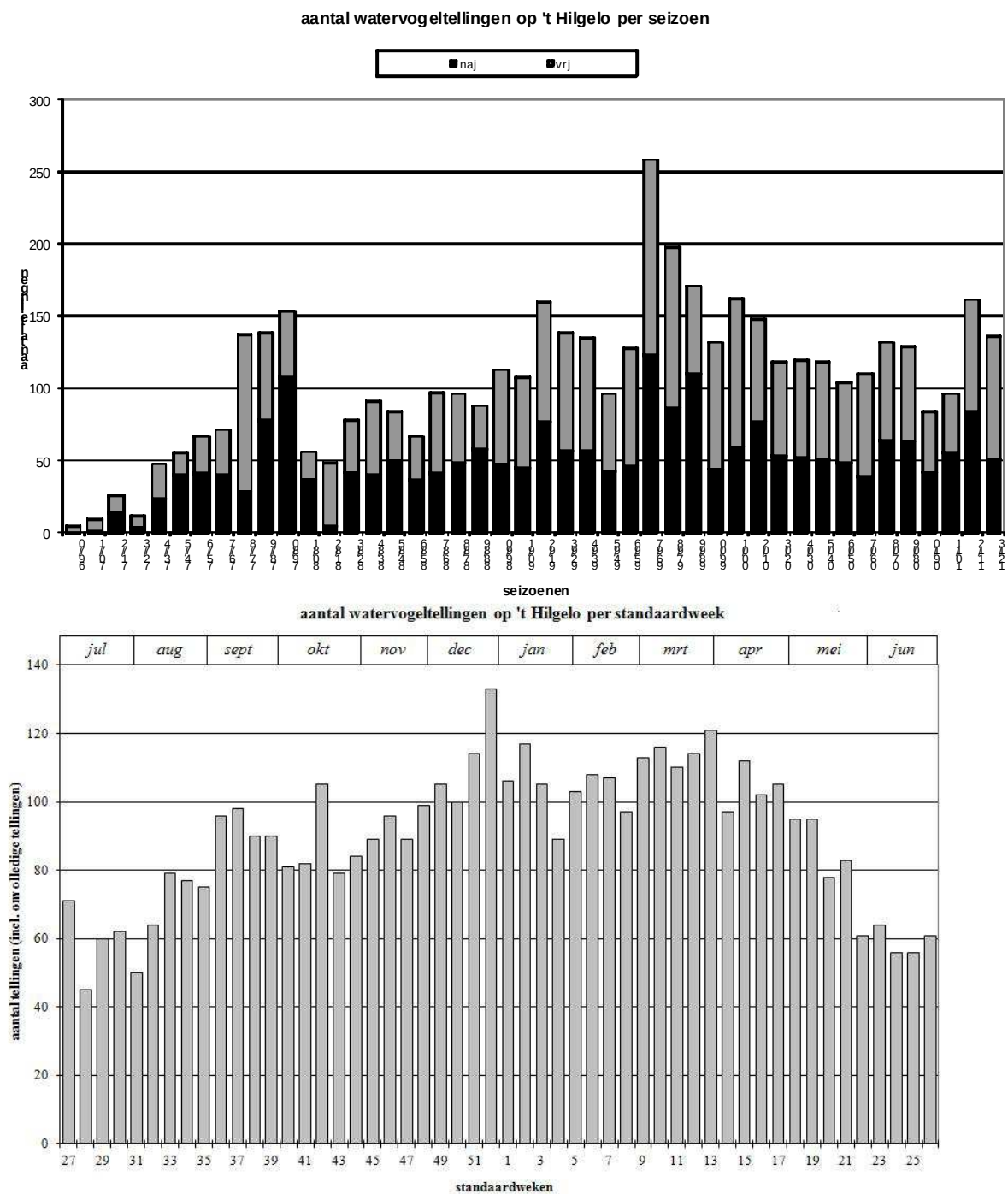
Bij het uitwerken van de gegevens wordt uitgegaan van de zogenaamde "standaardweken". Een jaar is ingedeeld in 52 weken. Week 1 loopt van 1 januari t/m 7 januari, week 2 van 8 t/m 14 januari enz. Week 52 loopt van 24 t/m 31 december en bevat dus 8 dagen. In schrikkeljaren bevat week 9 ook 8 dagen (van 26 februari t/m 4 maart incl. de 29^e februari), maar daar wordt bij het berekenen van de vogeldagen geen rekening mee gehouden. Een ander "onhebbelijkheidje" speelt rond het midden van een jaar; dat valt namelijk niet op de maandoorgang van juni naar juli. De overgang van juni naar juli valt in week 26, die loopt van 25 juni t/m 1 juli. Week 27 begint op 2 juli.

seizoenspatroon

Het verloop van de aantallen over het seizoen is bepaald op basis van het weekgemiddelde. Daarvoor is gekozen omdat doorgaans tenminste één keer per week wordt geteld.

Overzicht van het aantal tellingen

De onderstaande figuren geven respectievelijk het aantal tellingen per seizoen en de verdeling van de tellingen over het seizoen weer. Na het schoorvoetende begin in de eerste periode van de onderzoeksreeks zijn er vanaf 1973/74 en vooral na 1989/90 doorgaans elke week wel tellingen verricht. Kortom, een mooie reeks om te analyseren.

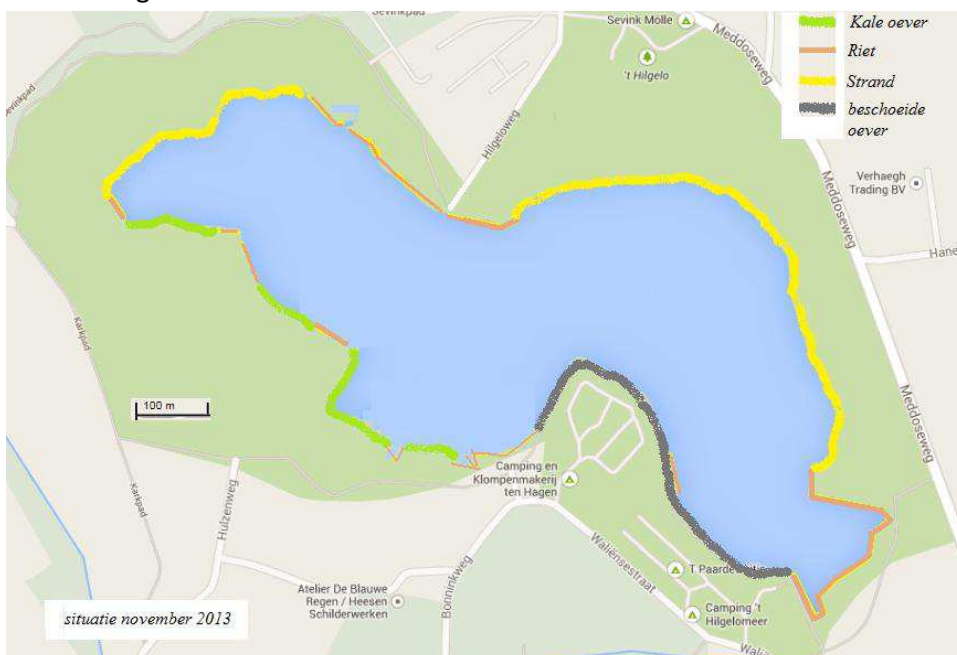
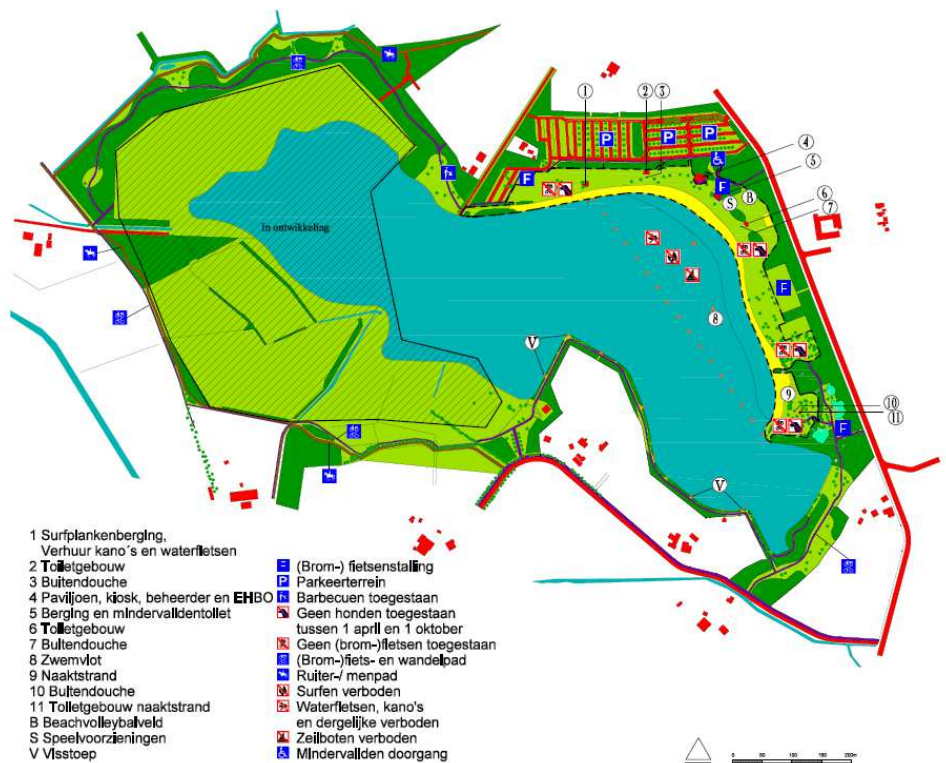

De meeste tellingen zijn verricht in week 52, maar daarin zitten dan ook 8 dagen ... ☺. In de zomermaanden juni en juli is het aantal tellingen het laagst. Gelukkig zijn er in die periode behalve de broedvogels maar weinig vogels te vinden, mede tengevolge van intensieve verblijfsrecreatie.

Gebiedsbeschrijving

't Hilgelo is ontstaan dankzij een zandwinning. Daarmee is begonnen in 1966; op 13 april werd de eerste wagen met zand afgevoerd. De verwachting begin 2014 is dat nog zo'n acht jaar zand kan worden gewonnen. Daarmee zou de winning in 2021 ophouden.

In de loop van de jaren heeft die zandwinning schoksgewijs voor uitbreiding van de plas gezorgd, waarbij soms een tijd lang moerassige, slikkige en plas-dras terreinen aanwezig zijn geweest. Deze voor veel steltlopers geschikte situatie was steeds tijdelijk. De plas is in de loop van de tijd flink uitgedijd en heeft momenteel een oppervlakte van zo'n 31 hectare met een maximale diepte van dertien meter. 't Hilgelo is in gebruik als recreatiegebied (zie kaart). Het wordt voor meer dan de helft omgeven door ligweiden, parkeerterreinen, campings en bungalowparken en verder door kleinschalig boerenland. De oevers zijn vooral ingericht ten behoeve van de recreatie.

Grofweg de helft van de oevers heeft een zandstrand karakter; een kwart heeft steile oevers met elzen en beschoeiing met een beetje oevervegetatie en het laatste kwart betreft rietoevers. Alleen in het zuidoostelijke deel hebben deze een redelijke omvang.

Broedvogels

Door de geringe hoeveelheid moerasgebied is de broedvogelbevolking van watervogels maar heel beperkt in omvang.

Het eerste broedgeval van de Fuut in ons werkgebied vond plaats op 't Hilgelo in 1971. Sedertdien is het aantal paren op 't Hilgelo toegenomen tot ca. zes in de laatste jaren.

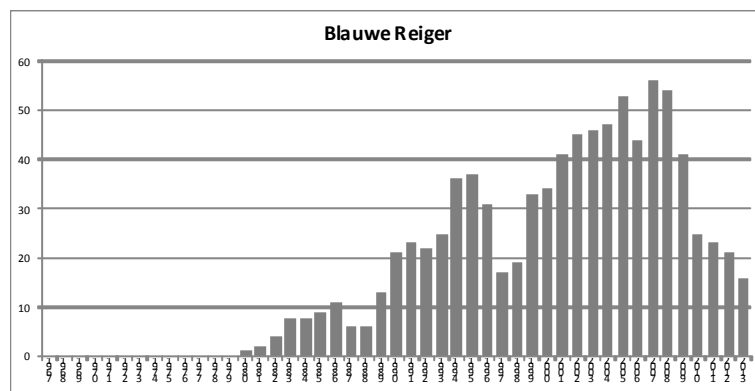
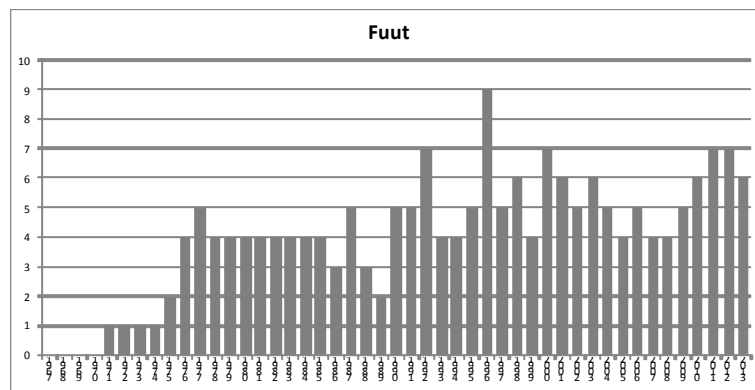
Van de Dodaars werd slechts twee keer een territorium vastgesteld: in 1975 en 2005.

De enige nog steeds regelmatig bezette kolonies van de Blauwe Reiger in de Zuidoost-Achterhoek begonnen beide in 1980 met één paar. Eén paar begon de kolonie in het Loohuis bos bij Aalten en één paar de kolonie in Het Bönnink nabij 't Hilgelo. Beide kolonies groeiden gestaag tot aan de strengere en sneeuwrijke winters van de afgelopen vier jaren. We wachten nu met spanning op herstel.

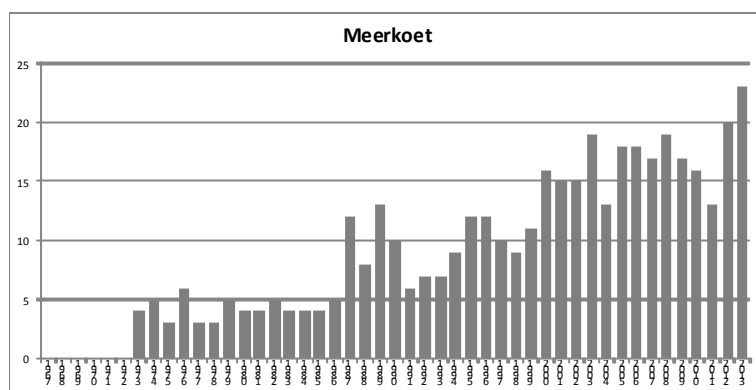
Overigens was er in 2012 een gemengd paar van Blauwe Reiger en Grote Zilverreiger in de kolonie bij 't Hilgelo aanwezig.

Eenden broeden er nauwelijks op 't Hilgelo. Jaarlijks hooguit een viertal paren Wilde Eenden en ca. 25 paren Soepeenden.

Van een aantal ganzen en eenden zijn wel territoria vastgesteld, maar alleen van de Nijlgans vanaf 1988 jaarlijks. Slechts zelden zijn werkelijk broedgevallen vastgesteld. Het ging veelal om waarnemingen van paartjes tussen de datumgrenzen. Jaren waarin de verschillende soorten zijn vastgesteld staan in onderstaand lijstje; doorgaans betreft het één paar.

Grauwe Gans	2013
Nijlgans	1998-2013 (in 2000 2)
Bergeend	1996 & 98
Mandarijneend	2007 & 11
Krooneend	1999 (2), 2000
Tafeleend	1999
Kuifeend	1987, 88, 90, 92, 2003, 05, 07, 08 & 13

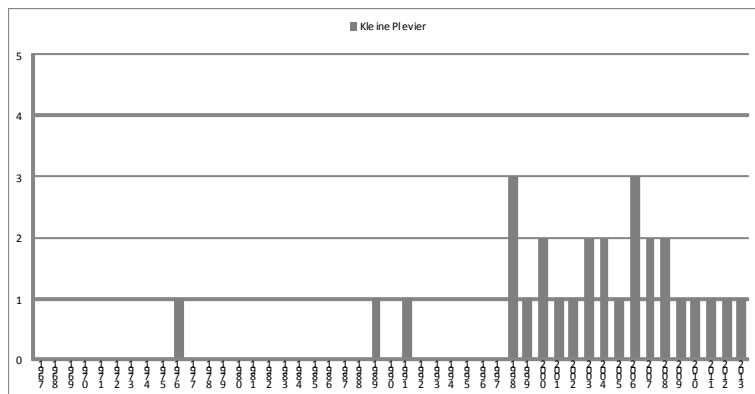

Vermoedelijk hebben de Meerkoeten zich al heel snel na de start van de zandwinning gevestigd.

Aanvankelijk nam het aantal niet sterk toe, maar vanaf het eind van de jaren 80 werden steeds meer paren vastgesteld met een maximum in 2013 van 23 paar.

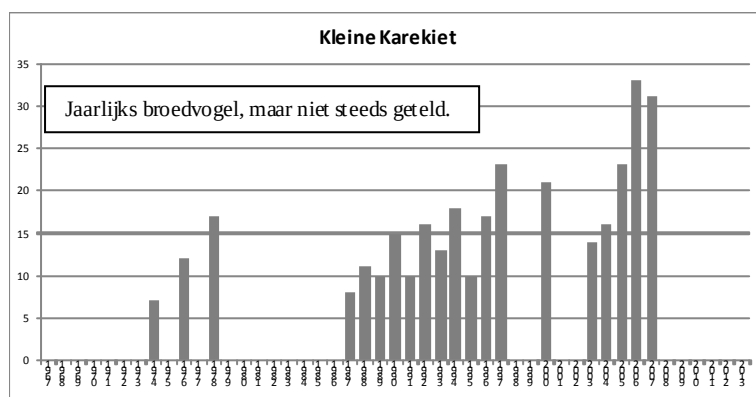
Naast Meerkoeten broeden er ook jaarlijks Waterhoenders; in goede jaren tot 8 paren, maar in magere

jaren hooguit een tweetal. Hoewel de Waterral tegenwoordig vrijwel jaarlijks overwintert is slechts in één jaar een territorium vastgesteld, namelijk in 2002.

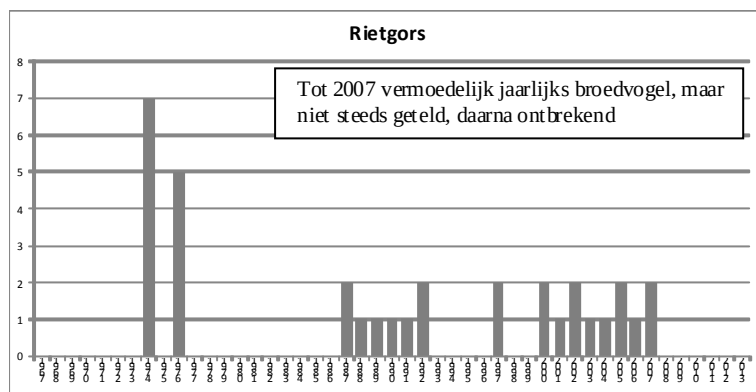

Een soort die bij uitstek hoort bij grondverzet is de Kleine Plevier. In de eerste 30 jaren werden slechts af en toe territoria vastgesteld, maar vanaf 1998 zijn ze jaarlijks aanwezig.

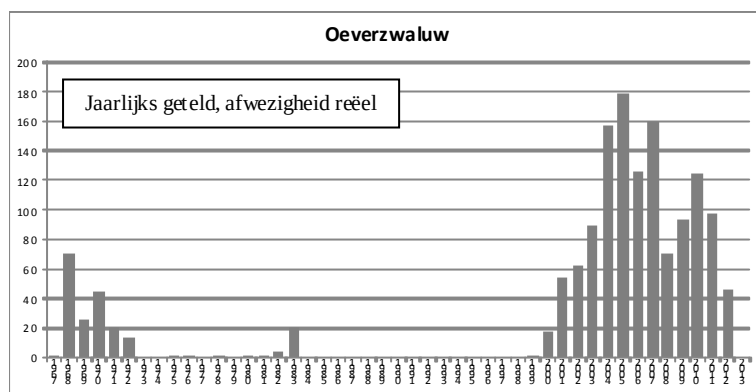
Naast de Kleine Plevier broedden geregeld enkele Kieviten (maximaal tien paar in 2000), maar tegenwoordig ontbreken ze vaak. Af en toe broedt er een paartje Scholeksters.

De zangvogels van moerassen zijn door het gebrek aan oevervegetatie behoorlijk schaars. De enige regelmatige broedvogel uit die groep is de Kleine Karekiet. De Rietgors is in recente jaren niet meer vastgesteld.

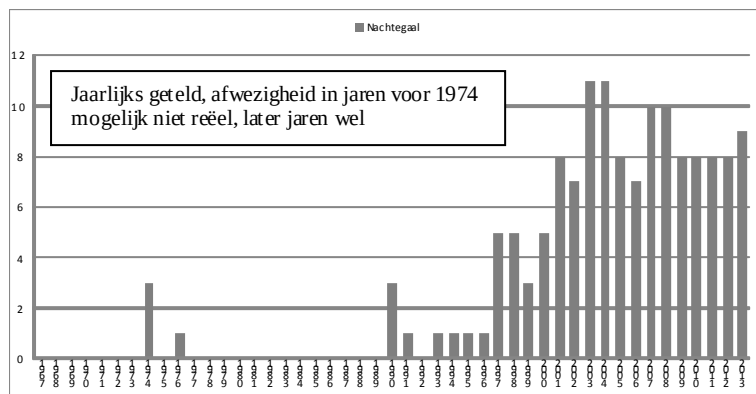
Vermeldenswaard zijn de twee territoria van de Grote Karekiet die in 1972 werden gevonden. Hoewel af en toe Rietzangers en Sprinkhaanzangers in het voorjaar worden gehoord, waren de waarnemingen nooit voldoende om met zekerheid een territorium vast te stellen.

Oeverwaluwen vinden in de zanddepots vaak geschikte nestgelegenheid. Al direct in 1967 was er een broedgeval. Het zanddepot aan de Morskers-Driehuisweg herbergde in deze eeuw steeds een flinke kolonie, maar was in 2013 niet bezet.

Andere interessante broedvogels zijn Koekoek (jaarlijks één tot twee) en Wielewaal (idem). Bijzonder

is het kleine “kolonietje” Nachtegallen dat we er tegenwoordig aantreffen. Vermoedelijk zijn er jaren geweest dat ze niet gebroed hebben; dat geldt in ieder geval voor de jaren 80. Ook in de omgeving van 't Hilgelo zijn nog enkele territoria aan te treffen, o.a. langs de Beurzerbeek, zo nu en dan bij de rioolwaterzuivering en in de randen van Het Bönningk.

Resultaten watervogeltellingen

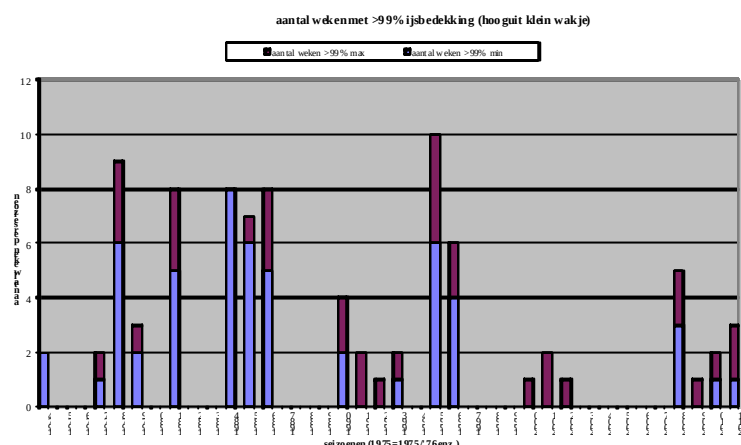
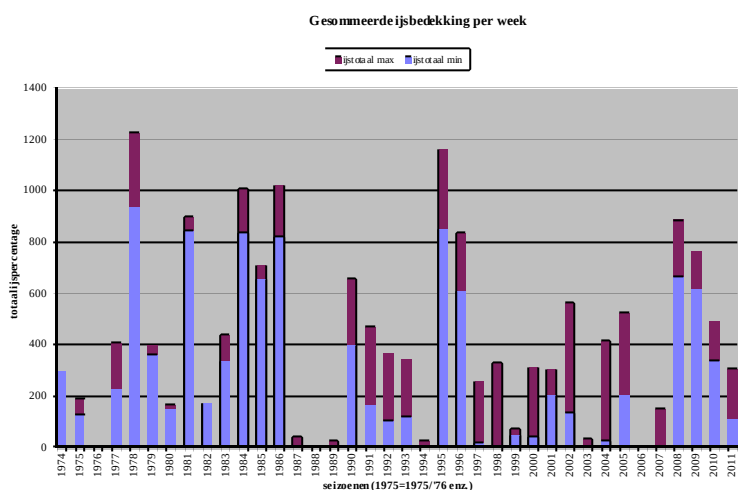
In dit hoofdstuk bespreken we de resultaten van de feitelijke watervogeltellingen. Een belangrijke factor voor de aanwezigheid van watervogels is natuurlijk de toestand van het gebied. Belangrijk zijn vooral de aanwezigheid van plas-dras- en slikgebieden. Deze zijn alleen op bepaalde momenten tijdens de uitbreiding van de zandwinning aanwezig geweest. Dit is vooral te zien aan het optreden van steltlopers als Watersnip en Bokje.

Voor de andere watervogels is vooral het winterweer, en dan met name de mate waarin de plas is bedekt met ijs, van groot belang. Daarbij speelt een indirect effect eveneens een rol: het dichtvriezen van het Zwillbrocker Venn. Deze ondiepe veenplas is van groot belang voor overwinterende watervogels, maar vriest sneller dicht en wordt daarna het domein van schaatser. De vogels wijken dan ten dele uit naar 't Hilgelo.

Winterweer

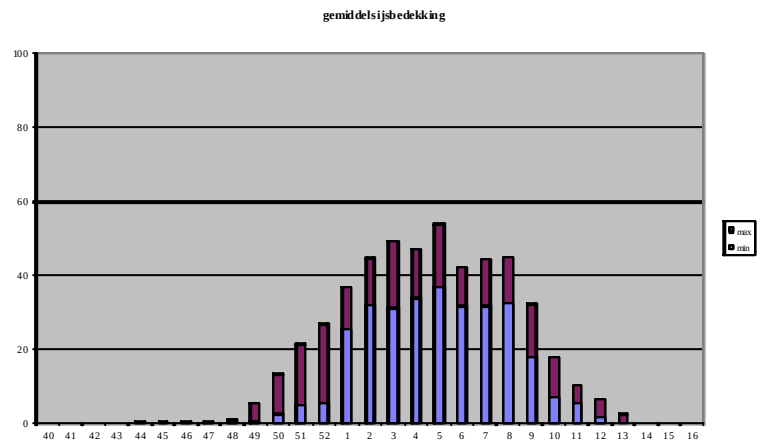
De ijsituatie op 't Hilgelo wordt vanaf de winter 1974/75 bij elke telling genoteerd. Per winter kunnen we daardoor bepalen hoeveel ijs er is geweest (figuur hiernaast – som van het ijspercentage per week) en met name hoeveel weken de plas (vrijwel) volledig was dichtgevroren (figuur daaronder – aantal weken met meer dan 99% ijs per week).

Opvallend is uiteraard de lange reeks winters aan het begin van de eeuw met nauwelijks ijs en vervolgens de vier winters met redelijk veel ijs. Verder vallen op de strenge winters van 78/79 en 81/82, de drie strenge winters halverwege de jaren 80 en de twee strenge winters halverwege de jaren 90.

Jaren met (vrijwel) geen ijs waren: 1976/77, 1988/89 en 2006/07.

Meestal wordt de eerste ijsvorming pas in de loop van december gemeld. In maart is ijsvorming al weer zeldzaam. De vroegste jaren waren 2003 (week 44), 1995 (week 45) en 1996 (week 46). Jaren waarin in de eerste helft van december al flink wat ijsvorming optrad waren: 1975, 1991, 1998 en 2002. Vooral in januari en februari treedt regelmatig ijsvorming op. Het moet het dan wel relatief windstil zijn. Bij een straffe noordoostwind blijft de plas vaak opmerkelijk lang open, terwijl het juist dan behoorlijk kan vriezen. De laatste ijsvorming ooit is eind maart gemeld in 1986, 1993 en het afgelopen, bijzonder afwijkende koude voorjaar van 2013. Toen werd zelfs op 1 april nog een, zij het dunne, ijsbedekking van 90% geconstateerd na een windstille ijskoude nacht!!

Statusomschrijving van de watervogels op 't Hilgelo

Bij de bespreking van het voorkomen van de watervogels wordt uitgegaan van hun status op 't Hilgelo. Daarbij worden twee invalshoeken gebruikt, namelijk de mate van voorkomen (is het een talrijke of juist zeldzame soort?) en de periode van voorkomen (zijn ze het hele jaar waar te nemen of alleen in bepaalde perioden?) in combinatie met de broedstatus.

Mate van voorkomen:

- Toevallige gasten: vijf of minder waarnemingen
- Onregelmatige gasten: worden niet elk jaar gemeld; minder dan de helft van de seizoenen (<20)
- Schaarse vogels: aantal vogeldagen per seizoen <100 (is gemiddeld maximaal 0,3 per dag)
- Algemene vogels: jaarlijks >100 vogeldagen (is gemiddeld meer dan 0,3 per dag)

Tijd van het jaar:

- Jaarvogel: hele jaar aanwezig en ook broedend
- Jaargast: hele jaar aanwezig maar niet broedend
- Zomervogel: normaliter in de winter afwezig en broedend
- Zomergast: normaliter in de winter afwezig en niet broedend
- Doortrekker: wordt normaliter alleen in de trektijd gezien (dus niet in zomer en winter)
- Wintergast: normaliter in de zomer afwezig

Samenvattend overzicht van watervogels op 't Hilgelo

In totaal zijn tot en met 2013 128 soorten watervogels op 't Hilgelo gemeld (inclusief enkele soorten die alleen overvliegend zijn waargenomen). Daarvan kunnen we 96 soorten als “echte” watervogels karakteriseren: futen, reigers, eenden, meeuwen, steltlopers en soorten als IJsvogel, Waterpieper en Grote Gele Kwikstaart. Ook zijn twee hybriden (kruisingen) gezien. Twee soorten zijn als “verzamelsoort” behandeld, namelijk de Toendra- en Taigarietgans en wel als “rietgans”. Daarnaast zijn tien soorten moeraszangvogels gezien en drie soorten watergebonden roofvogels. Een overzicht is te vinden in bijlage 1.

De “echte” watervogels zijn als volgt verdeeld naar hun mate van voorkomen en de tijd van het jaar waarin ze zijn gezien:

Aantal watervogelsoorten

- Mate van voorkomen

	inheems	domestica	exoot	escape	hybride	Totaal	
algemeen	19	1	1			21	23
algemeen (schaars)*	1					1	
algemeen (onregelmatig)	1					1	
schaars (algemeen)	1					1	27
schaars	22		2			24	
schaars (onregelmatig)	1					1	
schaars (toevallige gast)	1					1	
onregelmatige gast	15		2	2		19	20
onregelmatige (toevallige) gast	1					1	
toevallige gast (schaars)	1					1	46
toevallige gast	32	1	2	8	2	45	
Totaal	95	2	7	10	2		116

* tussen haakjes de mate van voorkomen in recente tijd

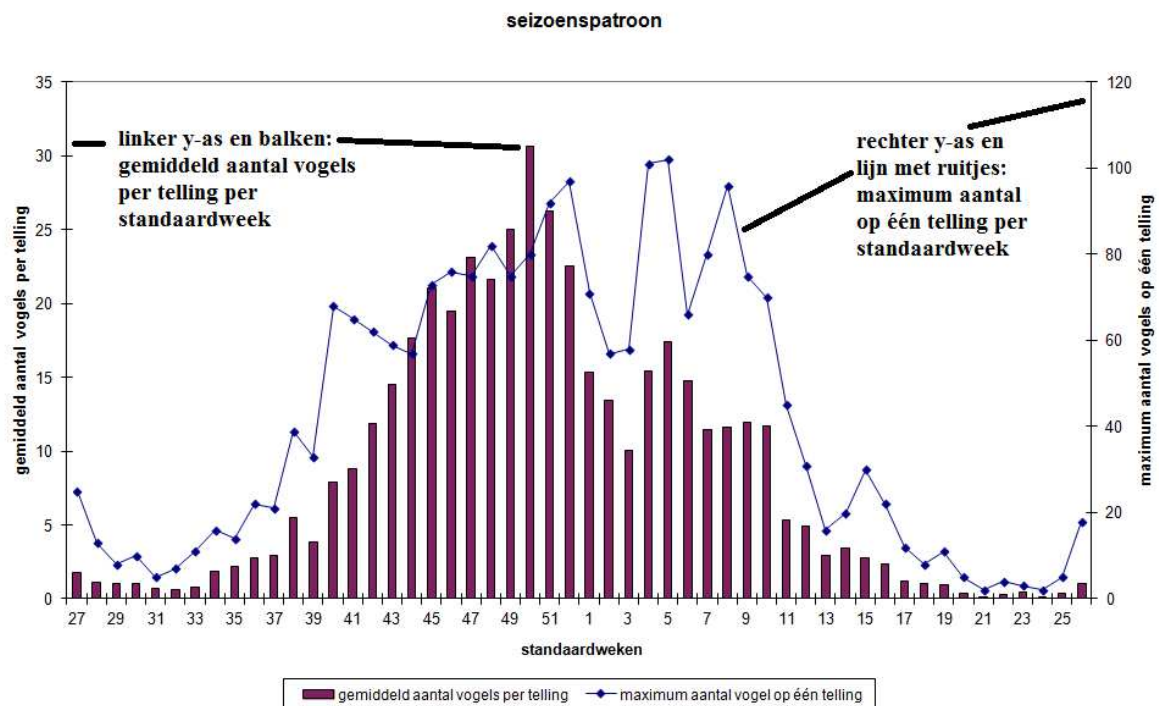
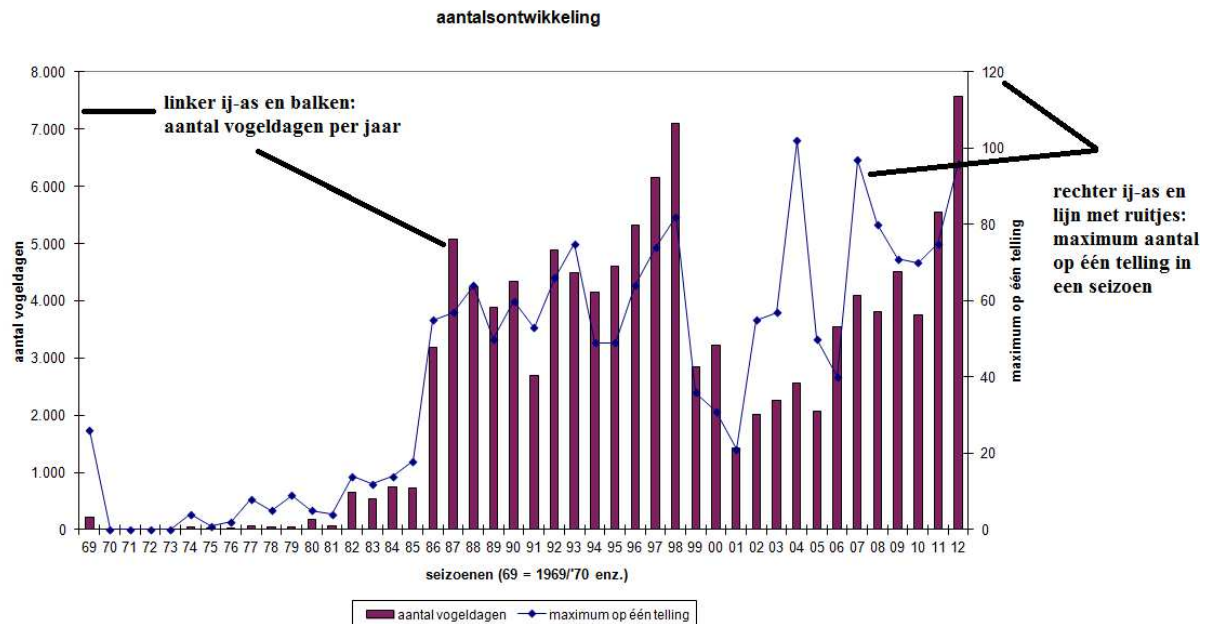
Aantal watervogelsoorten

- Tijd van het jaar

	inheems	domestica	exoot	escape	hybride	Totaal		
broedvogels								
jaarvogel	7	1	1			9	11	
zomervogel	1					1		
zomergast (-vogel)	1					1		
niet-broedvogels								
jaargast	11		4	1		16	60	
doortrekker	15					15		
wintergast	23			1		24		
zomergast	5					5		
toevallige gasten	32	1	2	8	2	45	45	

vogels per telling per standaardweek) worden toegelicht (de staven in de grafieken en de linker y-as). Naast vogeldagen en gemiddelde per telling zijn ook de maxima per seizoen en per week weergegeven (de lijn in de grafiek en de rechter y-as).

Uitleg van de grafieken:

Algemeen voorkomende watervogels

In deze paragraaf worden de soorten besproken die het watervogelpalet bij 't Hilgelo grotendeels bepalen.

Algemene jaarvogels

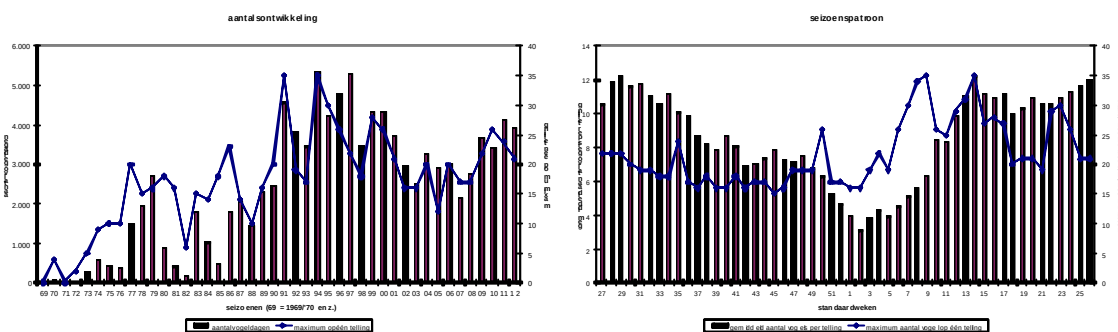
Negen soorten zijn over het hele jaar op 't Hilgelo aan te treffen en broeden er doorgaans ook. Een samenvatting van hun voorkomen geeft het tabelletje hieronder.

	Vdgem	Vdmax	jrVDmax	vanaf 69 44	vanaf 99 13	max	datum max
Fuut	2.388	5.369	1994/'95	41	13	35	6-4-1992, 3-3-1995
Blauwe Reiger	151	533	1999/'00	41	13	19	26-3-2000
Knobbelzwaan	374	1.566	2003/'04	39	13	17	15 & 19-10-1985
Nijlgans	173	1.136	2009/'10	25	13	33	25-9-2009
Wilde Eend	27.341	72.843	1989/'90	42	13	1.690	3-12-1989
Soepeend	15.946	37.684	1989/'90	39	13	205	5-10-1993
Kuifeend	2.562	7.582	2012/'13	40	13	102	29-1-2005
Waterhoen	847	2.798	2005/'06	39	13	19	16-12-1995
Meerkoet	16.417	40.842	1998/'99	42	13	521	11-1-1987

Toelichting: Vdgem = gemiddeld aantal vogeldagen per seizoen, Vdmax = maximum aantal vogeldagen in één seizoen, jrVDmax = seizoen met het maximum aantal vogeldagen, vanaf 69 44 = aantal seizoenen waarin de soort is gemeld vanaf seizoen 1969/70 (maximaal 44), vanaf 99 13 = aantal seizoenen waarin de soort is gemeld vanaf seizoen 1999/2000 (maximaal 13), max = maximum op één telling, datum max = datum waarop het maximum is geteld.

- Fuut

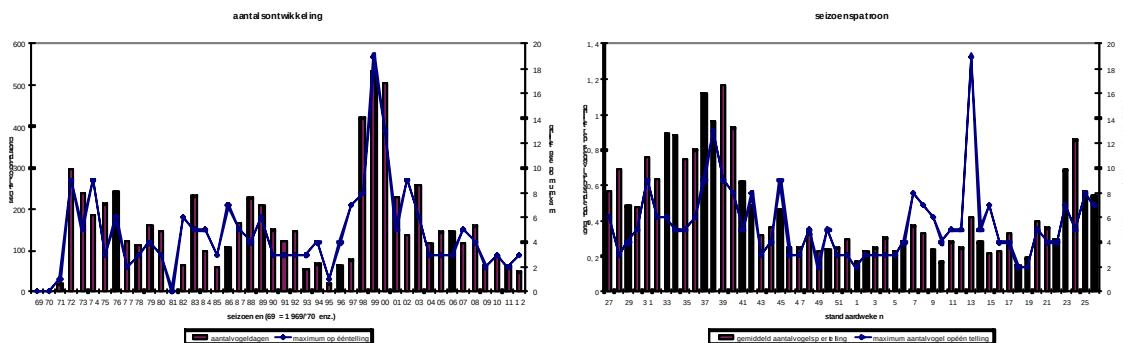
Een belangrijk deel van de getelde vogels heeft betrekking op de broedvogels. Dat verklaart ook de sterke toename van het aantal vogeldagen. De toename stopte halverwege de jaren 80. Het aantal getelde vogels zakte wat terug om in recente jaren weer iets op te lopen. In het seizoenspatroon zien we vooral de toename door het aantal voortgebrachte jongen leidend tot een piek in juli. De doortrek is minder opvallend en piekt vaak in maart. Soms zien we een toename bij vorstinal, maar zo gauw de plas dicht begint te vriezen vertrekken de Futen en dat verklaart het dieptepunt in januari.

- Blauwe Reiger

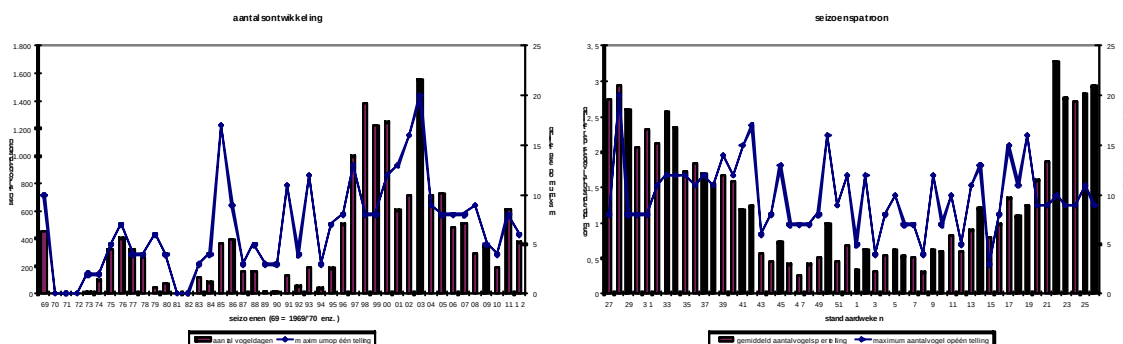
De Blauwe Reiger maakt opvallend weinig gebruik van 't Hilgelo, vaak is er niet één aanwezig. Dit wordt ongetwijfeld veroorzaakt door de intensieve recreatie; ook in de winter met hondenuitlaters.

Jaren met veel moerasvegetatie leveren enkele waarnemingen meer op en ook de nazomer, als veel jongen rondvliegen, levert een piekje op. De hoge uitschieter van negentien exemplaren op een telling in maart 2000 kan goed het gevolg zijn van een tijdelijke verstoring in de nabijgelegen kolonie.

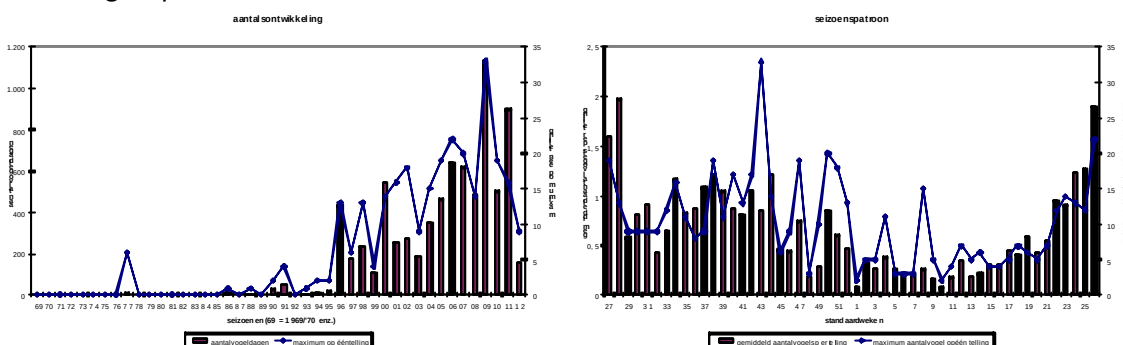
- Knobbelzwaan

Bij de Knobbelzwaan hebben de meeste waarnemingen eveneens betrekking op broedvogels. Vooral in jaren waarin een paartje met meerdere jongen voor langere tijd aanwezig is levert een hoog aantal vogeldagen voor dat seizoen op. Toch worden er af en toe groepen Knobbels gezien, echter zonder dat daar een duidelijk seizoenspatroon in zit.

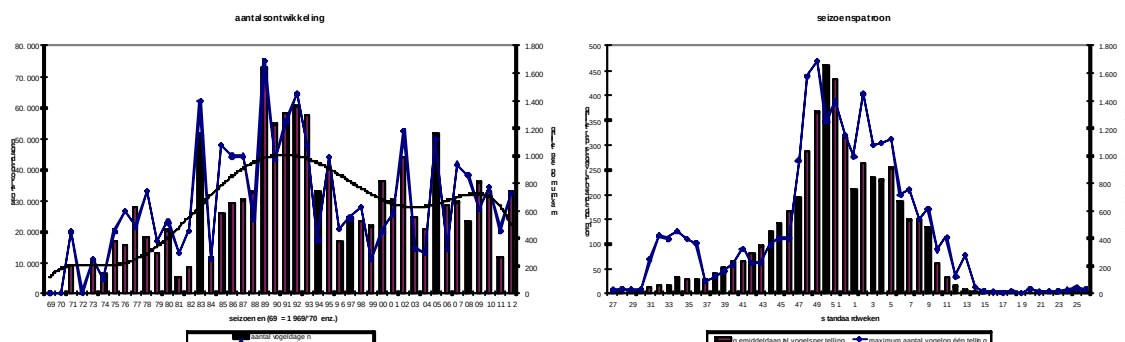
- Nijlgans

Onze streek is pas in recente tijd verrijkt met Nijlganzen. De eerste waarneming op 't Hilgelo was weliswaar al van 1978, maar we moesten tot november 1986 wachten op de tweede melding! Aanvankelijk nog schaars, zijn ze tegenwoordig vrijwel dagelijks te zien. De hogere aantallen zien we in zomer en nazomer, wanneer er zich paren met jongen langere tijd ophouden of wanneer zich in de nazomer groepen vormen.

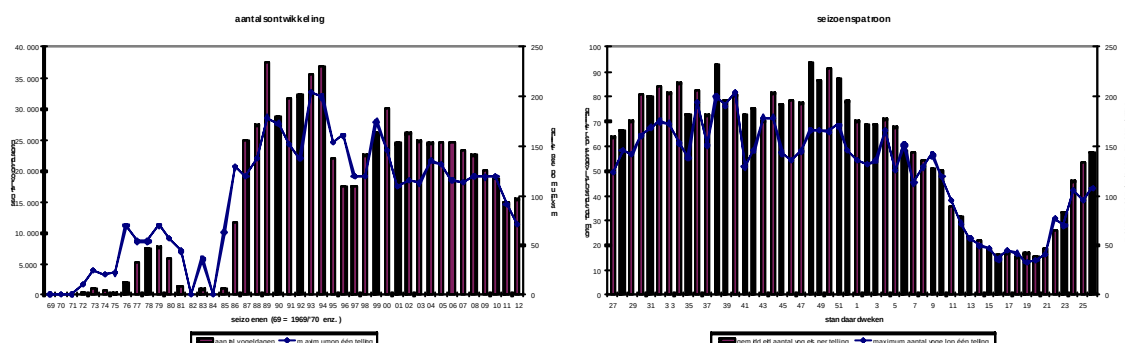
- Wilde Eend

De Wilde Eend is eigenlijk een echte wintergast. De aantallen buiten de wintermaanden zijn bepaald gering. De hoogste aantallen vallen stevast samen met de eerste serieuze vorstinval. De maxima en ook het aantal vogeldagen zijn, na een piek eind jaren 80 en begin jaren 90, sterk afgenomen.

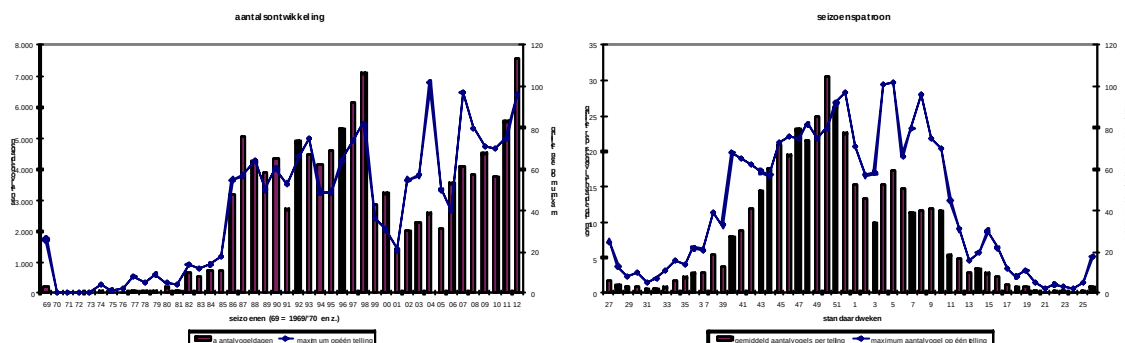
- Soepeend

Het is mogelijk dat Soepeenden vooral aan het begin van de jaren 80 niet steeds apart zijn genoteerd. We zien dezelfde piek in de aantallen als bij de Wilde Eend aan het eind van de jaren 80 en het begin van de jaren 90, gevolgd door een duidelijke afname. Het seizoenspatroon is echter totaal anders. In april en mei worden weinig Soepeenden geteld; meestal mannetjes. De vrouwtjes zitten dan blijkbaar op de eieren. In juni nemen de aantallen weer toe, o.a. door het verschijnen van vrouwtjes met jongen, om vervolgens tot aan de jaarwisseling op hoog niveau te blijven en vervolgens langzaam af te nemen.

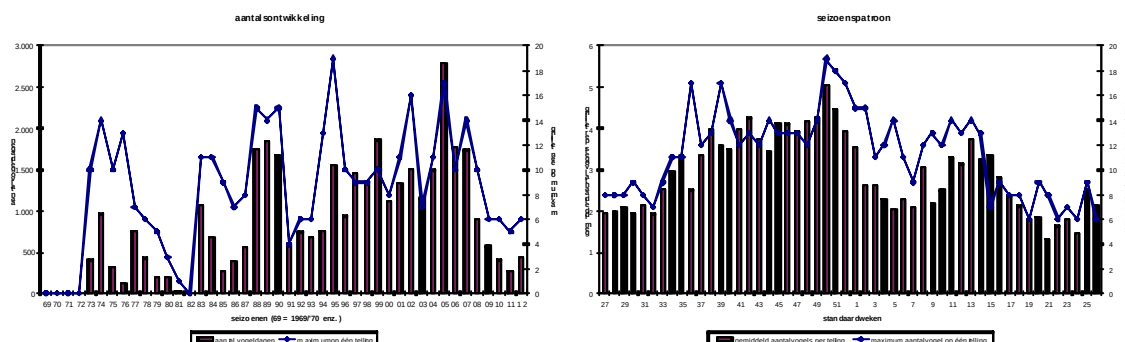
- Kuifeend

Kuifeenden zijn een relatief recente aanwinst in de Achterhoek. Pas vanaf halverwege de jaren 80 zijn ze talrijker geworden. Hoe de inzinking aan het begin van deze eeuw verklaard kan worden is onbekend. Het is overigens vooral een wintergast. Ze broeden maar weinig. Wel zien we in de zomer regelmatig kleine groepjes, vaak bestaande uit mannetjes, opduiken.

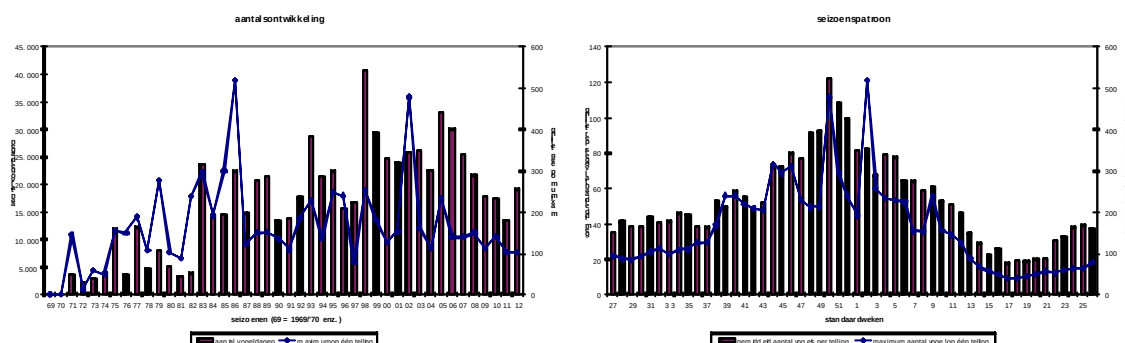
- Waterhoen

Jaarlijks broeden er wel een aantal paartjes op 't Hilgelo. Tot in begin van deze eeuw namen de aantallen langzaam toe, maar de recente strengere winters hebben roet in het eten gegooid. In het seizoenspatroon vallen drie lichte piekjes op: september, midwinter en maart. Vermoedelijk trekverplaatsingen, al dan niet tengevolge van vorstinval.

- Meerkoet

Meerkoeten broeden tegenwoordig jaarlijks met meer dan tien paren op 't Hilgelo. In de herfst en midwinter komen daar wintergasten bij, mogelijk van lokale oorsprong. Als de plas helemaal dichtvriest kunnen Meerkoeten helemaal afwezig zijn, maar meestal weten ze, samen met een groepje Soepeenden, een klein wakje open te houden en proberen dan, zij het in uitgedund aantal, stand te houden. In recente jaren zijn de winteraantallen wat lager, misschien tengevolge van verhoogde sterfte in de strengere winters. De Achterhoekse broedvogelaantallen zijn overigens niet afgenomen!

Algemene jaargasten

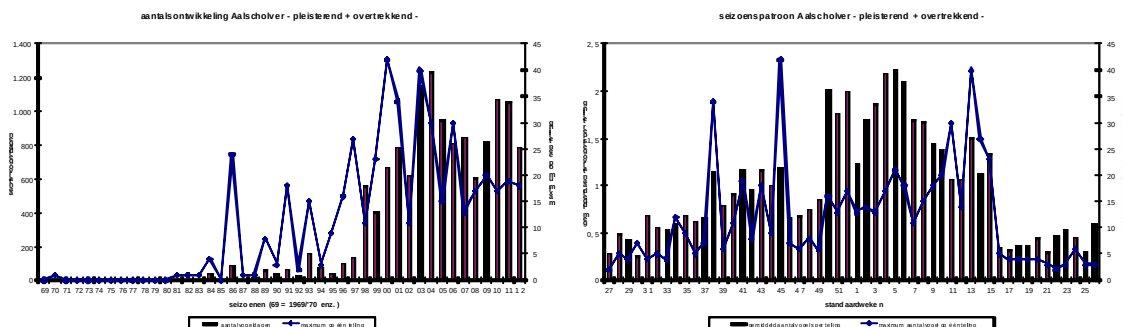
Vier soorten kunnen we als algemene jaargasten bestempelen.

	Vdgem PL	Vdgem OV	Vdmax	jrVDmax	vanaf 69 44	vanaf 99 13	max	datum max
Aalscholver	284	24	1.234	2004/'05	32	13	34	23-9-2001
Tafeleend	2.665		13.877	1987/'88	41	13	159	7-1-1988
Kievit	227		2.681	2000/'01	34	13	154	25-9-1976
- pleisterend								
Kievit	384		3.224	1993/'94	34	11	2.816	26-2-1994
- overtrekkend								
Kokmeeuw	34.489		71.455	2000/'01	40	13	1.460	2-12-1990

Aanvullende toelichting: PL = pleisterende vogels, OV = overtrekkende vogels

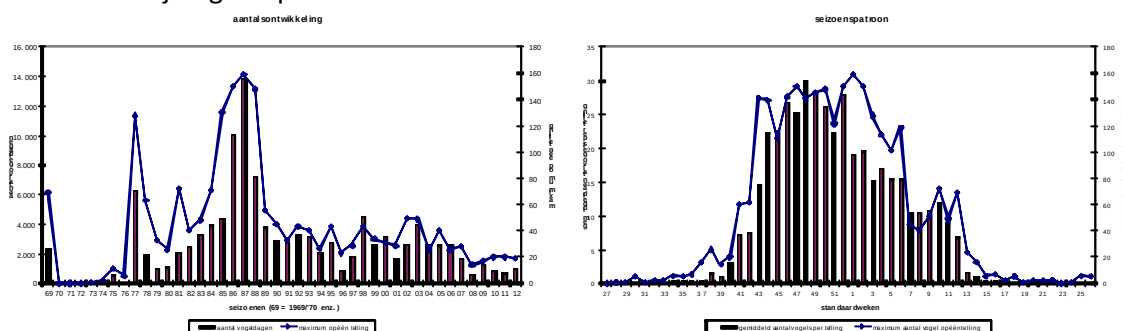
- Aalscholver

Al op 29-3-1971 werd een Aalscholver op 't Hilgelo gezien. Daarna duurde het tot 12-4-1982 voor er weer eentje werd gespot. Daarna zijn ze, met uitzondering van het seizoen 1985/86, jaarlijks gezien. Aanvankelijk alleen in de trektijd (september, oktober en maart). Tegenwoordig zijn jaarrond vogels aanwezig. De hoogste aantallen zijn nog steeds te zien in de trektijden. De aantallen bereiken hun top zo'n tien jaar geleden en bevinden zich tegenwoordig op een iets lager niveau. Opvallend is dat wanneer de zandzuiger in werking is en het water troebel wordt, de Aalscholers vaak verdwijnen.

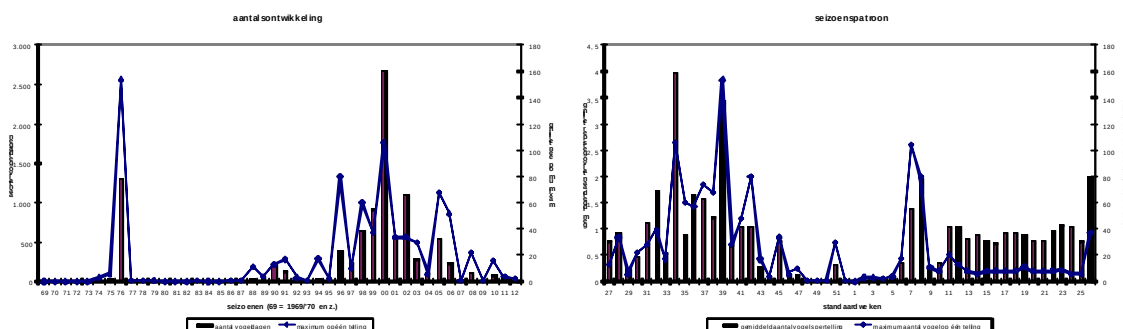
- Tafeleend

Al in 1970 werden Tafeleenden op 't Hilgelo gezien, maar pas vanaf halverwege de jaren 70 is het een regelmatige wintergast. Vooral halverwege de jaren 80 was er de hele winter een flinke groep aanwezig. De aantallen nemen sedertdien echter jaarlijks af. Dit is een trend die overal in Nederland op lijkt te treden. Doorgaans worden de eerste Tafeleenden in de loop van september gemeld en de laatsten vertrekken eind maart, begin april. Er zijn inmiddels wel zoveel zomermeldingen dat we toch maar van een jaargast spreken.

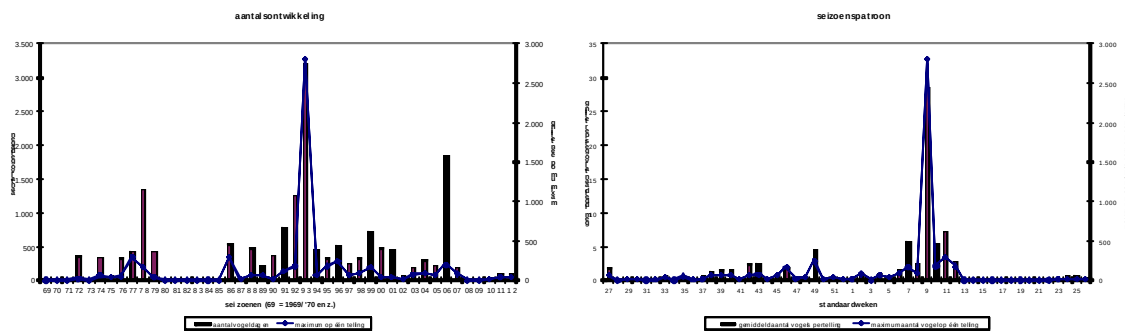

- Kievit

Het aantal pleisterende Kieviten hangt helemaal met de toestand van het gebied samen. De enorme droogte van de nazomer van 1976 zorgde voor flinke aantallen, evenals de uitbreidingsfase rond de eeuwwisseling. Het seizoenspatroon wordt sterk beïnvloed door de grote groepen die toen werden gezien en daarnaast door de jaren waarin paartjes in het gebied broedden.

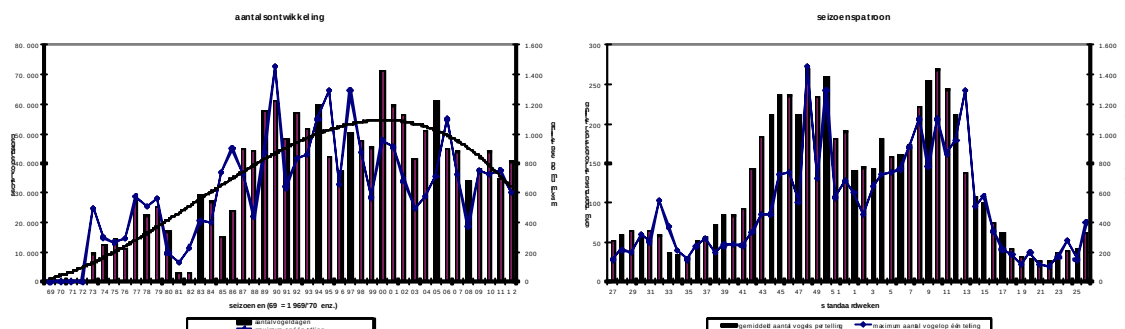
Regelmatig zijn overtrekkende groepen genoteerd, maar vermoedelijk doen niet alle tellers dat even trouw. De trend in de aantallen zegt daarom weinig. In het seizoenspatroon herkennen we de voorjaartrekperiode; vooral van half februari tot half maart. Ook de zomertrek (mei, begin juni) en de brede herfsttrekperiode (half augustus tot in december) leveren de nodige overtrekkers op.

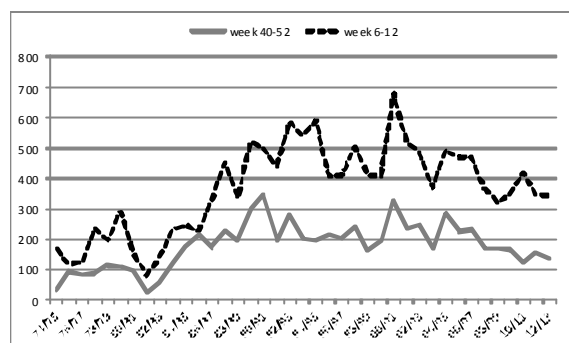
- Kokmeeuw

De Kokmeeuw is de talrijkste vogel op 't Hilgelo met gemiddeld over alle jaren bijna 100 vogels per telling. Hierin zijn niet de aantallen vogels opgenomen die zich eind februari, begin maart in de avond verzamelen. Dit zijn natuurlijk de broedvogels van het Zwillbrocker Venn die dan nachtenlang voor spookachtige, krijssende taferelen boven het dorp Winterswijk verantwoordelijk zijn. Maximaal werden er een keer 19.500 vogels geteld! (13-3-1995).

De aantallen namen aanvankelijk sterk toe tot een min of meer stabiel niveau in de jaren 90 en de eerste jaren van deze eeuw. Daarna vindt een duidelijke terugval plaats. In het seizoenspatroon zien we twee duidelijke pieken: de eerste in de herfst van eind oktober tot half december en een tweede, veel smallere, in het voorjaar van half februari tot eind maart. In de zomermaanden zijn de aantallen duidelijk het laagst. Een belangrijk deel van de verklaring van dit patroon is de mate waarin de Zwillbrockse broedvogels van 't Hilgelo gebruik maken. Deze vogels komen in februari aan en zo gauw ze gaan broeden nemen de aantallen op 't Hilgelo sterk af. In de loop van juni vliegen de jongen uit en nemen het aantal weer toe. Daarna volgt de zomertrek en verdwijnen de lokale vogels vrijwel geheel. Pas als de herfsttrek inzet nemen de aantallen weer duidelijk toe. We hebben dan echter niet meer met de lokale vogels te maken, maar met wintergasten.

Als we het wel en wee van deze verschillende populaties willen beoordelen kunnen we kijken naar het gemiddeld aantal vogels in het voorjaar en het najaar in de loop van de jaren. Dit levert qua trend echter een opvallend gelijklopend beeld op. Blijkbaar geldt de afname zowel voor onze lokale broedvogels als voor onze wintergasten.

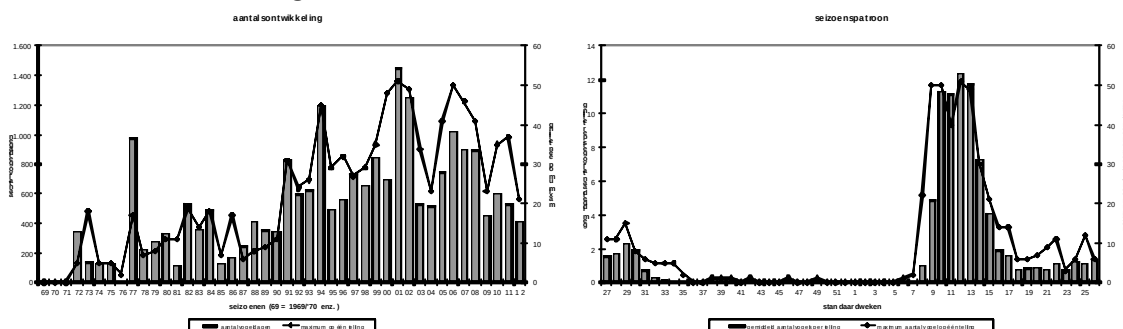
Algemene zomergast

Één soort kunnen we tot deze categorie rekenen.

	Vdgem	Vdmax	jrVDmax	vanaf 69 44	vanaf 99 13	max	datum max
Scholekster	507	1.452	2001/'02	41	13	51	25-3-2002

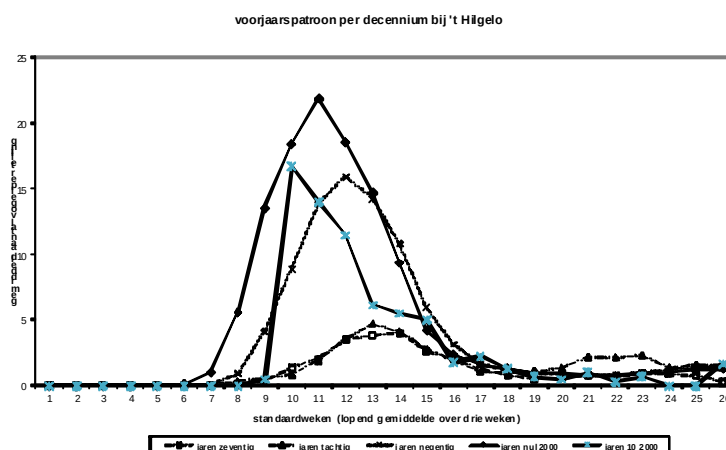
- Scholekster

De Scholekster is een recente broedvogel in de Achterhoek. Na een toename tot in het begin van deze eeuw treedt een duidelijke afname op. 't Hilgelo wordt in het voorjaar gebruikt als slaapplek van regionale broedvogels. Als er niet toevallig een paartje broedt zijn de aantallen in de rest van het seizoen maar heel gering. Ze komen aan in februari en zijn vaak eind juli al vertrokken. Er zijn een drietal winterwaarnemingen.

Slechts in een drietal weken worden op 't Hilgelo hoge aantallen slapende scholeksters waargenomen. Opmerkelijk is dat de voorjaarspiek in de afgelopen decennia steeds vroeger is komen te liggen:

- Jaren 70 week 14
- Jaren 80 week 13
- Jaren 90 week 12
- Jaren 00 week 11
- Jaren 10 week 10!!

fenologie			winterwaarnemingen		
	vroegste	laatste			
	10-2-2004	17-10-1997	12-11-1978	6-12-1990	8-12-1999

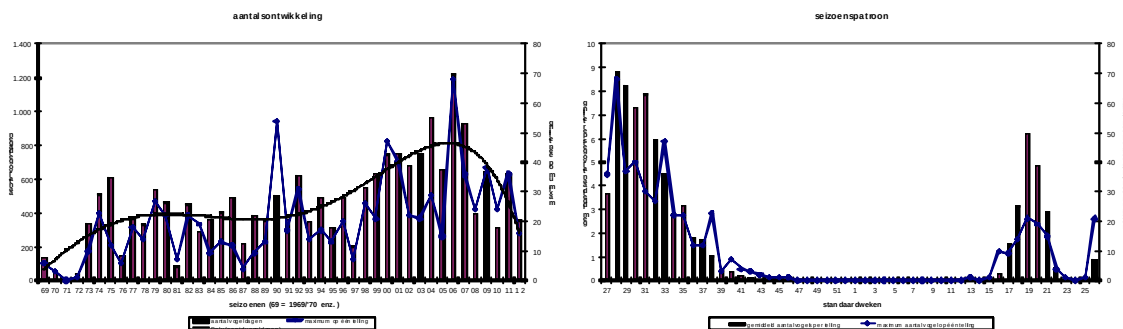
Algemene doortrekker

Één soort kunnen we tot deze categorie rekenen.

	Vdgem	Vdmax	jrVDmax	vanaf 69 44	vanaf 99 13	max	datum max
Oeverloper	459	1.224	2006/'07	43	13	68	15-7-2006

- Oeverloper

Oeverlopers zijn echte doortrekkers. De voorjaarsstrek begint in april en bereikt zijn hoogtepunt in mei. In de allereerste dagen van juni is het al bijzonder deze vogel nog te tellen. De najaarsstrek begint in de allerlaatste dagen van juni met de meeste vogels in juli en augustus en een geleidelijke afloop tot in oktober. Na half oktober zijn waarnemingen uitzonderlijk. Winterwaarnemingen ontbreken en waarnemingen in juni zijn zeer zeldzaam. Na een geleidelijke toename in de aantallen met een hoogtepunt halverwege het eerste decennium van deze eeuw, lijken de aantallen recent te zijn afgenomen. Waarschijnlijk is de verdergaande inrichting van de plas, resulterend in kale zandstranden en een uitbreiding van de verblijfsrecreatie en de daarmee gepaard gaande jaar rond verstoring, ook in de vroege ochtenduren, hier debet aan.

fenologie

doortrek voorjaar

doortrek najaar

vroegste	laatste	max	datumMax	vroegste	laatste	max	datumMax
31-3-2008	10-6-1984	21	13-5-1993	23-6-2008	14-11-2011	68	15-7-1983

Algemene wintergasten

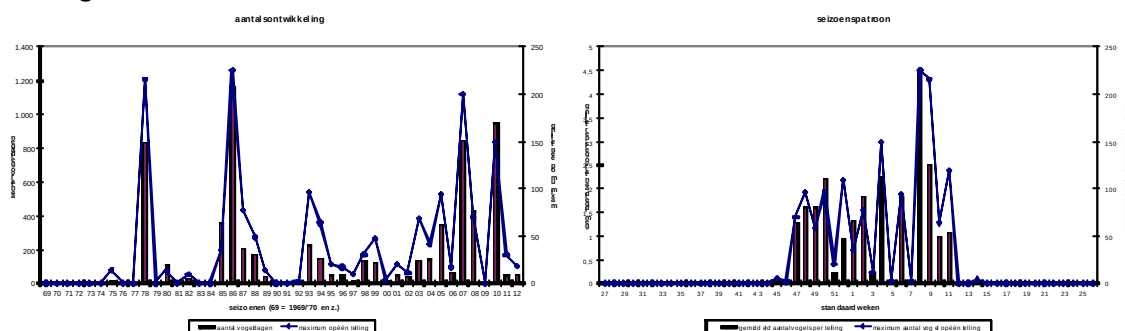
Het Hilgelo kan zich verheugen in acht soorten algemene wintergasten, al pleisteren rietgans en Kolgans zelden op de plas en betreffen vrijwel alle waarnemingen van deze soorten overtrekkende vogels.

	Vdgem PL	Vdgem OV	Vdmax	jrVDmax	vanaf 69 44	vanaf 99 13	max	datum max
rietgans spec.	1	154	1.171	1986/'87	29	12	226	23-2-1987
Kolgans	1	977	7.268	1988/'89	32	13	2.107	17-12-1988
Smient	322		2.474	2009/'10	39	13	106	25-12-2007
Krakeend	190		1.636	2012/'13	38	13	64	28-1-2013
Wintertaling	314		2.548	2012/'13	40	13	166	24-1-2013
Watersnip	254		6.017	2000/'01	30	9	120	4-10-2000
Stormmeeuw	134		657	1994/'95	37	13	153	15-2-1994
Zilvermeeuw	112		443	1983/'84	41	13	64	11-4-1994

ps. De Watersnip is tegenwoordig een onregelmatige gast en de Zilvermeeuw een schaarse gast.

- rietgans spec.

Bij "rietgans spec." gaat het om twee soorten: de algemene Toendrarietgans en de zeldzame Taigarietgans. Vrijwel alle rietganzen worden overtrekkend waargenomen. Bij de overvliegers is de soortdeterminatie langs niet altijd mogelijk, vandaar rietgans spec. Er zijn inmiddels negen waarnemingen van pleisterende vogels. Naar de pleisterende vogels is alleen de laatste jaren op soortniveau gekeken. Het bleken steeds Toendrarietganzen te zijn. Aangezien het om toevallige waarnemingen van overtrekkende vogels gaat en omdat niet alle waarnemers deze steeds zullen hebben genoteerd zegt de trendgrafiek niet veel. We zien dat de trek begint in november (vroegste datum 5-11-2003) en dat tot half maart regelmatig groepen worden gemeld. Opvallend laat was de melding van 5-4-1987 aan het eind van een koude winter.

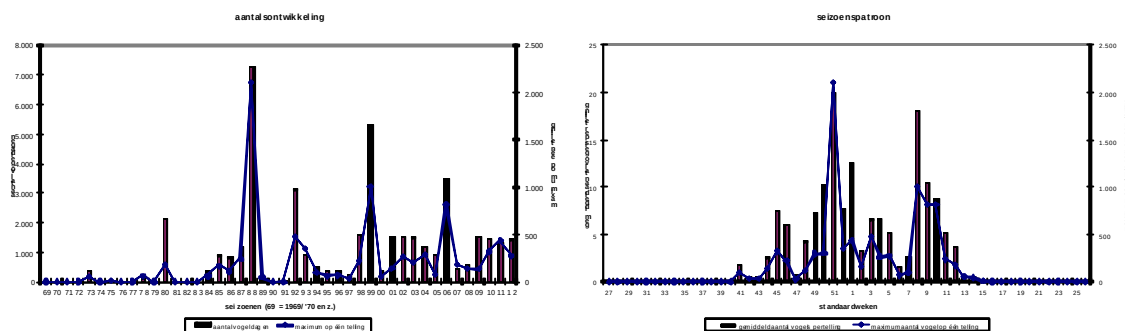

Pleisterende vogels

26-1-1986	30		opvliegend
8-12-1989	2		invallend, 1 met gele halsband
19-12-1995	20		op akker
25-12-1997	10		
13-12-1998	4		
23-12-2000	4	Toendra	wassend
21-11-2001	2	Toendra	
11-12-2002	11	Toendra	invallend, drinkend en weer weg
8-1-2003	2	Toendra	

- Kolgans

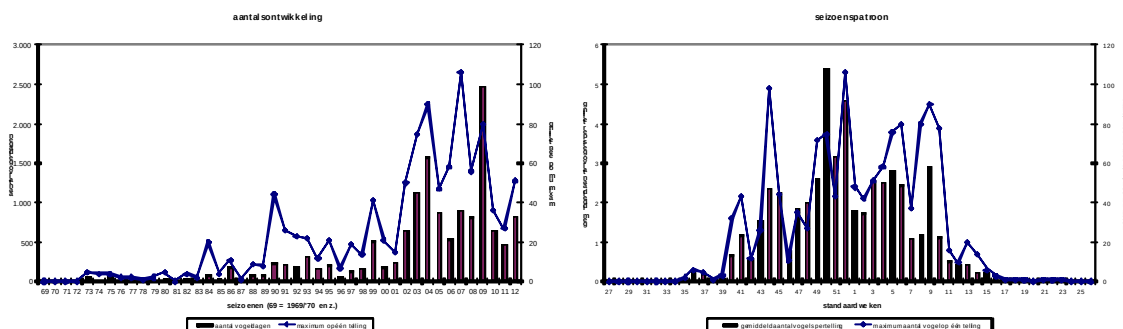
Kolganzen worden eveneens vrijwel uitsluitend overtrekkend gezien. Er zijn inmiddels een twaalfstal waarnemingen van pleisterende vogels en daaronder zitten tevens de vroegste en laatste waarnemingen van het seizoen: 3-10-2011 één juveniel en 21-4-2006 één adult. Net als bij de rietgans zegt de trendgrafiek niet veel. Overigens zijn de meeste oktoberwaarnemingen van recente datum; Kolganzen lijken steeds vroeger binnen te komen.

Pleisterende vogels		
14-12-1971	1	op akker
3-1-1987	1	
2-2-1992	2	op het ijs
13-12-2002	5	drinkend
27-12-2004	13	
21-4-2006	1 1 ad	
16-2-2007	5	invallend
25-9-2008	1 1 ad	
27-12-2010	1	
3-10-2011	1 1 juv	
6-10-2011	1	
9-10-2011	2	invallend

- Smient

Als echte grazers hebben Smienten het moeilijk op 't Hilgelo. Door de intensieve oeverrecreatie kunnen ze lastig gebruik maken van het rijk voorhandende gras. Het gaat vermoedelijk vooral om elders verdreven vogels, hetzij door verstoring, hetzij door ijsvorming op hun normale verblijfplekken langs de beken, of Zwillbrocker Venn en Ellewicker Feld. De aantallen wisselen dan ook sterk en van een langdurig verblijf is geen sprake.

De aantallen zijn in de loop der jaren wel sterk toegenomen. Het is een echte wintergast die op zijn vroegst eind augustus arriveert, meestal vanaf oktober, en in maart weer vertrekt, met een uitloopje in april.

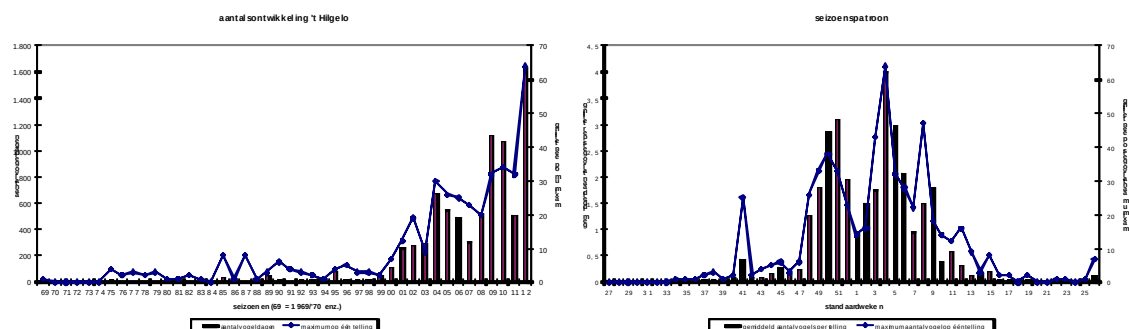
fenologie		zomerwaarnemingen		
vroegste	laatste			
27-8-1996	12-5-2000 (22-4-2004)	5-6-1986 1 m	3-6-1993 1v	25-5-1998 1 m

Deze late waarneming betreft overigens een m. dat van 21-3 t/m 12-5 aanwezig was!

- Krakeend

De eerste Krakeend werd al op 13-3-1970 gezien. Daarna duurde het tot 10-4-1976 toen twee paartjes werden gemeld. Daarna werden jaarlijks in toenemende mate Krakeenden aangetroffen en die groei lijkt er nog niet uit. Aangezien ze zich ook al sporadisch als broedvogel in de Zuidoost-Achterhoek vestigen (in het Zwillbrocker Venn overigens al een aantal jaren geleden) kunnen ook steeds meer zomerwaarnemingen verwacht worden.

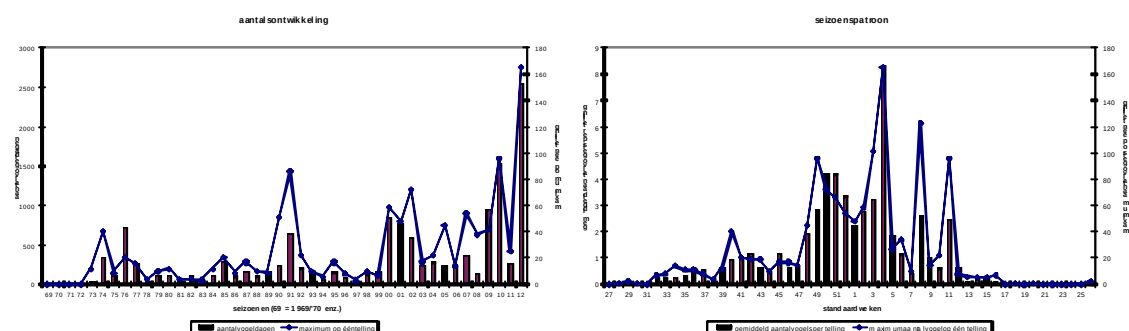
Het seizoenspatroon laat duidelijk de invloed van perioden met vorst zien. Dan zijn de aantallen steevast het hoogst, ongetwijfeld omdat andere pleisterplaatsen (Zwillbrocker Venn) dan ongeschikt worden.

fenologie		zomerwaarnemingen		
vroegste	laatste			
26-8-1999	11-5-2013	22-6-1993 1 m	25-6-2001 7 ex	5-6-2011 1 m

- Wintertaling

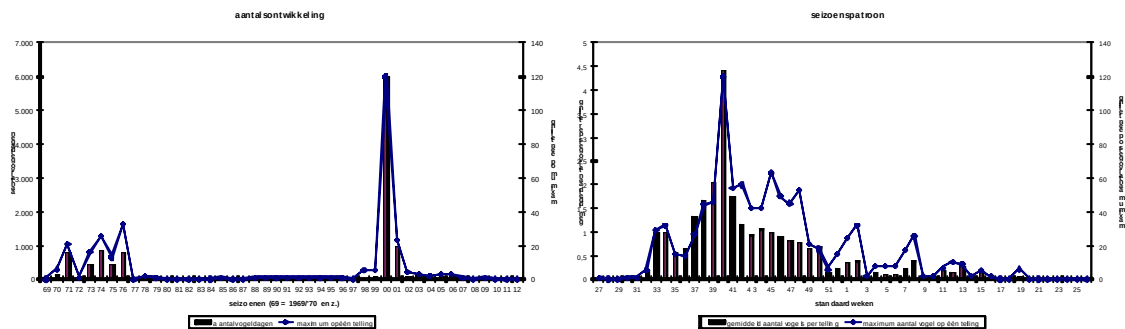
Hoewel Wintertalingen in de regio broeden zijn ze op 't Hilgelo wintergasten. Vooral bij invallende vorst kunnen flinke aantallen gezien worden. Ijsvorming op 't Hilgelo zelf is niet zo'n probleem; zolang er niet geschaatst wordt en er een redelijk wak blijft staan de groepen Wintertaling gewoon op het ijs op betere tijden te wachten. In de jaren 70 waren er in augustus al steeds Wintertalingen aanwezig, maar met het verdwijnen van de uitgebreide moerasvegetatie is hieraan een eind gekomen.

fenologie		zomerwaarnemingen		
vroegste	laatste			
15-7-1996	18-5-1980	1-7-1992 2 ex		

- Watersnip

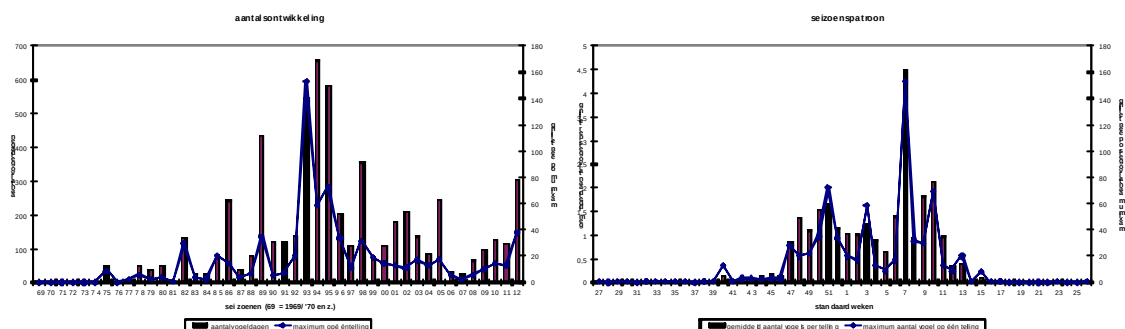
Watersnippen zijn geheel aangewezen op plas-dras situaties, die we alleen aantreffen gedurende korte perioden aan het begin van een nieuwe uitbreiding van de zandwinning. Vooral het najaar van 2000 was zo'n periode waarbij op één telling zelfs 120 vogels werden geteld. Als dergelijke biotopen ontbreken maken Watersnippen nauwelijks gebruik van 't Hilgelo. De intensieve oeverrecreatie verjaagt vogels al snel uit het gebied; een bezoek in de trektijd, met name tijdens de najaarstrek, in de vroege ochtend levert dan ook de hoogste kans op een waarneming op.

fenologie		zomerwaarnemingen
vroegste	laatste	
23-7-2009	18-4-2001	
		11-5-1971 6 ex 7-7-1974 1 ex

- Stormmeeuw

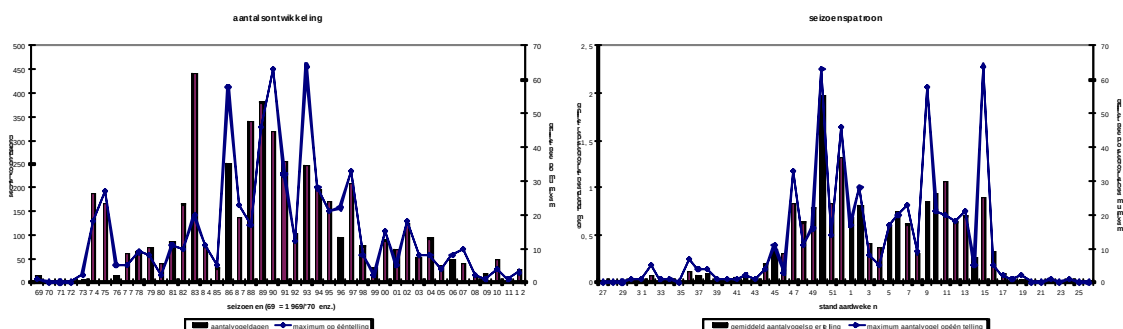
Pas vanaf halverwege de jaren 70 zijn Stormmeeuwen jaarlijks op 't Hilgelo te zien. Aanvankelijk nog in lage aantallen maar geleidelijk aan toenemend tot een maximum halverwege de jaren 90. Sedertdien zijn de aantallen weer duidelijk lager. Overigens zijn de aantallen opmerkelijk klein in vergelijking met de Kokmeeuw en ook in vergelijking met de aantallen die in de regio in het agrarisch gebied worden gemeld. Blijkbaar heeft de waterplas niet zo'n grote aantrekkingskracht. Met de grote verplaatsing van Kokmeeuwen in de nazomer komt ook altijd wel een enkele Stormmeeuw mee. Daarom valt de vroegste najaarsmelding al in juni. De grootste aantallen zien we echter stevast tijdens perioden met vorst; vooral in half februari tot half maart, als de plas gedeeltelijk met ijs bedekt is.

fenologie		zomerwaarnemingen
vroegste	laatste	
27-6-1995	23-4-1979	
		5-6-2002 1 2kj

- Zilvermeeuw

Aanvankelijk namen de aantallen Zilvermeeuwen duidelijk toe, maar na het hoogtepunt eind jaren 80 zien we een steeds verder doorzettende afname, zodat ze tegenwoordig hooguit nog een schaarse wintergast zijn. Het seizoenpatroon vertoont veel gelijkens met de Stormmeeuw, al zijn waarnemingen van Zilvermeeuwen minder aan vorstperioden gebonden.

fenologie		zomerwaarnemingen	
vroegste	laatste		
28-7-1998	10-5-2005	3-6-1993 1 ex	15-6-1996 1 ex

Schaars voorkomende watervogels

Deze paragraaf behandelt de watervogels die menige watervogeltelling opleuken, omdat ze (vrijwel) jaarlijks worden gezien, zij het in kleine aantallen.

Schaarse jaargasten

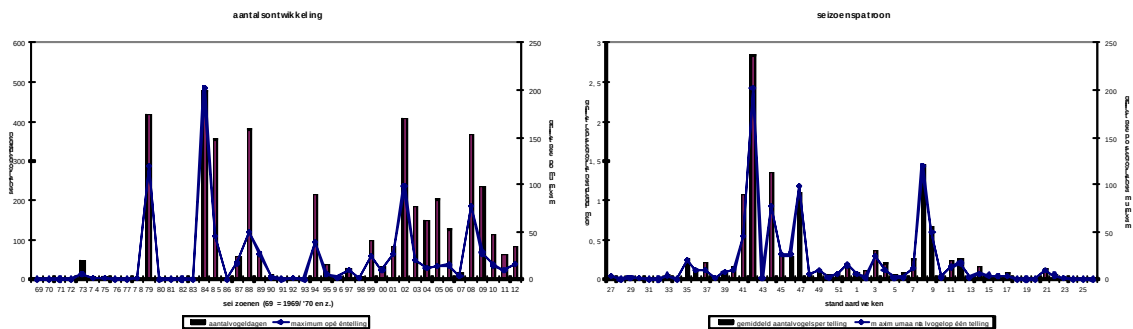
Zeven schaarse watervogels kunnen het hele jaar door op 't Hilgelo opduiken. Meestal gaat het in de zomerperiode om broedvogels uit de directe omgeving of de regio.

	Vdgem PL	OV	Vdmax	jrVDmax	vanaf 69 44	vanaf 99 13	max	datum max
Grauwe Gans - overtrekkend		82	477	1984/'85	31	13	203	16-10-1984
Grauwe Gans - pleisterend	16		58	2012/'13	25	13	10	14-9-2001
Grote Canadese Gans	44		445	1991/'92	19	10	26	30-8-2001, 6-6-2010
Mandarijneend	24		235	2009/'10	25	12	4	4-10-2009
Slobeend	39		159	1991/'92	36	13	26	27-8-1998
Witgat	28		219	2000/'01	37	12	13	23-8-2000
IJsvogel	79		274	2005/'06	39	13	5	24-8-2004
Grote Gele Kwikstaart	13		57	1976/'77	34	10	6	20 & 23-8- 2000

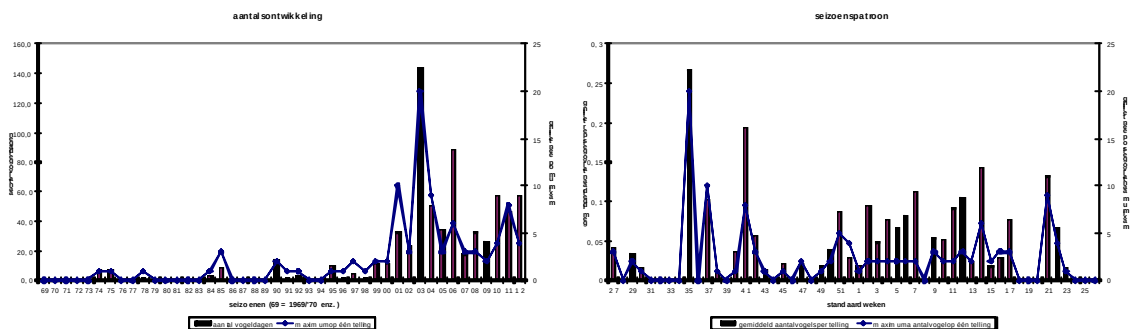
- Grauwe Gans

De Grauwe Gans is van oudsher een gewone doortrekker. In het verleden hadden de waarnemingen dan ook vooral betrekking op overtrekkende vogels. Vooral de najaarstrek (oktober, november) en voorjaarstrek (februari, maart) springen er uit in het seizoenpatroon.

Voorkomen van de Grauwe Gans op basis van alle waarnemingen:

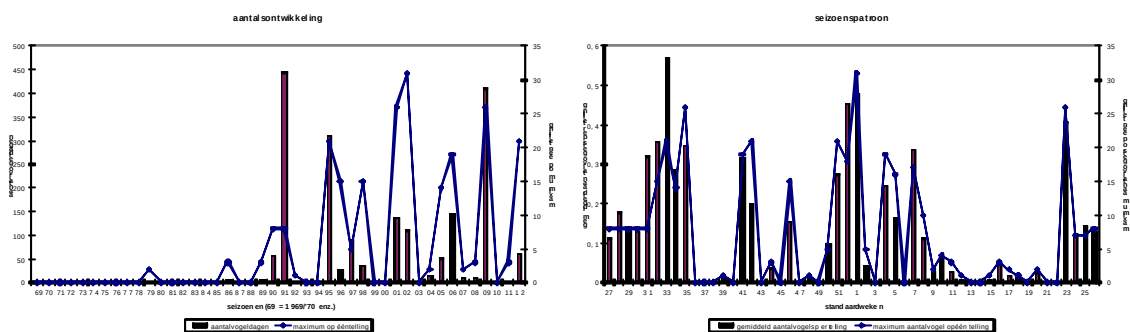

Door de recente vestiging als broedvogel in de regio zien we op 't Hilgelo een toename van het aantal pleisterende vogels. De pleisterende vogels vertonen geen duidelijk seizoenspatroon. Voorkomen pleisterende Grauwe Ganzen:

- Grote Canadese Gans

De afgelopen decennia worden regelmatig groepen Grote Canadese Ganzen gezien. Ook met grote regelmaat pleisterend. Opvallend in het seizoenspatroon zijn de nazomer- en winterverplaatsingen die wijzen op vogels van elders die het Achterhoekse aan doen.

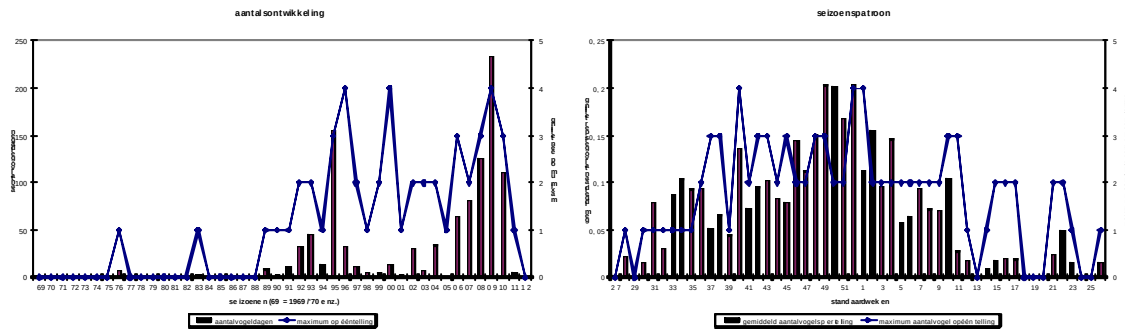

Hybriden van Grote Canadese Ganzen werden twee keer gezien:

- ❖ Grote Canadese Gans x Grauwe Gans 1 ex van 7 t/m 15-1-2003 (op 7-1 verbleef de vogel in een groep van 31 Grote Canadese Ganzen)
- ❖ (Grote?) Canadese Gans x Brandgans 1 ex van 9-2 t/m 27-4-1993.

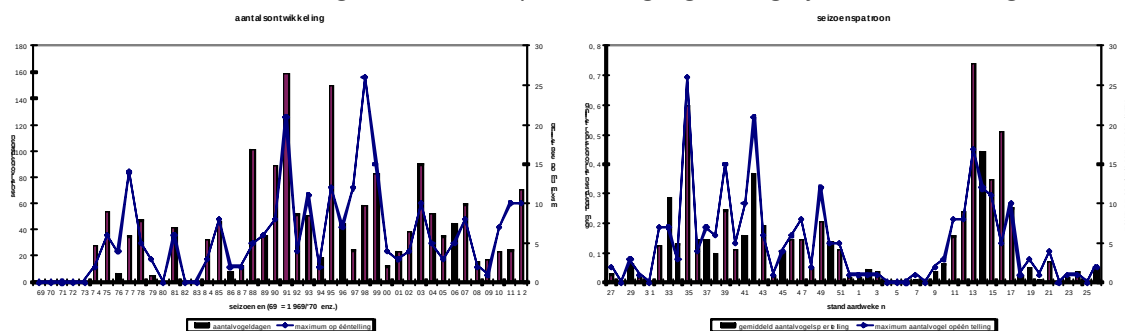
- Mandarijneend

Ook de van oorsprong uit China afkomstige Mandarijneend heeft zich in de regio als broedvogel gevestigd. Op 't Hilgelo zijn nooit geslaagde broedgevallen opgemerkt. Het aantal waarnemingen is in de loop der jaren langzaam toegenomen. In sommige jaren overwinteren één of enkele vogels.

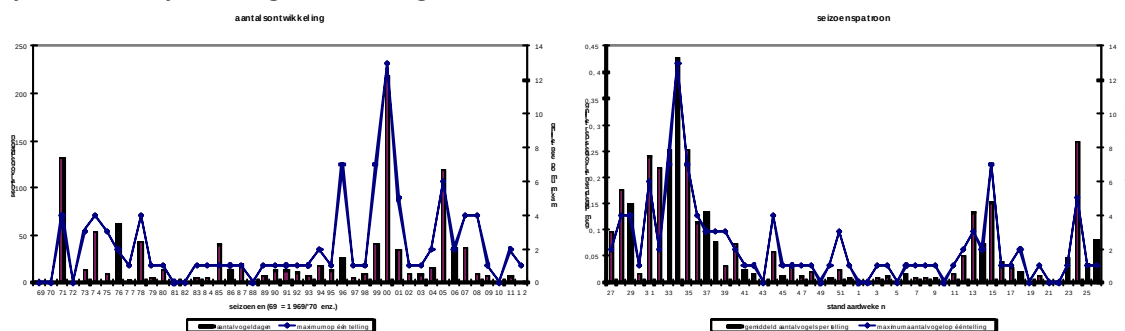
- Slobeend

De Slobeend is van oudsher doortrekker op 't Hilgelo. Maar ook in zomer en winter worden regelmatig vogels opgemerkt; kortom een jaargast. Vaak verblijven Slobeenden maar kort op de plas, omdat het ze ontbreekt aan geschikt biotoop en ze nogal gevoelig zijn voor verstoring.

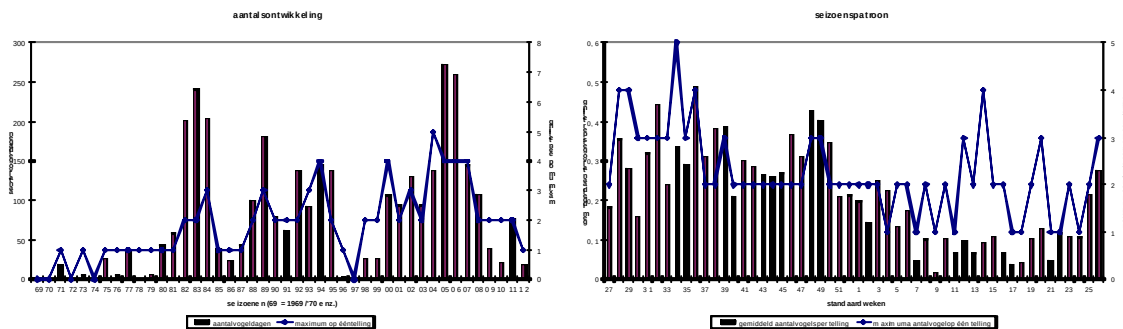
- Witgat

De meeste Witgatjes zijn gezien in de periode waarin nieuwe uitbreidingen van de zandwinning plaatsvonden. In andere jaren zijn ze bepaald schaars. Het voorkomen is jaarrond met een duidelijke piek in nazomer en herfst (juni t/m september) en weer in het voorjaar (april). Winterwaarnemingen zijn de laatste jaren nog zeldzamer geworden.

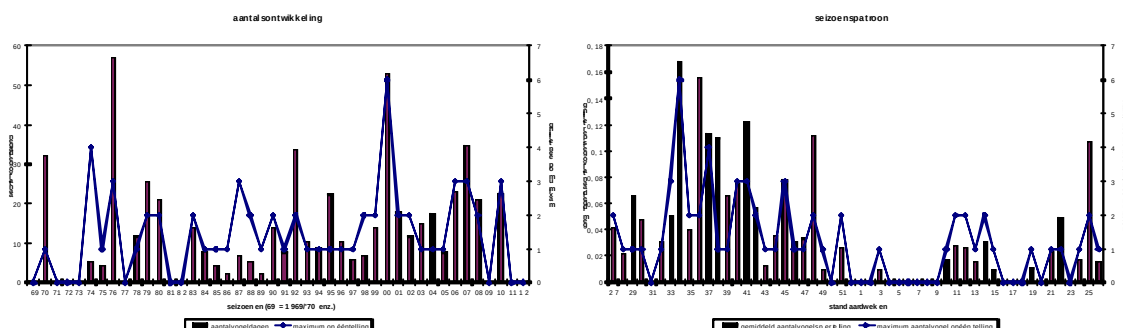
- IJsvogel

IJsvogels broeden vaak dicht in de buurt van 't Hilgelo (Bönnink, Jachthuisbos) en zelfs eenmaal in een oever met opgekanfelde wortelkluit bij 't Hilgelo zelf. Het voorkomen wordt vooral bepaald door de grootte van de regionale broedpopulatie, die na strenge winters vaak flink is ingezakt. Het is mogelijk dat in de beginjaren IJsvogels niet steeds consequent zijn genoteerd. Vooral wanneer jonge vogels beginnen uit te zwermen neemt het aantal waarnemingen toe. In de broedtijd zelf wordt het gebied relatief weinig gebruikt.

- Grote Gele Kwikstaart

Voor Grote Gele Kwikstaarten geldt hetzelfde als voor IJsvogels, al maken ze veel minder gebruik van 't Hilgelo dan IJsvogels. In het seizoenspatroon zien we vooral het uitzwermen van de jonge vogels terug, overgaand in de herfsttrek en een klein piekje tijdens de voorjaarstrek in maart.

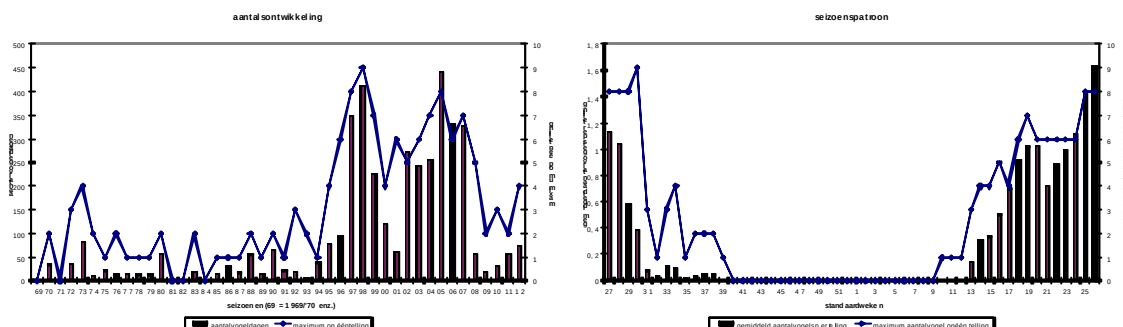
Schaarse zomervogel

De Kleine Plevier is de enige watervogel die in deze categorie valt.

	Vdgem PL	Vdmax	jrVDmax	vanaf 69 44	vanaf 99 13	max	datum max
Kleine Plevier	92	443	2005/'06	39	13	9	23-7-1998

- Kleine Plevier

Kleine plevieren zijn jaarlijks tijdens de doortrek te zien. Als er wat grotere schaars begroeide terreintjes zijn, blijven ze ook broeden en dan zijn ze de hele zomer aan te treffen. Zowel de trendgrafiek als de grafiek van het seizoensverloop worden bepaald door deze broedjaren. De allervroegste vogels verschijnen begin maart, maar de normale aankomst is vanaf eind maart. De broedvogels zijn begin augustus vaak al weer vertrokken en doortrek vind nog plaats tot ver in september.

fenologie

vroegste	laatste
6-3-2001	25-9-1976

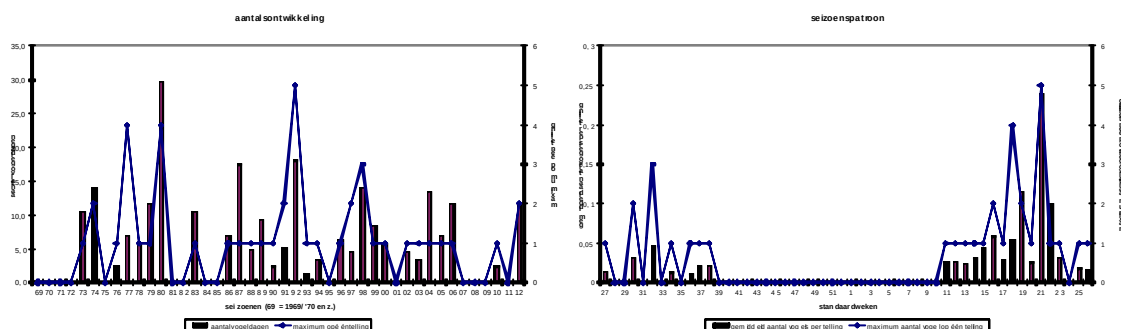
Schaarse zomergasten

Vier soorten duiken in de zomermaanden regelmatig in kleine aantallen op.

	Vdgem	Vdmax	jrVDmax	vanaf 69 44	vanaf 99 13	max	datum max
	PL						
Tureluur	6	80	1980/'81	29	8	5	22-5-1993
Zwartkopmeeuw	9	98	2010/'11	17	10	23	9-3-2012
Kleine Mantelmeeuw	14	107	1998/'99	23	11	13	18-6-1999
Visdief	6	68	2011/'12	18	10	7	30-4-1979

- Tureluur

Bijna jaarlijks worden Tureluurs gemeld. Meestal eenlingen, soms meer; in recente jaren mogelijk wat minder dan in het verleden. De eigenlijke trekperiodes, maart/april en augustus/september, leveren opvallend genoeg de minste waarnemingen op. Vooral in mei worden er relatief veel gemeld: heeft dit al betrekking op mislukte broedpogingen?

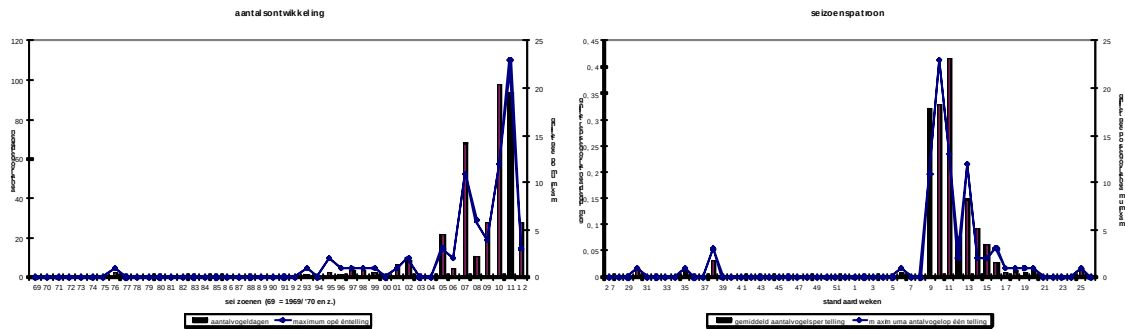
fenologie

vroegste	laatste
13-3-1997	17-9-2010

- Zwartkopmeeuw

De Zwartkopmeeuwen die we op 't Hilgelo zien, zullen broeden in het Zwillbrocker Venn. Het eerste broedgeval vond daar plaats in 1969. Daarna waren er broedgevallen in 1973 en 1989, maar pas vanaf 1992 broeden ze er jaarlijks (Grüneberg & Sudmann *et al.* 2013).

De eerste waarneming van 't Hilgelo is van 5-5-1977, een onvolwassen vogel, en de tweede pas van 17 jaar later op 6-3-1994, een adult. Tegenwoordig kunnen we in de grote verzamelingen Kokmeeuwen in het vroege voorjaar (eind februari-half april) vaak Zwartkopmeeuwen vinden. Maximaal maar liefst een keer 23 exemplaren. Als de voorverzamelplaats niet meer gebruikt wordt worden waarnemingen van Zwartkopmeeuwen op 't Hilgelo schaars.

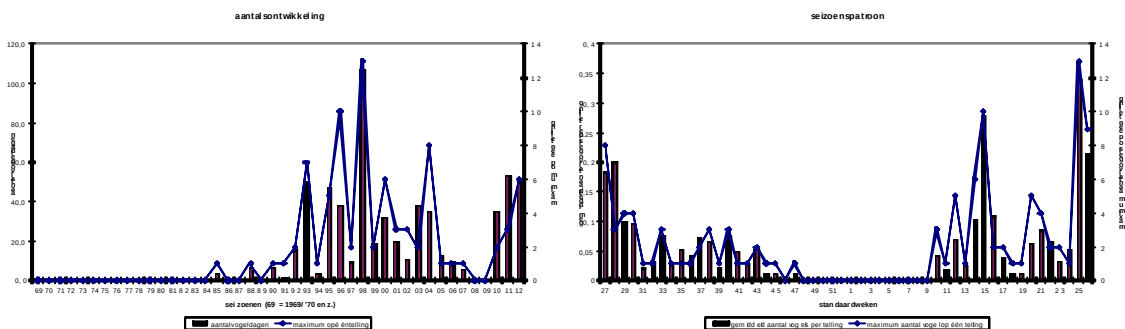
De eerste waarnemingen vallen doorgaans in maart. De waarneming van februari 2013 is extreem vroeg. De tweede waarneming uit 2013 was van 2 maart. Zonder deze vroege melding uit 2013 is de reikwijdte van eerste meldingen 26 februari – 5 april (gemiddeld 14 maart).

fenologie

vroegste	laatste
10-2-2013	19-9-2005

- Kleine Mantelmeeuw

Pas halverwege de jaren 80 verscheen de Kleine Mantelmeeuw op 't Hilgelo; de eerste waarneming is één adult op 5-4-1986. Aanvankelijk nam het aantal waarnemingen sterk toe, maar vanaf het eind van de vorige eeuw stakte deze toename. In het seizoenspatroon zijn drie pieken te herkennen: de voorjaarsstrek (april), de zomer (half juni-eind juli) en de najaarstrek (september-oktober).

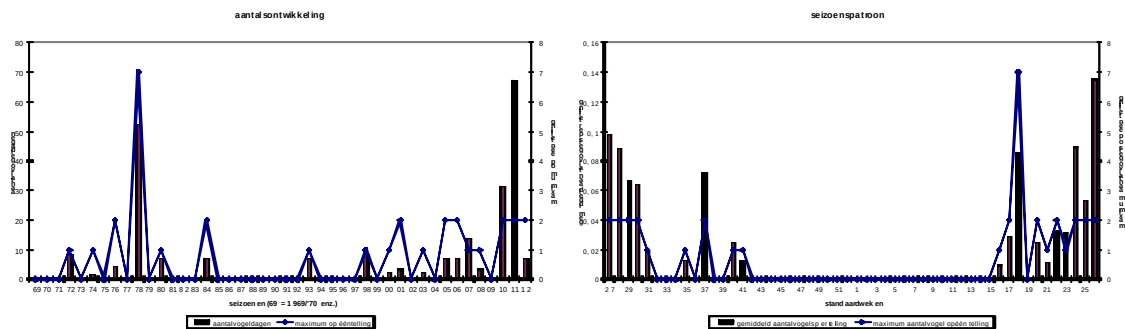

fenologie

vroegste	laatste
8-3-2001	19-11-2010

- Vissdief

Vissdiefen worden af en toe op 't Hilgelo gezien. Vooral de laatste jaren wat frequenter en dan vooral in de maanden juni en juli; mogelijk hangt dit samen met de kolonie tien km over de Duitse grens (zie Kwak & Leemreize 2012). Verder vertoont het seizoenspatroon veel overeenkomst met de Kleine Mantelmeeuw met een kleine voor- en najaarspiek.

fenologie

vroegste	laatste
21-4-1999	13-10-1998

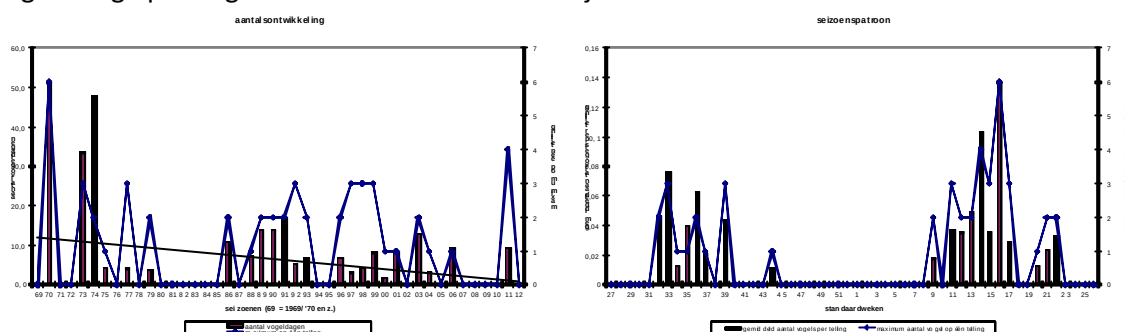
Schaarse doortrekkers

Een zestal soorten is vooral in de trekperiode in kleine aantallen op 't Hilgelo waargenomen. Zomertaling en Grutto zijn in de loop van de jaren een stuk zeldzamer geworden en de status is voor beide soorten tegenwoordig dan ook eerder die van onregelmatige gast.

	Vd PL	gem OV	Vdmax	jrVDmax	vanaf 69 44	vanaf 99 13	max	datum max
Zomertaling	7		52	1970/'71	23	6	6	31-3-19974
Kraanvogel		33	396	2008/'09	12	8	140	19-2-2009
Grutto	1	2	26	1973/'74	18	3	4	26-2-1994
Groenpootruiter	10		82	2000/'01	31	10	9	28-4-2004

- Zomertaling

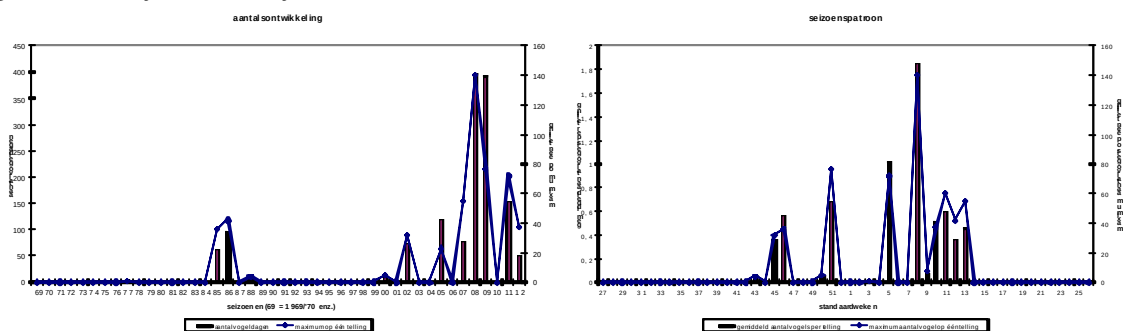
Zowel tijdens voor- als najaarstrek (maart-april resp. augustus-september) waren Zomertalingen regelmatig op 't Hilgelo aan te treffen. De laatste jaren echter in steeds mindere mate.

fenologie				doortrekker najaar				winterwrn
vroegste	laatste	max	datum max	vroegste	laatste	max	datum max	
1-3-1975	25-5-1990	6	31-3-19974	9-8-1979	30-9-2003	3	19-8-1998 27-9-1999	2-11-1979 1 ex

- Kraanvogel

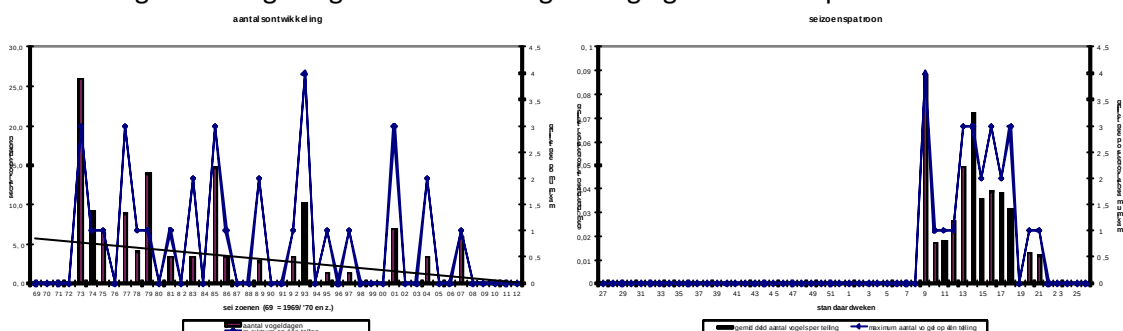
Kraanvogels zijn nog nooit pleisterend bij 't Hilgelo aangetroffen. Overtrekkende groepen worden met enige regelmaat gezien, vooral in de laatste jaren. Tijdens de voorjaarsstrek zijn er wat meer gezien dan tijdens de najaarsstrek.

fenologie				doortrekker najaar				winterwrn
doortrekker voorjaar	vroegste	laatste	max datum max	vroegste	laatste	max datum max		
	19-2-2009	30-3-2008	140	19-2-2009	28-10-1998	18-12-2009	77	30-1-2012 72 ex

- Grutto

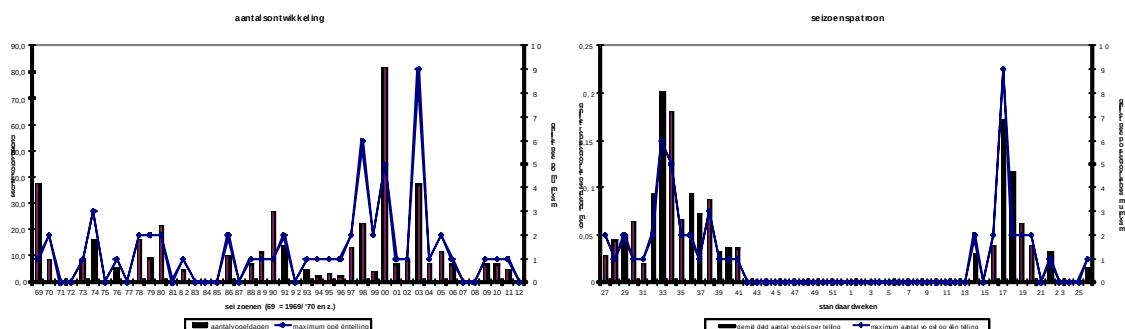
Grutto's zijn bij 't Hilgelo alleen in het voorjaar waargenomen; vooral van half maart tot eind april. Meestal betreft het overvliegende vogels. De, toch al geringe, aantallen zijn duidelijk afgenomen, zodat we tegenwoordig hooguit van een onregelmatige gast kunnen spreken.

fenologie	
vroegste	laatste
26-2-1994	18-5-1980

- Groenpootruiter

De Groenpoot is een echte doortrekker. De voorjaarsstrek is sterk gepiekt en de najaarsstrek wat breder, zoals bij veel steltlopers i.v.m. het verschil in timing van adulte en juveniele vogels; de adulten komen eerst en daarna de juvenielen.

fenologie				doortrekker najaar			
vroegste	laatste	max	datum max	vroegste	laatste	max	datum max
7-4-1998	29-5-2012	9	28-4-2004	28-6-1990	14-10-2006	5	23-8-2000

Schaarse wintergasten

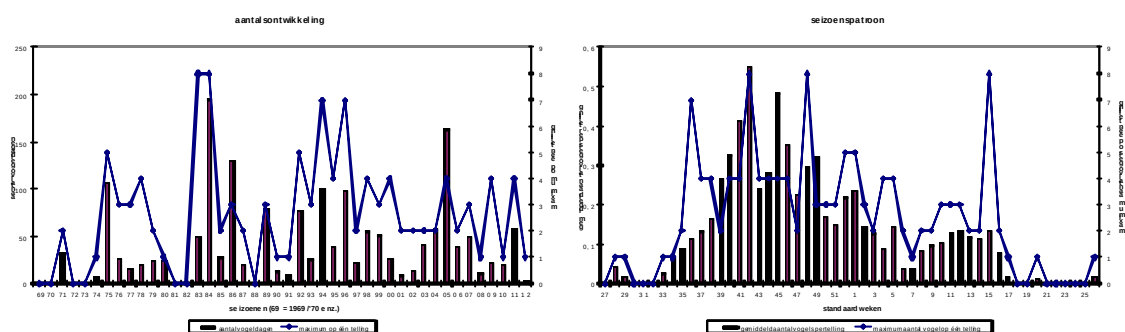
Negen soorten watervogels kunnen we beschouwen als schaarse wintergasten.

	Vdgem PL	Vdmax	jrVDmax	vanaf 69 44	vanaf 99 13	max	datum max
Dodaars	40	195	1984/'85	37	13	8	13-4, 16-10 & 27-11-1984
Bergeend	5	37	1973/'74	20	9	6	25-12-1973
Pijlstaart	10	79	1970/'72	30	10	9	29-3-1972
Brilduiker	20	127	2003/'04	36	12	14	6-3-1984
Nonnetje	5	41	1989/'90	25	10	6	21-11-1998
Grote Zaagbek	22	321	1994/'95	31	11	36	10 & 11-2-1995
Waterral	10	88	2006/'07	22	13	3	2-12-2006
Bokje	26	287	2000/'01	20	9	8	30-11-1975
Wulp	14	415	1994/'95	22	7	54	25-12-1994

- Dodaars

In twee jaren is ooit een territorium van de Dodaars vastgesteld. Normaliter is het een echte wintergast. Vooral in recente jaren zijn er zomermeldingen; ongetwijfeld broedvogels uit de buurt. Al in oktober worden de hoogste aantallen vastgesteld. Soms zijn er een aantal Dodaarzen die hardnekkig proberen te overwinteren, zelfs als de plas dichtvriest. Ze zitten dan soms dagenlang verdoofd op het ijs ... Opvallend in het seizoenspatroon is een klein piekje tijdens de voorjaarsstrek (half maart - half april).

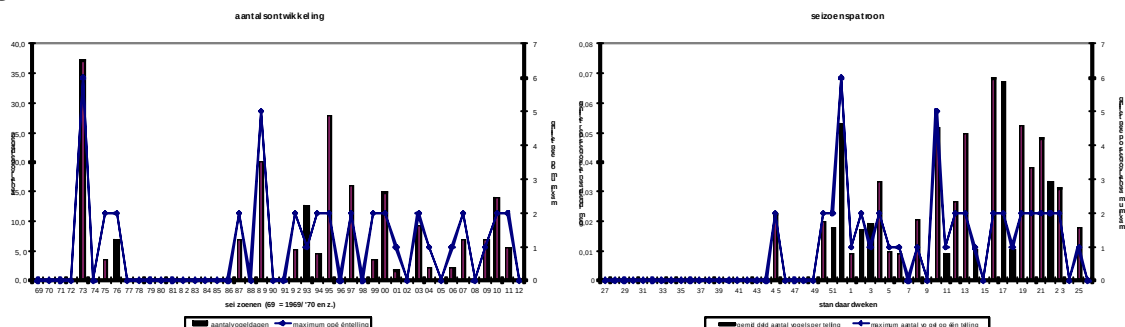
De aantallen wintergasten vertonen geen systematische trend.

fenologie		zomerwaarnemingen
vroegste	laatste	
17-8-1996	26-4-1978	17-5-1987 1 ex 10-7-2002 1 volgr juv 21-7-2006 1 1kj ex

- Bergeend

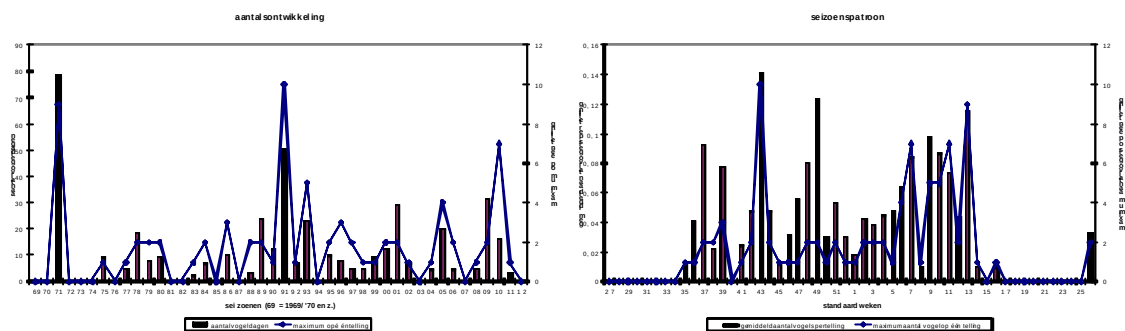
Telkens weer worden Bergeenden op 't Hilgelo gespot. Een enkele keer is er het vermoeden van een broedgeval, maar doorgaans zijn het kortverblijvende voorbijgangers. Opvallend in het seizoenspatroon is de verre uitloop in het voorjaar tot in juni. Mogelijk broedvogels uit de Duitse grensstreek rond Zwillbrock?

fenologie	
vroegste	laatste
6-11-1976	22-6-2007

- Pijlstaart

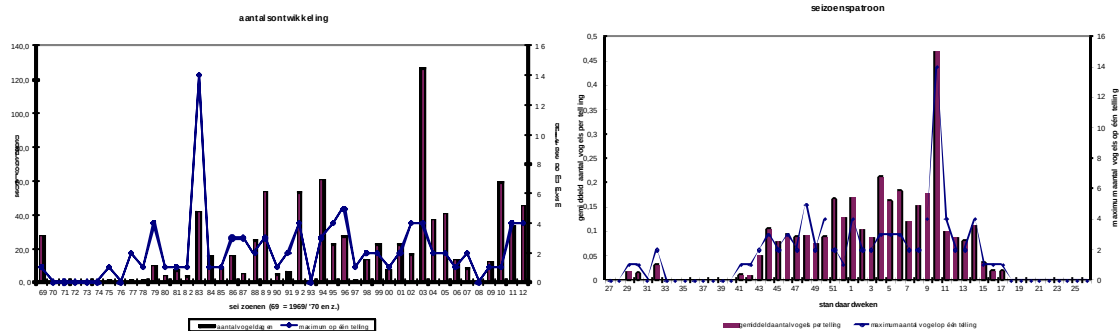
Pijlstaarten kunnen gedurende het hele winterhalfjaar worden aangetroffen. Zowel in najaar als in voorjaar lijkt de kans wat groter. Ze worden overigens niet elk jaar gezien; het is echt een schaarse gast.

fenologie		zomerwaarnemingen
vroegste	laatste	
30-8-2001	17-4-2009	1-7-1994 2 v

- Brilduiker

Mogelijk dat er langzaam maar zeker wat meer Brilduikers op 't Hilgelo verschijnen. In ieder geval is het een regelmatige wintergast, waarvan de kans op een waarneming de hele winter op een gelijk niveau lijkt. De piek in het voorjaar heeft betrekking op de unieke waarnemingen van een groep van veertien op 6 maart 1984. Meestal zijn er maar één of enkele vogels tegelijk aanwezig.

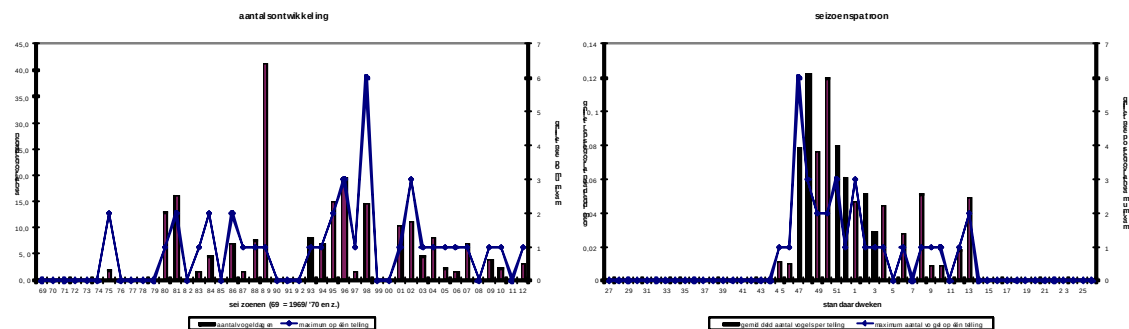

fenologie		zomerwaarnemingen		
vroegste	laatste			
14-10-1980	29-4-1995	11-8-2001 2 v	23-7-2009 1 v	22-7-2012 1 v

Evenals elders in de regio worden in de nazomer soms Brilduikers aangetroffen.

- Nonnetje

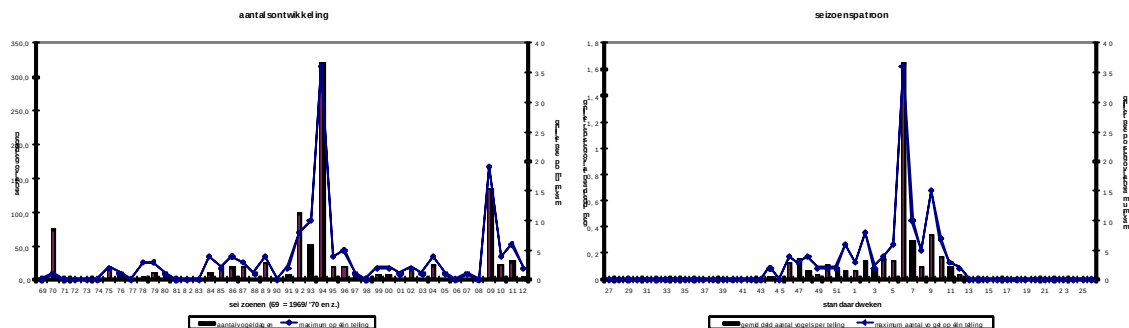
Nonnetjes worden vooral in het eerste deel van de winter gezien (november - december). In recente jaren zijn alleen enkelingen gezien, die er maar kort verbleven.

fenologie	
vroegste	laatste
3-11-1986	1-4-1996

- Grote Zaagbek

Hoewel een vrijwel jaarlijkse gast worden aantallen van enige betekenis zelden aangetroffen. Alleen de nawinter van 1994/'95 leverde flinke groepen op.

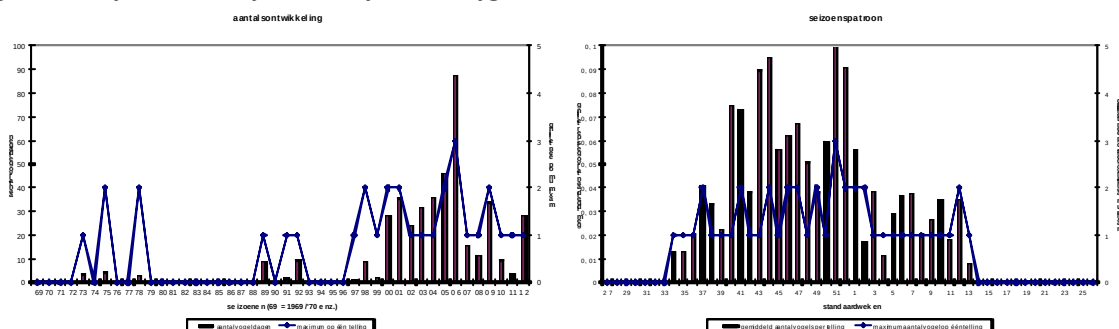

fenologie	
vroegste	laatste
3-11-1993	22-3-2006

- Waterral

Eigenlijk pas vanaf 2000 overwinteren Waterrallen jaarlijks op 't Hilgelo. Van de dertien seizoenen na 2000 zijn in ieder geval in elf seizoenen gedurende de hele winter Waterrallen waargenomen. In die elf seizoen viel de eerste melding tussen 2 september en 24 oktober (in één jaar pas 28 november) en gemiddeld, zonder deze uitbijter, op 29 september. De laatste melding viel tussen 8 februari en 27 maart; gemiddeld op 4 maart.

De waarnemingen zijn meestal gebaseerd op roepende vogels; alleen bij ijsgang is het wat gemakkelijker er eentje in de kijker te krijgen.

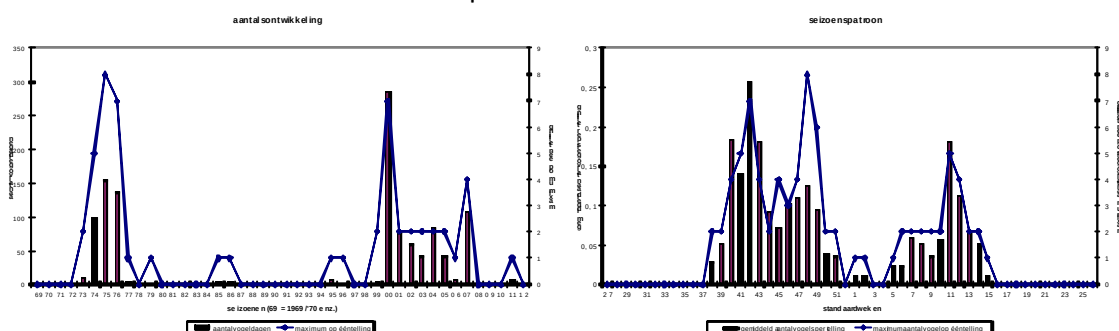

fenologie		zomerwaarnemingen	
vroegste	laatste		
20-8-1973	27-3-2002	3-6-1993 1 ex	15-6-1996 1 ex

- Bokje

De sport van het "Bokjes er uit lopen" heeft op 't Hilgelo alleen zin als er enig geschikt plas-dras biotoop voorhanden is. Dan zijn er vaak meerdere exemplaren aanwezig. Ontbreekt dergelijke habitat dan zijn Bokjes vermoedelijk afwezig; al weet je dat bij Bokjes natuurlijk nooit. Zo joeg mijn hondje er bij het rondsnuffelen ooit eentje op langs een slootkantje!

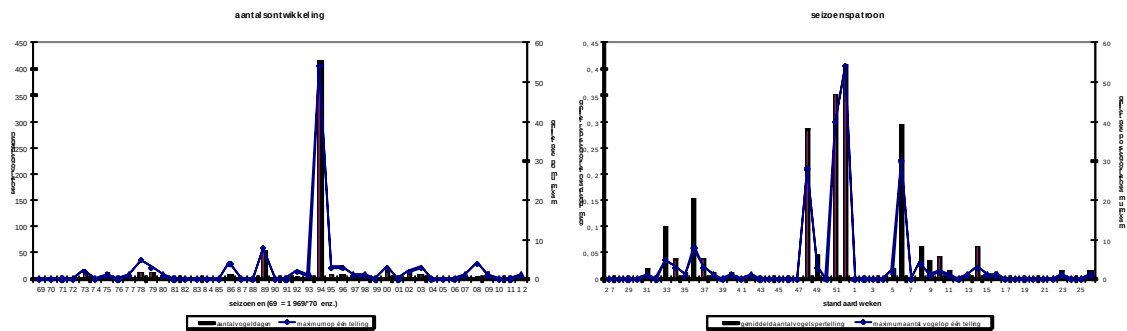
In het seizoenspatroon zien we een brede najaarspiek en een smallere voorjaarspiek, vermoedelijk samenvallend met de normale doortrekperioden.

fenologie	
vroegste	laatste
20-9-2000	9-4-2008

- Wulp

Normaliter worden Wulpen overvliegend gezien. In sommige jaren ook aan de grond. In de winter van 1994/95 sliep er af en toe een groepje op een toen aanwezige zanddam in de plas. Dat seizoen bepaalt dan ook vooral de onderstaande grafieken.

fenologie		zomerwaarnemingen	
vroegste	laatste		
30-7-1998	19-4-1980	8-6-1993 1 ex	26-6-2001 1 ex

Onregelmatig voorkomende watervogels

Ruim 20 watervogelsoorten duiken zo nu en dan op: zij vormen vaak de krenten in de pap bij een bezoekje aan 't Hilgelo. Een aantal soorten zijn niet van inheemse oorsprong of mogelijk ten dele ontsnapt uit watervogelverzamelingen.

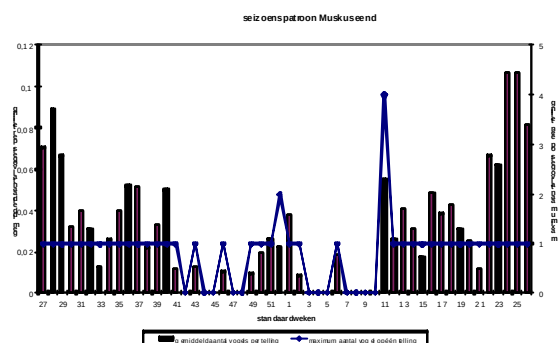
		Vdgem PL	Vdmax	jrVDmax	vanaf 69 44	vanaf 99 13	ma x	datum max
Jaargasten								
Zwarte Zwaan	Ex	2	63	1986/'87	5	2	1	alle data
Brandgans	(Esc)	4	91	1995/'96	17	7	3	31-3-2005
Casarca	Ex	1	14	2012/'13	7	5	2	27-06-13
Muskuseend	Ex	8	126	2007/'08	14	6	4	15-3-2008
Krooneend	(Esc)	13	261	1999/'00	11	4	4	6 t/m 26-10-1998, 2-7-1999
Zomergast								
Zwarte Stern		7	82	1992/'93	22	6	8	14-5-1993
Doortrekkers								
Geoorde Fuut		2	21	2009/'10	16	7	3	23-8-2001, 27-3-2005, 10-5-2010
Bontbekplevier		6	79	1974/'75	13	2	9	7-7-1974
Kanoet		1	17	1973/'74	6	2	7	10-9-1973
Kleine Strandloper		2	33	1978/'79	10	2	3	19-9-2005
Krombekstrandloper		1	7	1973/'74	8	1	4	3-9-1998
Bonte Strandloper		14	129	1973/'74	29	7	16	22-9-1973
Kemphaan		2	31	1971/'72	8	2	6	20-3-1990, 30-9-1996
Zwarte Ruiter		1	11	1974/'75	12	4	3	18-9-1996
Bosruiter		4	119	2000/'01	10	4	19	13-8-2000
Dwergmeeuw		1	20	1994/'95	6	2	3	17-10-1994
Wintergasten								
Roodhalsfuut		5	110	1987/'88	16	3	3	11 & 13-11-1987
Grote Zilverreiger		2	72	2010/'11	6	5	2	meerdere data
Wilde Zwaan		3	46	1982/'83	7	2	19	6-3-1984
Carolina-eend	Ex	1	29	1983/'84	6	4	2	30-12-2008
Topper		1	16	1986/'87	5	2	8	26-10-1978
Middelste Zaagbek		4	90	1985/'86	12	1	7	3-11-1987
Waterpieper		3	21	1976/'77	19	7	3	9-1-1987

Ex = exoot, Esc = (deel van de vogels) ontsnapt

Het voorkomen van een aantal soorten wordt in het navolgende nader toegelicht.

Onregelmatige jaargasten

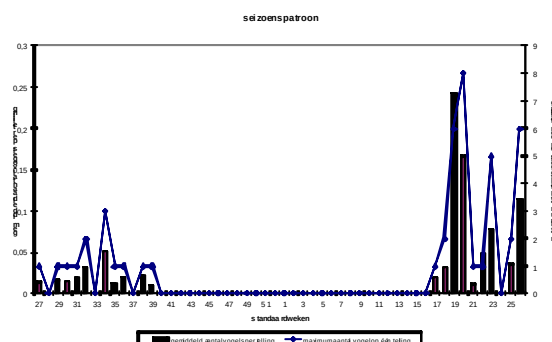
Zwarte Zwaan, Brandgans, Casarca en Krooneend zijn verspreid over het jaar gezien, zonder een duidelijk patroon. Bij de Krooneend ging het o.a. tweemaal om een groepje dat langere tijd bleef hangen, waarbij het zelfs tot een broedgeval kwam. Bij de Muskuseend ligt het zwaartepunt van het voorkomen in de maanden juni en juli.

Onregelmatige zomergast

Zwarte Sterns worden vooral op de voorjaars trek waargenomen, maar ook in juni en juli zijn er diverse waarnemingen alvorens de herfsttrek inzet.

fenologie	Zwarte Stern
vroegste	laatste
23-4-1977	24-9-2010

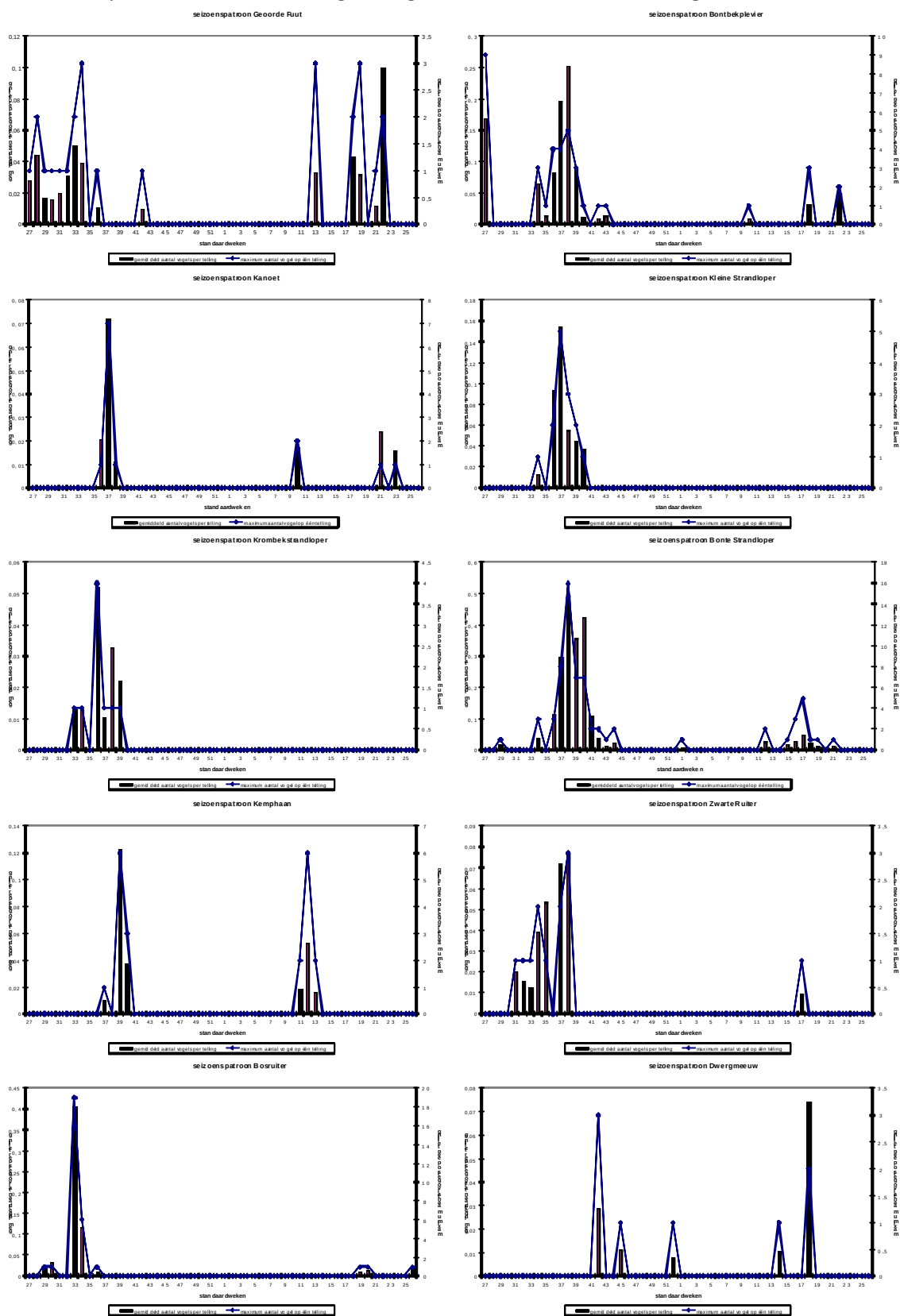
Onregelmatige doortrekkers

Acht steltlopers, een fuut en een meeuw vormen de groep van de onregelmatige doortrekkers. Kleine Strandloper en Krombekstrandloper zijn nooit in het voorjaar gezien. De meeste steltloperwaarnemingen komen uit de eerste tien jaar van 't Hilgelo, toen nog flinke moerasvegetaties aanwezig waren in de vorm van een uitgestrekt lisdoddeveld met open slik.

fenologie	voorjaar			zomerwaarneming	
	vroegste	laatste	max	datum max	
Geoorde Fuut	27-3-2005	3-6-1997	3	27-3-2005, 10-5-2010	
Bontbekplevier	11-3-1978	2-6-1977	3	30-4-1971	
Kanoet	11-3-1973	5-6-1990	2	11-3-1973	
Bonte Strandloper	22-3-2001	23-5-1978	5	28-4-1980	18-7-1979 1 ex
Kemphaan	15-3-2002	26-3-2004	6	20-3-1990	
Zwarte Ruiter	25-4-1991	25-4-1991	1	25-4-1991	
Bosruiter	8-5-2002	14-5-1993	1	8-5-2002, 14-5-1993	30-6-2005 1 ex
Dwergmeeuw	4-4-2008	5-5-1998	2	meerdere data	

fenologie	najaar			winterwaarneming	
	vroegste	laatste	max	datum max	
Geoorde Fuut	7-7-2006	17-10-1994	3	23-8-2001	
Bontbekplevier	5-7-1973	25-10-1978	9	7-7-1974	
Kanoet	3-9-2003	18-9-2008	7	10-9-1973	
Kleine Strandloper	20-8-1979	5-10-1979	3	19-9-2005	
Krombekstrandloper	18-8-1999	29-9-1980	4	3-9-1998	
Bonte Strandloper	20-8-1971	2-11-2001	16	22-9-1973	5-1-1990 1 ex
Kemphaan	10-9-1973	3-10-1971	6	30-9-1996	
Zwarte Ruiter	31-7-1978	22-9-1974 & 1992	3	18-9-1996	
Bosruiter	18-7-2001	5-9-1971	19	13-8-2000	
Dwergmeeuw	17-10-1994	6-11-2000	3	17-10-1994	27-12-1987 1 1kj

De seizoenspatronen van deze onregelmatige doortrekkers zien er als volgt uit:

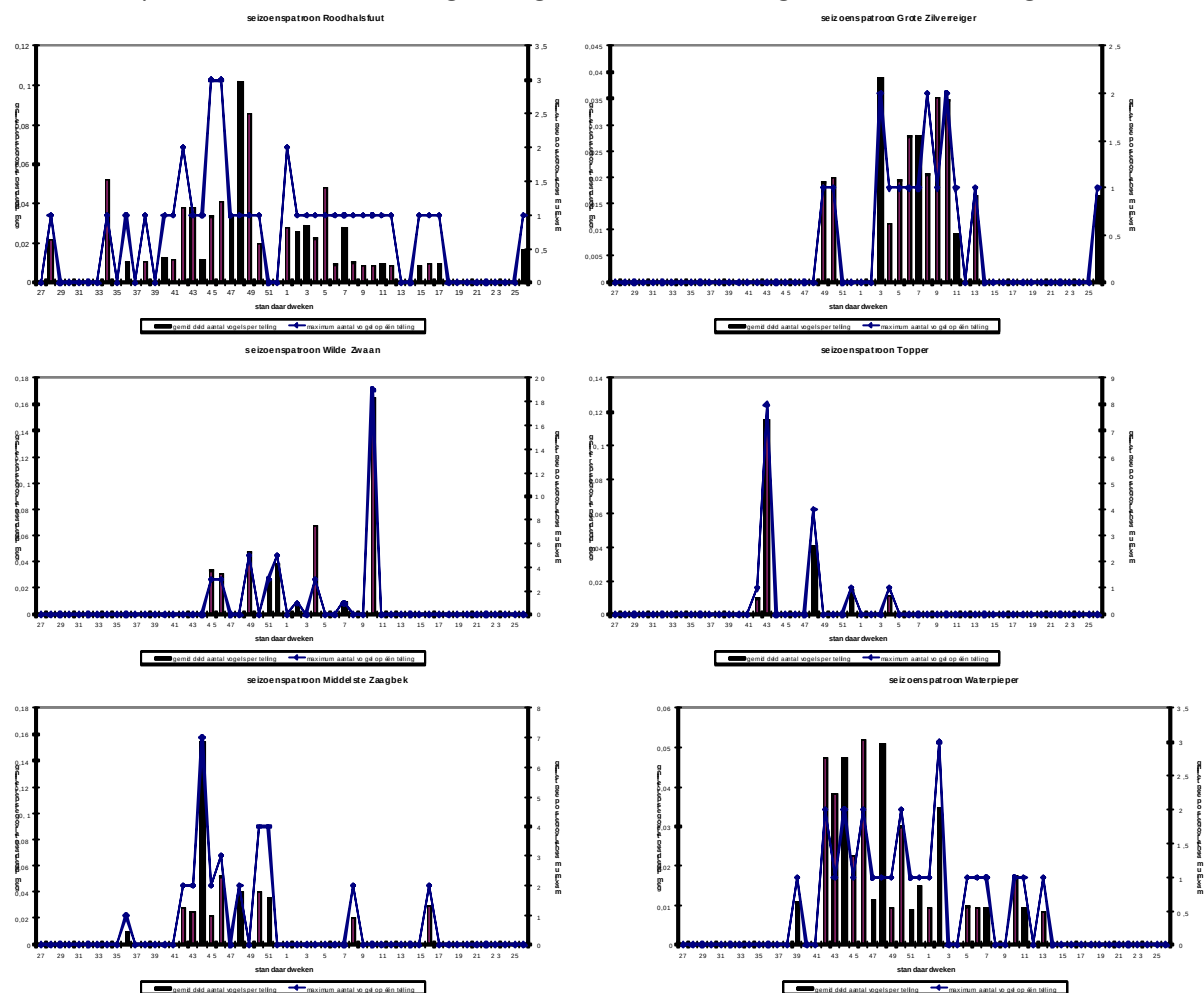

Onregelmatige wintergasten

De groep van onregelmatige wintergasten is divers. Hoewel de Grote Zilverreiger pas recent is verschenen kunnen we misschien al wel van een schaarse wintergast spreken, maar dat zal de tijd leren. De Roodhalsfuut is inmiddels weer behoorlijk zeldzaam geworden. Halverwege de jaren 80 waren regelmatig langere tijd vogels aanwezig. Tegenwoordig is het al bijna weer een toevallige gast.

fenologie	vroegste	laatste	Ma x	datumMax	zomerwrn	
Roodhalsfuut	22-8-1996	26-4-1976	3	11 & 13-11-1987	29-6-2001 1 ad	15-7-2011 1 1kj
Grote Zilverreiger	5-12-2010	2-4-1998	2	meerdere data	29-6-2007 1 ex	
Wilde Zwaan	8-11-1982	6-3-1984	19	6-3-1984		
Carolina-eend	2-11-2009	23-4-2004	2	30-12-2008		
Topper	15-10-2011	27-1-2006	8	26-10-1978		
Middelste Zaagbek	16-10-1985	22-4-1991	7	3-11-1987		
Waterpieper	26-9-1993	31-3-2005	3	9-1-1987		

De seizoenspatronen van de zes onregelmatige, inheemse wintergasten zien er als volgt uit:

Toevallig voorkomende watervogels

Een groot aantal watervogels is maar een enkele keer op 't Hilgelo aangetroffen: 46 soorten. Daarvan is ¼ van inheemse oorsprong (33 soorten) en aan de overige soorten zit een luchtje (dertien soorten). Immers watervogels worden enorm veel in collecties gehouden en er ontsnappen natuurlijk zeer regelmatig vogels. In de navolgende tabel staan de waarnemingen van de toevallige gasten van inheemse origine opgesomd.

	eerste		tweede		derde		vierde		vijfde	
Kuifduiker	11-1-1995	1								
Jan van Gent	5-12-2011	1 ad +								
Roerdomp	5-9-1983	1	3-1-2006	1						
Kwak	2-6-2007	1 ad								
Kleine Zilverreiger	23-5 t/m 24-5-1972	2	25 t/m 26-5-1972	1	1-9-1999	1				
Purperreiger	13-9-1978	1 1kj	22-5-1979	1						
Ooievaar	2-5-1978	1	17-1-1991	1	10-3-1994	1				
Kleine Zwaan	20-2-1982	2 ad + 3 juv	10-11-1992	1						
Kleine Rietgans	23-10-1991	2								
Witoogeend	17 t/m 28-3-1978	1 v ad	4 t/m 30-11-1979	1 m	30-11 t/m 5-12-1984	1 m	9-2-1990	1 m	30-10-1993	1
Eider	10 t/m 18-3-1978	1 m	15-10-1999	1 v	21 t/m 27-11-2000	1 v	3-12--2007	1 juv v	16-11-2012 t/m 17-4-2013	1 1ejrs m
IJseend	21-11-1991	2 v								
Zwarte Zee-eend	10 t/m 19-11-1985	1 v ad	20-9-1989	1						
Grote Zee-eend	13-11-1984	1 m	20-11-1985	1 v	2-12-1988 v/1kj	1	11-1 t/m 18-4-2008	1 ad v	30-12-2012 t/m 1-1-2013	1 v
Zeearend	8-11-1992	1								
Porseleinhoen	22-9-1973	1	1-4-1975	1	3-12-1975	1	4-9-1993	1		
Kluut	30-4-1971	2	13-4-1977	3	5-3-2002	4				
Goudplevier	26-2-1994	37	16-11-1994	13	9-3-2007	1				
Zilverplevier	30 t/m 31-10-1976	1	26-2-1994	1						

Steppenkievit	18-9-1976	1					
Drieteenstrandloper	21-5-1978	2	6-5-2005	1			
Temmincks Strandloper	11-5-1971	2	20-8-1971	3	11-5-1972	2	13-8-1996 17-5-2008 1
Houtsnip	21-3-1987	1	25 t/m 26-11-1998	1			
Rosse Grutto	22-9-1973	2	7-5-1978	1	20-9-1991	1	19-8-1992 1
Regenwulp	11-4-1978	1	15-4-1978	35	30-8-1979	2	3-9-1980 1 26-8-1998 1
Steenloper	30-4-1979	1	23-8-1980	1			
Kleine Jager	6-9-1976	1	11-9-1996	1			
Vorkstaartmeeuw	6-10-2000	1 1kj					
Grote Burgemeester	23-4-1979	1 2kj					
Grote Mantelmeeuw	26-12-1986	1 1kj	18-12-2003	1 1kj			
Drieteenmeeuw	3-12-1975	1 1kj	29-3-1978	1 ad	30-1-1988	1	
Noordse Stern	29-4-1997	3					
Dwergstern	25-5-1993	1					

Overzicht van niet-inheemse toevallige gasten.

	eerste		tweede		derde		vierde		vijfde	
Europese Flamingo	21 t/m	1								
	22-3-1996									
Chileense Flamingo	16-11-1976	1	7-4-1992	1	4-7-1992	1	21-3-1996	5	22-3-1996	1
Soepgans	17-12-1977	1	27-5-2005	1	10-5-2010	2	23-7 t/m	2		
							18-10-2010			
Indische Gans	1-5-2002	1	6-5-2005	1						
Can x Brandgans	9-2 t/m	1								
	27-4-1993									
Can x Grauwe Gans	7 t/m	1								
	15-1-2003									
Roodschoudertaling (Ringtaling)	5-4-2010	2 m								
Manengans	9 t/m	1								
	30-12-1988									
Amerikaanse Smient	11-9-2002	1 m	13-4-2005	1 m						
Bahamapijlstaart	2-1-2013	2								
Andeseend	1-1-2009	1								
Kokardezaagbek	3-10-1985	1-2	5-9-1986	1 v	25-3-2005	1 m				
	t/m	v	t/m							
	25-1-1986		31-5-1987							
Krokodilwachter	19-6 t/m	1								
	7-7-2000	ad								

Roofvogels en Zangvogels

Onder de roofvogels en zangvogels bevinden zich een aantal soorten die zich doorgaans bij water ophouden. Bruine Kiekendief en Visarend zijn beide doortrekkers, die niet jaarlijks worden opgemerkt; vaak overtrekkend, maar Visarenden ook geregeld jagend.

fenologie	voorjaar			
	vroegste	laatste	max	datum max
Bruine Kiekendief	28-3-1994	11-5-1987	2	23-4-1978
Visarend	3-4-2000	6-5-1998	1	diverse data

fenologie	najaar			
	vroegste	laatste	max	datum max
Bruine Kiekendief	11-8-1993	9-10-2008	1	diverse data
Visarend	16-7-1987	22-10-1993	2	25-8-1971

Van de moeraszangvogels zijn er twee soorten gewoon. De Kleine Karekiet is een zomervogel, die meestal begin mei aankomt en waarvan de laatste in de loop van september vertrekken. De Rietgors is een jaarvogel, maar is in de laatste jaren bepaald

fenologie	Kleine Karekiet
vroegste	laatste
23-4-2011	1-10-1979

schaars en vermoedelijk als broedvogel verdwenen. In de wintermaanden verblijven er nog wel enkele exemplaren.

Buidelmees en Rietzanger zijn zeldzame, onregelmatige doortrekkers.

Van de Rietzanger zijn acht waarnemingen verricht:

28-4-1974	1	1 z. m
24-5-1974	2	paartje
3-9-1975	1	
18-4-1976	1	1 z. m
7-5-1978	1	1 z. m
8-5-1998	1	volop zingend m
		1 z m, fouragerend onder in rietstengels en geregeld
11-4-2000	1	zingend
11-5-2000	1	1 z m

Ook de Buidelmees is acht keer waargenomen:

7-10-1988	1	aan knopjes pikkend in top van Schietwilg
10-4-1995	1	
18-9-1996	1	
16-10-1996	1	
11-4-1997	1	
28-7-1998	1	
8-10-1998	1	
19-7-1999	1	

Tenslotte zijn er uit deze groep nog een aantal toevallige gasten waargenomen:

	eerste		tweede		derde
Roofvogels					
Zeearend	8-11-1992	1			
Zangvogels					
Blauwborst	29-3-2000	1 v	31-3-2000	1 v	
Sprinkhaanzanger	8-5-2002	1 z m	3-5-2007	1 z m	
Snor	5-7-1971	1			
Waterrietzanger	9 & 10-9-1976	1			
Grote Karekiet	30-6-1973	1 z m	7-7-1973	2 z m	27-8-1974 1
Baardman	25-10-1996	2 m + 3 v	30-10-1996	1 m + 1 v	

Literatuur

- Grüneberg, C, S.R. Sudmann sowie J. Weiss, M. Jöbges, V. Laske, M. Schmitz & A. Skibbe. 2013. Die Brutvögel Nordrhein-Westfalens. NWO & LANUV (Hrsg.), LWL-Museum für Naturkunde, Münster.
- Kwak, Robert. 1992. Waternemingen van schaarse watergebonden vogelsoorten bij 't Hilgelo. De Leunink 19(4): 101-136.
- Kwak, Robert. 1993. Watervogeltellingen op 't Hilgelo periode 1969/'70 t/m 1991/'92 – resultaten "algemene soorten". DEEL – 1. De Leunink 20(4): 80-124.
- Kwak, Robert. 1994. Watervogeltellingen op 't Hilgelo periode 1969/'70 t/m 1991/'92 – resultaten "algemene soorten". DEEL – 2. De Leunink 21(1): 11-43.
- Kwak, Robert & Pim Leemreize. 2012. Zeldzame en schaarse broedvogels in de Zuidoost-Achterhoek 2012. Leunink 39: 2-33.

Bijlage 1. Status van watergebonden vogels op 't Hilgelo 1969/'70 t/m 2012/'13

soort	ex/ esc 1	status qua aantal	status qua seizoen	Nexx ² najaar	Nexx voorjaar	Max ³	datum maximum
Roodkeelduiker		Toevallige gast		2	0	1	28 & 29-12-1979
Dodaars		schaars	wintergast	464	198	8	13-4, 16-10 & 27-11-1984
Fuut		algemeen	jaarvogel	10.920	12.038	35	6-4-1992, 3-3- 1995
Roodhalsfuut		onregelmatige (toevallige) gast	wintergast	48	29	3	11 & 13-11-1987
Kuifduiker		toevallige gast		0	1	1	11-1-1995
Geoorde Fuut		onregelmatige gast	doortrekke r	18	18	3	23-8-2001, 27-3- 2005, 10-5-2010
Jan van Gent		toevallige gast		1	0	1	5-12-2011
Aalscholver		algemeen	jaargast	2.081	2.847	34	23-9-2001
Roerdomp		toevallige gast		1	1	1	5-9-1983, 3-1- 2006
Kwak		toevallige gast		0	1	1	2-6-2007
Kleine Zilverreiger		toevallige gast		1	6	2	23 & 24-5-1972
Grote Zilverreiger		toevallige gast (schaars)	wintergast	4	27	2	meerdere data
Blauwe Reiger		algemeen	jaarvogel	1.242	751	19	26-3-2000
Purperreiger		toevallige gast		1	1	1	13-9-1978, 22-5-1979
Ooievaar		toevallige gast		0	3	1	2-5-1978, 17-1- 1991, 10-3-1994
Europese Flamingo	esc	toevallige gast		0	2	1	21 & 22-3-1996
Chileense Flamingo	ex	toevallige gast		3	7	5	21-3-1996
Knobbelzwaan		algemeen	jaarvogel	2.891	2.594	17	15 & 19-10-1985
Kleine Zwaan		toevallige gast		1	5	5	20-2-1982
Zwarte Zwaan	ex	onregelmatige gast	jaargast	12	9	1	alle data
Wilde Zwaan		onregelmatige gast	wintergast	19	27	19	6-3-1984
rietgans spec.	vz	algemeen	wintergast	850	1.759	226	23-2-1987
Kleine Rietgans		toevallige gast		2	0	2	23-10-1991
Kolgans		algemeen	wintergast	7.235	9.008	2.107	17-12-1988
Grauwe Gans		schaars	jaargast	795	452	203	16-10-1984
Soepgans	do m	toevallige gast		21	3	2	10-5 & 23-7 t/m 18-10-2010
Indische Gans	ex	toevallige gast		0	2	1	1-5-2002, 6-5- 2005
Grote Canadese Gans	ex	schaars	jaargast	332	217	26	30-8-2001, 6-6-2010
Can x Brandgans	hyb	toevallige gast		0	33	1	9-2 t/m 27-4- 1993
Can x Grauwe Gans	hyb	toevallige gast		0	2	1	7-1 t/m 15-1- 2003
Brandgans	(ex)	onregelmatige gast	jaargast	31	31	3	31-3-2005
Nijlgans	ex	algemeen	jaarvogel	1.787	994	33	25-9-2009
Rotgans		Toevallige gast		0	1	1	8-1-1988

soort	ex/ esc 1	status qua aantal	status qua seizoen	Nexx ² najaar	Nexx voorjaar	Max ³	datum maximum
Casarca	ex	onregelmatige gast	jaargast	4	5	2	27-06-13
Bergeend		schaars	wintergast	13	61	6	25-12-1973
Muskuseend	esc	onregelmatige gast	jaargast	56	70	4	15-3-2008
Roodschoudertaling (Ringtaling)	esc	toevallige gast		0	2	2	5-4-2010
Carolina-eend	esc	onregelmatige gast	wintergast	6	10	2	30-12-2008
Mandarijneend	ex	schaars	jaargast	229	122	4	4-10-2009
Manengans	esc	toevallige gast		7	0	1	9 t/m 30-12-1988
Smient		algemeen	wintergast	3.010	2.356	106	25-12-2007
Amerikaanse Smient	esc ?	toevallige gast		1	1	1	11-9-2002, 13-4-2005
Krakeend		algemeen	wintergast	1.354	2.028	64	28-1-2013
Wintertaling		algemeen	wintergast	2.713	2.851	166	24-1-2013
Wilde Eend		algemeen	jaarovogel	198.57 2	149.01 0	1.690	3-12-1989
Soepeend	do m	algemeen	jaarovogel	81.042	50.944	205	5-10-1993
Bahamapijlstaart	ex	toevallige gast		0	2	2	2-1-2013
Pijlstaart		schaars	wintergast	88	89	9	29-3-1972
Zomertaling		schaars (onregelmatig)	doortrekke r	26	52	6	31-3-19974
Slobeend		schaars	jaargast	322	337	26	27-8-1998
Andeseend	esc	toevallige gast		0	1	1	1-1-2009
Krooneend		onregelmatige gast	jaargast	115	96	4	6 t/m 26-10- 1998, 2-7-1999
Tafeleend		algemeen	jaargast	20.862	14.967	159	7-1-1988
Witoogeend		toevallige gast		10	10	1	alle data
Kuifeend		algemeen	jaarovogel	20.952	14.251	102	29-1-2005
Topper		onregelmatige gast	wintergast	16	1	8	26-10-1978
Eider		toevallige gast		21	49	1	meerdere data
IJseend		toevallige gast		2	0	2	21-11-1991
Zwarte Zee-eend		toevallige gast		6	0	1	10 t/m 19-11- 1985, 20-9-1989
Grote Zee-eend		toevallige gast		5	49	1	alle data
Brilduiker		schaars	wintergast	105	247	14	6-3-1984
Kokardezaagbek	esc	toevallige gast		40	10	2	3-10 t/m 29-12-1985
Nonnetje		schaars	wintergast	58	36	6	21-11-1998
Middelste Zaagbek		onregelmatige gast	wintergast	38	5	7	3-11-1987
Grote Zaagbek		schaars	wintergast	67	354	36	10 & 11-2-1995
Zeearend		toevallige gast		1	0	1	8-11-1992
Bruine Kiekendief		onregelmatige gast	doortrekke r	14	10	2	23-4-1978
Visarend		onregelmatige gast	doortrekke r	11	6	2	25-8-1971
Waterral		schaars	wintergast	100	40	3	2-12-2006
Porseleinhoen		toevallige gast		3	1	1	meerdere data
Waterhoen		algemeen	jaarovogel	3.909	3.133	19	16-12-1995

soort	ex/ esc ¹	status qua aantal	status qua seizoen	Nexx ² najaar	Nexx voorjaar	Max ³	datum maximum
Meerkoet		algemeen	jaarvogel	79.112	70.316	521	11-1-1987
Kraanvogel		schaars	doortrekke r	173	518	140	19-2-2009
Scholekster		algemeen	zomergast (-vogel)	524	7.726	51	25-3-2002
Kluut		toevallige gast		0	9	4	5-3-2002
Krokodilwachter	esc	toevallige gast		2	9	1	19-6 t/m 7-7-2000
Kleine Plevier		schaars (algemeen)	zomervogel	213	841	9	23-7-1998
Bontbekplevier		onregelmatige gast	doortrekke r	79	7	9	7-7-1974
Goudplevier		toevallige gast		13	37	37	26-2-1994
Zilverplevier		toevallige gast		2	1	1	30 & 31-10-1976, 26-2-1994
Steppenkievit		toevallige gast		1	0	1	18-9-1976
Kievit - pleisterend		algemeen	jaargast	1.858	1.713	154	25-9-1976
- overtrekkend				2.142	6.336	2.816	26-2-1994
Kanoet		schaars	doortrekke r	10	5	7	10-9-1973
Drieteenstrandloper		toevallige gast		0	3	1	21-5-1978, 6-5-2005
Kleine Strandloper		onregelmatige gast	doortrekke r	37	0	3	19-9-2005
Temmincks Strandloper		toevallige gast		4	5	3	20-8-1971
Krombekstrandloper		onregelmatige gast	doortrekke r	13	0	4	3-9-1998
Bonte Strandloper		onregelmatige gast	doortrekke r	171	18	16	22-9-1973
Kemphaan		schaars	doortrekke r	15	10	6	20-3-1990, 30-9-1996
Bokje		schaars	wintergast	112	60	8	30-11-1975
Watersnip		algemeen (onregelmatig)	wintergast	1.683	237	120	4-10-2000
Watersnip		algemeen (onregelmatig)	wintergast	1.683	237	120	4-10-2000
Houtsnip		toevallige gast		2	2	1	meerdere data
Grutto		schaars (toevallige gast)	doortrekke r	0	47	4	26-2-1994
Rosse Grutto		toevallige gast		4	1	2	22-9-1973
Regenwulp		toevallige gast		4	36	35	15-4-1978
Wulp		schaars	wintergast	162	62	54	25-12-1994
Zwarte Ruiter		onregelmatige gast	doortrekke r	24	1	3	18-9-1996
Tureluur		schaars	zomergast	12	74	5	22-5-1993
Groenpootruiter		schaars	doortrekke	86	48	9	28-4-2004

soort	ex/ esc 1	status qua aantal	status qua seizoen	Nexx ² najaar	Nexx voorjaar	Max ³	datum maximum
			r				
Witgat		schaars	jaargast	184	90	13	23-8-2000
Bosruiter		onregelmatige gast	doortrekke r	45	3	19	13-8-2000
Oeverloper		algemeen	doortrekke r	3.408	1.644	68	15-7-2006
Steenloper		toevallige gast		1	1	1	30-4-1979, 23-8-1980
Kleine Jager		toevallige gast		2	0	1	6-9-1976, 11-9-1996
Zwartkopmeeuw		schaars	zomergast	5	172	23	9-3-2012
Dwergmeeuw		onregelmatige gast	doortrekke r	5	8	3	17-10-1994
Vorkstaartmeeuw		toevallige gast		1	0	1	6-10-2000
Kokmeeuw		algemeen	jaargast	252.26 6	274.97 3	1.460	2-12-1990
						19.500	13-3-1995
(voorverzamelplaats)							
Stormmeeuw		algemeen	wintergast	904	1891	153	15-2-1994
Kleine Mantelmeeuw		schaars	zomergast	88	129	13	18-6-1999
Zilvermeeuw		algemeen (schaars)	wintergast	817	1.130	64	11-4-1994
Pontische Meeuw		toevallige gast		1	0	1	6-8-2001
Grote Burgemeester		toevallige gast		0	1	1	23-4-1979
Grote Mantelmeeuw		toevallige gast		3	0	1	26-12-1986, 18-12-2003
Drieteenmeeuw		toevallige gast		1	2	1	3-12-1975, 29-3- 1978, 30-1-1988
Visdief		schaars	zomergast	31	35	7	30-4-1979
Noordse Stern		toevallige gast		0	3	3	29-4-1997
Dwergstern		toevallige gast		0	1	1	25-5-1993
Zwarte Stern		onregelmatige gast	zomergast	16	59	8	14-5-1993
IJsvogel		schaars	jaargast	688	281	5	24-8-2004
Waterpieper		onregelmatige gast	wintergast	33	12	3	9-1-1987
Grote Gele Kwikstaart		schaars	jaargast	129	29	6	20 & 23-8-2000
Blauwborst		toevallige gast				1	29-3 t/m 31-3- 2000
Sprinkhaanzanger		toevallige gast				1	8-5-2002, 3-5- 2007
Snor		toevallige gast				1	5-7-1971
Waterrietzanger		toevallige gast				1	9 & 10-9-1976
Rietzanger		onregelmatige gast	doortrekke r			2	24-5-1974
Kleine Karekiet		algemeen	zomervoge l			+	
Grote Karekiet		toevallige gast				2	7-7-1973
Baardman		toevallige gast				5	25-10-1996
Buidelmees		onregelmatige gast	doortrekke r			1	meerdere data

soort	ex/ esc ₁	status qua aantal	status qua seizoen	Nexx ² najaar	Nexx voorjaar	Max ³	datum maximum
Rietgors		schaars (algemeen)	wintergast (jaarvogel)			70	17-4-1975

¹Toelichting op de kolom ex/exc: esc: escape, ex: exoot, dom: gedomesticeerde soort, hyb: hybride

² Nexx = totaal aantal waargenomen vogels (incl. dubbeltellingen van hetzelfde individu op verschillende data!) opgesplitst naar na- en voorjaar

³Max = maximum waargenomen aantal vogels op één telling

Losse waarnemingen 2013

Overzicht van losse waarnemingen in het werkgebied van de VWG in 2013

Robert Kwak

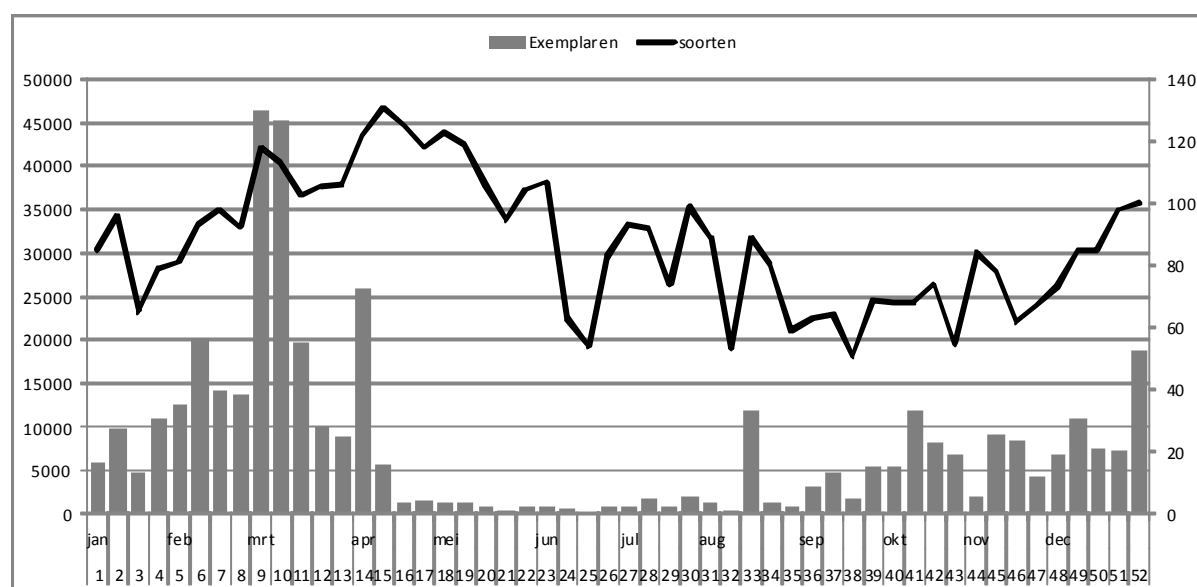
Inleiding

Via waarneming.nl zijn weer veel waarnemingen binnengekomen. Nog even als reminder: op de VWG pagina (<http://zuidoostachterhoek.waarneming.nl/index.php>) kun je dat dagelijks volgen. Het probleem van de grote aantallen dubbele meldingen van dezelfde vogels door verschillende waarnemers heb ik weer getackeld door deze dubbelingen er zo veel mogelijk uit te filteren. Van de in totaal 21.020 meldingen (bijna een verdubbeling t.o.v. vorig jaar!!) resteren zo een kleine 20.000 waarnemingen.

Van deze 19.971 meldingen zijn er 14.682 door leden van de VWG gedaan, oftewel 73%. Vorig jaar was ongeveer 70% van de waarnemingen van leden van de VWG. Is de belangstelling voor Winterswijk licht tanende of doen wij beter onze best?? Het betrof 23 leden. Hofleverancier was ondergetekende met ruim 5300 meldingen.

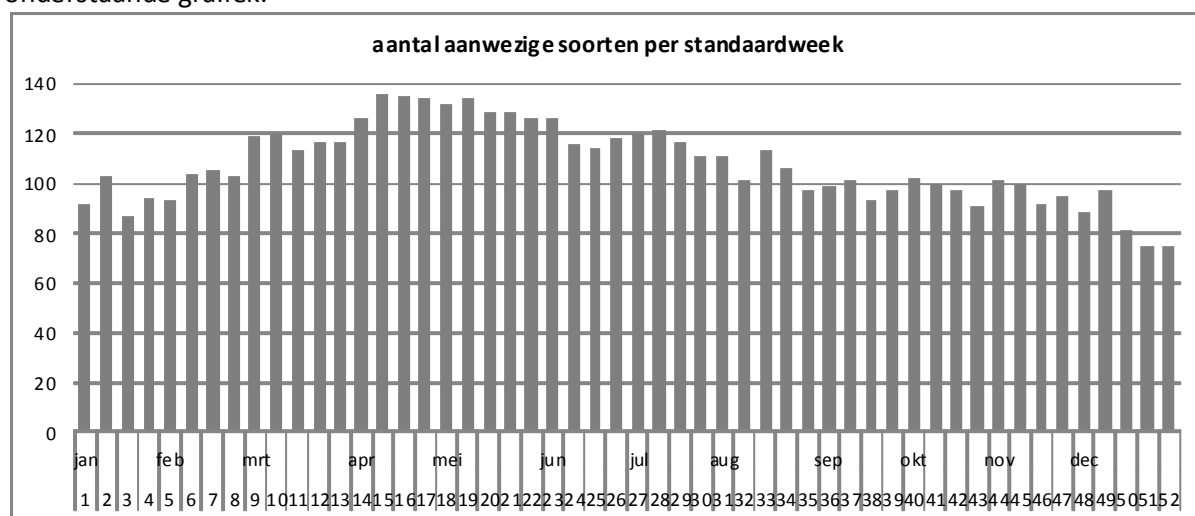
De overige 27% van de waarnemingen werden ingevoerd door meer dan 374 waarnemers van buiten de VWG. Veel mensen met toch relatief weinig waarnemingen..... Populaire bestemmingen voor deze bezoekers waren weer met name het Korenburgerveen-complex, de Willinkweust (Oehoe!) en de Bekendelle (Mibo en Kortsnavelboomkruiper en natuurlijk IJsvogel en GGK).

Onderstaande grafiek geeft het aantal soorten en het aantal exemplaren aan dat per standaardweek³ werd gemeld. In totaal werden zo'n 410.000 vogels doorgegeven verdeeld over 226 soorten waaronder 9 exoten, 2 escapes, 1 hybride en 3 gedomesticeerde soorten. Het aantal exemplaren was aanzienlijk hoger dan in 2013 toen zo'n 166.000 vogels werden gemeld.

³ De standaard weekindeling telt vanaf 1 jan. 1-7 jan is week 1, 8-14 januari week 2 enz.

Een inschatting van het werkelijk aantal in het werkgebied aanwezige vogelsoorten geeft onderstaande grafiek.

De meeste soorten, zo'n 140, zijn aanwezig van half april tot half mei, wanneer verlate wintergasten en doortrekkers de broedvogels aanvullen. Bedenk wel dat veel soorten later in het seizoen veel moeilijker zijn vast te stellen omdat ze niet meer zingen.

In de toelichting op de waargenomen soorten wordt het losse waarnemingenbestand vanuit twee invalshoeken bekeken.

- waarnemingen van schaarse en zeldzame soorten en opvallend hoge aantallen
- waarnemingen op een ongebruikelijk tijdstip in het jaar (fenologie in brede zin)

Indien waarnemingen zijn verricht door leden van de VWG dan zijn initialen gebruikt:

waarnemers			
BT	Barry Teunissen	GWa	Geert Wamelink
BvJ	Bert van Jaarsveld	HKr	Henk Krajenbrink
BvJ	Bert van Jaarsveld	HW	Henk Wessels
BWa	Benjamin Wagener	HSch	Hans Schoppers
DS	Dennis Stronks	HV	Herman Vreeman
FtB	Frans ter Bogt	JB	Jan Bengevoerd
GVo	Gretha Vos	JR	Jan Rademaker
GW	Gejo Wassink	JS	Jan Stronks
		JSch	Jan Schoppers
		JT	Juun Timmerman
		PL	Pim Leemreide
		RK	Robert Kwak
		RS	Rody Schröder
		SW	Sylvain Wamelink
		StWy	Steven Wytéma
		TO	Thijs Oonk

Bij waarnemingen van derden is de waarnemer zoals vermeld bij waarneming.nl weergegeven.

Bij de datumnotatie zijn de maanden steeds met een drie letter afkorting aangeduid.

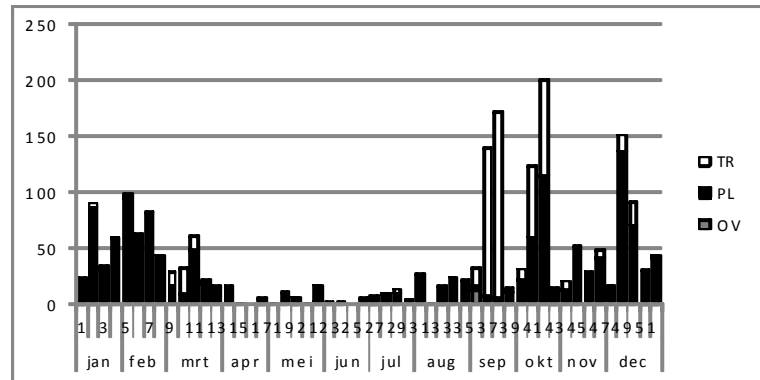
Andere afkortingen: TTP = trektelpost bij de Driemark, ZO-A= werkgebied van de Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek. PL = ter plaatse, TR = overtrekkend, OV = overvliegend.

Schaarse en zeldzame soorten in 2013

Dodaars: In de wintermaanden talrijk op de grotere beeklopen. Zo werden op 13-jan op de Groenlosche Slinge/Beurzerbeek 50 geteld en op 1-dec 48 (BvJ).

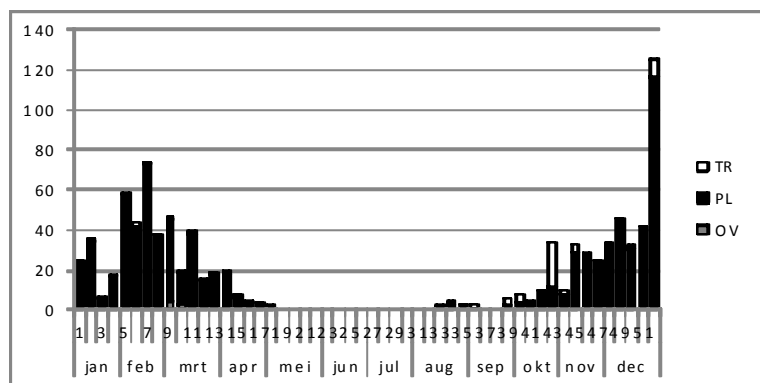
Geoorde Fuut: Een drietal waarnemingen: 13-apr een adult in zomerkleed in de randzone van het Vragenderveen (JR), 1-jun een paartje in zomerkleed op 't Hilgelo (RK) en op 8-jul 1 ad op een poel aan de oostkand van het Wooldse Veen (JR).

Aalscholver: De Aalscholver is een jaargast in de Zuidoost-Achterhoek. Flink overtrekkende groepen worden vooral in het najaar gemeld, bijv. 18-okt 73 naar ZW Winterswijk-Dorp (RK) en 15-sep 68 naar ZW Rozenbosch (RK). De slaapplek bij de Slingeplas in Bredevoort telde max. 68 op 16-okt (Gwa, GVo).

Roerdomp: In het Korenburgerveen-complwaamemingen van een vogel op 1-mrt (FtB), 25-mrt (BT), 5-jun (roepend StWy-achteraf onzeker...), 12-nov (BT) en 22-dec (BT). Opmerkelijk is de waarneming van een vogel op de Valkeniersbult op 25-nov (dhr Buning, med JS).

Grote Zilverreiger: In totaal werden 1.000 Grote Zilveren gemeld verdeeld over ruim 600 waarnemingen. Vooralsnog blijft het een echte wintergast. De laatste melding in het voorjaar kwam van 3-mei 1 NO Entinkweg (Gwa) en de eerste najaarsmelding kwam van de TTP 19-aug 1 Z (TO). De slaapplek bij de Slingeplas telde max 19 op 28-dec (GVo). Grote groepen werden gezien op 28-dec in Corle 13 (JR) en 17 overtrekkend op de TTP op 25-okt (RK).

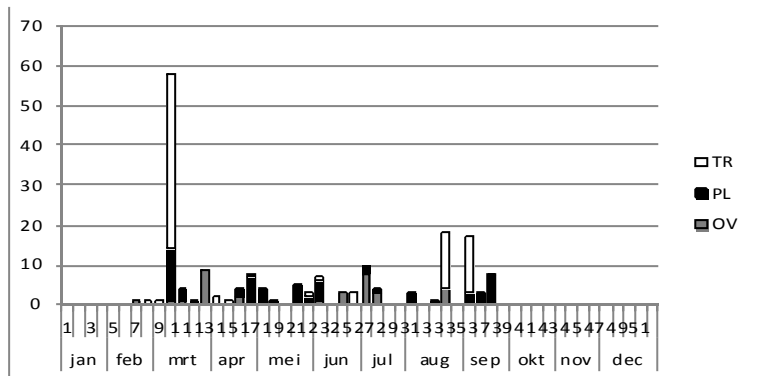

Purperreiger: Twee waarnemingen van deze in de ZO-A zeldzame soort: 7-apr 1 overvliegend bij de Slingeplas (GVo) en 16-aug 1 overvliegend Meddosche Veld (JR).

Zwarte Ooievaar: Al op 12-apr werd 1 overtrekkend naar O gezien in Ratum (RK), meteen gevolgd door een waarneming op 13-april van 1 naar NO over het Vragenderveen (JR). Op 18-mei werd 's ochtends een foeragerende vogel in een paardenwei tussen de paarden gezien in Kotten (BT) en in de avond 1 op een grasland, samen met 2 Blauwe Reigers, in Henxel (Gea Schreurs); mogelijk dezelfde vogel?? De laatste waarneming uit het voorjaar kwam van 22-mei: 1 adult O over het Lievelderveld (Harry Kruisselbrink).

Was het voorjaar al goed, ook de nazomer leverde verschillende waarnemingen op. Te beginnen met 3 en 4-jul 1 bij het Wooldse Veen (resp. José Kunst en BT, BvJ) en vervolgens op 22-jul nog 1 overvliegend aldaar (Martijn Bot). Bij de Oude Maat in Mariënveld was er tot slot nog een juveniel aanwezig op 26-jul (Joost Bus, Ad Postma)

Ooievaar: Was het een goed jaar voor Zwarte Ooievaars, voor Witten was het helemaal goed. Maar liefst 68 waarnemingen werden gemeld. Vanaf half februari (1e wrn 17-feb 1 OV Aalten, HV) tot eind september (laatste wrn 22-sep 1 Huppel JB, Huub Kwak) werden ze gemeld. Grootste aantal betrof een groep van 17 naar NO over Bredevoort op 10-mrt (Wim Enserink).

Flamingo / Chileense Flamingo: Eénmaal werden overvliegende Flamingo's over het Meddosche Veld gezien: 17-aug 1 Europese Flamingo en 1 Chileense Flamingo (JR); natuurlijk afkomstig uit de kolonie van het Zwillbrocker Venn.

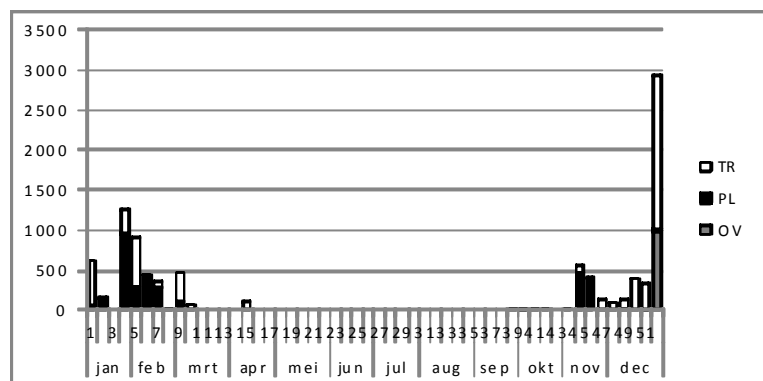
Kleine Zwaan: Maar liefst 6 meldingen van deze zeldzame gast in de ZO-A: 26 en 27-jan 1 ad bij de zandvang bij de Jonker langs de Groenlosche Slinge (JR,RK) en vier overtrekkende groepen: 4-feb 72 (!) NO Winterswijk-Dorp (BvJ), 5-feb 12 NO Meddo (JR), 2-mrt 15 NO Lichtenvoorde (Erik Lam) en 1-apr 13 NO Vragenderveen (JR).

Wilde Zwaan: Maar liefst 15 meldingen; hoewel veel gewoner dan de Kleine Zwaan toch een opmerkelijk aantal! Geregeld betrof het pleisterende vogels: Drie vogels op 25 en 26-jan bij 't Hilgelo (RK) en de Groenlosche Slinge (JS) hebben waarschijnlijk betrekking op dezelfde vogels. Een groepje van vier zat in het Meddosche Veld op 6-feb (JR). Van 14 t/m 17-feb zaten er twee in Corle (RK,JR). Bij de Oude Maat in Mariënveld werden ze gezien op 4-mrt (4 RK), 6-mrt (1 StWy) en 6-apr (1 RK). Ook waren er nog drie ergens in Huppel op 3-apr (J.E. van Klinken). Overtrekkende vogels werden gemeld op 3-mrt 7 NO Meddo (RK), 20-4 2 NO Henxel (FtB), 10-dec 19 ZW rand Wooldse Veen (JR) en 19 NO Barlo (PL).

Zwarte Zwaan: Eén melding in grasland naast de visvijvers in het Woold van 1 op 24-okt (RK).

Rietgans spec.: Een kleine 10.000 rietganzen werden gemeld. Vermoedelijk bijna allemaal betrekking hebbende op de Toendrarietgans. Slechts twee positieve meldingen van de Taiga uit het Meddosche Veld: op 8-feb 4 (JR) en op 9-nov 1 (RK).

De laatste voorjaarsmelding werd gedaan op 12-apr: 125 naar NO over de Haart (GVo) en de eerste najaarsmelding kwam van 29-sep van de TTP 2 + 9 naar ZW (TO, HKr). Flinkte aantallen van pleisterende Toendrarietganzen kwamen van Bredevoort met 265 op 1-feb (JR), De Heurne met 300 op 24-jan (GWa), Corle met 250 op 26-jan (JR) en het Meddosche Veld met 326 op 18-nov (JR):

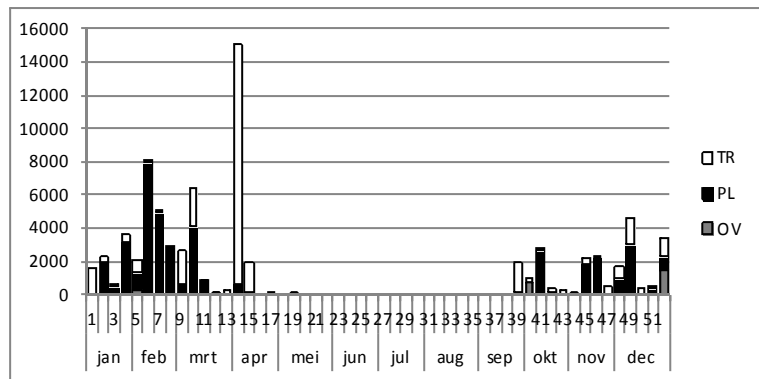

Kleine Rietgans: Eén waarneming van 2-feb van 2 overtrekkende vogels naar ZO over Aalten (FtB).

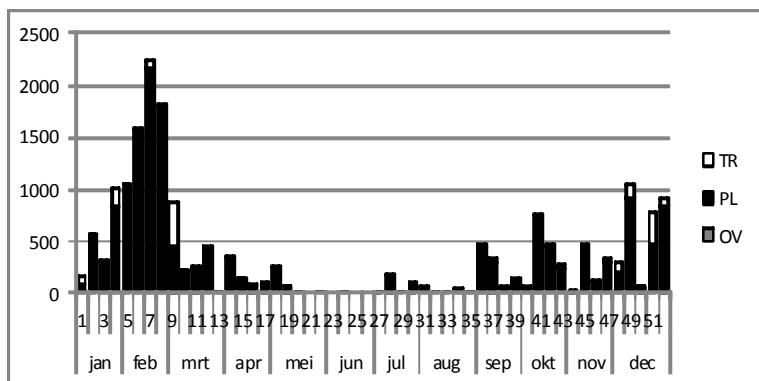
Kolganzen: Dat (Kol)ganzen ooit zo gewoon zouden worden in de Zuidoost-Achterhoek hadden we niet durven dromen..... Er kwamen meer dan 400 meldingen binnen van een kleine 80.000 vogels. Helaas schrijft lang niet iedereen ze meer op; blijf dat a.u.b. wel doen, je weet niet wat de toekomst zal brengen.

De laatste voorjaarswaarneming kwam van 14-apr toen twee

overtrekkende groepen werden gemeld van resp. 50 De Heurne (Tjarda de Koe) en 70 Aalten (JT). Twee keer werd een verlate vogel gemeld en wel op 23-apr 1 in IJzerlo (RK) en 1 op 12-mei in het Vragenderveld (PL). Vervolgens duurde het tot eind september voor de eersten weer werden gezien: vroegste 24-sep 26 TR ZW Winterswijk-Dorp (JR). De hele winter vliegen groepen dan weer naar het noorden en dan weer naar het zuiden. Een megaverplaatsing vond plaats aan het eind van de winter begin april. Flinkke groepen pleisterende vogels werden gezien in Lintelo (550 op 25-jan GWa), de Heurne (800 op 24-jan GWa), Corle (1.600 op 24-jan JR), Grote Goor (210 op 13-mrt PL) en natuurlijk weer het Meddosche Veld (maximaal 4.750 (!!)) op 13-feb JR)

Grauwe Gans: Nu de Grauwe Gans een gewone broedvogel is geworden zijn ze jaarrond aanwezig. Vooral net voor de broedtijd worden grote groepen gezien. Bijv. Slingeplas 14-jan 381 (GVo), Corle 26-jan 345 (JR), Grote Goor 10-feb 264 (JR) en Meddosche Veld 13-feb 1.250 (JR). De slaapplek bij de TTP telde maximaal 241 vogels op 17-okt (TO). Een hybride Grauwe Gans x Grote Canadese Gans werd op 8-mrt en 5-apr in Corle gezien (HV resp. HSch).

Indische Gans: Van 24-mrt t/m 7-mei zwierf een vogel rond in een gebied van de randzone van het Vragenderveen, Grote Goor tot in Corle (JS,BT,RK,HV,FtB,HSch,JR,GVo & Tjarda de Koe).

Grote Canadese Gans: Ook in 2013 was het Corlese (van De Vliet, de Boven-Slinge bij de Twee Bruggen tot de Slingeplas) weer “the place to be” als je Grote Canadese Ganzen wilde zien; al was het aantal iets kleiner dan in 2012. Hoogste aantal betrof 21 in Corle (JT). Op 13-okt en op 2-dec werd een flinke groep op ’t Hilgelo gezien: 10 resp. 18 (BvJ). Ook in het zuidwestelijke deel van de ZO-A werden af en enkele Canadezen gezien. Overtrekkend groepen werden gezien op 29-sep op de TTP (14 naar ZW, TO,HKr) en op 16-feb in Kotten (13 naar NW, RK).

Brandganzen: De sterke toename van Brandganzen als wintergast in Nederland gaat ook aan de ZO-A niet voorbij. Geregeld worden nu Brandganzen tussen de Kolganzen in het Meddosche Veld opgemerkt; maximaal 66 op 8-feb (BvJ,JR). En de oplettende waarnemer kan ook af en toe een overtrekkend groepje voorbij zien komen: 22-mrt 21 naar O Meddosche Veld (RK), 7-apr 35 naar NO Barlo (PL), 29-dec 18 naar W ’t Hilgelo/Meddo (StWy,BvJ) en 29-dec 20 naar ZW Haart (HV).

Nijlgans: De grootste groepen werden gezien op 10-aug 35 in het Meddosche Veld (RK) en op 31-mei 14 bij de Oude Maat Mariënveld (JT). Ze leken wat minder talrijk dan vorig jaar?

Casarca: Van deze zeldzame exoot werden drie waarnemingen verricht op zeer uiteenlopende plaatsen: 18-apr 3 Miste (GVo), 27-jun 2 Hilgelo (RK) en 2-nov 1 Zieuwent (RK).

Bergeend: In de regio Slingeplas-Grote Goor werden gedurende de eerste helft van het jaar geregeld Bergeenden gezien. De eerste vogel in februari (de 10^e en de 12^e – JT, GVo) en tot in juni: 2-jun 1 (JR).

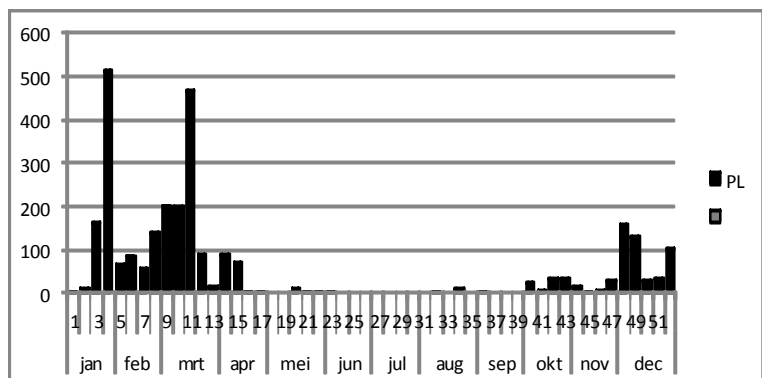
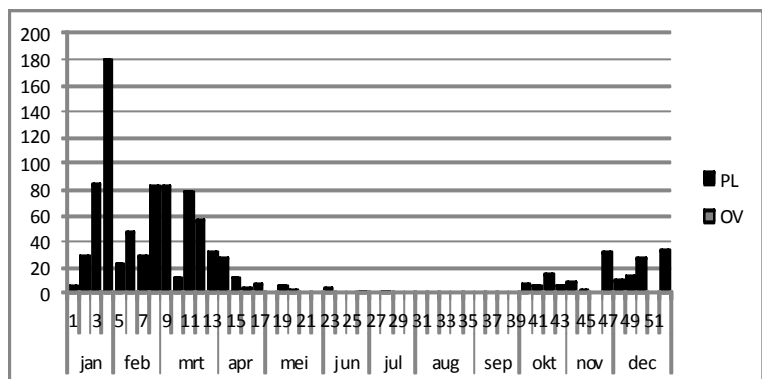
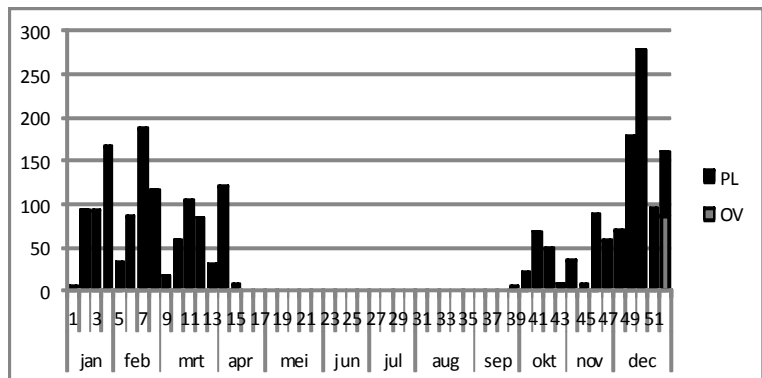
Carolina-eend: De mannelijke vogel van vorig jaar was in ieder geval nog tot 17-mrt aanwezig (GWa,HV).

Mandarijneend: Deze schaarse exoot lijkt langzaam weer wat af te nemen. Evenals in 2012 waren in de winter groepjes aanwezig ten zuiden (Boven-Slinge) en zuidwesten (Driemark) van Winterswijk maar de aantallen waren duidelijk minder dan in 2012: max 12 op 6-jan-13 Boven-Slinge bij strandbad (BvJ) tegen 32 op 27-jan-12 (BvJ) en maximaal 14 op 6-jan-13 Driemark (BvJ) tegen max 19 op 7-dec-12 (RK).

Smient: Van eind september (28-sep 6 IJzerlo GWa) tot in april (10-apr 2 De Heurne GWa) waren Smienten aanwezig. Grootste gemelde aantallen waren: 16-feb 84 Groot Goor (JR), 10-dec 73 De Heurne (GWa), 8-dec 66 Miste (GVo) en 16-jan 51 Hilgelo (TO).

Krakeend: De kleine broedpopulatie zorgde voor enkele zomerwaarnemingen maar voor de rest is de Krakeend vooral een wintergast. De grootste aantallen werden in de periode jan-mrt gemeld. Vooral op 't Hilgelo waren begin van het jaar grote groepen aanwezig met als maximum 64 op 28-jan (BvJ). Op andere plaatsen bedroegen de maxima: 27-dec 26 Haart (GVo), 23-mrt 18 Slingeplas (RK), 4-apr 11 Corle (RK) en 10-feb 10 Groote Goor (JR).

Wintertaling: In de broedtijd alleen te vinden in de venen; daarbuiten incidenteel. Doortrek begint al in augustus (8-aug 3 Mariënveld RK). Grootste aantallen in de eerste helft van het jaar op 't Hilgelo. Maximum alhier 166 op 24-jan (RK). Maxima in andere gebieden met flinke aantallen waren Groote Goor 29-nov 80 (RK), Zieuwent 29-nov 56 (RK), Bufferzone Vragenderveen 2-mrt 35 (PL) en 4-dec 30 Mariënveld (PL).

Wilde Eend: De winter 2012/'13 leverde op 't Hilgelo in december al flinke aantallen op waarvan er ook na de jaarwisseling de nodige bleven hangen: maximaal 4-feb 570 (BvJ). Andere gebieden waar de maxima boven de 100 komen zijn schaars: Groote Goor 16-feb 234 (JR), Corle 23-feb 143 (JR) en Miste op 25-jan en 23-feb 107 (JR).

Pijlstaart: Slechts één melding van een groepje van 5 in het Groote Goor op 16-feb (JR).

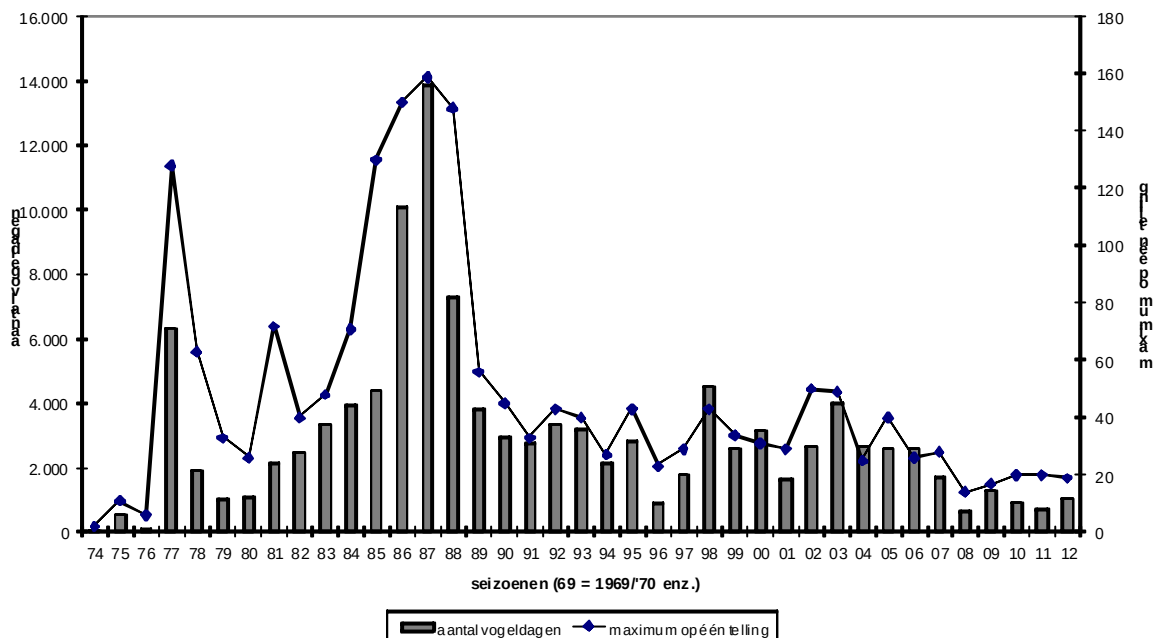
Bahamapijlstaart: Van deze uit Zuid-Amerika afkomstige escape werden op 2-jan 2 gezien op 't Hilgelo (Jaap de Jong).

Zomertaling: Aan het archief werden zeven voorjaars-, één zomer- en twee najaarswaarnemingen toevertrouwd. Vier voorjaarswaarnemingen hadden vermoedelijk betrekking op hetzelfde m. dat in een retentievijver langs de rondweg van Lichtenvoorde verbleef van 28-mrt t/m 13-apr (GW, Joost Bus, Guido van Haaften, RK). De andere waarnemingen waren: 27-mrt 1 pr Slinge Rozenbosch (JR), 13-apr 2 Bufferzonde Vragenderveen (JR), 2-jun 2 Groote Goor (JR), 15-aug 1 Meddo (RK,TO) en 19-aug 1 Mariënveld (RK).

Slobeend: Bijna alle waarnemingen kwamen uit het voorjaar; periode 26-feb – 20-mei. Slechts één waarneming uit het najaar: 22-nov 1 v. Hilgelo (RK). "Grootste" groepen waren 10 op 13-apr Slingeplas (HV) en 25-apr Hilgelo (RK) en 8 op 9-apr in het Lievelderveld (RK).

Tafeleend: Hoewel de afname enigszins tot staan lijkt te zijn gekomen is er van enig herstel van het aantal overwinterende Tafeleenden op 't Hilgelo geen sprake. Ook in 2013 werd de 20 vogels niet meer gehaald. Na het maximum van 159 uit jan-1988 zijn de aantallen steeds verder terug gelopen. Soms verkassen vogels bij strenge vorst naar de Groenlose Slinge (bv. 27-jan 8 RK). Buiten het Hilgelo worden zelden Tafeleenden opgemerkt. Enkelingen worden soms gezien bij de Slingeplas, de Kool bij Heelweg, Mariënveld of her en der op een grotere beekloop.

aantalsontwikkeling Tafeleend op 't Hilgelo

Kuifeend: Hoewel de Kuifeend tegenwoordig over het hele werkgebied een gewone verschijning is vinden we de hoogste aantallen op 't Hilgelo en de Slingeplas. Op 't Hilgelo was het maximum 96 op 22-feb (RK). Net onder het record van 102 van 29-jan 2005. Op de Slingeplas werden 46 geteld op 3-mei (GVo).

Topper: Op 27-jan werd 1 v. gezien op de Groenlose Slinge bij Zwolle (RK,BvJ).

Eider: De 1^e jrs man die vanaf 16-nov-2012 op 't Hilgelo zat werd voor het laatst gemeld op 20-apr (Robert Keizer).

Grote Zee-eend: De v. Grote Zee-eend die de Eider op 't Hilgelo vanaf 30-dec-2012 vergezelde bleef maar een paar dagen en was na 1-jan al verdwenen (RK).

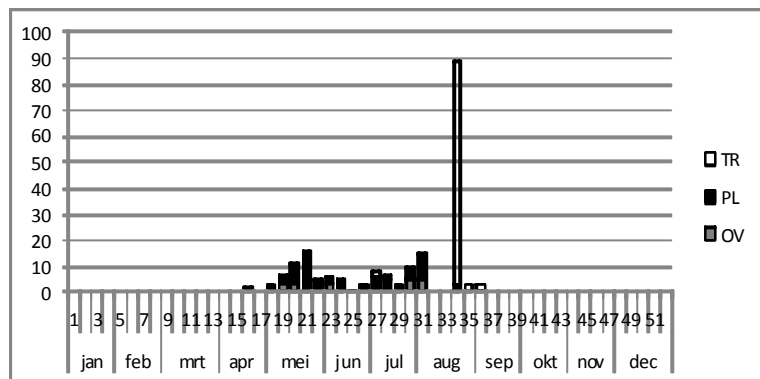
Brilduiker: Maar acht meldingen van deze schaarse wintergast. Meestal 1 of 2 vogels en eenmaal een groepje van 4 op 2-mrt op 't Hilgelo (Erik Lam).

Nonnetje: Op 7-feb een m. bij het Rozenbosch op de Groenlose Slinge (JR). De waarnemer meldde "13 eksters op de oever en één "ekster" in het water". Dezelfde dag zat er ook nog een v. op 't Hilgelo (RK).

Middelste Zaagbek: Eén waarneming van 1 m op 6-mrt: Groenlose Slinge bij het Rozenbosch (JR).

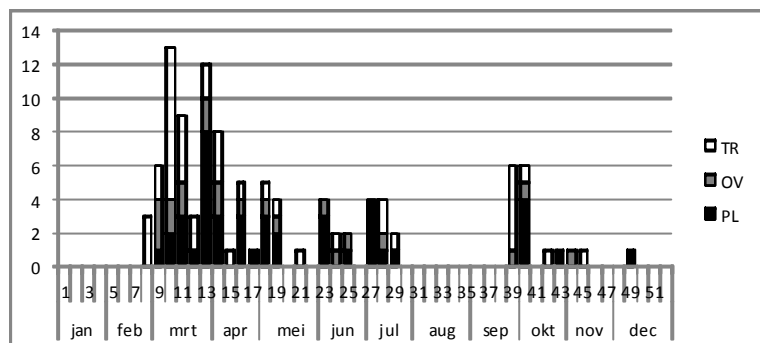
Grote Zaagbek: Redelijk wat waarnemingen van stevast kleine aantallen in de periode jan-mrt en eind nov-dec. Laat was de melding van 7-apr van een pr. In De Heurne (RK). Maximaal werden 7 vogels gezien op de Boven-Slinge in Miste op 23-jan (RK).

Wespendief: Van 20-apr (GVo) t/m 9-sep (Carel v/d Sanden) werden Wespendieven gemeld. De spectaculaire trekverplaatsing van eind augustus werd ook in de ZO-Achterhoek opgemerkt met op 25-aug 29 naar ZW bij Aalten (GWa) en 36 naar ZW in Huppel (Kees Smeding) en de volgende dag 17 naar ZW in De Heume (Toon Scholten).

Zwarte Wouw: Van 2-apr t/m 18-aug werden 12 keer Zwarte Wouwen ingevoerd, waarvan 2x 2 (JR, GVo, André van Loon, Roel Schwartz, JT). Meestal betrof het overtrekkende vogels en 2x een pleisteraar: 8-jul 1 Kotten (Roel Schwartz) en 18-aug 1 Meddosche Veen (JR).

Rode Wouw: Vanaf 20-feb (Christiaan Teule) waren tot eind juli Rode Wouwen te zien. Vanaf eind september werd wat najaarstrek opgemerkt. Een winterwaarneming kwam uit het Wooldse Veen (7-dec HV).

De Wespendif kende eind augustus een spectaculaire trekverplaatsing. Op de foto één van de wespendifen van het Korenburgerveen die een luchtaanval van een Kievit ontwijkt.

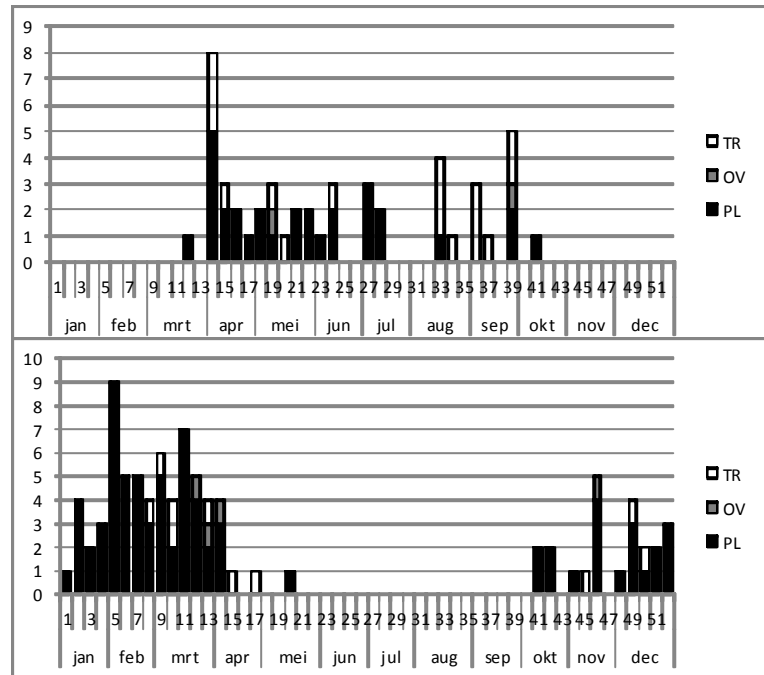
Zeearend: Maar liefst 3 meldingen:

2013-03-29	13:15	1	onvolwassen	PL		Huppel	Barry Teunissen		op resten van ree
2013-03-30	11:15	1	onvolwassen	TR	N W	Meddosche Veen	Henk Krajenbrink		
ik zag de vogel vanaf de andere kant van het open stuk veen laag richting noord overvliegen, ongeveer ter hoogte van de uitzichttoren (plek van de pijl). kort gezien, verdween snel achter de bomen, maar door enorme grootte meteen zeker: Zeearend! sprintje getrokken naar de toren, maar ik kon de vogel vanaf daar aanvankelijk niet meer vinden. Wel waren er enkele Buizerds in de lucht fanatiek aan het roepen en vlogen wat groepjes Grauwe Ganzen schijnbaar doelloos rond. Na ong. een kwartier wachten kwam de vogel plotseling weer omhoog, vergezeld door meer Buizerds en kraaien in paniek. Vertrok thermiekend richting noordwest, waarbij ik hem nog een tijdje kon volgen. Vogel had geen lichte staart, daaruit maak ik op dat de vogel onvolwassen was. Super-waameming!! Tegelijkertijd kwam er nog een Rode Wouw over, waarvoor ik eigenlijk nauwelijks tijd had...									
2013-05-23		1	onvolwassen	OV		Meddosche Veld	JR		
2-3e kj. kop en hals donker, borst en dekveren gevlekt. Rondvliegend, jagend in Ellewicker Feld, later weg in NO richting									

Slangenarend: Eén melding van deze bij ons zeer zeldzame soort:

2013-07-15		1	adult	TR	ZO	Huppel	JR, JB		
Samen met Jan Bengevoord. Grote arend, grootte ca. Visarend. Lichte ondervleugels, zonder duidelijke tekening of polsvlek Lichte streep over de toppen van de grote bovenvleugeldeken. Vooruit stekende kop lichtgrijsbruin. Krachtige snavel, blauwgrijs.									

Bruine Kiekendief: Van 23-mrt (RK) t/m 8-okt (JR) een kleine 50 meldingen. De pleisterende vogels werden vooral in en rond het Korenburgerveen-complex gemeld; meestal 1 en enkele keren een pr. Opvallend is de melding van 6-jun van een in het gras zittende vogel in Ratum bij het Tenkinkbos (RK).

Blauwe Kiekendief: Na half april zijn de wintergasten vertrokken. Er was een late meldingen van 24-apr 1 v. (R.J.A.M. Krabben) en een zeer late van 18-mei van een 2^e kj. M. (PL) in de bufferzone van het Vragenderveen. De eersten verschenen weer begin oktober: 12-okt 1 m. Groote Goor (JR) en 1 v. Meddosche Veld (RK).

Grauwe Kiekendief: Twee meldingen van overtrekkende vogels door JR: 23-apr 1 m. naar NO bufferzone Vragenderveen en 13-mei 1 m. naar NO Mentink.

Ruigpootbuiser: Twee meldingen van pleisterende vogels: 9-feb 1 Meddosche Veld (JR) en 13-dec 1 Dale (FtB).

Schreeuwarend: Eén melding via wrn.nl van deze bij ons zeer zeldzame soort:

2013-07-05	15:30	1	TR	N	Koolmansdijk	Jan Roorda
Ik had gehoord dat de slangenarend was gespot in dit gebied en dacht in eerst instantie ook dat het een slangenarend was. Toen hij dichterbij kwam kon ik de tekening beter bekijken en was perplex! Heb deze soort niet eerder gespot in NL						

Visarend: Maar drie “voorjaars”meldingen: 14-mrt 1 naar ZO (SW), 16-apr 1 adult NO Winterswijk-dorp (JR) en 8-jun 1 naar ZW Aalten (HSch).

In het najaar zes meldingen waarvan 2 op één ochtend op de trektelpost!: 18-aug 1 naar ZO Meddosche Veen (JR), 22-aug 1 naar ZO Winterswijk-dorp (JR) 23-aug 2x1 naar ZW TTP (RK,TO,JT), 6-sep 1 naar Z De Heurne (Carel v/d Sanden) en tot slot 10-sep 1 naar ZO Winterswijk-dorp (JR).

Roodpootvalk: Vorig jaar ontbrak de roodpoot op de jaarlijst. Dit jaar twee meldingen: 2-mei 1 m. adult Meddosche Veen "op top uitzicht toren; adulte man: donker grijze bovendelen en buik, rode broek, onderstaartdekveren en anaalstreek, rode poten en snavel. Kort gezien, vloog weg door naderende wandelaars. In vlucht lichtgrijze slagpennen" (JR) en op 5-mei 2 m. adult Vragender "op 50 m hoogte 'relaxed' langstrekkend" (BT).

Smelleken: Veertien meldingen. Acht uit de periode jan-apr en zes uit de periode okt-dec. Een behoorlijk late voorjaarswaarneming was die van 25-apr van een naar NO trekkend v. in Ratum (RK).

Slechtvalk: Slechtvalken zijn inmiddels jaargast in ons werkgebied. Het hele jaar worden ze gezien, zonder dat van een seizoenspatroon sprake is. In alle gevallen ging het om één vogel. Van de 33 vogels werden er 17 “op geslacht gebracht”: 7x een v. en 10x een m.

Diverse malen werd een vogel op de Jacobskerk in het centrum van Winterswijk ontdekt zoals door een oplettende Bert van Jaarsveld op 26-nov: "Ontdekt door plukresten Kokmeeuw; vleugels aan elkaar." Dit resulteerde in een fraaie foto!

Kwartel: In de periode van 15-apr t/m 26-jul werden ongeveer evenveel (of weinig) meldingen doorgegeven als in 2012 nl. 20 (tegen 17 in 2012).

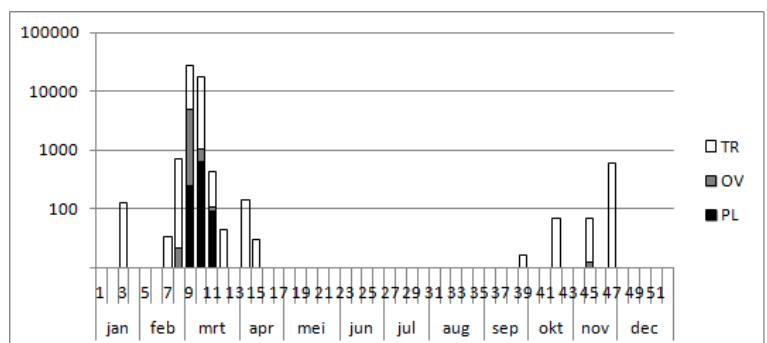
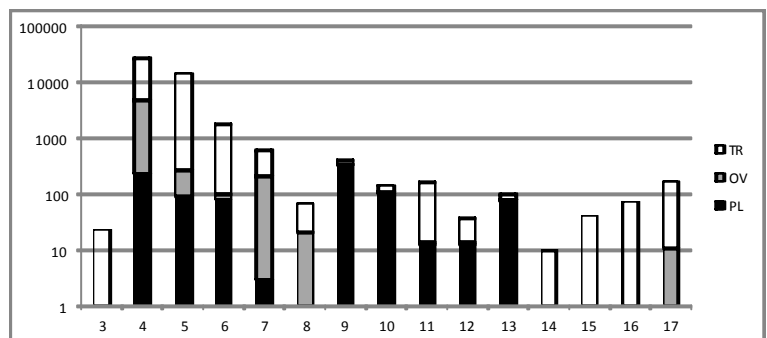
Waterral: Het hele jaar gemeld uit het Korenburgerveen-complex en randzone en dit jaar ook een broedtijd melding uit het Wooldse Veen (JR). Ook bij 't Hilgelo weer een overwinteraar. Een intrigerende broedtijd waarneming kwam uit de Olde Moat bij Mariënveld: 3-mei "Eindelijk een waterral! Mooi kunnen zien!" (BWa).

Porseleinhoen: Eindelijk weer eens een territorium in het Korenburgerveen: drie waarnemingen van een roepende vogel door BT op 7-mei, 30-mei en 18-jun.

Kwartelkoning: Bijzonder was de broedtijd melding van een roepende vogel in de randzone van het Korenburgerveen op 2-jun door JR. Bizar was de waarneming van Erika Hoogakker uit Aalten: zij wist een Kwartelkoning in haar tuin te fotograferen op 8-sep!

Kraanvogel: Voor Kraanvogels was het voorjaar van 2013 absurd. Nooit eerder zagen we zo'n gigantische trek golf over ons werkgebied rollen. Het is ondoenlijk de dubbelingen er uit te halen en dat heb ik dan ook niet geprobeerd. Met dubbelingen dus, werden in twee weken tijd 45.696 vogels ingevoerd. Vooral 4 en 5-mrt sprongen er uit met respectievelijk 27.429 en 14.562 vogels (zie het opgerechte grafiekje hiernaast met het aantal vogels per dag van 3 t/m 17-mrt). Overigens begon de voorjaars trek al in januari: 20ste 49 (RK) en 21ste 71 (HvS) over Winterswijk. De herfst trek stak er schril bij af hoewel ook toen best redelijk wat vogels werden gemeld, vooral op 21-nov (474 vogels).

Grafiek: Kraanvogel – aantal vogels per maand (y-as opgerekt!)

Scholekster: Grotere aantallen bij de Slingepas 36 23-mrt (RK) en 't Hilgelo 21 10-mrt (RK).

[Kluut: er zou er eentje gezien zijn bij de Olde Moat in Mariënveld.....]

Kleine Plevier: Opvallend was de waarneming van een groepje van 9 bij 't Hilgelo op 20-jul (RK).

Bontbekplevier: Het plagwerk langs de randen van het KBV-complex trok meteen al een Bontbek aan: 18-aug 1 Bufferzone Vragenderveen (JR).

Goudplevier: Van deze schaarse doortrekker en nog schaarsere wintergast werden rond half maart plotseling flinke groepen verspreid over het werkgebied gezien. Vooral op 10-mrt: 2 groepen van 190 en 56 Meddosche Veld (RK,JR), 170 Zieuwent (RK) en 210 bij Nijkampsheide, Berkelland (RK).

Zilverplevier: Op 1-apr werd een groepje van 3 vogels opgemerkt in het Bessinkgoor (Corle) (JR).

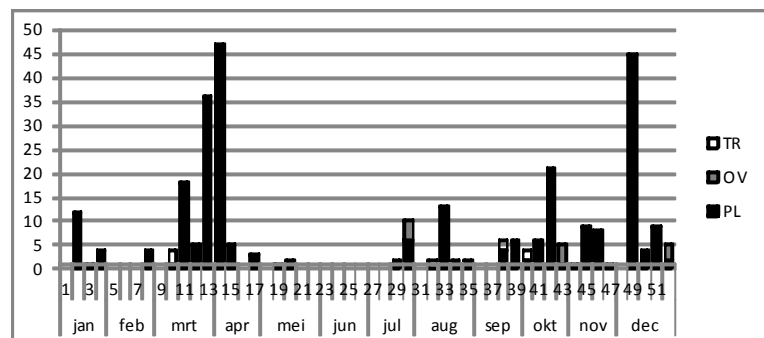
Kievit: In het voorjaar en de herfst weer grote groepen in het Meddosche Veld: 9-mrt 770 (RK) en 17-okt 1700 (RK). Op 27-jul zat er een flinke nazomerverzameling bij de Olde Moat bij Mariënveld van 550 (RK).

Strandlopertjes: Het was weer eens een wat beter jaar voor strandlopertjes met een **Kleine Strandloper** op 14-mei in het Groote Goor (JR), 2 **Temmincks Strandlopers** op 23-apr randzone Korenburgerveen (JR) en zes waarnemingen van **Bonte Strandlopers**: 10-apr 1 't Hilgelo (RK), 12-apr 3 Bufferzone Vragenderveen (JR), 21-aug 2 Mariënveld (Joost Bus), 27-aug 1 bij het SKB Winterswijk (JR) en nog in de Bufferzone van het Vragenderveen op 12-sep 3 (JR) en 3-okt 1 (RK).

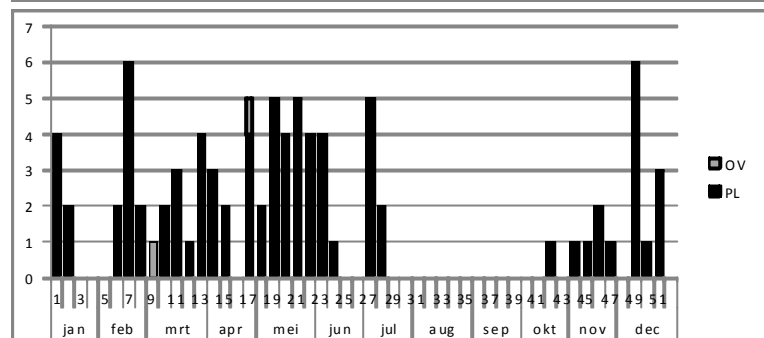
Kemphaan: Uit het voorjaar kwamen vier meldingen uit het Bessinkgoor: 17-feb 7 (JR), 3-mrt 3 (JR), 23-mrt 1 (RK) en nog een late van 1-mei 3 m + 4 v (JR). Diverse najaarswaarnemingen uit het Meddosche Veld: 12-okt 3 (RK), 13-okt 2 (RK), 17-okt 6 (RK,JR) en één uit het Vragenderveld van 4 op 12-sept (JR).

Bokje: De elf meldingen komen van verspreide locaties over het werkgebied, waarbij voor al de waarneming van 1 op het industrieterrein in Winterswijk van 4-jan in het oog springt (RK).

Watersnip: Grotere groepen zijn weer vooral gemeld uit het Grote Goor: 8-dec 43 (PL). Ook uit het Zwarte Veen komt een melding van een flinke groep: 28-mrt 22 (PL). Verspreid over het hele werkgebied kunnen ze opduiken in plas –dras graslandgebiedjes en moerasjes en natuurlijke de venen.

Houtsnip: Vooral in de baltstijd worden Houtsnippen gemeld maar ook in de wintermaanden worden ze geregeld opgestoten. Daarbij viel vooral de waarneming op van PL van 16-feb toen hij in de Vennebulten 6 vogels in een stukje bos van 100 m² verraste.

Grutto: Op 28-feb werd een trekgroep van 21 vogels overtrekkend naar NW gezien in Huppel (JR). Aan de grond zie je ze tegenwoordig alleen in het westelijk deel van het werkgebied met een mooie groep bij de Olde Moat Mariënveld van 23 op 6-apr (RK).

Op 6-mrt zag JR 2 vogels van de **IJslandse** ondersoort in het Gasteveld.

Regenwulp: Eén waarneming van een mooi groepje van 16 vogels in het Groote Goor op 20-apr (JR).

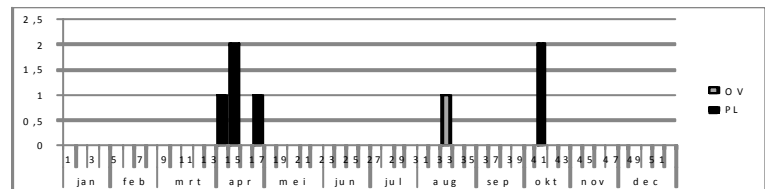
Wulp: De hoopvolle trend van vorig najaar van Wulpen in het Meddosche Veld zette zich op bescheiden schaal door: op 10-nov 22 (BvJ). Verdere waarnemingen van groepen bleven uit.

Schaarse ruitertjes:

Meldingen komen vooral van Hilgelo, Bufferzone Vragenderveen, Mariënveld en Groote Goor; meestal uit de trektijd.

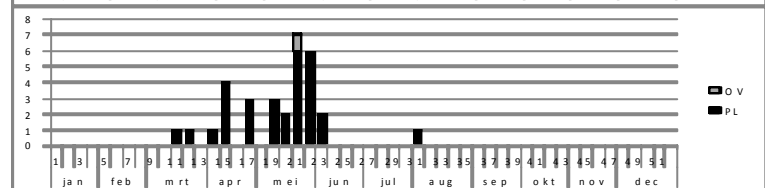
Zwarte Ruiter:

Waarnemers: GVo,JR,HV,RK.

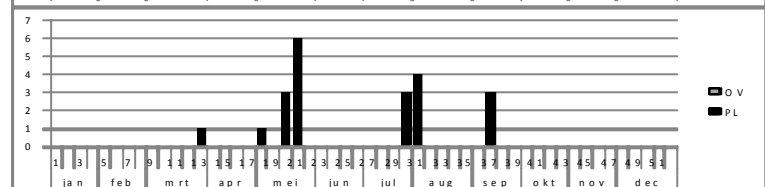
Tureluur:

Waarnemers: JR,RK,PL,HV,JT,StWy, SW,André Leegwater.

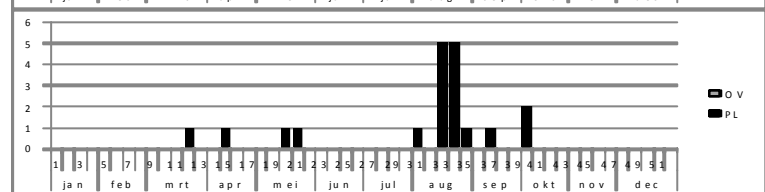
Groenpootruiter:

Waarnemers: JR,RK,JS, Peter Eekelder, Joost Bus.

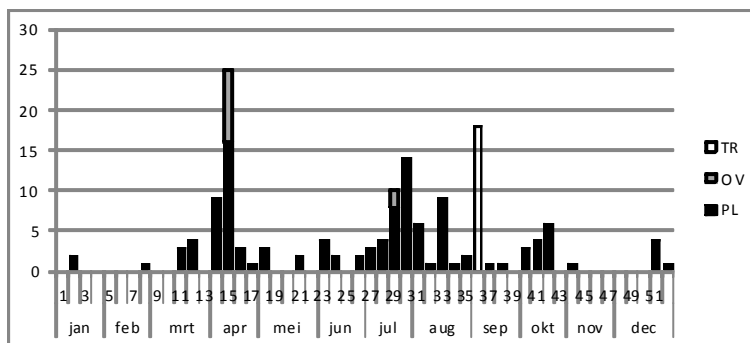

Bosruiter:

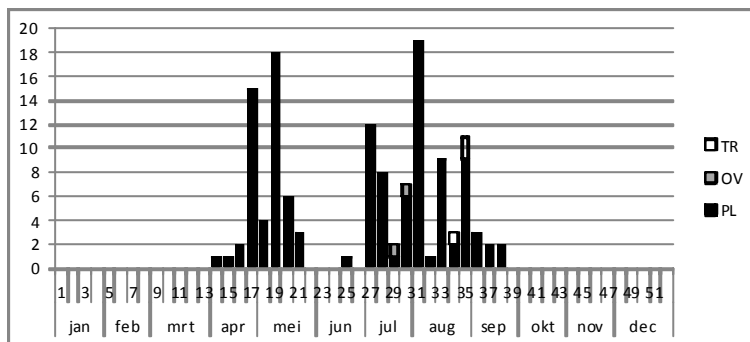
Waarnemers: JR,JT,RK,BvJ.HvS,SW.

Witgatje: Verheugend waren een aantal winterwaarnemingen verspreid over het werkgebied. Opmerkelijk waren de 18 Witgatten die BT in de avond van de 3^e sep zag vertrekken naar Z aan de zuidkant van het KBV-complex.

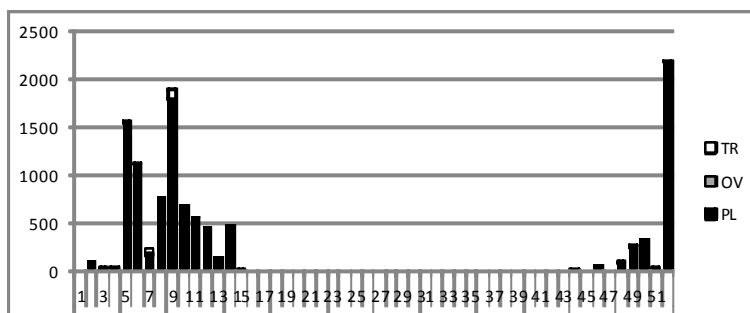

Oeverloper: Oeverlopers lijken langzaam schaarser te worden. Het maximum van dit jaar was dan ook niet spectaculair: 31-jul 13 't Hilgelo (BvJ).

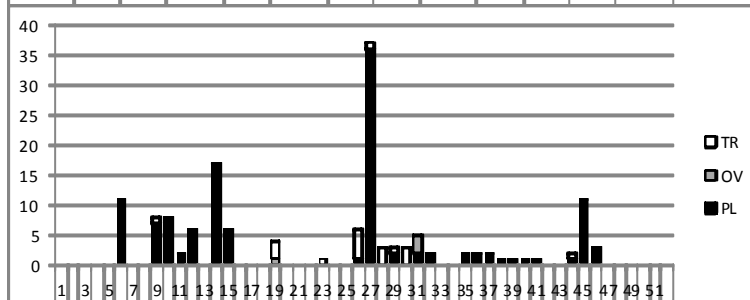

Zwartkopmeeuw: Het maximum op 't Hilgelo bedroeg in het voorjaar van 2013 slechts 3 vogels op 8-mrt (TO). Heel wat minder dan de 23 van vorig jaar! Er was wel een hele vroege vogel op 10-feb van 't Hilgelo (RK). Op 26-apr zag BT er 6 foerageren op een plas geploegde akker in Vragender.

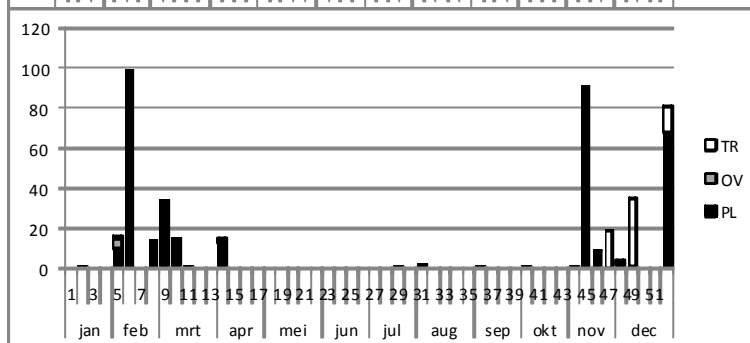
Stormmeeuw: Naast het gebruikelijke voorkomen in de winter waren er 4 meldingen in jul en 1 in aug (RK, André Leegwater). Meestal enkelingen maar op 27-jul 4 ad. in Dale (RK). De grootste groep was 530 in Lievelede op 30-dec (PL).

Kleine Mantelmeeuw: Al op 8-feb werden de eerste vogels in het Meddosche Veld gezien (2 JR, 3 BvJ). Daar werden ook de laatsten van het seizoen gezien in november: 12-nov 3 (JR). Slechts éénmaal werd een grotere groep gemeld: 2-jul 31 Zwarte Veen (PL).

Zilvermeeuw: In de winter de nodige meldingen met een zwaartepunt in de trekperioden. Herhaaldelijk werden ook weer wat grotere groepen gezien waaronder 50 in het Meddosche Veld op 10-nov (Erik Ernens). Er waren drie juli meldingen: 't Hilgelo 1 ad 22ste en 31ste (BvJ) en 1 2e kj. op de Slingeplas op de 31ste (André Leegwater).

Zeldzame **grote meeuwen** werden een paar keer gemeld door JR: **Geelpootmeeuw** 8-mrt 3 ad Oosink-es Kotten en 27-dec 1 ad + 2 juv Bessinkgoor, **Pontische Meeuw** 5-apr 1 ad op es bij Rommelgebergte: "groter dan zilvermeeuw, slanke gestroomlijnde meeuw, geheel witte kop met enkele grijsbruine ragfijne streepjes in de nek, donker oog, groene snavel, groengrijze slanke poten, weinig zwart op handpennen met witgrijze vlekken, randen, witte ondervleugel" en **Grote Mantelmeeuw** 7-dec 1 ad overvliegend naar W over Winterswijk.

Visdief: In het Bredevoortse en op 't Hilgelo werden geregeld Visdieven gezien; soms 1 en soms 2 (JR, GVo, BvJ, JT, RK). Afwijkende locaties van steeds een overvliegende vogel waren er van 4-jun Vragender (HV) en 10-jun Winterswijk dorp (BvJ). Deze laatste trok richting ZO.

Zwarte Stern: Drie meldingen van 't Hilgelo: 8-mei 2 (RK), 30-mei 1 (RK) en 15-jul 3 ex, tegelijk met 2 Visdieven (BvJ). Daarnaast een melding vlak bij de Slingeplas van 3 op 13-jul (JR).

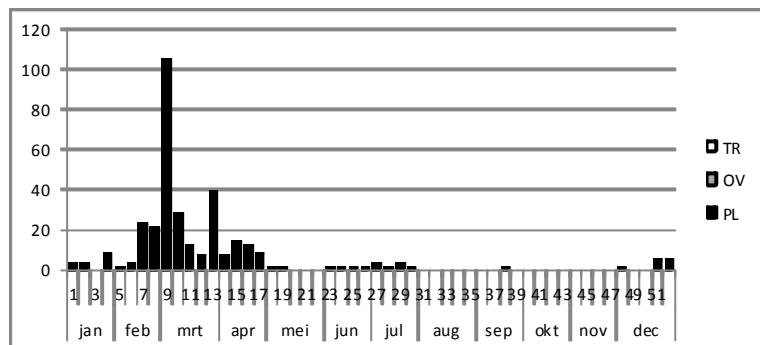
Oehoe: Zo'n 180 waarnemers (tegen 130 in 2012) meldden de Oehoe bij de Steengroeve.

Velduil: Bij zijn Patrijzen werk in Dale stuitte FtB op 7-dec zowaar op een Velduil!

Hop: Op 28-apr werd een Hop gefotografeerd in het randbos van het Vragenderveen (T Schenk).

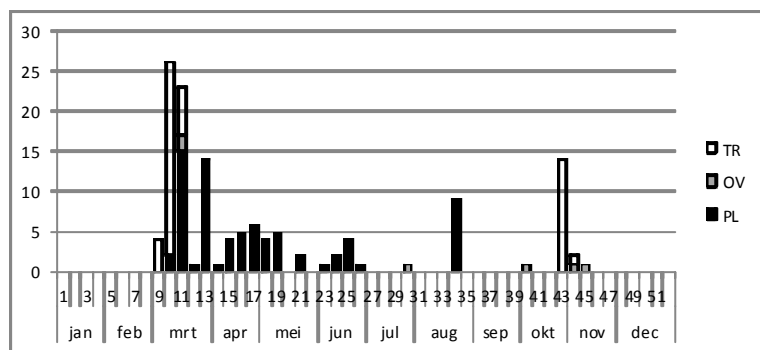
Draaihals: Van 18 t/m 24 april waren er een viertal meldingen (JR, BT, Henk Wessels). In het territorium in het Meddosche Veen werd een vogel gemeld op de 26ste mei (JR). Vervolgens waren er twee najaarsmeldingen: 26-sep 1 verkeersslachtoffer in Varsseveld: "zo plat als een dubbeltje op het fietspad." (GWA) en een vogel die van 4 t/m 8 oktober door velen werd bewonderd in de tuin van Toon Scholten (Toon Scholten, HV, BWA, JT, Dennis Stronks, Co Dooms). De volgende opmerkingen werden genoteerd: "Wat een gaaf beest! Samen met Juun", "Mooi gezien. Zat zittend in wilg. Met benjamin. Mooi ontdekt door Toon", "Lastig te vinden, maar toch nog even kort gezien." en "Schichtig beest, laat zich lastig fotograferen, heeft in ruim 4 dagen tijd nog geen 'piep' gezegd."

Middelste Bonte Specht: Zo'n 110 waarnemers (vorig jaar 60) meldden Mibo's; vooral in en om de Bekendelle. Van de 329 gemelde vogels stamden er 191 uit de Bekendelle en de overigen kwamen uit 27 andere gebieden. De meeste meldingen komen natuurlijk uit het "oude werkgebied" met als meest westelijk

voorposten Wissinck in Zwolle, het Klooster en het Loohuisbos. Uit het "nieuwe werkgebied" komen meldingen uit een bosje halverwege Harreveld en Zieuwent van 28-dec: 4x klaagzang (PL) en uit een bosje tegen de zuidwestkant van Aalten-dorp van 11-feb: meerdere malen roepend (FtB). De roepactiviteit weerspiegelt zich fraai in de grafiek van de waarnemingen. Als ze stil zijn worden ze maar weinig opgemerkt; of kijkt er dan niemand in het bos.....?

Boomleeuwerik: Ook in 2013 weer de nodige waarnemingen uit voorjaar en broedtijd. De waarneming van een groepje van 9 op 20-aug in de kern van de broedverspreiding in Ratum (JS) wijst er op dat de broedvogels daar ook later in de zomer, als er niet meer wordt gezongen, nog aanwezig zijn. Op 25-okt werd een mooi trekgroupje van 14 gezien vliegend naar ZW in Lievelede (RK).

Oeverwaluw: Hoewel de broedkolonie in 2013 verweesd was werden geregeld groepen op 't Hilgelo gezien zoals 91 op 27-jun (RK).

Duinpieper: Drie meldingen: 30-apr 1 tr NO Woold (JR) en 18-aug 1 tr ZO Meddosche Veen (JR) en weer één op de trektelpost: 22-sep 1 overtrekkend (RK,TO).

Roodkeelpieper: Eén waarneming van deze zeldzame doortrekker van 2 op 8-sep in het Meddosche Veld (RK).

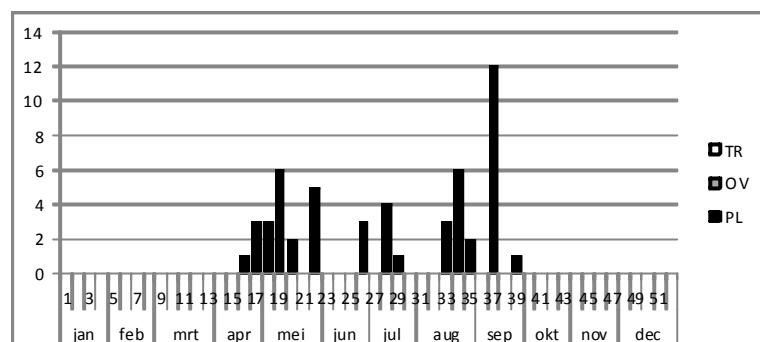
Waterpieper: Rond het KBV-complex en het Groote Goor diverse meldingen (RK, JR, PL, Erwin Goudbeek, BT) met als maximum 6 op 4-dec in de bufferzone van het Vragenderveen (BT). Daarnaast twee meldingen van JR uit het Wooldse Veen: 26-jan 1 en 11-nov 4 ex.

Engelse Kwikstaart: Eén melding van deze in onze streek zeer zeldzame gast van een vogel op 1-mei Bessinkgoor: "geelgroene bovendelen, kruin, nek. groene stuit. brede gele wenkbrauwstreep" (JR).

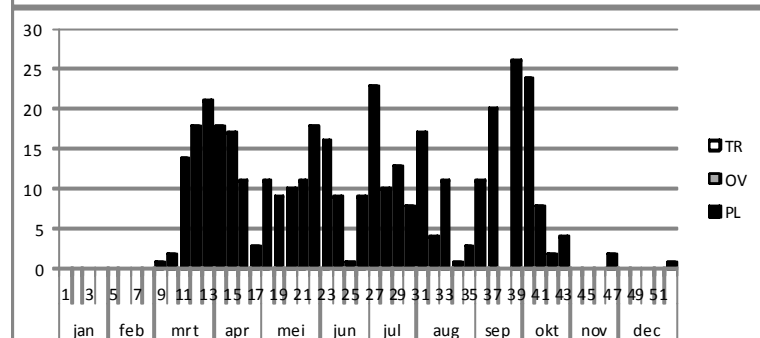
Noordse Kwikstaart: Maar één melding werd doorgegeven: 24-apr 4 Mentink (JR).

Pestvogel: Van 14 t/m 16-mrt waren er max. 4 vogels aanwezig in een houtwal bij het station van Winterswijk. Ondanks intensief speuren hebben maar enkele mensen de vogels ook gezien (JR, P.Navis, Jildert Hijlkema, James Lidster en Renate van den Boom).

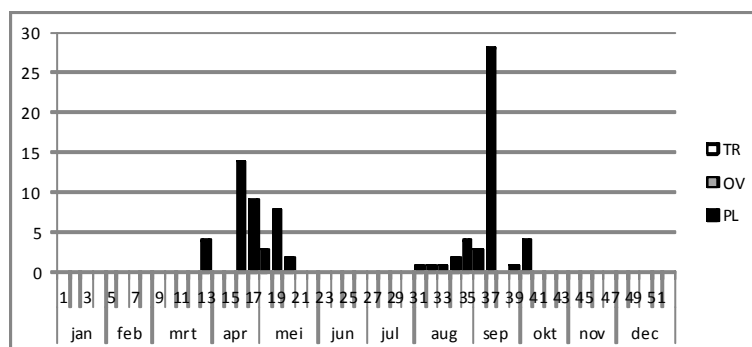
Paapje: In de trektijden geregeld in kleine aantallen gemeld. Zomer-waarnemingen hebben mogelijk betrekking op broedvogels.

Roodborsttapuit: Steeds gewoner. Ook weer een wintermelding: 28-dec 1 m. Vragender (JT).

Tapuit: Maar weinig waarnemingen in het voorjaar; vanaf de laatste dagen van mrt en in apr en mei; grootste aantal op 17-apr 5 Corle (JR). In het najaar in aug en sep (één okt wrn) met als hoogste aantal 7 op 14-sep bij de Valkeniersbult in Huppel (RK).

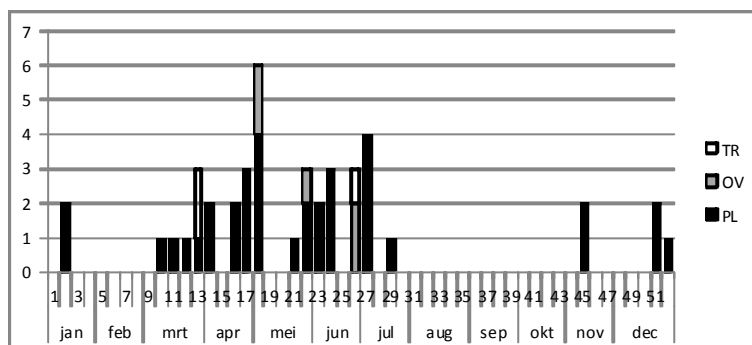
Beflijster: Twee meldingen van de rand van Winterswijk door JR van 14-4 2 en 16-4 3 ex.

Bladkoning: Eén melding van 21-okt van 1 in dorpsstun Winterswijk (JR).

Klapekster: Wintergasten waren weer aanwezig in het Korenburgerveen-complex en randzone (meerdere vogels door div wrns) en het Wooldse Veen, soms een stukje daarbuiten in het Kottense (1 ex). Buiten de venen dit jaar geen meldingen.

Bonte Kraai: Tot onze verrassing weer een tweetal meldingen: 22-feb De Heurne (FtB) en een opmerkelijke zomerwaarneming van 26-jul t/m 1-aug 1 ad in het Bessinkgoor (RK,TO,JR,Wim Gerritzen, Robert Keizer, JT).

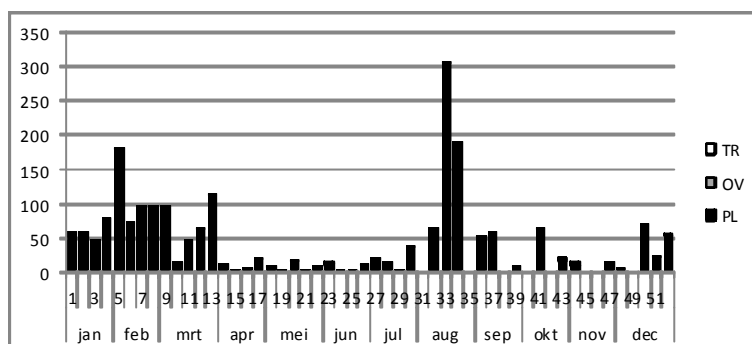
Raaf: Vooral in de broedtijd diverse meldingen in de (ruime) omgeving van de broedlocaties. Afwijkend van dit beeld waren de meldingen uit De Heurne door Tjarda de Koe op 20-apr: "Vliegt rustig over ons heen, luid roepend. Komt vanuit het Korenburgerveen hier even kijken? verdwijnt richting ZW" en die van de Willinkweust gemeld door GW op 24-apr: "broedcode 2; roepend in broedbiotoop. Via de webcam van Beleef de Lente. Bevestigd door Harvey van D. en Hans Hasper."

Europese Kanarie: Een aantal broedtijdwaarnemingen uit Winterswijk door JR en twee herfstwaarnemingen van: 6-okt 1 Lintelo (PL) en 15-okt op de trektelpost (JR).

Groenling: Weer flinke groepen op akkerranden met vaak veel overstaande zonnebloem zoals 12-okt 300 Meddosche Veld (JR), 29-dec 300 Valkeniersbult (RK) en 30-dec 170 Kotten (JS).

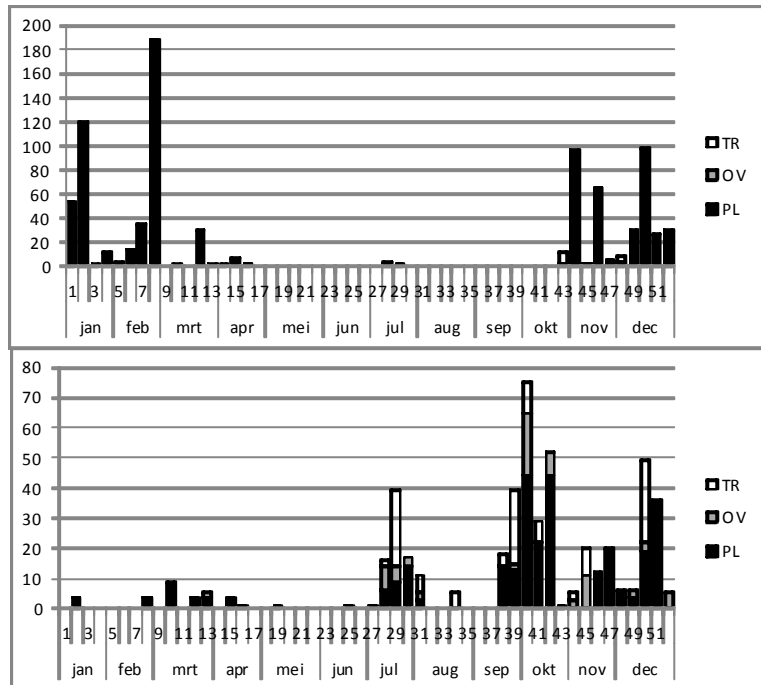
Putter: Behalve in de wintermaanden werden juist in aug enkele fikse groepen gezien: 24-aug 145 De Heurne (Toon Scholten) en 18-aug 137 randzone Meddosche Veen (JR)

Kneu: normaal een schaarse vogel in de winter maar de akkerranden trekken geregeld wintergroepen aan: 13-dec 34 en 56 Barlo (PL) en 23-dec 40 Kotten (JS)

Frater: één melding: 17-feb 4 rand Vragenderveen (JR)

Barmsijs spec.: In 2012 waren Barmsijzen schaars maar in jan en feb 2013 werden enkele grote groepen gezien en in het najaar van 2013 was er een kleine invasie. Bij de op soort gebrachte Barmsijzen was ruim 30% **Grote Barmsijs** en een kleine 70% **Kleine Barmsijs** (n=718).

Kruisbek: Vanaf eind juni 2013 was er een invasie van Kruisbekken. Geen spectaculaire aantallen, maar toch. De grootste groep werd gezien in 't Klooster: 16-okt 27 (JR).

Noordse Goudvink: Deze groot uitgevallen ondersoort van de Goudvink met zijn trompetterende roepje werd 4x gemeld: 4-mrt 2 Vreehorstweg (JR), 29-mrt 1 m Mentink (JR), 7-jul 1 Meddosche Veen (JR) en 3-aug 1 eveneens in het Meddosche Veen (Wim Gerritsen).

Appelvink: De grootste groepen werden gezien door StWy: 22-dec 14 en 25-dec 13 in Ratum en RK: 15-feb 12 Winterswijk-dorp.

Geelgors: Ook dit jaar weer enkele grote groepen op natuurakkers/-stroken (graan) op 14-jan 210 (!) Miste (JR,JB) en 22-dec 124 Miste (JR).

Ortolaan: Twee waarnemingen van JR: 6-mei 2 m naar NO over het dorp Winterswijk en op 26-mei in het Woold zowaar een zingende m: "zingend, korte 3 strofen zang, zonder eindstuk, streekvreemd dialect".

Grauwe Gors: Van deze zeer zeldzame vogel gelukte het Toon Scholten een waarneming te verzamelen: 27-mrt 1 De Heurne. In het commentaar bij zijn waarneming schreef Toon: "Vanuit het kamerraam kijkend, kwam de gors drinken bij de vijver op 2 meter van het raam. Helaas vloog het weg toen ik mijn camera richtte. Beschrijving: lichte oog en kaakstreep, forse gors, gestreepte borst, licht gele poten, dikke snavel. Aangezien mijn vijver het enige open water bied in de verre omgeving zal ik de aankomende dagen met mijn camera op de loer liggen. PS heb in Frankrijk veelvuldig grauwe gorzen gezien."

Dan tot slot hieronder een overzicht van de aankomst en vertrek van onze zomer- en wintergasten en doortrekkers.

Fenologie 2013
zomervogels

	voorjaar		herfst		winterwaarnemingen		
	eerste	tweede	voorlaatste	laatste			
Ooievaar	17-feb	20-feb	21-sep	22-sep			
Zomertaling	27-mrt	28-mrt	15-aug	19-aug			
Wespendief	20-apr	21-apr	8-sep	9-sep			
Rode Wouw	20-feb	23-feb	30-okt	9-nov	7-dec		
Bruine Kiekendief	23-mrt	5-apr	29-sep	8-okt			
Boomvalk	4-apr	13-apr	20-sep	22-sep			
Kwartel	15-apr	1-mei	13-jul	26-jul			
Porseleinhoen	7-mei	30-mei					
Kwartelkoning	2-jun			8-sep			
Scholekster	3-mrt	4-mrt	13-aug	15-aug			
Kleine Plevier	3-apr	4-apr	5-sep	12-sep			
Grutto	28-feb	3-mrt		17-jul			
Tureluur	16-mrt	22-mrt		31-jul			
Zwartkopmeeuw	10-feb	27-feb	1-jul	12-jul			
Kleine Mantelmeeuw	3 mrt	4-mrt	31-aug	7-okt	8-feb 9-feb	10-nov 12-nov	
Visdief	20-apr	16-mei	15-aug	15-sep			
Zwarte Stern	8-mei	30-mei	13-jul	15-jul			
Zomertortel	25-apr	4-mei	26-jul	5-aug			
Koekoek	17-apr	19-apr	1-jul	6-jul			
Nachtzwaluw	23-mei	25-mei	18-jul	30-jul			
Gierzwaluw	18-apr	20-apr	26-aug	30-aug			
Draaihals	18-apr	22-apr	26-sep	7-okt			
Boomleeuwerik	4-mrt	5-mrt	31-okt	8-nov			
Oeverzwaluw	20-apr	27-apr		11-sep			
Boerenzwaluw	2-apr	4-apr	6-okt	10-okt			
Huiszwaluw	13-apr	18-apr	13-sep	4-okt			
Boompieper	1-apr	12-apr	13-sep	20-sep			
Gele Kwikstaart	14-apr	15-apr	14-sep	20-sep			
Nachtegaal	13-apr	20-apr		21-jun			
Blauwborst	3-mrt	1-apr	6-jul	30-jul			
Zwarte Roodstaart	3-mrt	6-mrt	18-okt	21-okt			
Gekraagde Roodstaart	14-apr	16-apr		15-aug			
Paapje	17-apr	28-apr	14-sep	29-sep			
Roodborsttapuit	3-mrt	5-mrt	16-okt	23-okt	24-nov	28-dec	
Sprinkhaanzanger	17-apr	20-apr	9-jul	30-jul			
Rietzanger	1-mei	9-jun	14-jun	30-jun			
Bosrietzanger	12-mei	15-mei	26-jun	1-jul			
Kleine Karekiet	20-apr	23-apr	15-sep	18-sep			
Spotvogel	8-mei	9-mei	11-jul	17-jul			
Braamsluiper	14-apr	17-apr		20-aug			
Grasmus	13-apr	17-apr	20-aug	21-aug			
Tuinfluit	19-apr	25-apr	17-jul	31-jul			
Zwartkop	9-mrt	30-mrt	29-sep	13-okt	17-dec		

Fluiter	27-apr	28-apr		5-jun	9-jun			
Tjiftjaf	3-mrt	6-mrt		31-okt	9-nov	23-dec	31-dec	
Fitis	6-apr	7-apr		21-aug	30-aug			
Grauwe Vliegenvanger	19-apr	2-mei		4-aug	21-aug			
Bonte Vliegenvanger	15-apr	16-apr			21-aug			
Wielewaal	6-mei	8-mei		29-jul	30-jul			
Grauwe Klauwier	7-mei	10-mei		14-jul	26-jul			
Europese Kanarie	2-mrt	31-mrt			6-okt			

Doortrekkers

	Voorjaar				herfst				Zomer- waarnemin- gen		Winter- waarnemingen	
	1 ^e	2 ^e	vlst	lts	1 ^e	2 ^e	vlst	lts				
Slobeend*	16-feb	6-mrt	22-apr	25-apr				22-nov	20-mei			
Zwarte Wouw	2-apr	9-apr	20-apr	1-mei	8-jul	10-jul	25-jul	18-aug				
Grauwe Kiekendief	23-apr			13-mei								
Visarend	16-apr			8-jun	18-aug	22-aug	6-sep	10-sep				
Kraanvogel*	13-feb	18-feb	8-apr	9-apr	26-sep	30-sep	24-nov	25-nov			20-jan	21-jan
Bonte Strandloper	10-apr			12-apr	21-aug	27-aug	12-sep	3-okt				
Kemphaan	17-feb	3-mrt	23-mrt	1-mei	12-sep	12-okt	13-okt	17-okt				
Zwarte Ruiter	7-apr	12-apr		23-apr	15-aug			12-okt				
Groenpootruit er	22-mrt	11-apr	14-mei	26-mei	31-jul	13-aug	12-sep	4-okt				
Witgat	25-feb	17-mrt	3-mei	5-mei	24-mei	26-mei	19-okt	2-nov			11-jan 12-jan	22-dec 30-dec
Bosruiter	1-mei	14-mei		26-mei	26-jul	27-jul		12-sep				
Oeverloper	4-apr	12-apr	25-mei	27-mei	23-jun	5-jul	12-sep	20-sep				
Duinpieper	30-apr				18-aug			22-sep				
Tapuit	27-mrt	17-apr	15-mei	19-mei	30-jul	10-aug	24-sep	4-okt				

*= (onregelmatige) broedvogel

wintergasten

	voorjaar		herfst		Zomerwaarnemingen		
	voorlaatste	laatste	eerste	tweede			
Grote Zilverreiger	30-apr	3-mei	19-aug	21-aug			
Kleine Zwaan	2-mrt	1-apr					
Wilde Zwaan	6-apr	10-apr	10-dec	15-dec			
Toendrarietgans spec.	7-mrt	12-apr	29-sep	4-okt			
Kolgans	14-apr	23-apr	24-sep	25-sep	12-mei		
Brandgans*	5-apr	7-apr	2-dec	25-dec	4-mei	8-jun	
Smient	9-apr	10-apr	28-sep	29-sep			
Tafeleend*	1-apr	10-apr	29-sep	7-okt	30-jun	22-jul	
Brilduiker	2-mrt	3-mrt	18-nov	24-nov			
Grote Zaagbek	17-mrt	7-apr	26-nov	4-dec			
Blauwe Kiekendief	24-apr	18-mei	12-okt	18-okt			
Smelleken	16-mrt	25-apr	18-okt	22-nov			
Goudplevier	23-mrt	7-apr	9-nov	12-nov			
Bokje		27-mrt	9-nov	4-dec			
Watersnip*	8-mei	19-mei	22-jul	27-jul			
Stormmeeuw	10-apr	12-apr	22-sep	3-nov	4-mei 11-mei	11,12-jul 27,31-jul	7-aug
Zilvermeeuw	6-apr	7-apr	3-sep	7-okt	22-jul	31-jul	
Waterpieper	13-mrt	6-apr	30-okt	11-nov			
Pestvogel		16-mrt					
Kramsvogel	2-mei	12-mei	8-okt	9-okt			
Koperwiek	16-apr	1-mei	1-okt	2-okt			
Klapekster	30-mrt	1-apr	11-okt	12-okt			
Keep	12-apr	14-apr	21-sep	28-sep			
Sijs	15-apr	22-apr	23-sep	28-sep	7-jul	23-jul	27-jul
Grote Barmsijs	25-feb	24-mrt	30-okt				
Kleine Barmsijs*	19-apr	22-apr	30-okt	18-nov	12-jul	20-jul	
Kruisbek	19-apr	10-mei	24-jun	8-jul			

* = (onregelmatige) broedvogel

Tot zover dit overzicht van een fraai vogeljaar met vele waarnemers!!